

A K L A S S Z I K U S

Upanisadok

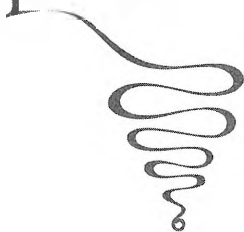
II.

A klasszikus upanisadok II.

J Ó G A V I D J Á K Ö N Y V E K

A K L A S S Z I K U S

Upanisadok

II.

FILOSZ

Budapest, 2016

A bevezetőt írta, fordította, jegyzetekkel
és magyarázatokkal ellátta

FÓRIZS LÁSZLÓ

A fordítást a védikus szanszkrit eredetivel
egybevetette, és a szöveget gondozta

LAKI ZOLTÁN

Borítóterv

BŐHM GERGELY

Korrektor

FÁBIÁN GÁBOR

Szerzői jog ©Fórizs László

Minden jog fenntartva. A könyv a kiadó írásos jóváhagyása nélkül sem egészben,
sem részleteiben nem sokszorosítható, legyen az akár mechanikus, akár elekt-
ronikus sokszorosítás vagy bármilyen internetes közzététel.

Kérjük, támogassa kiadónk munkáját azzal,
hogy tartózkodik a jogszerűtlen másolatoktól.

Tartalom

Előszó és köszönetnyilvánítás	7
Rövidítések jegyzéke	9
Bevezetés	11
BRIHADÁRANJAKA-UPANISAD	19
1. fejezet	21
2. fejezet	40
3. fejezet	56
4. fejezet	78
5. fejezet	100
6. fejezet	108
CSHÁNDÓGJA-UPANISAD	129
1. fejezet	131
2. fejezet	144
3. fejezet	157
4. fejezet	170
5. fejezet	183
6. fejezet	197
7. fejezet	208
8. fejezet	221
„A” függelék: Az áldozati rítus	233
„B” függelék: Általánosított légzés	240
„C” függelék: Versmértékek	241
„D” függelék: Nőkkel szembeni erőszak	243
„E” függelék: Sándilja tudása	245
Idegen nevek	247
Felhasznált irodalom	256

Előszó és köszönetnyilvánítás

Örömmel nyújtom át az olvasóknak e két ősi indiai *védikus* szöveget magyar nyelven. Ezúton is köszönöm a Filosz Kiadó megisztelő felkérését a fordítás elkészítésére, illetve Laki Zoltán lektor áldozatos munkáját.

Az *upanisadokkal* még 1975-ben, a Pannonhalmi Bencés Gimnázium másodéves diákjaként találkoztam, amikor a főkönyvtárban segédkezve kezembe került az *Upanisadok: Az Örök lehelete* (*The Upanishads: Breath of the Eternal*) című könyv, amelyet Szvámi Prabhavánanda és Frederick Manchester fordított, illetve szerkesztett. E kötet valójában nem szó szerinti fordítás, inkább a szöveg értő átdolgozása. Mindenesetre annyira megtetszett e mű, hogy még abban az évben lefordítottam az egész könyvet magyarra.

Ugyanakkor az eredeti nyelv ismerete nélkül nagyon hamar elveszettnek éreztem magamat, úgyhogy még akkor elhatároztam, hogy megtanulok szanszkritül. E folyamat azóta is zajlik, és bár sok fordításom megjelent már, úgy érzem, hogy valójában most kellene elkezdni a munkát.

Rövidítések jegyzéke

AÁ	Aitaréja-áranjaka
AB	Aitaréja-bráhmana
AV	Atharvavéda-szanhitá
BÁU	Brihadáranjaka-upanisad (Kánva-recenzió)
BÁUM	Brihadáranjaka-upanisad (Mádhjandina-recenzió)
BDh	Baudhájana-dharmasásztra
BhG	Bhagavadgítá
BSSz	Baudhájana-srautaszútra
BSz	Brahmaszútra
BSzB	Brahmaszútra-bhásja
CshU	Cshándógja-upanisad
DN	Dígha nikája
DzsB	Dzsaiminíja-bráhmana
DzsGSz	Dzsaiminíja-grihjaszútra
EJVS	Electronic Journal of Vedic Studies
IJ	Indo-Iranian Journal
ÍsáU	Ísá-upanisad
JAOS	Journal of the American Oriental Society
JV	Jadzsurvéda-szanhitá
KathU	Katha-upanisad
KausU	Kausítaki-upanisad
KpSz	Kapisthala-Kátha-szanhitá
KSz	Kátha-szanhitá
LSSz	Látjájana-srautaszútra
MSz	Maitrájaní-szanhitá
MuU	Mundaka-upanisad
MWD	Monier-Williams: Sanskrit–English Dictionary
PSz	Paippaláda-szanhitá
RV	Rigvéda-szanhitá

A KLASSZIKUS UPANISADOK

RVKh	Rigvéda-khila
SÁ	Sánkhájana-áranjaka
SB	Satapatha-bráhmana (Mádhjandina-recenzió)
SBK	Satapatha-bráhmana (Kánva-recenzió)
SzV	Számavéda-szanhitá
TSz	Taittirija-szanhitá
VádhSz	Vádhúla-szútra
VSz	Vádzsaszanéji-szanhitá

Bevezetés

A RIGVÉDÁTÓL A KORAI UPANISADOKIG

A védikus kor^[1]

A korszak határait nehéz pontosan megállapítani, és a tagolása sem egyértelmű. Csak néhány biztos adatra támaszkodhatunk:

1. Az Indus-völgyi civilizáció összeomlását az újabb régészeti leletek alapján nagyjából i. e. 1900-ra tehetjük. Ettől az időtől kezdve az indoárja törzsek – leginkább egymással harcolva, egymás elől menekülve – lépésről lépésre, klánról klánra szivárogtak be az afganisztáni hágókon keresztül az indiai szubkontinensre.
2. Fontos közbülső adat a Hettita és Mitanni Birodalom közötti megegyezés az i. e. XVI. század közepéről, amely név szerint említ olyan fontos *rigvédai* isteneket, mint Mitra, Varuna, Indra és Nászatja.
3. A következő, régészetileg is alátámasztott tény a vas megjelenése i. e. 1200 körül. A védikus szövegek közül a vasat fekete fémként (*krisna ajasz*, *sjáma ajasz*) először az *Atharvavéda* említi^[2], amely időben a *Rigvédához* a legközelebb álló szöveg. A *Rigvédában* név szerint csak *ajasz* (réz, bronz) szerepel.
4. A *védikus* kor végének kijelöléséhez támpontot nyújthat Pánini munkássága. A nagy indiai nyelvész grammatikája (*Astádhjáji*) alapján ugyanis joggal feltételezhető, hogy

1 A továbbiakban elsősorban Witzel 1995-re támaszkodunk.

2 AV 11.3.7; 9.5.4; PSz 16.53.12.

a védikus irodalom nagy része addigra már kialakult. Életének fontosabb eseményei azonban nehezen datálhatók. Annyit tudunk, hogy Pánini^[1] a gandhári fővárosból, Puskalávátiból származott. A születési idejéről viszont semmi biztosat nem állíthatunk. Többnyire az i. e. IV. századot valószínűsítik, de az i. e. V., sőt VI. századot sem zárhatjuk ki.

5. Hasonló a helyzet a történelmi Buddhával, akinek tanításai szintén feltételezik a védikus irodalom meglétét. A források megegyeznek abban, hogy Gótama 80 éves volt, amikor meghalt.^[2] A Srí Lanka-i krónikák (*Dípavansza* és *Mahávansza*) szerint ez 218 évvel Asóka beiktatása előtt történt. A théraváda hagyomány úgy tartja, hogy Asóka megkoronázására i. e. 326-ban került sor. Így a 218 éves *hosszú kronológia* alapján a Buddha i. e. 624-ben született, és i. e. 544-ben halt meg. A modern kutatás azonban a koronázást i. e. 268 körülre teszi.^[3] A *hosszú kronológia* ekkor i. e. 566–486-ot ad. Létezik azonban egy *rövid kronológia* is, amelyet a kínai és tibeti nyelven fennmaradt, eredetileg szanszkrit nyelvű források őriztek meg. E szerint a Buddha halála 100 évvel előzte meg Asóka beiktatását. Ha erre i. e. 268-ban került sor, akkor a Buddha i. e. 448-tól i. e. 368-ig élt. Néhány kutató azonban megkérdőjelezi, hogy akár a 100, akár a 218 évet szó szerint kell értelmeznünk.^[4] A *hosszú kronológia* újragondolása alapján a történelmi Buddha születésének és halálának időpontjára adott modern becslés i. e. 484, illetve i. e. 404.^[5]

A védikus kor tehát hozzávetőlegesen 1500 évet ölelt fel, és a Buddha idejéig tartott.

1 „A panik leszármazottja”.

2 DN II.100.

3 Az Asóka ediktumaiban előforduló görög személynevek elemzése alapján.

4 Obeyesekere 1991.

5 Gombrich 1992.

A kor tagolása^[1]

A lassan gyarapodó régészeti és egyéb adatok dacára lényegében még mindig csak a védikus szövegek – *szanhiták*, *bráhmanák*, *áranjakák*, *upanisadok* és *szútrák* – elemzésére támaszkodhatunk. A korai, *rigvédai* állapot jól elkülöníthető a késő *védikus upanisadok* és *szútrák* idejétől. A közbülső időszak nyelvi rétegződésének feltárásakor viszont gyakran csak a *védikus* nyelv nehezebben észrevehető finom változásaira építhetünk.

A *védikus* szanszkrit nyelv öt rétege:

Rigvéda

mantrák^[2]

Jadzsurvéda magyarázó prózája^[3]

bráhmanák prózája^[4]

késő *védikus szútrák* és *posztvédikus upanisadok*.

Ez alapján a *védikus* kor a következőképpen tagolható:

I. Kora védikus időszak

A *Rigvéda* kora

II. Középvédikus időszak

A *mantrák* keletkezési idejétől

a *bráhmanák* korai prózájáig terjedő periódus^[5]

III. Késő védikus időszak

A *bráhmanák* később keletkezett szövegei

és a korai *upanisadok* időszaka^[6].

1 A védikus szanszkrit nyelv rétegződése alapján.

2 *Atharvavéda*-, *Számavéda*-, *Rigvéda-khila*- (apokrif *Rigvéda*-) himnuszok és *Jadzsurvéda*- (MSz, KSz/KpSz, TSz, VSz...) *mantrák* nyelvi rétege.

3 MSz, KSz/KpSz, TSz.

4 Beleértve az *áranjakák* és *upanisadok* korai részeit, valamint a legkorábbi *szútrákat* (BSSz, VádhSz) is.

5 A másodiktól a negyedik nyelvi réteg első feléig terjedő időszak.

6 A negyedik nyelvi réteg második felétől az ötödikig terjedő időszak.

Kora védikus időszak

A *Rigvéda* korának fontosabb eseményei földrajzilag elsősorban az Afganisztántól a Pandzsábig (a Jamuná folyóig) húzódó területre korlátozódnak.

A korszakot politikai szempontból nagyjából ötven – egymással és az őslakosokkal szüntelen konfliktusban élő – kisebb törzs harcai jellemzik. Ugyanakkor e törzsek közül számos himnuszban kitűnik öt nép (*kristi*, *dzsana*), mégpedig időnként a következő eloszlásban.

A négy égtájnak megfelelő irányokban négy nép: az *anuk* és a *druhjuk*, illetve a *jaduk* és a *turvasák*. Középen pedig a fő törzs: a *púruk*, akik közül később kiemelkednek a *bharaták* és a *kuruk*.

A *rigvédai* társadalmak elsősorban a harcosokra/nemesekre (*rádzsanja*, *ksatrija*) és a népre (*vis*), valamint az őslakosokra és szolgákra (*dásza*, *daszju*, *purusa*) tagozódnak. A törzsi hierarchia csúcán a választott vezérek, törzsi főnökök (*rádzsan*) állnak.

A fontosabb életeseményekkel (születés, esküvő, halál) kapcsolatos szertartások mellett a *Rigvédában* bonyolultabb áldozatok is szerepelnek: szómaáldozat^[1], *pravargja* áldozat^[2]. Emellett a lóáldozattal^[3] és talán az építőáldozat korai formájával^[4] is találkozhatunk. E rítusok végrehajtása során a vendégként meghívott isteneket ihletett költők dicsérik időmértékes verselésű himnuszaikkal, amelyeket költőcsaládok, illetve -klánok őriznek.

1 RV 9. *mandala*. (Elszórva az összes többiben is található utalás a szómaáldozatra.)

2 RV 5. *mandala*, lásd Houben 2000a, 2000b.

3 RV 1.162.

4 Fórizs 2015 (2003), Fórizs 2009.

Középvédikus időszak

Az időszak legfontosabb eseményeinek színtere Kuru-Pancsála, amely a következő régiók egyesítésével jön létre. (1) Kuru: a Jamuná és a Szaraszvati folyók felsőbb szakaszának vidékén elterülő, a mai Kelet-Pandzsáb és Harjana vidékének megfelelő régió. (2) Pancsála: a Jamuná és a Gangá folyók vidékén elhelyezkedő terület, amely a mai Uttar Prades nyugati részének felel meg.

Politikai szempontból a korszak legfontosabb eredménye Witzel szerint a Kuru Birodalom vagy „állam” létrejötte. Az ehhez vezető folyamat egyik legjelentősebb első állomásának a Parusni (Rávi) folyónál megívott „tíz király csatája”^[1] tekinthető, amelyet Szudász, a *bharata* törzs vezére nyert meg, miután lecserélte a főpapját (*puróhita*). A csatát hosszabb békés időszak és kiengesztelődés követte^[2], amelynek során sikerült a mintegy ötven, korábban egymással szinte folyamatosan harcban álló árja törzs többségét pacifikálni.

A *kuruk* felemelkedéséhez három törzs, a *bharaták*, a *vaitahavják* és a *mitravatok* konföderációján keresztül vezetett az út. A létrejövő Kuru Birodalom fővezérét a korai időkben még szintén választották. A *kuruk* első igazi királya valószínűleg Pariksita volt, akinek sikerült hatalmát átörökíteni (*páriksiták*).

A később oly szembetűnő társadalmi átalakulások – a négy osztály vagy „kaszt” (*varna*) megszilárdulása, illetve a papok és nemesek történelmi szövetsége (*brahma-ksatra*) – a középvédikus kor vallási-rituális megújulásában gyökereznek.

A himnuszokat kivették az őket őrző klánok kezéből, és létrehozta egy közös himnuszgyűjteményt, amely nagyjából a *Rigvéda* ma ismert Sákálja-recenziójának felel meg. A gyűjteményben mindenki helyet kapott. Nemcsak a győztes népek és isteneik, hanem a vesztesek is. A központi helyre pedig Agni került: „A Tűzistent magasztalom, áldozat bőkezű urát, a kincset

1 RV 7.18, 7.33, 7.83.

2 Vö. *Dīrghatamas in a wider context. Why and how did the newer and stronger poet of Agni become the poet of reconciliation? Interpretation of mantra RV 1. 164.46 in Fórizs 2006.*

osztó főpapot.” (*Rigvéda 1.1.1*)^[1] Ugyanakkor a költőklánoktól begyűjtött himnuszokból rituális szövegek lettek. Új himnuszok sem születtek már.

A papi funkciók további differenciálódása is lezajlott. A *hótri* pap vezetésével külön csoport őrizte az immár közös *Rigvéda-gyűjtemény* himnuszeit. A verseket, versszakokat (*rics*) szigorúan meghatározott rituális szabályok szerint recitálták a szertartások során. Az *adhvarju* pap és segítői a *Jadzsurvéda* áldozóigéit, a *jadzsuszokat* őrizték, és alkalmazták a szertartásokon. Emellett az áldozati edények, oltárok, tűzhelyek és egyéb rituális kellékek elkészítésétől az áldozati állatok leölésén át az áldozati ételek elkészítéséig számos feladat elvégzése hárult még rájuk. Az *udgátri* pap és segítői a *Számavéda* dallamait, a *számanokat* énekeltek, kántálták a rítusok során.

Az áldozat két fő típusa az *isti*- és a *szómaáldozat* lett, miközben maguk a rítusok is átalakultak. A nép tagjai számára elérhető egyszerűbb „családi rítusok” mellett hatalmas rítusrendszerek jöttek létre (*srauta* rítusok). E gyakran különböző áldozati formák összenövéséből keletkezett szertartásokat számos szolgálatvégző pap közreműködésével hajtották végre, és a nemesek bőkezű támogatását igényelték. Az új rítusokat csak a *díksita*, a nemesek közül kikerült beavatott áldozatbemutató (*jadzsamána*) rendelhette meg a papoktól, és hajthatta végre a segítségükkel. A gazdagabb főnemesek akár az *agnicsajanát*, a tűzoltárépítés egész éven át tartó rítusát is megrendelhatték. Fontos szerephez jutott a királyszentelés szertartása (*rádzsaszúja*), amely azt is lehetővé tette, hogy a fiúgyermek nélkül maradt király utódot adoptáljon. A „világuralomra” törő uralkodók számára pedig ott volt a lóáldozat új formája (*asvamédha*). Az előtérbe került nagyszabású rítusokkal együtt számos magyarázó szöveg is született.

1 Weöres Sándor és Vekerdi József fordítása (Vekerdi 1988).

Késő védikus korszak (i. e. 1100-500)

JELENTŐSEBB KIRÁLYSÁGOK

EGYÉB KIRÁLYSÁG, TÖRZS

● jelentős királyság
becsült terjedelme

/ késő védikus kultúra
becsült kiterjedése

★ központ
(királyi település)

/ folyó
(szanszkrit nevéen)

Késő védikus idők

Földrajzilag Észak-India egészére kiterjed, Gandhárától (Kabul folyó) Angáig és Pundráig (Bengál), délen pedig Vidarbháig (Északkelet-Maharástra) és Ándhráig.

A terület tizenhat kisebb-nagyobb királyságra osztható, amelyek közepén Kuru-Pancsála áll, a külső keretét pedig északnyugaton Báhíka, délkeleten Magadha adja. A korszakot a *védikus* civilizáció fokozatos keleti irányú térhódítása jellemzi. Egyre fontosabb politikai szerephez jut a Kószala–Vidéha régió.

A társadalom négy részre tagolódik: a három „kétszer született” (*árja*) rétegre vagy osztályra (*varna*) – a papokra (*bráhmana*), a harcosokra/nemesekre (*ksatrija*) és a népre/közemberekre (*vis*) –, illetve az őslakosokra^[1]. A harcosok/nemesek és a papok (*ksatriják és bráhmanák*) történelmi szövetséget kötnek, amely hosszú távon biztosítja a nép fölötti befolyásukat. Az áldozati rítusokból kirekesztett őslakosok pedig még inkább a társadalom perifériájára szorulnak, és innentől kezdve elsősorban a kétszer születettek szolgálaként dolgoznak.

Az upanisadok keletkezési helye és ideje

Mindkét *upanisad* a késő *védikus* korból származik. Míg a *Számavédához* tartozó *Cshándógja-upanisad* Kuru-Pancsála vidékén keletkezhetett, addig a *Jadzsurvédában* található^[2] *Brihadáranjaka-upanisad* attól keletre, Kószalához^[3], illetve a még keletebbre elhelyezkedő Vidéhához köthető.

Kettejük közül talán a *Cshándógja* az ősbib. Keletkezési idejüket nehéz pontosan megállapítani, annyit mindenképpen valószínűsíthetünk, hogy mindkét *upanisad* a Buddha előtti korból származik, nagyjából az i. e. 700 körüli időkből.

1 Sz. *súdra*.

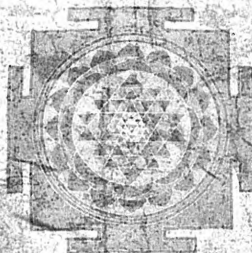
2 A kötetünkben szereplő *Brihadáranjaka-upanisad* voltaképpen a Fehér (*Sukla*) *Jadzsurvédában* őrzött *Satapatha-bráhmana* utolsó része.

3 Későbbi szövegekben *Kószala*.

Brihadáranjaka- upanisad

*Csak az elme láthatja meg!
Itt nincs semmi különböző.
Aki itt különbséget lát,
halálból a halálba hull.*

*Mert Egyként kell meglátni
ezt a mérhetetlent,
mozdíthatatlant.*

Első fejezet

1.1 ¹Az áldozati ló feje bizony a hajnal, szeme a Nap, lehellete a szél, és mindannyiunk tüze (*agni vaisvánara*) a kitátott szája. Az áldozati ló teste az év, háta az Ég, hasa a Köztitér, hasának domborulata a Föld; oldala az égtájak, bordái a mellékégtájak, végtagjai az évszakok, ízületei a hónapok és a fél hónapok, lábai a nappalok és az éjszakák, csontjai a csillagzatok, húsa a felhőzet. Az emésztetlen fű a gyomrában a homok, belei a folyók, mája és tüdeje a hegyek, szőre a füvek és a fák. Elülső fele a felkelő Nap, hátulsó fele a lemenő. Amikor kinyitja a száját, villámlik; amikor megrázza magát, mennydörög; amikor vizel, esik az eső; nyerítése maga a beszéd.

²A nappal – a ló elé tett nagy áldozati edényként – bizony azután született, és méhe a keleti óceánban van. Az éjszaka – a ló mögé tett nagy áldozati edényként – bizony azután született, és méhe a nyugati óceánban van. E kettő a ló elé és mögé tett nagy áldozati edényként jött létre. Ösztökélve az isteneket (*déva*) hordozta a hátán, harciként a *gandharvákat*^[1], üzőként a démonokat (*aszura*), lóként pedig az embereket. Valóban az óceán az ő megfelelője (*bandhu*), az óceán az ő anyaméhe.

1.2 ¹Kezdetben itt egyáltalán nem volt semmi. A halál borította be ezt, az éhség; mert a halál éhség. Azt kívánta: „Bárcsak lenne [testi] önmagam (*átman*)!” Áldozati imát recitált, és miközben a recitációt végezte, vizek fakadtak [belőle].

¹ Az istenek (*déva*) és az ósatyák (*pitri*) mellett isteni lények további csoportját jelöli. A *szómaitallal* és a női nemmel, gyakran égi nimfákkal (*apszarasz*) hozzák őket kapcsolatba.

„Áldozati imát recitáltam (*arcsat*), és víz (*ka*) fakadt számomra”, gondolta. Innen a recitáció neve (*arka*), ez a recitáció igaz természete. Bizony víz fakad annak számára, aki így ismeri a recitáció nevét és igaz természetét.

²Ezért a recitáció víz. Ekkor ami a vizek tajtéka volt, megszilárdult, és a Földdé vált. Erejét megfeszítve fáradozott rajta. Miután az erőlködéstől kifáradt és forróság öntötte el, izzadsága – az eszenciája – tűzzé alakult.

³Háromfelé osztotta önmagát – egyharmada a Nappá lett, egyharmada a széllé; s ez a háromosztatú lélegzet is ő. Feje a keleti égtáj, mellső lábai délkelet és északkelet. Farka a nyugati égtáj, hátsó lábai délnyugat és északnyugat. Oldalai dél és észak. Háta az Ég, hasa a Köztitér, mellkasa ez a Föld. Szilárdan áll a vizekben. Aki tudja ezt, az szilárdan áll, bárhová is kerül.

⁴Így vágyakozott: „Bárcsak születne egy második önmagam (*átman*)!” Így az elméje segítségével a halál, az éhség párosodott a beszéddel. A kilövellt ondóból lett az év. Az év egyszerűen nem létezett azelőtt. Egy évig volt viselő s vele, aminek a végén megszülte őt. Amint megszületett, a halál kinyitotta a száját, és lenyelte őt. Azt kiáltotta: „*Bhán!*” Ebből lett a beszéd.

⁵Így tűnődött magában: „Ha megölöm, csupán az ennivalómat csökkentem.” Így azzal a beszéddel és azzal a testtel (*átman*) kibocsátotta magából mindezt, ami itt van – a *Rigvéda* verseit (*rics*), a *Jadzsurvéda* áldozóigéit (*jadzsusz*), a *Számavéda* dallamait (*száman*), a versmértékeket (*cshandasz*), az áldozati rítusokat (*jadzsnya*), az embereket és az állatokat. Amit csak létrehozott, elkezdte megenni. „Mindent megeszik (*atti*)” – innen Aditi neve, ez Aditi igaz természete. Aki ezen a módon ismeri meg Aditi nevét és igaz természetét, az mindenből ehet, minden az ő étele lesz.

⁶Így vágyakozott: „Áldozzak még egyszer, most még nagyobb áldozattal!” Erejét megfeszítve fáradozott; az aszkézis hevében felizzott. Miután az erőlködéstől kifáradt és forróság öntötte el, ragyogva izzó kiválósága (*jasasz*) – az életető energia (*vírja*) – el-

hagyta őt. Mármost az éltető energia, a ragyogva izzó kiválóság nem más, mint az életheletek^[1]. Így amikor az életheletek távoztak belőle, a teste kezdett felpuffadni. De az elméje (*manasz*) még a testében (*saríra*) volt.

⁷Így vágyakozott: „Bárcsak ez [a testem] alkalmassá válna az áldozatra, hogy ezáltal [igazi] önmagam lehessen^[2]!” Ekkor a [holttest] egy lóvá (*asva*) alakult. Mivel felpuffadt (*asvat*), alkalmassá vált az áldozatra (*médhja*). Innen a lóáldozat (*asvamédha*) neve, ez a lóáldozat igaz természete. Csak az érti meg igazán a lóáldozatot, aki így ismeri. [A halál] úgy gondolta, hogy nem szabad a lovat korlátozni. Miután egy év eltelt, feláldozta önmagának, a többi állatot pedig az isteneknek ajánlotta. Ezért amikor [az emberek] Pradzsápatinak lovat áldoznak, az összes istennek szentelik azt.

Az, ami [ott fenn] ragyog, bizony a lóáldozat; az év pedig a teste (*átman*). Ez a tűz [itt lenn] az áldozat tüze (*arka*), ezek a világok pedig a teste (*átman*). Íme a kettő: a lóáldozat és az áldozati tűz. Valójában azonban egyetlen isten[i egy]séget alkotnak: a halált (*mritju*). Aki tudja ezt, az elkerüli az újbóli halált (*punarmritju*) – a halál nem lesz képes elragadni őt; maga a halál lesz a teste, teljes élethosszig él, és eme istenségek egyikévé válik.

1.3 ¹Pradzsápati ivadékai kétfélék: istenek és démonok. Valójában az istenek voltak a fiatalabbak, és a démonok az idősebbek. Mivel a démonokkal e világokért vetélkedtek, az

1 Sz. *prána*. Rendkívül gazdag jelentéstartománnyal bíró szó. Többek között az alábbiakat jelentheti: lélegzés, légzés; lélegzet, lehelet; élet; étellel vagy érzékeléssel kapcsolatos működés, áramlás, folyamat, erő vagy energia.

2 Önmagával bíró (*átmanvin*) lehessenek.

istenek azt mondták magukban: „Gyerünk, győzzük le a démonokat az áldozati szertartáson a főénekekkel^[1]!”

²Szóltak tehát a beszédnek: „Kántáld el a főéneket nekünk!” „Jól van”, mondta a beszéd, és elkántálta nekik a főéneket. Mindazt, ami a beszédben hasznos, elkántálta az isteneknek, mindazt, ami kellemes, megtartotta magának. A démonok azt gondolták: „Ezzel az *udgátri* pappal biztosan le fognak győzni minket.” Rárontottak hát, és átjárták a rosszal. E rossz nem más, mint hogy valaki nem a[z igazságnak] megfelelő dolgot mondja. Ez maga a rossz.

³Akkor az istenek szóltak a lélegzetnek: „Kántáld el a főéneket nekünk!” „Jól van”, mondta a lélegzet, és elkántálta nekik a főéneket. Mindazt, ami a lélegzetben hasznos, elkántálta az isteneknek, mindazt, ami kellemes, megtartotta magának. A démonok azt gondolták: „Ezzel az *udgátri* pappal biztosan le fognak győzni minket.” Rárontottak hát, és átjárták a rosszal. E rossz nem más, mint hogy valaki nem a megfelelő dolgot szagolja. Ez maga a rossz.

⁴Akkor az istenek szóltak a látásnak: „Kántáld el a főéneket nekünk!” „Jól van”, mondta a látás, és elkántálta nekik a főéneket. Mindazt, ami a látásban hasznos, elkántálta az isteneknek, mindazt, ami kellemes, megtartotta magának. A démonok azt gondolták: „Ezzel az *udgátri* pappal biztosan le fognak győzni minket.” Rárontottak hát, és átjárták a rosszal. E rossz nem más, mint hogy valaki nem a megfelelő dolgot látja. Ez maga a rossz.

⁵Akkor az istenek szóltak a hallásnak: „Kántáld el a főéneket nekünk!” „Jól van”, mondta a hallás, és elkántálta nekik a főéneket. Mindazt, ami a hallásban hasznos, elkántálta az isteneknek, mindazt, ami kellemes, megtartotta magának. A démonok azt gondolták: „Ezzel az *udgátri* pappal biztosan le fognak győzni

¹ Sz. *udgátha*, fennhangon történő kántálás; magas, fenséges, legfőbb ének; a *śáman* főéneke.

minket.” Rárontottak hát, és átjárták a rosszal. E rossz nem más, mint hogy valaki nem a megfelelő dolgot hallja. Ez maga a rossz.

⁶Akkor az istenek szóltak az elmének: „Kántáld el a főéneket nekünk!” „Jól van”, mondta az elme, és elkántálta nekik a főéneket. Mindazt, ami az elmében hasznos, elkántálta az isteneknek, mindazt, ami kellemes, megtartotta magának. A démonok azt gondolták: „Ezzel az *udgátri* pappal biztosan le fognak győzni minket.” Rárontottak hát, és átjárták a rosszal. E rossz nem más, mint hogy valaki nem a megfelelő dologra gondol. Ez maga a rossz.

Így támadták meg az isteneket, és járták át őket a rosszal.

⁷Akkor az istenek szóltak a szájból lévő lélegzetnek: „Kántáld el a főéneket nekünk!” „Jól van”, mondta ez a lélegzet, és elkántálta nekik a főéneket. A démonok azt gondolták: „Ezzel az *udgátri* pappal biztosan le fognak győzni minket.” Rárontottak hát, és megpróbálták átjárni a rosszal. De mint a sziklához vágott földdarab, darabokra hullva szanaszét szóródtak, és elpusztultak. Az istenek élete felvirágzott, a démonoké romba dőlt. Aki tudja ezt, annak élete szintén felvirágzik, az ellenségéé, aki gyűlöli őt, romba dől.

⁸Az istenek megkérdezték: „Hová lett az, aki mellettünk állt?”

„Itt van a szájból.”

Ő Ajászja Ángirasa, mivel ő a testrészek (*anga*) esszenciája (*rasza*).

⁹Ugyanezt az istenséget Dúrnak is nevezik, mivel távol (*dúra*) marad tőle a halál. Aki tudja ezt, attól szintén távol marad a halál.

¹⁰Ugyanez az istenség, miután kiüzte a többi istenségből a gonoszságot, a halált, a világ végére kergette és száműzte azt. Ezért ne menjen az ember idegenek közé vagy a határvidékekre, nehogy belefusson a gonoszságba, a halálba.

¹¹Ugyanez az istenség, miután kiüzte a többi istenségből a gonoszságot, a halált, elvitte őket a halál hatókörén túlra.

¹²Elsőként a beszédet vitte át. Amikor a beszéd megszabadult a haláltól, tüzzé lett. A halálon túljutva e tűz lobog.

¹³Azután a lélegzetet vitte át. Amikor a lélegzet megszabadult a haláltól, szellé lett. A halálon túljutva e szél fúj [és tisztít].

¹⁴Azután a látást vitte át. Amikor a látás megszabadult a haláltól, a Nappá (*áditja*) lett. A halálon túljutva e Nap ragyog.

¹⁵Azután a hallást vitte át. Amikor a hallás megszabadult a haláltól, égtájjakká (*dis*) lett. Ezek az égtájak túljutottak a halálon.

¹⁶Azután az elmét vitte át. Amikor az elme megszabadult a haláltól, a Holddá lett. A halálon túljutva e Hold fénylik. Aki tudja ezt, azt ez az istenség ugyanúgy átviszi a halál hatókörén túlra.

¹⁷Akkor a szájban lévő lélegzet ennivalót kántált magának. Valójában ő fogyaszt el minden megevett ételt, s így szilárdan megalapozódik itt a Földön.

¹⁸A többi isten így szólt hozzá: „Oly sok mindez – az étel, amit magadnak kántáltál –, adj nekünk is belőle!”^[1] „Gyertek, gyűljetek körém!”, válaszolta. „Úgy legyen!”, mondták, és minden oldalról köréje gyűltek. Ezért amikor ezzel [a lélegzettel] ételt eszik [az ember], őket [az isteneket] is jóllakítja. Aki tudja ezt, annak ugyanígy köréje gyűlnek az övéi. Ő pedig az oltalmazójuk lesz, az első közöttük (*srésthá*), a vezetőjük, az étel elfogyasztója, az uralkodó. Ha viszont az övéi közül bárki megpróbál a riválisa lenni annak, aki tudja ezt, az még a saját híveinek sem tud majd elég támogatást nyújtani. De aki a követői közül segíteni szeretné híveit, az képes lesz elég támogatást nyújtani nekik.

¹⁹Ez a lélegzet nem más, mint Ajászja Ángirasza, mivel ő a testrészek esszenciája. Mármost a testrészek esszenciája a lélegzet. Bizony a testrészek esszenciája valóban a lélegzet. Ezért bármelyik testrész, amelyet elhagy a lélegzet, elsorvad, mivel a lélegzet a testrészek esszenciája.

1 „Ez az egész [világ] ennivaló, amit magadnak kántáltál; adj nekünk is belőle!”

²⁰ És a lélegzet Brihaszpati. Mert hatalmas (*brihati*) a beszéd, és a lélegzet a beszéd ura (*pati*), ezért a lélegzet Brihaszpati.

²¹ És a lélegzet Brahmanaszpati. Mert a Brahman nem más, mint beszéd, és a lélegzet a beszéd ura, ezért a lélegzet Brahmanaszpati.

²² És a lélegzet a *száman*. Mert a *száman* nem más, mint beszéd. „Az nő (*szá*) és férfi (*ama*)” [egyszerre] – innen a *száman* neve, és ez a *száman* igaz természete. Ugyanakkora (*szama*), mint egy szúnyog, ugyanakkora, mint egy légy, ugyanakkora, mint egy elefánt, ugyanakkora, mint ez a három világ, ugyanakkora, mint az egész [világegyetem]: ezért *száman*. Aki így ismeri meg a *száman*-t, az a *száman*nal lesz egybefogva, és osztozik világában.

²³ És a lélegzet valójában a főének (*udgítha*) is. Mert a „fel” (*ud*): a lélegzet – mivel mindent a lélegzet tart fenn (*uttabdha*). A kántálás (*gíthá*) pedig: beszéd. A „fel” és a „kántálás” együtt: ez az *udgítha*.

²⁴ Ezzel kapcsolatban Brahadatta Csaikítánéja – miközben a Királyt^[1] itta – ezeket mondta: „A Király hasítsa szét a fejét^[2], ha Ajászja Ángirasa mást is használt, amikor elkántálta a főéneket! Bizony csak a beszéd és a lélegzet segítségével kántálta el azt.”

²⁵ Aki ismeri e *száman* birtokát, annak magának is lesz birtoka. A *száman* birtoka (*szva*) a tónus (*szvara*). Ezért amikor valaki papi szolgálatra készül, gazdag tónusú hangban reménykedik, hogy gazdag tónusú hanggal végezhesse a papi szolgálat feladatait. Ugyanezért próbálnak az emberek az áldozati szertartáshoz gazdag tónusú hanggal megáldott papot keresni – olyat, aki birtokában van ennek a tulajdonságnak (*szva*). Bárki, aki így ismeri a *száman* birtokát, az maga is birtokra tesz szert.

1 A szómát.

2 Érdekes megfogalmazás, mintha nem lenne magánál, hiszen a kontextus alapján saját magára gondol („A Király hasítsa szét a fejemet, ha...!”), mégis a megfelelő személyes vagy mutató névmás helyett a távoli személyre mutató *tjad* névmást használja.

²⁶Aki ismeri e száman aranyát, annak magának is lesz aranya. A száman aranya (*szuvarna*) a tónus (*szvara*). Bárki, aki így ismeri a száman aranyát, az maga is aranyra tesz szert.

²⁷Aki ismeri e száman alapját, az maga is szilárdan megalapozódik. A száman alapja a beszéd, mivel a lélegzet a beszédre alapozva kántálja azt. Egyesek azt mondják, ez az alap az étel.

²⁸Ott van azután a tisztító imádságok (*pavamána*) kántálása. A *prasztótri* pap a száman bevezető imáját kántálja, s amíg ő kántál, ezt kell némán elmondania^[1]:

Vezess engem a valótlan-ságból a valóságba!^[2]
 Vezess engem a sötétségből a világosságba!
 Vezess engem a halálból a halhatatlanságba!

A valótlan-ság (*aszat*): halál, a valóság (*szat*): halhatatlanság, így amikor azt mondja, „Vezess engem a valótlan-ságból a valóságba!”, akkor azt kéri, hogy „Vezess engem a halálból a halhatatlanságba!” Más szóval „Tégy engem halhatatlanná!”^[3] A sötétség (*tamasz*): halál, a világosság (*dzsjótisz*): halhatatlanság. Ezért amikor azt mondja, „Vezess engem a sötétségből a világosságba”, akkor azt kéri, hogy „Vezess engem a halálból a halhatatlanságba!” Más szóval „Tégy engem halhatatlanná!”

„Vezess engem a halálból a halhatatlanságba!” – ebben nincs semmi homályos.

A többi dicsőítő énekkel (*sztótra*) ennivalót kántálhat magának. Ezért amikor ezeket kántálja, kívánnia kell valamit. Az az *udgátri* pap, akiben megvan e tudás, azt kántál magának, amit csak kíván, az áldozatbemutató patrónusnak^[4] pedig azt, amit ő kí-

1 A verset az áldozatbemutató patrónusnak (*jadzsamána*) kell magában elmondania.

2 „Vezess engem a hazugságból az igazságba!”

3 „Adj nekem örök életet!”

4 Sz. *jadzsamána*, „áldozatbemutató”, az áldozat megrendelője, megszervezője és patrónusa. A *srauta* rítusokat csak a *díksita*, a felavatott *jadzsamána* végezheti el.

ván. Ez a világ legyőzése. Aki így ismeri e számant, az nem lehet, hogy világ nélkül marad.

1.4 ¹Kezdetben ez [a világegyetem] csupán Önmaga (*átman*) volt, ember alakú. Körülnézett, de önmagán kívül nem látott semmit. „Én vagyok”, mondta először; ebből jött létre az „én” szó. Ezért még ma is, amikor valakit megszólítunk, először azt mondja: „én” (*aham*), és ezután közli a többi nevét [„ez és ez vagyok”]. Az ember (*purusa*) nevet kapta, mivel még mindezek előtt (*púrva*) minden bűnt elégetett (*us*). Aki tudja ezt, eléget bárkit, aki elé próbál kerülni.

²Félt. Ezért fél, aki egyedül van. Ekkor rádöbbsent: „Senki más nincs rajtam kívül, mitől félek?” Ezután a félelme elmúlt. Ugyan mitől félne? Félni csak egy más(od)iktól (*dvitija*) lehet.

³Nem lelte örömét. Ezért nincs öröme annak, aki egyedül van. Társra vágyott. Akkora volt, mint egy férfi és egy nő szorosan összeölelkezve. Kettéosztotta magát, férjé és feleségé lett. Ezért mondta Jádzsnyavalkja, hogy „Mi ketten olyanok vagyunk, mint egy egész két fele.” Ezért a nő betölti ezt az űrt (*ákása*). Közösült vele, ebből születtek az emberek.

⁴Az asszony ezt gondolta magában: „Hogyan közösülhet velem, amikor önmagából hozott létre engem? El kell rejtőznöm!” Ezért tehénné változott, ő pedig bikává, és közösült vele. Így születtek a marhacsordák. Ekkor a nő kancává változott, ő pedig csödörré; ezután a nő szamárkancává, ő pedig szamárcsödörré, és közösült vele. Így születtek a hasítatlan patájúak (*ékasapha*). Ekkor a nő nőtény kecskévé változott, ő pedig bakká; ezután a nő nőtény juhvá, ő pedig kossá, és közösült vele. Így születtek a kecske- és juhnyájak (*adzšávi*). Így teremtett meg^[1] minden hímet és nőtényt, egészen a hangyáig.

Az ő nevében és anyagi támogatásával mutatják be a kiválasztott szolgálatvégző papok (*ritvidzs*) az áldozatot. A továbbiakban áldozatbemutató.

¹ Bocsátott ki magából (*√szridzs*).

⁵Ekkor tudatára ébredt: „Én magam vagyok a teremtés, mert én bocsátottam ki magamból ezt a mindenséget.” Így vált a teremtéssé. Bárki, aki tudja ezt, az ő eme teremtésében részesül.

⁶Ekkor összedörzsölte kezeit, éppen így, és szájából mint anyaméhből (*jóni*) tüzet csiholt velük. Ezért szőrtelen mindkettőnek a belseje, és ezért szőrtelen a vagina (*jóni*) belseje is. „Áldozz ennek az istennek! Áldozz annak az istennek!”, mondják az emberek. Valójában azonban az istenek mind az ő saját teremtményei, minden isten ő maga. Az ondójából ekkor megteremtett minden nedvességet (*árdra*) itt [e világon]. Ez valójában a *szóma*. Ez az egész [világ] nem más, mint étel és az étel elfogyasztója. A *szóma* az étel, és Agni az étel elfogyasztója.

Ez a Brahman önmagát felülmúló teremtése (*atiszristi*): isteneket teremtett, akik felette állnak; halandó létére halhatatlanokat teremtett. Bárki, aki tudja ezt, részese lesz ennek az önmagát felülmúló teremtésnek.

⁷Abban az időben ez a világ meg nem nyilvánult (*avjákrita*) volt. Később a név és a forma révén differenciálódott: „Ez a neve. Ilyen a formája.” Ezért ma is a név és a forma révén teszünk különbséget: „Ez a neve. Ilyen a formája.” Belépett ebbe a világba, átjárva egészen a körmök hegyéig. Úgy lakik benne, mint a borotva hüvelyében a penge vagy a tűztartó edényben a parázs. Nem látják őt, mert nem teljes (*akritszna*): amikor lélegzik, lélegzetnek nevezik, amikor beszél, beszédnek, amikor lát, látásnak, amikor hall, hallásnak, amikor gondolkodik, gondolkodásnak. De ezek csupán a tevékenységeinek a nevei. Aki csak ezek valamelyikének tekinti őt (*upászté*)^[1], az nem ismeri, mert ő ezek egyikében sem teljes. Az embernek Önmagaként (*átman*) kell rátekintenie, mert benne minden egyetlen egészé válik. Ez az Önmaga a nyom, az egész világ követendő nyoma. A mindenséget csak ezen keresztül ismeri meg [az ember]. Ahogyan

¹ Sz. *upa-√ász*, imád, tisztel vmit; vminek tekint vmit, vmiként tekint vmire; elmélkedik, meditál vmiről; vminek szentelődik.

a csapást követve rálehet [valaki] a nyájra, úgy lel hírnévre és dicsőségre, aki tudja ezt.

⁸ Ezért kedvesebb a fiunknál, kedvesebb a vagyonunknál, kedvesebb minden másnál ez az Önmaga, mert bensőbb. Ha az embert, aki az Önmagán kívül bármi más kedvesnek nevez, valaki így figyelmeztetné: „Fogsz te még sírni amiatt, ami kedves neked”, annak bizony igaza lenne. Egyedül az Önmagát szabad kedvesként imádnia. Ha egyedül az Önmagát imádja kedvesként, akkor nincs kitéve a pusztulásnak az, ami kedves neki.

⁹ Felmerül a kérdés: „Az emberek azt gondolják, hogy a Brahman megismerésén keresztül egésszé (*szarva*) válnak; de mit tud(ott) a Brahman, amitől egésszé válhat(ott)?”

¹⁰Kezdetben ez [a világegyetem] csak a Brahman volt. Csak önmagát (*átman*) ismerte: „Én Brahman vagyok.” Ettől lett egész. Az istenek közül is, aki ráébredt erre, egésszé vált; ugyanígy a *risik*^[1] közül és az emberek közül is. Ezt meglátva kezdte Vámadéva *risi* így a himuszát: „Manuvá lettem, és a Nappá (*szúrja*)...”^[2] Ma is ha valaki ráébred arra, hogy „én Brahman vagyok”, az ezzé az egésszé válik. Még az istenek sem akadályozhatják meg ezt, hiszen az ő [legbensőbb] Önmagukká (*átman*) válik. Amikor az ember egy másik istent imád, azt gondolva, hogy „ő az egyik, és én vagyok a másik”, nincs igazi tudása. Mint az embernek a háziállatok, olyan ő az isteneknek. Ahogyan a háziállatok hasznosak neki, úgy hasznos minden egyes ember az isteneknek. Egyetlen háziállat elvesztése sem tetszik az embernek, hát még ha egyszerre több is elvész. Ezért az isteneknek sem tetszik, ha az emberek tudomást szereznek erről.

¹¹Kezdetben ez [a világegyetem] csak a Brahman volt, egyes-egyedül. Mivel egyetlenegy volt, a Brahman nem teljesedett ki. Akkor uralkodói hatalmat (*ksatra*) teremtett magából, egy őt magát felülmúló formát. Uralkodó hatalmakat az istenek között:

1 A Rigvéda látói, akiknek a himnuszok feltárultak.

2 RV 4.26.1.

Indrát, Varunát, Szómát, Rudrát, Pardzsanját, Jamát, Mritjut és Ísánát. Ezért nincs az uralkodói hatalomnál magasabb. Ezért a király felkenésekor a pap (*bráhmana*) alacsonyabb helyre ülve hódolatát fejezi ki (*upászté*) a harcosnak (*ksatrija*). De valójában csak az uralkodói hatalmat tiszteli meg ezzel. Az uralkodói hatalom forrása (*jóni*) ugyanis a papi hatalom (*brahman*). Így még ha a király a legfőbb hatalomhoz jut is, végül a saját forrásához (*jóni*), a papi hatalomhoz tér vissza menedékért. Így aki a papi hatalomnak árt, az a saját forrását (*jóni*) támadja meg, s kiválóbbnak ártva csak még nagyobb a bűne.

¹²De a Brahman még nem teljesedett ki. Megteremtette magából a közemberek rendjét (*vis*) és az istenek azon típusát, akiket csoportosan említünk: a Vaszukat, a Rudrákat, az Áditjákat, a Mindenistenekeket (*visvé déváh*) és a Marutokat.

¹³De a Brahman még nem teljesedett ki. Megteremtette magából a dolgozók rendjét (*súdra varna*) és Púsant. Mármost Púsan maga ez a Föld, mert ő táplálja ezt az egész világot, bármit, ami létezik.

¹⁴De a Brahman még nem teljesedett ki. Megteremtette magából a törvényt (*dharma*), egy öt magát felülmúló formát. A törvény az uralkodó hatalma felett álló uralkodói hatalom. Ezért a törvéynél nincs hatalmasabb. A törvény által remélhet igazságot a gyenge az erőssel szemben, éppen úgy, ahogyan a király által. A törvény az igazság maga. Ezért mondták a régiek: „Ha az ember igazságot mond, törvényt jelent ki; és ha törvényt mond, igazságot jelent ki. A törvény és az igazság egy és ugyanaz.”

¹⁵Ez [tehát] a papi hatalom (*brahman*), az uralkodói hatalom (*ksatra*), a közemberek rendje (*vis*) és a dolgozók rendje (*súdra*). Ez a Brahman az istenek között Agniként (tűzként) jött létre; az emberek között papként; *ksatrija* alakban harcos lett; *vaisja* alakban közember; *súdra* alakban pedig szolgál. Ezért az emberek az istenek között a tűzben keresnek maguknak világot, az emberek között pedig a papban, mert a Brahman e két alakban jött létre.

Ha az ember úgy távozik el ebből a világból, hogy nem ismerte meg a saját világát, akkor ez – minthogy nem tud róla – nem lesz hasznára; éppen úgy, ahogyan a nem recitált *Véda* és az el nem végzett áldozati rítus sem használ az embernek.

Ha valaki nem tud róla, hiába hajt végre nagy és erényes tetteket, a halála után végül elenyészik a tetteinek jutalma.^[1] Egyedül az Önmagára tekintsen saját világaként! Tettének jutalma sohasem merül ki annak, aki – saját világaként – egyedül az Önmagára tekint, mert ebből az Önmagából mindent létrehoz, amit csak kíván.

¹⁶Minden létező világa ez az Önmaga. Azáltal, hogy az ember áldozatot mutat be és felajánlást tesz, az istenek világa; azáltal, hogy a *védákat* megtanulja és recitálja, a *risik* világa; azáltal, hogy az ősöknek felajánlást tesz, vagy atyai örömök elé néz, az atyák világa; azáltal, hogy szállást nyújt és ételt ad az embereknek, az emberek világa; azáltal, hogy takarmányt és vizet ad az állatainak, a háziállatok világa; azáltal, hogy a házában a vadon élő állatok – a ragadozóktól és a madaraktól a hangyáig – menedékre lelnek, a vadállatok világa. Ahogyan az ember biztonságot és jólétet kíván a saját világának, úgy kíván minden lény biztonságot és jólétet annak, aki tudja ezt. Mindez jól ismert, már alaposan megvizsgálták.

¹⁷Kezdetben ez [a világegyetem] csak az Önmaga (*átman*) volt, egyes-egyedül. Vágy ébredt benne: „Bárcsak lenne feleségem, akivel utódokat nemzhetnék! Bárcsak lenne vagyonom, amivel áldozatot mutathatnék be!” Mert csak eddig terjedhet a vágy, az ember nem kaphat ennél többet, még ha akarná sem. Ezért ma is, amikor valaki egyedül van, így vágyakozik: „Bárcsak lenne feleségem, akivel utódokat nemzhetnék! Bárcsak lenne vagyonom, amivel áldozatot mutathatnék be!” Amíg nem érte el ezek egyikét sem, nem érzi magát teljesnek. Ez az ő teljessége: az elméje ő

1 Akinek nincs tudomása az Önmaga birodalmáról, még ha erényesen élt is a földön, nem juthat el erényes cselekedetein keresztül az örök életre, hiszen tetteinek következményei előbb-utóbb kimerülnek.

magá, a beszéde a felesége, a lélegzete az utódai; látása az emberi gazdagsága, mert az emberek a szemükkel lelnek rá a gazdagságra; a hallása az isteni gazdagsága, mert az emberek a fülükkel hallják meg azt; a teste (*átman*) pedig az áldozat maga, mert az ember a testével mutat be áldozatot. Ötrétű ez az áldozat, ötrétű az áldozati állat, ötrétű az ember, ötrétű ez az egész [világ], ami csak létezik. Aki tudja ezt, az elnyeri ezt az egész [mindenség]et.

1.5 ¹Így mondja a vers (*slóka*^[1]):

Az Atya ésszel és hővel^[2] hétféle ételt teremtett:

Egy közöset mindenkinek, kettőt csak az isteneknek,
Hármat készített magának, és egyet az állatoknak.
Minden rá alapozódik: ami lélegzik, s ami nem.
Miért nem fogynak el soha, ha mindig esznek belőlük?
A Fogyhatatlant ismerő ételt eszik az arcával,
És az istenek társa lesz, éltető erő élteti.

²„Az Atya ésszel és hővel hétféle ételt teremtett” – mert az Atya ésszel és hővel teremtett; „egy közöset mindenkinek” – az Atya e mindenki számára közös étele az, amit az emberek itt esznek a Földön. Aki ezt imádja (*upaszté*), az nem szabadul meg a büntől, mivel ez még kevert, nem tiszta étel. „Kettőt csak az isteneknek”: ez a *huta* (az isteneknek tűzbe szórt) és a *prahuta* (általánosan felajánlott) áldozati étel. Ezért ajánlja fel az ember az isteneknek a *hutát* és a *prahutát*. Mások szerint e kettő az újhold- és a teliholdáldozat. Ezért az ember ne *istiáldozó* legyen!^[3] „Egyet az állatoknak adott”: ez a tejre utal, mert életük kezdetén az embe-

1 Verset, versszakot, illetve egy később rendkívül népszerűvé váló versformát jelent. A klasszikus *slóka* két 16 (8+8) szótagú sorból álló – a védikus *anustubhból* származtatható, ám annál sokkal kötöttebb – időmértékes versforma.

2 A vezeklés izzó hőjével (*tapasz*).

3 Ne jutalomra vágyva (*isti*, az \sqrt{is} , „vágyik” igegyökből) áldozzon; illetve ne áldozon kevesebbet (*isti*, a \sqrt{jadz} , „felajánl” igegyökből), feltételezve, hogy a felajánlott gyümölcs vagy vaj „kevesebb”, mint az áldozati állat (vagy a *szóma*).

rek is és az állatok is csak tejen élnek. Ezért az újszülöttel először olvasztott vaját nyalatnak, vagy megszoportatják; és ezért mondják az újszülött borjúra is, hogy „nem füvet eszik”. „Minden rá alapozódik: ami lélegzik, s ami nem.” Valóban a tejen alapul mindaz, ami lélegzik, és ami nem. Azt mondják, „bárki, aki egy éven keresztül tejjel mutat be áldozatot, elkerüli az újbóli halált”. De ezt nem így kell érteni, hanem hogy már azon a napon (*jad ahar*), amikor áldoz, elkerüli az újbóli halált, aki tudja ezt, hiszen [a tejjel valójában] mindent az isteneknek ajánl fel áldozati ételként. „Miért nem fogynak el soha, ha mindig esznek belőlük?” E fogyhatatlan (*aksiti*) a Személy (*purusa*), mert ő hozza létre újra és újra ezt az ételt. „Aki e Fogyhatatlant ismeri” – e fogyhatatlan a Személy, hiszen ő teremti ezt az ételt folyamatos meditációval és áldozattal. Ha abbahagyná, akkor az étel is elfogy. „Ételt eszik az arcával”: az „arc” itt a száját jelenti. „És az istenek társa lesz, éltető erő élteti.” Ez magasztaló ima (*prasanszá*).

³ „Hármat magának készített”: ezek az elme (*manasz*), a beszéd (*vács*) és a lélegzet (*prána*); ezt a hármat önmagának készítette. Azt szoktuk mondani: „máshol volt az elmém^[1], nem láttam”; „máshol volt az elmém, nem hallottam”. Mert az ember az elméjével lát, és az elméjével hall. Vágy, képzelet, kétely, hit és a hit hiánya, állhatatosság és az állhatatosság hiánya, szégyenkezés, elmélkedés és félelem – ez az egész [együtt] az elme. Ezért arról is az elmével szerzünk tudomást, ha valaki megérinti a hátunkat. Bármiféle [kiejtett] hang: beszéd. A beszéd vagy függ a végétől, vagy nem.^[2] A [*prána*]folyamatok (*ána*): *prána*, *apána*, *udána*, *vjána* és *szamána* – ez az egész [együtt] a[z általánosított] „lélegzés” (*prána*)^[3]. Ezek alkotják ezt az Önmagát: beszéd, elme és lélegzet (*prána*).

1 Vö. máshol járt az eszem.

2 Egy lehetséges olvasat: (i) ha a végétől, azaz a jelöltől (a kifejezendő tárgytól) függ: véges, emberi beszéd; (ii) ha nem függ tőle: végtelen, isteni beszéd.

3 Mindkét *upanisadban* megjelenik a *prána* (általánosított „légzés”) öt *ánára* vagy részfolyamatra tagolása. Az öt „légzés” szokásos fordítása: (1) kilégzés (*prána*), (2) belégzés, illetve lefelé irányuló vagy lenti légzés (*apána*), (3) szétáramló, szétáramlató, diffúz légzés (*vjána*), (4) emésztő, összekapcsoló, kiegyenlítő, konfúz

⁴Ezekből áll a három világ is: a lenti világ a beszéd, a Köztitér az elme, a fenti világ a lélegzet.

⁵A három véda is: a *Rigvéda* a beszéd, a *Jadzsurvéda* az elme, a *Számavéda* a lélegzet.

⁶Az istenek, az ősatyák és az emberek is: az istenek a beszéd, az ősatyák az elme, az emberek a lélegzet.

⁷Az apa, az anya és a gyermek is: az apa az elme, az anya a beszéd, a gyermek a lélegzet.

⁸A megismert, a megismerni kívánt és az ismeretlen is. Bármi, amit megismert valaki, az a beszéd egy formája, mert amit megismert valaki, az beszéd. A beszéd azzá lesz, amit megismert, így segíti őt.

⁹Bármi, amit meg kíván ismerni valaki, az az elme egy formája, mert amit meg kíván ismerni valaki, az az elme. Az elme azzá lesz, amit meg kíván ismerni, így segíti őt.

¹⁰Bármi, ami ismeretlen, az a lélegzet egy formája, mert ami ismeretlen, az lélegzet. A lélegzet azzá lesz, ami ismeretlen, így segíti őt.

¹¹A Föld a beszéd teste, e tűz itt lent fényének formája. Addig terjed a Föld, s addig terjed e tűz, ameddig a beszéd.

¹²Az Ég az elme teste, a Nap ott fent fényének formája. Addig terjed az Ég, s addig terjed a Nap, ameddig az elme. E pár közöszült, ebből született a lélegzet. Ő Indra. Vetélytárs nélküli ő, mert vetélytársa csak [egy] második [lehetne]. Aki tudja ezt, annak nem lesz vetélytársa.

légzés (*szamána*), (5) felfelé irányuló vagy fenti légzés (*udána*). Azonban e fordítások használata a *pránafolyamatokra* (*ána*) sokszor félrevezető lehet, ezért amennyire lehetett, megpróbáltuk mindezt elkerülni. A *pránát* mint az egész rendszer alapfolyamatát viszont gyakran egyszerűen lélegzésnek fordítottuk. Lásd még Általánosított „légzés” – az éltető energia (*prána*) és részfolyamatai (*ána*) („B” függelék). További részleteket illetően a *Prasna-upanisadra* és a rendkívül gazdag jógatradícióra utalunk.

¹³A vizek a lélegzet teste, a Hold ott fent fényének formája. Addig terjednek a vizek, s addig terjed a Hold, ameddig a lélegzet eljut. Mind ugyanakkora, mind végtelen (*ananta*). Aki végesként tiszteli (*upászté*) őket, az csupán véges világot nyer el, aki végtelenként tiszteli őket, az végtelen világot nyer el.

¹⁴Az év a tizenhat részből álló Pradzszápati. Tizenöt része az éjszakák, a tizenhatodik része pedig állandó. Bizony a múltó éjszakákkal növekszik és csökken. Újhold éjszakáján e tizenhatodik része által belép mindabba, ami életet hordoz (*pránabhríd*), és újraszületik a következő hajnalon. Ezért az istenség tisztelete miatt ezen az éjszakán egyetlen élőlény életét sem szabad elvenni, még egy gyíkéét sem.

¹⁵Aki tudja ezt, az az ember (*purusa*) [maga] az év, a tizenhat részből álló Pradzszápati. Tizenöt része a gazdagsága, a tizenhatodik része az Önmaga (*átman*). Csak a gazdagsága növekszik és csökken. Az Önmaga (*átman*) a kerékfej, a gazdagság a keréktalp. Így ha megfosztják mindenétől, de ő maga életben marad, azt mondják: „A keréktalppal [fizetve] távozott.”

¹⁶Csak három világ van: az emberek világa, az ősatyák világa és az istenek világa. Az emberek világa csak fiúgyermek révén nyerhető el, áldozati rítussal nem; az ősök világa viszont áldozati rítusok végrehajtásával; az istenek világa pedig tudással. A világok közül az istenek világa a legkiválóbb, ezért dicsőítik a tudást.

¹⁷Most az átadási rítusról. Amikor az ember úgy gondolja, hamosan távoznia kell, így szól a fiához: „Te vagy a Brahman, te vagy az áldozat, te vagy a világ.” A fiú pedig így válaszol: „Én vagyok a Brahman, én vagyok az áldozat, én vagyok a világ.” Mert a „Brahman” a teljes egysége annak, amit megtanult; az „áldozat” a teljes egysége azoknak az áldozati rítusoknak, amelyeket végrehajtott; a „világ” pedig az összes világ teljes egysége. Eddig terjed ez a mindenség. „A fiú ezzé a teljessé[ggé] (*szarva*) válva

innen^[1] segítsen nekem!”^[2] Ezért mondják, hogy egy tanult fiú kitarja a világot, és ezért tanít[tat]ják őt. Amikor ezt tudva távozik ebből a világból, akkor e lélegzetekkel belép a fiába. Ha bármi rosszat tett, a fia megszabadítja attól. Ezért hívják fiúnak. Mert az ember csak a fián keresztül alapozódik meg szilárdan ezen a világon. Ekkor ezek az isteni, halhatatlan lélegzetek beléhatolnak, és átjárják őt.

¹⁸A földből és a tűzből az isteni ige (*daiví vács*) beléhatol, és átjárja őt. Az isteni ige az, ami kimondva valósággá válik.^[3]

¹⁹Az Égből és a Napból (*áditja*) az isteni elme beléhatol, és átjárja őt. Az isteni elme az, ami által az ember boldog lesz, és többé nem szomorkodik. ²⁰A vizekből és a Holdból az isteni lélegzet beléhatol, és átjárja őt. Az isteni lélegzet az, ami – akár mozog, akár mozdulatlan – nem inog meg, és nem vall kudarcot [sohasem]^[4].

Aki tudja ezt, az minden lény Önmagává válik; olyan lesz, mint ez az istenség. Ahogy minden lény kedvét keresi ennek az istenségnek, úgy keresi minden lény a kedvét annak, aki tudja ezt. Bármiert szomorkodjanak is e teremtmények, az a házukban marad. Csak a jó jut el hozzá, mert a rossz nem ér el az istenekig.

²¹Most pedig a fogadalmak vizsgálata következik. Pradzsápati megteremtette az életműködések (*karmáni*)^[5]. Amint megteremtette őket, rögtön versengeni kezdtek egymással. A beszéd kezdte: „Azonnal beszélni akarok!” A látás következett: „Azonnal látni akarok!”; majd a hallás: „Azonnal hallani akarok!” Ugyanígy a többi életműködés, funkciójuk szerint. A halál azonban kimerültség formájában megragadta és megszálta

1 Ebből a világból.

2 Sz. *étan má szarvam szann ajam itó bhunadsad iti*. Mi válik teljessé? Mire vonatkozik a semleges nemű *état*... *szarvam*? A Brahmanra. Valójában a Brahman válik teljessé, és végső soron a Brahman tapasztal, illetve segít (*bhunadszat*). A himnemű *szan* és *ajam* viszont a fiúra utal, mert mindez rajta keresztül történik.

3 Életre hívó szó. Ami által valóra válik az, amit valaki mond.

4 „[Soha] nem szenved és [soha] nem árt.”

5 Vö. BÁU 6.1.7, de ott a sz. *karmáni* helyett végig a sz. *pránáh* szerepel.

őket, és gátolta tevékenységüket. Ezért fárad el a beszéd, fárad el a látás és fárad el a hallás. Egyet azonban nem tudott megszállni, mégpedig a központi lélegzetet. A többiek elhatározták, hogy megismerik őt. „Ő a legkiválóbb közöttünk, akár mozog, akár mozdulatlan, nem inog meg, és nem vall kudarcot [sohasem]. Rajta, vegyük fel mindnyájan az ő alakját!” Így mindnyájan az ő alakját vették fel. Ezért nevezték el róla, és hívják lélegzeteknek (*prána*) őket. Ha egy családban van valaki, aki tudja ezt, akkor azt a családot őróla fogják elnevezni. Ha valaki egy olyan emberrel verseng, aki tudja ezt, az fokozatosan kiszárad, és a végén meghal. Ennyit önmagunkkal kapcsolatban (*adhi-átmam*).

²²Most pedig az istenségekkel kapcsolatban (*adhi-dévatam*). „Azonnal lángolni akarok!”, kezdte a Tűz (*agni*). „Azonnal ragyogni akarok”, folytatta a Nap. „Azonnal fényleni!”, kiabált a Hold. Ugyanígy – isteni tevékenységi köre szerint – a többi istenség. Ami a központi lélegzet a lélegzetek között, az a Szél (*váju*) az istenségek között. A többi istenség [időlegesen] lenyugszik, a szél azonban nem. A Szél az az istenség, amelyik soha nem nyugszik le.

²³Ezzel kapcsolatos e vers (*slóka*):

„Azt, amiből felkél a Nap, és ahová nyugodni tér,”

Bizony a lélegzetből kel fel, és a lélegzetben tér nyugovóra.

„A *dévák* Törvénné tették: az ma, s ugyanaz holnap is.”

Amit az istenek akkor elhatároztak és elkezdtek, azt teszik ma is. Ezért az embernek is csak egy elhatározást (*vrata*) kell tennie, azzal kell ki- és belélegeznie, hogy: „Ne ejtsen rabul engem a bűn, a halál!” Ha pedig valaki elhatározta magát, akkor minden erejével azon legyen, hogy véghezvigye az elhatározását. Ezáltal egyesülhet azzal az istenséggel, és világát megszthatja vele.

1.6 ¹Hármas tagolású ez a világ: név, forma és működés (*náman, rúpa, karman*). Amit beszédnek hívunk, az a nevek himnusza (*uktha*), mert ebből ered (*ut-√thá*) minden név; ezek *számanja*, mert azonos (*szama*) minden névben; ezek *brahmanja*, mert hordoz (*√bhri*) minden nevet.

²Amit látásnak hívunk, az a formák himnusza, mert ebből ered minden forma; ezek *számanja*, mert azonos minden formában; ezek *brahmanja*, mert hordoz minden formát.

³Amit testnek (*átman*) hívunk, az a működések himnusza, mert ebből ered minden működés; ezek *számanja*, mert azonos minden működésben; ezek *brahmanja*, mert hordoz minden működést.

Bár ez [a valóság] hármass tagolású, mégis ez az egyetlen Önmaga (*átman*). Bár az Önmaga egyetlen, mégis [ő] e hármass tagolású [valóság].

Az az igazságba-valóságba (*szatja*) rejtezt halhatatlan [élet]. A halhatatlan [élet]: lélegzet (*prána*). Az igazság-valóság: név és forma – e kettő rejt a lélegzetet.

Második fejezet

2.1 ¹Dripta („Büszke”) Báláki, a Gárgja tanult ember volt. Így szolt Adzsátasatruhoz, a *kásik* királyához:

– Hadd hirdessem neked a Brahmant!

Adzsátasatru:

– Nos, e tanításért ezret^[1] adományozunk neked. Az emberek bizony „Dzsánaka! Dzsánaka!” kiáltással [inkább őhozzá] rohannak.

¹ Ezer tehenet.

²Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt (*purusa*) imádom, aki a Napban lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint a legfőbbet, mint az összes létező fejét és uralkodóját. Aki így imádja a Brahmant, az a legfőbbé, minden létező fejévé és uralkodójává válik.

³Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki a Holdban lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint a fehérbe öltözött hatalmas Szóma királyt. Aki így imádja őt, annak számára mindennap újra és újra lesz sajtolva *szóma*; és a tápláléka nem fogy el [soha].

⁴Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki a villámban lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint ragyogót. Aki így imádja őt, az ragyogóvá válik, és az utódai is ragyogóvá válnak.

⁵Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki a térben lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint változatlan (*apravartin*) teljességet. Aki így imádja őt, az bővelkedni fog utódokban és nyájakban, és az utódai nem tűnnek el ebből a világból.

⁶Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki a szélben lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint Indra Vaikunthát, a legyőzhetetlen fegyvert. Aki így imádja őt, az győzedelmes lesz maga is, legyőzhetetlen, ellenségei felett diadalmaskodó.

⁷Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki a tűzben lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint ellenállhatatlant. Aki így imádja őt, az ellenállhatatlan lesz maga is, és ellenállhatatlanok lesznek az utódai is.

⁸Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki a vizekben lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint amihez hasonlatos van [csupán]. Aki így imádja őt, ahhoz eljön az, ami hasonlatos hozzá, és nem jön el az, ami nem hasonlatos. Megszületik belőle az, ami hasonlatos hozzá.

⁹Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki a tükörben lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint fénylőt. Aki így imádja őt, fénylő lesz maga is és az utódai is, és túlragyog mindenkit, akivel találkozik.

¹⁰Gárgja:

– Brahmanként azt a hangot imádom, ami az elsuhanót követi.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint az élet[lehelet]et (*aszu*). Aki így imádja őt, az teljes élethosszig él ebben a világban, és nem hagyja el idő előtt a[z élet]lehelet (*prána*).

¹¹Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki az égtájakban lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint elválaszthatatlan társat. Aki így imádja őt, annak [mindig] lesz társa, és nem szakítják ki a közösségből.

¹²Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki árnyékból áll.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint halált (*mritju*). Aki így imádja őt, az teljes élethosszig él ebben a világban, és nem jön el hozzá idő előtt a halál.

¹³Gárgja:

– Brahmanként azt a személyt imádom, aki a testben (*átman*) lakozik.

Adzsátasatru:

– Ne beszélj nekem így róla! Én úgy imádom a Brahmant, mint testet birtoklót (*átmanvin*). Aki így imádja őt, az testet birtokol majd, és az utóda is testet birtokol.

Ekkor Gárgja elhallgatott.

¹⁴Adzsátasatru:

– Ennyi?

Gárgja:

– Igen, ennyi.

Adzsátasatru:

– Ennyi tudással nem lehet a Brahmant megismerni.

Gárgja:

– Akkor hadd legyek a tanítványod!

¹⁵Adzsátasatru:

– Visszás dolog, ha egy pap lesz egy harcos tanítványa, és azt gondolja: „elmondja majd nekem a Brahman[igazsága]t”.

Adzsátasatru megfogta Gárgja kezét, felegyenesedett, majd vele együtt odament egy alvó emberhez, és így köszöntötte: „Ő Szóma, ó te hatalmas, fehérbe öltözött király!” [De] az nem kelt fel. Adzsátasatru [ekkor] kezével megérintve felébresztette őt. Erre már felkelt.

¹⁶Adzsátasatru:

– Amikor aludt, hol volt e megismerésből álló személy, honnan tért most vissza?

Gárgja nem tudta a választ.

¹⁷Adzsátasatru:

– Amikor alszik, akkor e megismerésből álló személy az életműködések (*pránák*) kognitív erejét a megismeréssel magához vonva a szíven belüli térben nyugszik. Amikor magához ragadja ezeket, akkor mondják az emberre, hogy alszik. Ekkor a lélegzet, a beszéd, a látás, a hallás, az elmeműködés „meg van ragadva”.

¹⁸Bárhová megy az álmodó alvásban, az az ő világa. Akár nagy király vagy nagy pap is lehet belőle, eljuthat a magas és az alacsony régiókba is. Ahogyan egy nagy király is magához veszi az embereit, és odamegy [velük] a saját országában, ahová akar, úgy ragadja magához e személy is az érzékelő erőket, és oda megy a saját testében, ahová akar.

¹⁹De amikor álomtalan mélyalvásba merül, és semmiről sincs tudomása, akkor a *hitának* nevezett hetvenkétezer csatornán keresztül, melyek a szívből a szív várába vezetnek, visszahúzódik, és a szív várában lepihen. Úgy fekszik ott, ahogyan egy fiatal herceg, nagy király vagy nagy pap feküdne a boldogság önfeledt gyönyörébe merülve.

²⁰Ahogyan a fonállal kibocsát(hat) [magából valamit]^[1] a pók, ahogyan szikrák pattannak ki a tűzből, úgy jön ki minden életműködés, minden világ, minden isten, minden létező (*bhúta*) ebből az Önmagából (*átman*). Ennek a titokzatos neve (*upanisad*) a valóság valósága (*szatjaszja szatjam*). Mert az életműködések a valóság, ez [az Önmaga] pedig azok valósága.

2.2 ¹Aki ismeri a kisborjút lakóhelyével, tárházával, cölöpével és kötelével együtt, az bizony távol tartja mind a hét gyűlölködő ellenséget. A kisborjú valójában a középső lélegzet, a lakóhelye ez, tárháza ez, cölöpe a lélegzet, kötele az étel.

²E hét kifogyhatatlan a rendelkezésére áll. A szemben a piros véreerek révén kapcsolódik hozzá Rudra; a vizek révén Pardzsanja; a pupilla révén a Nap (*áditja*); a fekete rész révén Agni; a fehér rész révén Indra; az alsó szempilla révén a Föld; a felső szempilla révén az Ég. Aki tudja ezt, annak nem fogy el az étele.

³Ezzel kapcsolatos e vers (*slóka*)^[2]:

Szája lefelé, alja felfelé néz,
bele lett téve mindenféle szépség,
Hét *risi* ül a csésze karimáján,
s a beszéd, a Brahmannel egybecsengő^[3].

1 „Ahogyan a pók – fonala segítségével – előjön (*uccsarét*).” Az eredeti mindkét jelentést hordozhatja. Sz. *ud-√csar*, feljön, kijön, előjön; kibocsát, bármilyen tartalmat kienged, testet kiürít.

2 *Tristubh* vers. (Vö. AV 19. 49.8.)

3 „S nyolcadikként a Brahmannel összhangban levő, vele megegyező beszéd (*vács*).”

„Szája lefelé, alja felfelé néz” – a szájával lefelé, aljával felfelé fordított [áldozó]csésze valójában a fej. „Beletéve mindenféle szépség” – a mindenféle szépség nem más, mint az életműködések (*prána*), ezért e kijelentés az életműködésekre utal. „Hét *risi* ül a csésze karimáján” – a *risik* valójában az életműködések, ezért e kijelentés az életműködésekre utal. „S a beszéd, a Brahmannal egybecsengő” – a nyolcadik nem más, mint a beszéd, ami a Brahmannal egybecseng.

⁴E kettő valójában Gótama és Bharadvádzsa – ez [a fül] itt Gótama, ez pedig Bharadvádzsa. E kettő nem más, mint Visvámitra és Dzsamadagni – ez [a szem] itt Visvámitra, ez pedig Dzsamadagni. E kettő nem más, mint Vaszistha és Kasjapa – ez [az orrlyuk] itt Vaszistha, ez pedig Kasjapa. Atri pedig nem más, mint a beszéd, mert [az ember] a beszéddel eszik^[1]. Ezért Atri annyi, mint enni (*atti*). Aki tudja ezt, annak [az egész] minden[ség] az étele^[2] lesz.

2.3 ¹A Brahmannak két formája van: az alakot öltött (*múrta*) és az alakatlan (*amúrta*); a halandó (*martja*) és a halhatatlan (*amrita*); a statikus (*szthita*) és a dinamikus (*jat*)^[3]; a jelenlevő (*szat*) és a túlnani (*tjam*).

²Az alakot öltött más, mint a szél, és más, mint a Köztitér; halandó, statikus és jelenlevő. Ennek az alakot öltött, halandó, statikus és jelenlevőnek az az esszenciája, ami meleget ad; bizony az a jelenlevő esszenciája.

³Az alakatlan [nem más, mint] a szél és a Köztitér; halhatatlan, dinamikus és túlnani. Ennek az alakatlan, halhatatlan, dinami-

1 Eszik: tapasztal.

2 Étele: tapasztalati mezeje.

3 A „statikus” kifejezés visszaadja a *szthita* főbb jelentéseit: „nyugvó”, „nem változó”, „állandó”. Emellett a kontextus megengedi a „rögzített”, „merev”, sőt a „nem eleven” jelentéstartalmat is. A *jat* ennek ellentéte: „dinamikusan változó”, „[szüntelen] mozgásban levő”, „nem állandó” (illetve „nem rögzített”, „nem merev”, sőt „eleven”).

kus és túlnaninak az esszenciája a Személy a napkorongban; bizony az a túlnani esszenciája.

Ennyit az istenekkel kapcsolatban.

⁴Most pedig önmagunkkal kapcsolatban. Az alakot öltött más, mint a lélegzet és a testen belüli tér; halandó, statikus és jelenlevő. Az alakot öltött, halandó, statikus és jelenlevő esszenciája a szem; bizony az a jelenlevő esszenciája.

⁵Az alakatlan [nem más, mint] a lélegzet és a testen belüli tér; halhatatlan, dinamikus és túlnani. Az alakatlan, halhatatlan, dinamikus és túlnani esszenciája a jobb szemben levő személy; bizony ő a túlnani esszenciája.

⁶E személy formája, mint a sáfránnyal befestett ruha, mint a halványsárga gyapjú, mint a vörös bársonyatka, mint a tűz lángja, mint a fehér lótusz, mint a felragyogó villám. Aki tudja ezt, annak tündöklő kiválósága úgy ragyog fel, mint a villám.

Ezért a „nem [ez]”, „nem [az]” (*néti néti*) mutat rá. Nincs más [érvényes útmutatás] azon túl, hogy „nem [ez]”. A neve pedig „a valóság valósága”, mert az életműködések a valóság, ez pedig azok valósága.

2.4 ¹– Maitréjí – szólt Jádzsnyavalkja –, elhagyom e házat, s ezért végzést hozok a közted és Kátjájáni között szétosztandó vagyonról!

²– Uram, ha ez az egész Föld minden bőségével együtt az enyém volna, vajon ezáltal elérném a halhatatlanságot? – kérdezte Maitréjí.

– Nem [érnéd el]. Az életed csupán olyan lenne, mint a [többi] gazdagé. De [az ember] nem reménykedhet abban, hogy a halhatatlanságot a vagyonon keresztül eléri.

³– De mihez kezdenék én azzal, amitől nem lehetek halhatatlan? Kérlek, uram, inkább mondd el nekem, amit a halhatatlansághoz vezető útról tudsz!

⁴– Kedves vagy nekem, és kedves, amit mondasz. Gyere, ülj ide mellém! Megvilágítom neked ezt, te pedig összpontosíts arra, amit mondok!

⁵Jádzsnyavalkja így folytatta:

– Nem a férj szeretetéért kedves a férj, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a férj. Nem a feleség szeretetéért kedves a feleség, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a feleség. Nem a gyermekek szeretetéért kedvesek a gyermekek, hanem az Önmaga szeretete miatt kedvesek a gyermekek. Nem a vagyon szeretetéért kedves a vagyon, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a vagyon. Nem a papi hatalom szeretetéért kedves a papi hatalom, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a papi hatalom. Nem az uralkodói hatalom szeretetéért kedves az uralkodói hatalom, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves az uralkodói hatalom. Nem a világ szeretetéért kedves a világ, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a világ. Nem az istenek szeretetéért kedvesek az istenek, hanem az Önmaga szeretete miatt kedvesek az istenek. Nem a teremtmények szeretetéért kedvesek a teremtmények, hanem az Önmaga szeretete miatt kedvesek a teremtmények. Nem az egész mindenség szeretetéért kedves az egész mindenség, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves az egész mindenség.

Az Önmagát kell meglátni, Maitréjí, őt kell meghallani, róla kell elmélkedni, róla kell meditálni. Ha az Önmagát látja, hallja, róla elmélkedik, és megismeri [az Önmagát], mindent megismer [az ember].

⁶Aki a papi hatalmat (*brahman*) másban, s nem az Önmagában ismeri fel, azt kiveti magából a papi hatalom. Aki az uralkodói hatalmat másban, s nem az Önmagában ismeri fel, azt kiveti magából az uralkodói hatalom. Aki a világokat másban, s nem az Önmagában ismeri fel, azt kivetik magukból a világok. Aki az isteneket másban, s nem az Önmagában ismeri fel, azt kivetik maguk közül az istenek. Aki a teremtményeket másban, s nem az Önmagában ismeri fel, azt kivetik maguk közül az teremtmé-

nyek. Aki az egész mindenséget másban, s nem az Önmagában ismeri fel, azt kiveti magából az egész mindenség.

A papi hatalom, az uralkodói hatalom, a világok, az istenek, a teremtmények, az egész mindenség: ez az Önmaga.

⁷Mint amikor a dobot ütik: a külső hangokat [önmagukban] nem tudjuk megragadni, hanem a dob vagy a dobos megragadásán keresztül ragadjuk meg a hangot.

⁸Mint amikor a kagylókürtöt fújják: a külső hangokat [önmagukban] nem tudjuk megragadni, hanem a kürt vagy a kürtös megragadásán keresztül ragadjuk meg a hangot.

⁹Mint amikor lanton játszanak: a külső hangokat [önmagukban] nem tudjuk megragadni, hanem a lant vagy a lantos megragadásán keresztül ragadjuk meg a hangot.

¹⁰Mint amikor nedves tüzelőt raknak a tűzre, és füst árad belőle szerteszt, ugyanúgy lehelt ki e nagy lény mindent magából, ó Maitréjí: a *Rigvédát*, a *Jadzsurvédát*, a *Számavédát*, az Atharvanok és az Angiraszok igéit, a történeteket és a legendákat, a tudományokat, a titkos tanításokat, a verseket (*slóka*), a *szútrákat*, a kommentárokat és a listákat. Ezek az ő leheletei (*nisvaszita*).

¹¹Miként az óceán minden víz egyetlen gyűjtőhelye, úgy a bőr minden tapintás egyetlen gyűjtőhelye, az orr minden szaglás egyetlen gyűjtőhelye, a nyelv minden ízlelés egyetlen gyűjtőhelye, a szem minden forma egyetlen gyűjtőhelye, a fül minden hang egyetlen gyűjtőhelye, az elme minden gondolkodás egyetlen gyűjtőhelye, a szív minden bölcsesség (*vidjá*) egyetlen gyűjtőhelye, a kéz minden tett egyetlen gyűjtőhelye, a nemi szerv minden gyönyör (*ánanda*) egyetlen gyűjtőhelye, a végbélnyílás minden kiválasztás egyetlen gyűjtőhelye, a láb minden utazás egyetlen gyűjtőhelye, a beszéd minden *Véda* egyetlen gyűjtőhelye.

¹²Mint amikor egy sódarabot vízbe dobunk: feloldódik benne, és többé nem tudjuk kivenni; azonban bárhonnán veszünk [a vízből], sós lesz. Ugyanígy e nagy lény végtelen, határtalan,

maga a tiszta megismerés (*vidzsnyánaghana*). Miután ezekből az elemekből (*bhúta*) felmerült, velük együtt el is tűnik. Bizony mondom, nincs öntudat (*szamdzsnyá*) a halál után, Maitréjí. – Ekképpen beszélt Jádzsnyavalkja.

¹³Maitréjí pedig így szólt:

– A halál után nincs öntudat? Amit mondasz, áldott uram, zavarba hoz engem.

– Semmi zavarba ejtőt nem mondtam, kedvesem – válaszolta [Jádzsnyavalkja]. – Ennyi éppen elég a megértéshez.

¹⁴Hiszen ahol kettősség van, ott az egyik szagolja a másikat, az egyik látja a másikat, az egyik hallja a másikat, az egyik megszólítja a másikat, az egyik gondol a másikra, az egyik megismeri a másikat. Amikor azonban minden Önmaga lett¹, ki által [történne a szaglás], [és] kit szagolhatna? Ki által [történne a látás], [és] kit láthatna? Ki által [történne a hallás], [és] kit hallhatna? Ki által [történne a megszólítás], [és] kit szólíthatna meg? Ki által [történne a rá gondolás], [és] kire gondolhatna? Ki által [történne a megismerés], [és] kit ismerhetne meg?

Mi által ismerhetjük meg azt, aki megismerhetővé tesz mindent? Mi által ismerhetjük meg a megismerőt?

2.5 ¹A Föld minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a Földnek. Aki a Földben a ragyogásból (*tédzsasz*) és halhatatlanságból álló személy (*purusa*), és aki a testben lakozó (*sáríra*), ragyogásból és halhatatlanságból

1 „Amikor azonban minden az ő Önmagává vált” (*jatra tv aszja szarvam átmaiváb-hút*).

álló személy¹¹, az bizony az Önmaga (*átman*), a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

²A víz minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a víznek. Aki a vízben a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki az ondóban lakozó, ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

³A tűz minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a tűznek. Aki a tűzben a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki a beszédben lakozó, ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

⁴A szél minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a szélnek. Aki a szélben a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki a lélegzetben lakozó, ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

⁵A Nap minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a Napnak. Aki a Napban a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki a látásban lakozó, ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

⁶Az égtájak minden teremtménynek méz[ek], és minden teremtmény méz az égtájaknak. Aki az égtájakban a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki a hallásban lakozó, ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

⁷A Hold minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a Holdnak. Aki a Holdban a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki az elmében lakozó, ragyogásból és halha-

1 „Aki önmagunk vonatkozásában (*adhi-átman*) a testben lakozó, ragyogásból és halhatatlanságból álló személy” A továbbiakban – 2.5.13-ig – az „önmagunk vonatkozásában” kifejezést elhagyjuk.

tatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

⁸A villámlás minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a villámlásnak. Aki a villámlásban a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki a [test egészséges] fényében lakozó, ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

⁹A mennydörgés minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a mennydörgésnek. Aki a mennydörgésben a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki a [z emberi] hangban és tónusban lakozó, ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

¹⁰A tér minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a térnek. Aki a térben a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki a szíven belüli térben lakozó, ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

¹¹A törvény (*dharma*) minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz a törvénynek. Aki a törvényben a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki a törvény szerint élő emberben lakozó (*dhárma*), ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

¹²Az igazság (*szatja*) minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz az igazságnak. Aki az igazságban e ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki az igazságnak élő emberben lakozó (*szátja*), ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

¹³Az emberi [település] (*mánusa*)^[1] minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz az emberi[település]nek. Aki az emberi[település]ben a ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, és aki az emberben lakozó (*mánusa*), ragyogásból és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

¹⁴Az Önmaga minden teremtménynek méz, és minden teremtmény méz az Önmagának. Aki az Önmagában a fényből és halhatatlanságból álló személy, és aki maga a fényből és halhatatlanságból álló személy, az bizony az Önmaga, a halhatatlan, a Brahman, a mindenség.

¹⁵Az Önmaga mindennek az ura, minden teremtménynek a királya. Ahogyan a küllőket összetartja a kerékagy és az abroncs, éppen úgy tartja össze az összes teremtményt, az összes istent, az összes világot, az összes életműködést, az összes [egyéni] önmagát ez az Önmaga.

¹⁶Ez ugyanaz a méz, mint amiről Dadhjanca Átharvana beszélt az Asvinoknak. Ezt látva mondta a *risi*:

Úgy hirdetem, mint mennydörgés a záport,
A nagy csodatett hogy vált hasznotokra,
Hősök, a mézet Átharvana Dadhjanca
A ló fejével feltárta tinéktek.

¹⁷Ez ugyanaz a méz, mint amiről Dadhjanca Átharvana beszélt az Asvinoknak. Ezt látva mondta a *risi*:

Kegyess Asvinok, ti Átharvanára
Lófejet tettetek az érdekében;
És ő, a hűséges, feltárta néktek
Tvastri mézét, hogy titkotok maradjon.

¹ [Emberlakta] hely, helység (vö. Witzel 1995, 8). Általában e szavak valamelyikével fordítják: emberiség, emberség, emberiesség.

¹⁸Ez ugyanaz a méz, mint amiről Dadhjanacs Átharvana beszélt az Asvinoknak. Ezt látva mondta a *risi*:

Kétlábú várakat^[1] csinált,
Négy lábú várakat csinált,
Madárrá lett, s a várakba
– *Purokba* – lépett Purusa.

Bizony minden várban e Személy a várlakó (*purisaja*). Nincs semmi, amit ne borítana be, nincs semmi, amit ne venne körül.

¹⁹Ez ugyanaz a méz, mint amiről Dadhjanacs Átharvana beszélt az Asvinoknak. Ezt látva mondta a *risi*:

[Minden] forma mását magára vette,
Hogy feltárulkozzék az ő alakja.
A májakkal^[2] jár több alakban Indra:
Százszor tíz paripája mind befogva.

Valójában ez a paripák, és ez a tíz, az ezer és a sok, és a végtelen. Ez a Brahman: nincs előző, nincs következő; nincs belső, nincs külső. A Brahman ez a mindent felölelő Önmaga. Íme a tanítás.

2.6 ¹[Most pedig] a leszármazási sor (*vansa*):

Pautimásja Gaupavanától; Gaupavana Pautimásjától;
Pautimásja Gaupavanától; Gaupavana Kausikától; Kausika
Kaundinjától; Kaundinja Sándiljától; Sándilja Kausikától és
Gautamától; Gautama ²Ágnivésjától; Ágnivésja Sándiljától és
Ánabhimlátától; Ánabhimláta Ánabhimlátától; Ánabhimláta
Ánabhimlátától; Ánabhimláta Gautamától; Gautama Szaitavától

1 Sz. *pur*, „vár”, „erőd”; a korai védikus szövegekben inkább „rituálisan körülzárt, megszentelt terület”. Az utolsó sor természetesen szójáték is.

2 A sz. *májá* a *Rigvédában* és a korai védikus szövegekben különleges, rendkívüli (természetfeletti vagy isteni) hatalmat, (isteni vagy művészi) teremtőerőt, bölcsességet jelent.

és Prácsínajógjától; Szaitava és Prácsínajógja Párásarjától; Párásarja Bháradvádzsától; Bháradvádza Bháradvádzsától és Gautamától; Gautama Bháradvádzsától; Bháradvádza Párásarjától; Párásarja Vaidzsavápájanától; Vaidzsavápájana Kausikájánitól; Kausikájani ³Ghritakausikától; Ghritakausika Párásarjánától; Párásarjánana Párásarjától; Párásarja Dzsátúkarnjától; Dzsátúkarnja Ászurájanától és Jászkától; Ászurájana Traivanitól; Traivani Aupadzsandhanitól; Aupadzsandhani Ászurítól; Ászuri Bháradvádzsától; Bháradvádza Átréjától; Átréja Mántitól; Mánti Gautamától; Gautama Gautamától^[1]; Gautama Vátszjától; Vátszja Sándiljától; Sándilja Kaisórja Kápjától; Kaisórja Kápja Kumáraháritától; Kumárahárita Gálavától; Gálava Vidarbhíkaundinjától; Vidarbhíkaundinja Vatszanapád Bábhravától; Vatszanapád Bábhrava Pantháh Szaubharától; Pantháh Szaubhara Ajászja Ángiraszától; Ajászja Ángirasza Ábhúti Tvástrától; Ábhúti Tvástra Visvarúpa Tvástrától; Visvarúpa Tvástra a két Asvintól; a két Asvin Dadhjancs Átharvanától; Dadhjancs Átharvana Atharvan Daivától; Atharvan Daiva Mritju Prádhvamszanától; Mritju Prádhvamszana Prádhvamszanától; Prádhvamszana Éka Risitől; Éka Risi Vipracsittitől; Vipracsitti Vjastitől; Vjasti Szanárutól; Szanáru Szanátanától; Szanátana Szanagától; Szanaga Paramésthintől; Paramésthin a Brahmantól; a Brahman önmagától létező. Tisztelet a Brahmának!

1 TITUS-ból és GRETIL-ből hiányzik.

Harmadik fejezet

3.1 ¹Dzsanaka, Vidéha királya bőséges papi jutalmat osztva áldozatot mutatott be. Kuru és Pancsála papjai összegyűltek erre [az eseményre]. Dzsanaka, Vidéha királya megakart tudni, melyikük a legjártasabb a *védákban*. Elkerített hát ezer marhát. Mindegyik szarvára tíz negyedarany (*páda*) volt erősítve.

²„Tiszteletre méltó papok – szólt [a király] –, az hajtsa el e marhákat, aki a legjobb pap közületek.” De a papok nem voltak elég bátrak ehhez. Ekkor Jádzsnyavalkja odakiáltott saját tanítványának (*brahmácsárin*): „Számasravasz, fiam, hajtsd el ezeket [a marhákat]!” Ő pedig elhajtotta őket.

A papok nagyon felbőszültek:

„Hogyan merészeli a legjobb papnak nyilvánítani magát!” – kiabálták. Ekkor Asvala, aki Dzsanaka király *hótri* papja volt, megkérdezte tőle:

„Jádzsnyavalkja, biztosan te vagy a legjobb pap közöttünk?”

„Tisztelettel meghajlok a legjobb pap előtt – válaszolta Jádzsnyavalkja –, de kellenek a marhák.” Ekkor döntötte el Asvala, a *hótri*, hogy kérdezni fogja őt.

³Asvala:

– Jádzsnyavalkja, mivel e mindenséget birtokba vette és hatalmában tartja a halál, mi az, ami által az áldozatbemutató megsza-
badulhat a halál fogságából?

Jádzsnyavalkja:

– A [z áldozati szertartáson] szolgálatot végző^[1] *hótri* pap által, a tűz által, a beszéd által. Mert az áldozat *hótri* papja a beszéd.

¹ Az áldozatbemutató által választott pap, aki az áldozati rítus során a papi szolgálatot végzi (sz. *ritvidzs*).

Ami e beszéd, az a tűz, az a *hótri* pap, az a szabadság, az a megszabadulás.

⁴Asvala:

– Jádzsnyavalkja, mivel e mindenséget birtokba vették és hatalmukban tartják a nappalok és éjszakák, mi az, ami által az áldozatbemutató kiszabadulhat a nappalok és éjszakák fogságából?

Jádzsnyavalkja:

– A szolgálatot végző *adhvarju* pap által, a látás által, a Nap által. Mert az áldozat *adhvarju* papja a látás. Ami e látás, az a Nap, az az *adhvarju* pap, az a szabadság, az a megszabadulás.

⁵Asvala:

– Jádzsnyavalkja, mivel e mindenséget birtokba vették és hatalmukban tartják a növekvő és a fogyó Hold [kéthetes] időszakai, mi az, ami által az áldozatbemutató kiszabadulhat a növekvő és a fogyó Hold időszakainak fogságából?

Jádzsnyavalkja:

– A szolgálatot végző *udgátri* pap által, a szél által, a lélegzet (*prána*) által. Mert az áldozat *udgátri* papja a lélegzet. Ami e lélegzet, az a szél, az az *udgátri* pap, az a szabadság, az a megszabadulás.

⁶Asvala:

– Jádzsnyavalkja, mivel e Köztitér nem nyújt támaszt^[1], hogyan mászik fel a Mennybe az áldozatbemutató?

Jádzsnyavalkja:

– A szolgálatot végző *brahman* pap^[2] által, az elme által, a Hold által. Mert az áldozat *brahman* papja az elme. Ami ez az elme, az a Hold, az a *brahman* pap, az a szabadság, az a megszabadulás.

¹ A levegőben nincs mire lépni.

² Sz. *brahma* n (tonális hangsúllyal a második szótagon). Megkülönböztetendő a *Brahmantól* (tonális hangsúllyal az első szótagon).

Eddig a megszabadulásról volt szó, most pedig a vívmányok következik.

⁷Asvala:

- Jádzsnyavalkja, hányféle *ricst* fog ma felhasználni a *hótri* pap ezen az áldozaton?
- Háromfélét.
- Melyik az a három?
- A [felajánlás előtt az isteneket] meghívó, a felajánlást kísérő és harmadikként a hálaadó [vers].
- És mit nyer el ezek révén?
- Bármit, ami az életet hordozza.

⁸– Jádzsnyavalkja, hányféle felajánlást fog ma tenni az *adhvarju* pap ezen az áldozaton?

- Háromfélét.
- Melyik az a három?
- Az, amelyik felajánlva fellobban; az, amelyik felajánlva túlcsoordul; és az, amelyik felajánlva lent szétterül.
- És mit nyer el ezek révén?
- Az által, ami felajánlva fellobban, az istenek világát nyeri el, mert az istenek világa mintha ragyogna; az által, ami felajánlva túlcsoordul, az atyák világát nyeri el, mert az atyák világa mintegy túlnani; és az által, ami felajánlva lent szétterül, az emberek világát nyeri el, mert az emberek világa mintegy idelenti.

⁹Asvala:

- Jádzsnyavalkja, hány istennel fogja ma a déli oldalon ülő *brahman* pap megóvni az áldozatot?”
- Eggyel.
- Melyik az az egy?
- Az elme. Mert az elme végtelen, a Mindenistenek végtelenek, és végtelen a világ, amelyet általa elnyer.

¹⁰Asvala:

- Jádzsnyavalkja, hány dicsőítő éneket (*sztótra*) fog ma az *udgátri* pap elkántálni?

- Hármat.
- Melyik ez a három?
- A meghívó, a felajánlást kísérő és harmadikként a hálaadó [ének].
- Mik ezek^[1] önmagunkra vonatkozóan?
- A meghívó [ének] a *prána*, a felajánlást kísérő [ének] az *apána*, a hálaadó [ének] pedig a *vjána*.
- És mit nyer el ezek révén?
- A meghívó [ének] révén a földi világot nyeri el, a felajánlást kísérő [ének] révén a Köztitér világát, a hálaadó [ének] révén az égi világot.

Ezután Asvala, a *hótri* elhallgatott.

3.2 ¹Ekkor Dzsáratkárava Ártabhága kérdezett tőle:
– Jádzsnyavalkja, hány megragadó van, és hány túlnani megragadó?

- Nyolc megragadó van, és nyolc túlnani megragadó.
- Melyik a nyolc megragadó és a nyolc túlnani megragadó?

²– A *prána* a megragadó, amelyet az *apána* – a túlnani megragadó – ragad meg, mert a szagokat a [z orron át történő] lélegzés segítségével szagoljuk.

³A beszéd a megragadó, amelyet a név (*náman*) – a túlnani megragadó – ragad meg, mert a neveket a beszéd segítségével mondjuk ki.

⁴A nyelv a megragadó, amelyet az íz (*rasza*) – a túlnani megragadó – ragad meg, mert az ízeket a nyelv segítségével ízleljük.

⁵A szem a megragadó, amelyet a forma (*rúpa*) – a túlnani megragadó – ragad meg, mert a formákat a szem segítségével látjuk.

⁶A fül a megragadó, amelyet a hang (*sabda*) – a túlnani megragadó – ragad meg, mert a hangokat a fül segítségével halljuk.

1 „Mi felel meg ezeknek?”

⁷Az elme a megragadó, amelyet a vágy (*káma*) – a túlnani megragadó – ragad meg, mert a vágyakra az elme segítségével vágyakozunk.

⁸A kéz a megragadó, amelyet a tett (*karman*) – a túlnani megragadó – ragad meg, mert a tetteket a két kezünkkel tesszük.

⁹A bőr a megragadó, amelyet az érintés (*szparsa*) – a túlnani megragadó – ragad meg, mert az érintéseket a bőr segítségével érezzük.

Íme a nyolc megragadó és a nyolc túlnani megragadó.

¹⁰Ártabhága:

– Jádzsnyavalkja, e mindenség a halál étele. Vajon ki az az istenség, akinek étele a halál?

Jádzsnyavalkja:

– A tűz a halál, és a tűz a víz étele. [Aki tudja ezt, az] elkerüli az újbóli halált.

¹¹Ártabhága:

– Jádzsnyavalkja, amikor valaki meghal, elhagyják a lélegzetek, vagy nem?

Jádzsnyavalkja:

– Nem hagyják el, hanem éppen összegyűlnek benne. Ő felfúvódik, felpuffad, s felpuffadt halottként fekszik.

¹²Ártabhága:

– Jádzsnyavalkja, amikor valaki meghal, mi az, ami nem hagyja el őt?

Jádzsnyavalkja:

– A neve. Mert a név végtelen, a Mindenistenek végtelenek, és végtelen a világ, amit általa elnyer.

¹³Ártabhága:

– Jádzsnyavalkja, amikor az ember meghal, és beszéde a tűzbe távozik, lélegzete [pedig] elmerül a szélben, látása a Napban, elmeje a Holdban, hallása az égtájakban, teste a Földben, önmaga (*átman*) a térben, szőre a füvekben, haja [és szakáll] a fáknban, vére és ondója a vizekben, hová lesz akkor [maga] az ember?

Jádzsnyavalkja:

– Derék Ártabhága, gyere, fogd meg a kezem! Menjünk, és kettesben beszéljük ezt meg, ne a sokaság előtt!

Így hát arrébb mentek, és megbeszélték. Mi az, amiről beszéltek? Bizony nem másról beszéltek, mint a tettről. Mi az, amit magasztaltak? Bizony nem mást magasztaltak, mint a tettet. „Az ember a jótettek által jó emberré, a rossz tettek által rossz emberre válik”. [– Ezt mondta neki Jádzsnyavalkja.]

Ekkor Dzsáratkárava Ártabhága elhallgatott.

3.3 ¹Ekkor Bhudzsju Láhjáani kérdezett tőle:

– Jádzsnyavalkja, egyszer, amikor vándortanítványként a *madrák* között jártunk, betértünk Patancsala Kápja házába. Volt egy lánya, akit megszállt egy *gandharva*. Megkérdeztük a *gandharvát*: „Ki vagy?” „Szudhanvan Ángirasza” – válaszolta. Miközben a világok végeiről érdeklődtünk, feltettük neki a kérdést: „Hová kerültek a Páriksiták^[1]?” Ugyanezt kérdezem most tőled is, Jádzsnyavalkja: „Hová kerültek a Páriksiták?”

²– A *gandharva* biztosan azt mondta nektek, hogy arra a helyre kerültek, ahová a lóáldozatot bemutatók kerülnek.

– De hová kerülnek a lóáldozatot bemutatók?

– „Ez a világ a [nap]isten kocsiájával harminckét napnyi [út]. Ezt minden oldalról kétszer akkora Föld veszi körül. Ezt [pedig]

¹ Királyi dinasztia a múltból. A *kuru* törzs felemelkedésében játszott szerepüket Witzel 1995 méltatja.

minden oldalról kétszer akkora óceán veszi körül. A közöttük levő tér^[1] olyan kicsi, mint a borotva éle vagy a légy szárnya. A Páriksitákat a sasmadár alakját felöltő Indra átadta a Szélnek. A Szél magába zárta őket, és elvitte arra a helyre, ahová a loáldozatot bemutatók kerültek”. – A *gandharva* bizony ily módon a Szelet magasztalta. A Szél tehát egyediség és összesség. Aki tudja ezt, az elkerüli az újbóli halált.

Ekkor Bhudzsju Láhjáani elhallgatott.

3.4 ¹Ekkor Usaszta Csákrájana kérdezett tőle:

– Jádzsnyavalkja, beszélj nekem a szemünk előtt el nem rejtett (*aparóksát*), megnyilvánuló (*száksát*) Brahmanról, a mindenben jelen levő Önmagáról!

– Ez a te – mindenben jelen levő – Önmagad.

– Jádzsnyavalkja, ki ez a mindenben jelen levő?

– Aki a *pránával* lélegzik^[2], az a te – mindenben jelen levő – Önmagad. Aki az *apánával* „lélegzik”, az a te – mindenben jelen levő – Önmagad. Aki a *vjánával* „lélegzik”, az a te – mindenben jelen levő – Önmagad. Aki az *udánával* „lélegzik”, az a te – mindenben jelen levő – Önmagad. *Ez a te – mindenben jelen levő – Önmagad.*

²Usaszta Csákrájana:

– E magyarázat olyan, mintha csak azt mondtad volna: „Ez egy tehén, az meg egy ló.” De most tényleg a szemünk előtt el nem rejtett, megnyilvánuló Brahmanról, a mindenben jelen levő Önmagáról beszélj nekem!

– Ez a te – mindenben jelen levő – Önmagad.

– Jádzsnyavalkja, ki ez a mindenben jelen levő?

– Nem láthatod meg a látás látóját; nem hallhatod meg a hallás hallóját; nem gondolhatod el a gondolat gondolóját; nem

1 Az óceán és az ég közötti rés.

2 A *prána* alapfolyamatát működteti: a lélegzéssel lélegzik.

ismerheted meg a megismerés megismerőjét. Ez a te – mindenben jelen levő – Önmagad. Ami más, mint ez: szenvedő.

Ekkor Usaszta Csákrájana elhallgatott.

3.5¹ Ekkor Kahóla Kausítakéja kérdezett tőle:

– Jádzsnyavalkja, beszélj nekem a szemünk elől el nem rejtett, megnyilvánuló Brahmanról, a mindenben jelen levő Önmagáról!

– Ez a te – mindenben jelen levő – Önmagad.

– Jádzsnyavalkja, ki ez a mindenben jelen levő?

– Aki túl van az éhségen és a szomjúságon, a bánaton, a káprázaton, az öregségen és a halálon. Amikor ezt az Önmagát megismerik, a papok hátrahagyják az utódok, a gazdagság és a világ utáni vágyat, és a koldusok életét élik. Az utódok utáni vágy ugyanaz, mint a gazdagság utáni vágy, és a gazdagság utáni vágy ugyanaz, mint a világ utáni vágy – mindkettő pusztá vágyakozás. Ezért a pap a tanultságról lemondva próbáljon meg gyermekként élni. Amikor mind a tanultságról, mind a gyermekségről lemond, néma bölcs (*muni*) lesz. A némaságról és a beszédről is lemondva [igazi] pappá válik.

– És mivé lesz a[z igazi] pap?

– Bármivé [is] lesz, ugyanez marad.^[1] Ami más, mint ez: szenvedő.

Ekkor Kahóla Kausítakéja elhallgatott.

¹ Az eredeti a következő jelentést is hordozhatja: Mi által lesz [igazi] pap? Az által lesz éppen ilyen, ami által él.

3.6¹ Ekkor Gárgi Vácsaknavi kérdezett tőle.

Gárgi:

- Jádzsnyavalkja, e mindenség szélteben és hosszában^[1] a vízre van rászöve, de mire van a víz szélteben és hosszában rászöve?
- A levegőre (*váju*), Gárgi.
- És mire van a levegő szélteben és hosszában rászöve?
- A Köztitér világaira, Gárgi.
- És mire vannak a Köztitér világi szélteben és hosszában rászöve?
- A *gandharvák* világaira, Gárgi.
- És mire vannak a *gandharvák* világi szélteben és hosszában rászöve?
- A Nap (*áditja*) világaira, Gárgi.
- És mire vannak a Nap világi szélteben és hosszában rászöve?
- A Hold világaira, Gárgi.
- És mire vannak a Hold világi szélteben és hosszában rászöve?
- A csillagzatok (*naksatra*) világaira, Gárgi.
- És mire vannak a csillagzatok világi szélteben és hosszában rászöve?
- Az istenek világaira, Gárgi.
- És mire vannak az istenek világi szélteben és hosszában rászöve?
- Indra világaira, Gárgi.
- És mire vannak Indra világi szélteben és hosszában rászöve?
- Pradzsápati világaira, Gárgi.
- És mire vannak Pradzsápati világi szélteben és hosszában rászöve?
- A Brahman világaira, Gárgi.
- És mire vannak a Brahman világi szélteben és hosszában rászöve?
- Ne kérdezz tovább, Gárgi, nehogy széthasadjon a fejed! Olyan istenségről kérdezel, akiről már nem lehet kérdéseket feltenni. Ne kérdezz tovább, Gárgi!

1 Lánc- és vetülékfonalként.

Ekkor Gárgí Vácsaknaví elhallgatott.

3.7¹ Ekkor Uddálaka Áruni kérdezett tőle:

– Jádzsnyavalkja, egyszer a *madrák* között éltünk, és az áldozatról tanultunk Patancsala Kápja házában, akinek a feleségét megszálta egy *gandharva*. Megkérdeztük a *gandharvát*: „Ki vagy?” „Kabandha Átharvana vagyok”, válaszolta, majd így szólt Patancsala Kápjához és az áldozatot tanulókhoz: „Kápja, ismered azt a fonalat, amely összeköti ezt a világot, a másik világot és az összes teremtményt?” „Nem ismerem, tiszteletre méltó uram”, válaszolta Patancsala Kápja. [Ekkor a *gandharva*] így szólt Patancsala Kápjához és az áldozatot tanulókhoz: „Kápja, ismered a belső irányítót (*antarjámín*), aki belülről irányítja ezt a világot, a másik világot és az összes teremtményt?” „Nem ismerem, tiszteletre méltó uram”, válaszolta Patancsala Kápja. [Ekkor a *gandharva*] így szólt Patancsala Kápjához és az áldozatot tanulókhoz: „Aki ismeri e fonalat és e belső irányítót, az ismeri a Brahmant, ismeri a világokat, ismeri az isteneket, ismeri a *védákat*, ismeri a teremtményeket, ismeri az Önmagát, ismer mindent.”^[1]

Ezt mondta nekik. Én [tehát] ismerem ezt.^[2] Ha viszont te, Jádzsnyavalkja, úgy viszed el a marhákat, melyek csak a legjobb papot illetik, hogy nem ismered e fonalat és e belső irányítót, akkor szét fog hasadni a fejed!

Jádzsnyavalkja:

– Ismerem, Gautama^[3], e fonalat és ezt a belső irányítót.

1 A „teremtményismerő” (*bhútavid*) szó GRETEL-ben hiányzik.

2 A Jádzsnyavalkjától most kérdező Uddálaka Áruni is ott volt az áldozatot tanulók között, akiknek a *gandharva* átadta a tanítást a fonálról és a belső irányítóról.

3 Uddálaka Árunit szólítja így Jádzsnyavalkja.

Uddálaka Áruni:

– Bárki mondhatja: „ismerem, ismerem”. Mondd el pontosan, hogy mit tudsz!

[Jádzsnyavalkja:]

²– Gautama, e fonál nem más, mint a szél. A szél fonala az, ami összeköti ezt a világot, a másik világot és az összes teremtményt. Ezért mondják a halotról, hogy a végtagjai eloldódtak, mert addig a szél fonala tartotta össze azokat.

– Így igaz, Jádzsnyavalkja. Most pedig beszélj a belső irányítóról!

³– Aki a Földben lakozik, de különbözik a Földtől, akiről a Föld nem tud, akinek a Föld a teste, s aki belülről irányítja a Földet: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

⁴Aki a vízben lakozik, de különbözik a víztől, akiről a víz nem tud, akinek a víz a teste, s aki belülről irányítja a vizet: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

⁵Aki a tűzben lakozik, de különbözik a tűztől, akiről a tűz nem tud, akinek a tűz a teste, s aki belülről irányítja a tüzet: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

⁶Aki a Köztitérben lakozik, de különbözik a Köztitértől, akiről a Köztitér nem tud, akinek a Köztitér a teste, s aki belülről irányítja a Köztitert: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

⁷Aki a szélben lakozik, de különbözik a széltől, akiről a szél nem tud, akinek a szél a teste, s aki belülről irányítja a szelet: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

⁸Aki az Égben lakozik, de különbözik az Égtől, akiről az Ég nem tud, akinek az Ég a teste, s aki belülről irányítja az Eget: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

⁹Aki a Napban lakozik, de különbözik a Naptól, akiről a Nap nem tud, akinek a Nap a teste, s aki belülről irányítja a Napot: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

¹⁰Aki az égtájakban lakozik, de különbözik az égtájaktól, akiről az égtájak nem tudnak, akinek az égtájak a teste, s aki belülről irányítja az égtájakat: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

¹¹Aki a Holdban és a csillagokban lakozik, de különbözik a Holdtól és a csillagoktól, akiről a Hold és a csillagok nem tudnak, akinek a Hold és a csillagok a teste, s aki belülről irányítja a Holdat és a csillagokat: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

¹²Aki a térben lakozik, de különbözik a tértől, akiről a tér nem tud, akinek a tér a teste, s aki belülről irányítja a teret: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

¹³Aki a sötétségben lakozik, de különbözik a sötétségtől, akiről a sötétség nem tud, akinek a sötétség a teste, s aki belülről irányítja a sötétséget: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

¹⁴Aki a fényben lakozik, de különbözik a fénytől, akiről a fény nem tud, akinek a fény a teste, s aki belülről irányítja a fényt: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

[Ennyit az istenekkel kapcsolatban.]

¹⁵Most pedig a teremtményekkel kapcsolatban:

Aki minden teremtményben benne lakozik, de különbözik minden teremtménytől, akinek minden teremtmény a teste, s aki belülről irányít minden teremtményt: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

Ennyit a teremtményekkel kapcsolatban.

¹⁶Most pedig önmagunkkal kapcsolatban:

Aki a lélegzetben lakozik, de különbözik a lélegzettől, akiről a lélegzet nem tud, akinek a lélegzet a teste, s aki belülről irányítja a lélegzetet: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

¹⁷Aki a beszédben lakozik, de különbözik a beszédtől, akiről a beszéd nem tud, akinek a beszéd a teste, s aki belülről irányítja a beszédet: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

¹⁸Aki a látásban lakozik, de különbözik a látástól, akiről a látás nem tud, akinek a látás a teste, s aki belülről irányítja a látást: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

¹⁹Aki a hallásban lakozik, de különbözik a hallástól, akiről a hallás nem tud, akinek a hallás a teste, s aki belülről irányítja a hallást: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

²⁰Aki az elmében lakozik, de különbözik az elmétől, akiről az elme nem tud, akinek az elme a teste, s aki belülről irányítja az elmét: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

²¹Aki a tapintásban lakozik, de különbözik a tapintástól, akiről a tapintás nem tud, akinek a tapintás a teste, s aki belülről irányítja a tapintást: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

²²Aki a megismerésben lakozik, de különbözik a megismeréstől, akiről a megismerés nem tud, akinek a megismerés a teste, s aki belülről irányítja a megismerést: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

²³Aki a férfimagban lakozik, de különbözik a férfimagtól, akiről a férfimag nem tud, akinek a férfimag a teste, s aki belülről irányítja a férfimagot: ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan.

Meg nem látott látó; meg nem hallott halló; el nem gondolt gondol[kod]ó; meg nem ismert megismerő; nincs látó rajta kívül, nincs halló rajta kívül, nincs megismerő rajta kívül. Ez a te Önmagad, a belső irányító, a halhatatlan. Ami más, mint ez: szenvedő.

Ekkor Uddálaka Áruni elhallgatott.

3.8 ¹Ekkor [Gárgí] Vácsaknaví szólt:

– Tiszteletre méltó papok, két kérdést fogok feltenni neki. Ha azokra is tud válaszolni nekem, senki sem győzheti le őt közületek Brahman-vitában.

– Kérdezz, Gárgí!

²– Jádzsnyavalkja, mint Kási vagy Vidéha harcos fia, aki felajzza leeresztett íját, és két halálos^[1] nyílvevesszővel a kezében harcra kél, úgy kelek most én két kérdéssel harcra veled. Válaszold meg e kettőt nekem!

– Kérdezz, Gárgí!

³– Jádzsnyavalkja, ami az Ég felett, ami a Föld alatt, ami az Ég és a Föld között van, amit múltnak, jelennek és jövődönnek neveznek, széltében és hosszában mire van rászöve?

⁴– Gárgí, ami az Ég felett, ami a Föld alatt, ami az Ég és a Föld között van, amit múltnak, jelennek és jövődönnek neveznek, az széltében és hosszában a térre (*ákása*) van rászöve.

⁵– Tisztelet neked, Jádzsnyavalkja, amiért ezt megválaszoltad nekem! Készülj a következőre!

– Kérdezz, Gárgí!

⁶– Jádzsnyavalkja, ami az Ég felett, ami a Föld alatt, ami az Ég és a Föld között van, amit múltnak, jelennek és jövődönnek neveznek, széltében és hosszában mire van rászöve?

⁷– Gárgí, ami az Ég felett, ami a Föld alatt, ami az Ég és a Föld között van, amit múltnak, jelennek és jövődönnek neveznek, az széltében és hosszában a térre van rászöve.

– De mire van a tér széltében és hosszában rászöve?

⁸– Arra, Gárgí, amit a papok múlhatatlannak (*aksara*) neveznek. Nem durva és nem finom, nem rövid és nem hosszú, nincs vére,

¹ Ellenséget átdöfő (*szapatna-ativjádhin*).

nincs zsírja, nincs árnya, homály nélküli, szél nélküli, tér nélküli, kötődés nélküli, nincs íze, nincs szaga, nincs szeme, nincs füle, nincs beszéde, nincs elméje, nincs [belső] tüze, nincs lélegzete, nincs szája, nincs mérete, nincs belseje, nincs külseje. Nem eszik semmit, nem eszi őt senki.

⁹– E múlhatatlan parancsára különül el, Gárgí, a Nap és a Hold. E múlhatatlan parancsára különül el az Ég és a Föld¹¹. E múlhatatlan parancsára különülnek el a pillanatok, az órák, a napok és éjszakák, a hetek és a hónapok, az évszakok és az évek. E múlhatatlan parancsára folynak a folyók, Gárgí, a hófedte hegyekből a maguk útján kelet felé vagy nyugat felé. E múlhatatlan parancsára magasztalják az emberek az adakozót, [e múlhatatlan parancsára] kötődnek az istenek az áldozatbemutatóhoz és az ösatyák a felajánlókanálhoz.

¹⁰– Gárgí, aki úgy tesz felajánlást, mutat be áldozatot, gyakorol aszkézist ezen a világon – akár évezredekken keresztül –, hogy nem ismeri e múlhatatlant, annak véges lesz [a jutalma]. Aki úgy távozik el ebből a világból, hogy nem ismeri e múlhatatlant, az szánalomra méltó, Gárgí. Aki viszont úgy távozik el ebből a világból, Gárgí, hogy ismeri e múlhatatlant, az [igazi] pap.

¹¹– E múlhatatlan, Gárgí, a meg nem látott látó; a meg nem hallott halló; az el nem gondolt gondol[kod]ó; a meg nem ismert megismerő. Nincs látó rajta kívül, nincs halló rajta kívül, nincs gondol[kod]ó rajta kívül, nincs megismerő rajta kívül. Bizony, Gárgí, erre a múlhatatlanra van a tér széltében és hosszában rászöve.

Gárgí:

¹²– Tiszteletre méltó papok, vegyétek megtiszteltetésnek, hogy előtte meghajolva távozhattok. Senki sem győzheti le őt közületek Brahman-vitában.

Ekkor [Gárgí] Vácsaknaví elhallgatott.

¹ Őrzi meg [az Ég és a Föld] a helyzetét (*vidhrité tisthatah*).

3.9 ¹Ekkor Vidagdha Sákajja kérdezett tőle:

– Hány isten van, Jádzsnyavalkja?

– Ahányat a Mindenistenekhez címzett invokációban (*nivid*) említenek – válaszolta ő ezzel az invokációval: „Háromszáz és három, háromezer és három.”^[1]

– Így igaz! De hány isten van valójában, Jádzsnyavalkja?

– Harminchárom.

– Így igaz! De hány isten van valójában, Jádzsnyavalkja?

– Hat.

– Így igaz! De hány isten van valójában, Jádzsnyavalkja?

– Három.

– Így igaz! De hány isten van valójában, Jádzsnyavalkja?

– Kettő.

– Így igaz! De hány isten van valójában, Jádzsnyavalkja?

– Egy és fél.

– Így igaz! De hány isten van valójában, Jádzsnyavalkja?

– Egy.

– Így igaz! De akkor ki az a háromszázhárom s háromezer-három?

²– Valójában ők az istenek hatalmai (*mahimána*); de csak harminchárom isten van.

– Melyik az a harminchárom?

– A nyolc Vaszu, a tizenegy Rudra és a tizenkét Áditja: ez harmincegy; Indra és Pradzsápati: ez [összesen] harminchárom.

³– Kik azok a Vaszuk?

– A Tűz, a Föld, a Szél, a Köztitér, a Nap, az Ég, a Hold és a Csillagzatok – íme a Vaszuk. Ez az egész nagyszerűség (*vaszu*) beléjük lett helyezve, ezért Vaszuk.

⁴– Kik azok a Rudrák?

1 RVKh 5.5.7.

– Ez a tíz életműködés az emberben, a tizenegyedik [pedig] az Önmaga. Amikor elhagyják e halandó testet, megrikatják az embereket. Mivel megrikatják (*√rud*) őket, ezért Rudrák.

⁵– Kik azok az Áditják?

– Az Áditják az év tizenkét hónapja. E[zt az egész] mindenséget magukkal viszik, ahogy haladnak [előre]. Mivel magukkal viszik (*á-√dá*) e mindenséget, ahogy haladnak [előre], ezért Áditják.

⁶– Ki Indra, és ki Pradzsápati?

– Indra a mennydörgés, és Pradzsápati az áldozat.

– Mi a mennydörgés?

– A villámcsapás.

– Mi az áldozat?

– Az [áldozati] állatok.

⁷– Ki a hat [isten]?

– A hat a Tűz, a Föld, a Szél, a Köztitér, a Nap és az Ég. E hatból áll ez a mindenség.

⁸– Ki a három isten?

– E három világ, mert az összes isten bennük lakozik.

– Ki a két isten?

– Az étel és a lélegzet.

– Ki az egy és fél?

– A tisztító [szellő]. ⁹Valaki megkérdézheti: „A tisztító [szellő] mintha csak egy lenne, hogyan lehet akkor egy és fél?” Ez a mindenség megnőtt (*adhi-árdhnót*) benne, ezért féllal megnövelt (*adhi-ardha*).

– Ki az egy isten?

– Az Élet[lehelet] (*prána*). Ő az, akit Brahmának – „Túlnaninak” (*tjad*) – neveznek.

¹⁰[Sákalja:]

– Ha valaki megismerné azt a Személyt, akinek lakhelye a Föld, világa a tűz, fénye az elme, aki magának a mindenségnek a végső célja¹¹ – az valóban megismerő lenne, Jádzsnyavalkja.

¹ „Végső menedéke” (*parájana*).

– Én ismerem azt a Személyt, akiről beszélsz, aki magának a mindenségnek a végső célja. Ő itt ez a testben lakozó személy. Mondd meg nekem, Sákálja: ki az ő istensége?

– A Halhatatlan.

¹¹Ha valaki megismerné azt a Személyt, akinek lakhelye a vágy, világa a szív, fénye az elme, aki magának a mindenségnek a végső célja – az valóban megismerő lenne, Jádzsnyavalkja.

– Én ismerem azt a Személyt, akiről beszélsz, aki magának a mindenségnek a végső célja. Ő itt ez a vágyból álló személy. Mondd meg nekem, Sákálja: ki az ő istensége?

– Az asszonyok.

¹²Ha valaki megismerné azt a Személyt, akinek lakhelye a forma, világa a látás, fénye az elme, aki magának a mindenségnek a végső célja – az valóban megismerő lenne, Jádzsnyavalkja.

– Én ismerem azt a Személyt, akiről beszélsz, aki magának a mindenségnek a végső célja. Ő az a Személy amott a Napban. Mondd meg nekem, Sákálja: ki az ő istensége?

– Az igazság.

¹³Ha valaki megismerné azt a Személyt, akinek lakhelye a tér, világa a hallás, fénye az elme, aki magának a mindenségnek a végső célja – az valóban megismerő lenne, Jádzsnyavalkja.

– Én ismerem azt a Személyt, akiről beszélsz, aki magának a mindenségnek a végső célja. Ő ez a személy itt a hallásban [és] a visszhangban. Mondd meg nekem, Sákálja: ki az ő istensége?

– Az égtájak.

¹⁴Ha valaki megismerné azt a Személyt, akinek lakhelye a sötétség, világa a szív, fénye az elme, aki magának a mindenségnek a végső célja – az valóban megismerő lenne, Jádzsnyavalkja.

– Én ismerem azt a Személyt, akiről beszélsz, aki magának a mindenségnek a végső célja. Ő itt ez az árnyékból álló személy. Mondd meg nekem, Sákálja: ki az ő istensége?

– A Halál (*mritju*).

¹⁵Ha valaki megismerné azt a Személyt, akinek lakhelye a forma, világa a szív, fénye az elme, aki magának a mindenségnek a végső célja – az valóban megismerő lenne, Jádzsnyavalkja.

– Én ismerem azt a Személyt, akiről beszélsz, aki magának a mindenségnek a végső célja. Ő ez a személy itt a tükörben. Mondd meg nekem, Sákalja: ki az ő istensége?

– Az Élet (*aszu*).^[1]

¹⁶Ha valaki megismerné azt a Személyt, akinek lakhelye a vizek, világa a szív, fénye az elme, aki magának a mindenségnek a végső célja – az valóban megismerő lenne, Jádzsnyavalkja.

– Én ismerem azt a Személyt, akiről beszélsz, aki magának a mindenségnek a végső célja. Ő ez a személy itt a vizekben. Mondd meg nekem, Sákalja: ki az ő istensége?

– Varuna.

¹⁷Ha valaki megismerné azt a Személyt, akinek lakhelye a férfi-mag, világa a szív, fénye az elme, aki magának a mindenségnek a végső célja – az valóban megismerő lenne, Jádzsnyavalkja.

– Én ismerem azt a Személyt, akiről beszélsz, aki magának a mindenségnek a végső célja. Ő ez az utódokból álló (*putramaja*) személy. Mondd meg nekem, Sákalja: ki az ő istensége?

– Pradzsápati.

¹⁸– Sákalja! [Attól tartok, hogy] ezek a papok veled akarták kisedni a tűzből az izzó szenet.

¹⁹– Jádzsnyavalkja – szólt Sákalja –, mi az a Brahman, amit megismervén levitáztad Kuru és Pancsála papjait?

– Ismerem az égtájakat az isteneikkel és az alapjukkal együtt.

– Ha ismered az égtájakat az isteneikkel és az alapjukkal együtt, akkor ²⁰szerinted ki a keleti égtáj istensége?

– A Nap (*áditja*)

– Min alapul a Nap?

– A látáson.

– Min alapul a látás?

1 GRETEL-ben „Élet” (*aszu*) helyett „Igazság” (*szatjam*) szerepel.

- A formákon. Mert a formákat a szemével látja [az ember].
- Min alapulnak a formák?
- A szíven – válaszolta [Jádzsnyavalkja] –, mert a szívével ismeri fel a formákat [az ember]. Ezért a szíven alapulnak a formák.
- Bizony úgy van, Jádzsnyavalkja.

²¹És szerinted ki a déli égtáj istensége?

- Jama.
- Min alapul Jama?
- Az áldozaton.
- Min alapul az áldozat?
- Az adományon.
- Min alapul az adomány?
- A hiten. Mert csak ha hisz, akkor adakozik [az ember]. Ezért a hiten alapul az adomány.
- Min alapul a hit?
- A szíven. Mert a szívével ismeri fel a hitet az ember. Ezért a szíven alapul a hit.
- Bizony úgy van, Jádzsnyavalkja.

²²És szerinted ki a nyugati égtáj istensége?

- Varuna.
- Min alapul Varuna?
- A vizeken.
- Min alapulnak a vizek?
- A férfimagon.
- Min alapul a férfimag?
- A szíven. Ezért mondják a gyermekre is, ha [apjára] hasonlít: „mintha a szívéből bújt volna elő, mintha a szívéből formálódott volna meg”. Ezért a szíven alapul a férfimag.
- Bizony úgy van, Jádzsnyavalkja.

²³És szerinted ki az északi égtáj istensége?

- A Szóma.
- Min alapul a Szóma?
- A felszentelésen (*diksá*).
- Min alapul a felszentelés?

- Az igazságon. Ezért amikor felszentelnek valakit, azt mondják neki: „Igazat beszélj!” Ezért az igazság alapul a felszentelés.
- Min alapul az igazság?
- A szíven. Mert a szívével ismeri fel az igazságot az ember. Ezért a szíven alapul az igazság.
- Bizony úgy van, Jádzsnyavalkja.

²⁴ És szerinted ki a poláris irány istensége^[1]?

- A tűz.
- Min alapul a tűz?
- A beszéden.
- Min alapul a beszéd?
- A szíven.
- Min alapul a szív?

²⁵ – Semmirekellő! – kiáltotta Jádzsnyavalkja. – Hát azt gondold, ez rajtunk kívül van?! Ha rajtunk kívül lenne, felfálnák a kutyák vagy széttépnék a madarak!

²⁶ – Min alapulsz te és a te Önmagad?

- A *pránán*.
- Min alapul a *prána*?
- Az *apánán*.
- Min alapul az *apána*?
- A *vjánán*.
- Min alapul a *vjána*?
- Az *udánán*.
- Min alapul az *udána*?
- A *szamánán*.

Erről az Önmagáról csak annyit lehet mondani, hogy „nem [ez]”, „nem [az]”. Megragadhatatlan, mert nem lehet megragadni. Elpusztíthatatlan, mert nem lehet elpusztítani. Ragaszkodás nélküli, [semmi hozzá] nem tapad. Meg nem kötött, meg nem inog, nem szenved. Íme a nyolc lakóhely, a nyolc világ, a nyolc isten és a nyolc személy.

1 A Sarkcsillag irányának istensége.

[De most] téged kérdezlek arról a személyről, akiről a titkos tanítás [szól], aki e személyeket elvive és visszahozva meghaladta. Ha nem fejtet ki nekem őt, szét fog hasadni a fejed.

Sákalja nem ismerte őt, és a feje valóban széthasadt. Ráadásul rablók lopták el [tévedésből] a csontjait, azt gondolva, hogy valami más[t találtak].

²⁷[Jádzsnyavalkja:]

– Tiszteletre méltó papok! Ha valaki közületek kérdezni szeretne tőlem, kérdezzen [bátran]! Vagy kérdezzetek együtt, ha úgy jobban tetszik. Vagy ha úgy kívánja közületek valaki, én is kérdezhetek tőle. Vagy kérdezhetek mindnyájatoktól.

A papok azonban nem mertek [megszólni].

²⁸Akkor ezzel a verssel (*slóka*) tanította őket:

Mint az erdő ura, a fa, bizony az ember épp olyan.
Bőre a fa külső kérge, testén a szőr a fán a levél.

Az ember bőréből a vér, mint a fa kérgéből a nedv:
Ezt sebezve a vér ömlik; azt megvágva a lé csurog.

A húsa a fa szijácsa, az ina meg erős farost;
Csontja nem más, mint belső geszt; a veleje pedig fabél.

Ha kivágták, gyökeréből a fa frissebben újranő.
Mily gyökérből nő ki ismét az, akit a halál ledönt?

Ne mondjátok, „férfimagból”! Mert az élőből tör elő.
Mint a magból kinövő fa, mely újjá élve lesz megint.

Ha gyökerestől kitépik, nem hajt ki újra már a fa.
Mily gyökérből nő ki ismét az, akit a halál ledönt?

Megszületve nem születhet. Újra ugyan ki nemzheti?
Adók végcélja, kegyelem – Brahman – öröm, megismerés.

Azé, ki tud, s szilárdan áll.

Negyedik fejezet

4.1 ¹Egyszer, amikor Dzsánaka, Vidéha királya [fogadást tartva] leült [a helyére], odament hozzá Jádzsnyavalkja, ő pedig ezt kérdezte tőle:

- Jádzsnyavalkja, miért jöttél ide? Állatokat szeretnél, vagy pedig mély kérdéseket megvizsgálni?
- Mindkettőt, felség.

²Halljuk, ki mit tanított neked!

- Dzsítvan Sailini azt tanította, hogy „a Brahman a beszéd”.
- Amikor azt tanította, hogy „a Brahman a beszéd”, Sailini úgy tanított, mint bárki, akinek volt anyja, apja és mestere. Mert mire menne az ember beszéd nélkül? De beszélt-e neked a lakóhelyéről és az alapjáról is?
- Arról nem beszélt.
- Akkor annak [a Brahmának] csak fél lába van.
- Nos, taníts minket, Jádzsnyavalkja!
- Lakhelye maga a beszéd, és alapja a tér. Igaz megismerésként (*pradzsnjá*) imádd!
- Mi az igaz megismerés, Jádzsnyavalkja?
- A beszéd, felség. Mert a beszéd által ismerjük meg igazán a barát. Bizony, felség, a *Rigvédát*, a *Jádzsurvédát*, a *Számavédát*, az Atharvanok és az Angiraszok igéit, a történeteket és a legendákat, a tudományokat, a titkos tanításokat, a verseket, a *szútrákat*, a kommentárokat és a listákat, az áldozatokat, a felajánlásokat, az ételeket és az italokat, ezt a világot és a másikat; az összes teremtményt a beszéd által ismerjük meg igazán. Ezért, felség, a legfőbb Brahman a beszéd. Aki így ismeri és ekként imádja, azt soha nem hagyja cserben a beszéd, az összes teremtmény köréje gyűlik, és istenné válva csatlakozik az istenekhez.
- Ezret^[1] adok [neked] – szolt Dzsánaka –, és egy elefánt [nagyságú] bikát.

¹ Ezer tehenet.

– Atyám úgy tartotta, hogy [az ember] ne fogadjon el jutalmat addig, amíg nem ért a tanítás végére.

³Halljuk, mi mást tanítottak neked!

– Udanka Saulbájana azt tanította, hogy „a Brahman a lélegzet”.

– Amikor azt tanította, hogy „a Brahman a lélegzet”, Saulbájana úgy tanított, mint bárki, akinek volt anyja, apja és mestere. Mert mire menne az ember lélegzet nélkül? De beszélt-e neked a lakóhelyéről és az alapjáról is?

– Arról nem beszélt.

– Akkor annak [a Brahmának] csak fél lába van.

– Nos, taníts minket, Jádzsnyavalkja!

– Lakhelye a lélegzet és alapja a tér. Kedvesként imádd!

– Mi e kedvesség, Jádzsnyavalkja?

– A lélegzet maga, felség. Mert a lélegzet szeretete miatt olyan ember áldozatában is részt veszünk [szolgálattévő papként], akiében nem volna szabad; s olyan embertől is elfogadunk [ajándékot], akitől nem volna szabad. Amikor az ember valamerre útra kel, akkor ugyancsak a lélegzet szeretete miatt fél attól, felség, hogy esetleg megölik. Ezért, felség, a legfőbb Brahman a lélegzet. Aki így ismeri és ekként imádjja, azt soha nem hagyja cserben a lélegzet, az összes teremtmény köréje gyűlik, és istenné válva csatlakozik az istenekhez.

– Ezret adok [neked], és egy elefánt [nagyságú] bikát.

– Atyám úgy tartotta, hogy [az ember] ne fogadjon el jutalmat addig, amíg nem ért a tanítás végére.

⁴Halljuk, mi mást tanítottak neked!

– Barku Vársna azt tanította, hogy „a Brahman a látás”.

– Amikor azt tanította, hogy „a Brahman a látás”, Vársna úgy tanított, mint bárki, akinek volt anyja, apja és mestere. Mert mire menne az ember látás nélkül? De beszélt-e neked a lakóhelyéről és az alapjáról is?

– Arról nem beszélt.

– Akkor annak [a Brahmának] csak fél lába van.

– Nos, taníts minket, Jádzsnyavalkja!

– Lakhelye a látás és alapja a tér. Igazként imádd!

– Mi az igazság, Jádzsnyavalkja?

– A látás maga, felség. Mert amikor az ember a saját szemével lát valamit, és megkérdik tőle, hogy „Láttad?”, ő pedig azt válaszolja rá, hogy „Láttam” – az az igazság. Ezért, felség, a legfőbb Brahman a látás. Aki így ismeri és ekként imádja, azt soha nem hagyja cserben a látás, az összes teremtmény köréje gyűlik, és istenné válva csatlakozik az istenekhez.

– Ezret adok [neked], és egy elefánt [nagyságú] bikát.

– Atyám úgy tartotta, hogy [az ember] ne fogadjon el jutalmat addig, amíg nem ért a tanítás végére.

⁵Halljuk, mi más tanítottak neked!

– Gardabhívipíta Bháradvászsa azt tanította, hogy „a Brahman a hallás”.

– Amikor azt tanította, hogy „a Brahman a hallás”, Bháradvászsa úgy tanított, mint bárki, akinek volt anyja, apja és mestere. Mert mire menne az ember hallás nélkül? De beszélt-e neked a lakóhelyéről és az alapjáról is?

– Arról nem beszélt.

– Akkor annak [a Brahmannak] csak fél lába van.

– Nos, taníts minket, Jádzsnyavalkja!

– Lakhelye a hallás és alapja a tér. Végtelenként imádd!

– Mi a végtelenség, Jádzsnyavalkja?

– Maguk az égtájak, felség. Ezért az ember bármely égtáj felé megy, soha nem éri el a végét. Az égtájak végtelenek; és az égtájak, felség, a hallás. Ezért, felség, a legfőbb Brahman a hallás. Aki így ismeri és ekként imádja, azt soha nem hagyja cserben a hallás, az összes teremtmény köréje gyűlik, és istenné válva csatlakozik az istenekhez.

– Ezret adok [neked], és egy elefánt [nagyságú] bikát.

– Atyám úgy tartotta, hogy [az ember] ne fogadjon el jutalmat addig, amíg nem ért a tanítás végére.

⁶Halljuk, mi más tanítottak neked!

– Szatjakáma Dzsábála azt tanította, hogy „a Brahman az elme”.

– Amikor azt tanította, hogy „a Brahman az elme”, Dzsábála úgy tanított, mint bárki, akinek volt anyja, apja és mestere. Mert mire menne az ember az elme nélkül? De beszélt neked a lakóhelyéről és az alapjáról is?

- Nem beszélt.
- Akkor annak [a Brahmannak] csak fél lába van.
- Nos, taníts minket, Jádzsnyavalkja!
- Lakhelye az elme, alapja a tér. Boldogságként (*ánanda*) imádd!
- Mi a boldogság, Jádzsnyavalkja?
- Maga az elme, felség. Mert az elméjét használva vesz az ember maga mellé egy asszonyt, s benne fogan meg a képmása: a fia. Ez a boldogság. Ezért, felség, a legfőbb Brahman az elme. Aki így ismeri és ekként imádja, azt soha nem hagyja cserben az elme, az összes teremtmény köréje gyűlik, és istenné válva csatlakozik az istenekhez.
- Ezret adok [neked], és egy elefánt [nagyságú] bikát.
- Atyám úgy tartotta, hogy [az ember] ne fogadjon el jutalmat addig, amíg nem ért a tanítás végére.

⁷Halljuk, mi mást tanítottak neked!

- Vidagdha Sákálja azt tanította, hogy „a Brahman a szív”.
- Amikor azt tanította, hogy „a Brahman a szív”, Sákálja úgy tanított, mint bárki, akinek volt anyja, apja és mestere. Mert mire menne az ember a szív nélkül? De beszélt neked a lakóhelyéről és az alapjáról is?
- Nem beszélt.
- Akkor annak [a Brahmannak] csak fél lába van.
- Nos, taníts minket, Jádzsnyavalkja!
- Lakhelye a szív, alapja a tér. Állhatatosként imádd!
- Mi az állhatatosság, Jádzsnyavalkja?
- Maga a szív, felség. Mert minden teremtmény lakhelye a szív, és minden teremtmény alapja a szív, felség. Mert a szívben van, felség, minden lény megalapozva. Ezért, felség, a legfőbb Brahman a szív. Aki így ismeri és ekként imádja, azt soha nem hagyja cserben a szív, az összes teremtmény köréje gyűlik, és istenné válva csatlakozik az istenekhez.
- Ezret adok [neked], és egy elefánt [nagyságú] bikát.
- Atyám úgy tartotta, hogy [az ember] ne fogadjon el jutalmat addig, amíg nem ért a tanítás végére.

4.2 ¹Dzsanaka, Vidéha királya ülőpárnájáról odakúszott hozzá, és így szólt:

- Tisztelet neked, Jádzsnyavalkja! Kérlek, taníts engem!
- Felség, ahogyan valaki, aki hosszú útra indul, szerez magának egy hintót vagy egy csónakot, te is felvértezted magadat titkos tanításokkal. Kiváló vezető vagy, gazdag vagy, tanulmányoztad a *védákat*, jártas vagy a titkos tanításokban. Mondd meg nekem, hová kerülsz, miután kiszabadulsz innen!
- Nem tudom, áldott uram, hogy hová kerülök.
- Elmondom, hogy hová kerülsz.
- Beszélj, áldott uram!

²– A jobb szemben lakozó személy neve Indha. Bár ő Indha, rejtélyesen Indrának nevezik, mert az istenek szeretik a rejtélyeset és megvetik a nyilvánvalót. ³A személy a bal szemben a felesége, Virádzs. A hely, ahol a közös imát zengik, a szíven belüli tér, ételük a szíven belüli vér, takarójuk a szíven belüli szövetek. Az út, amin együtt járnak, a szívből felszálló csatorna (*nádí*). Csatornáit, melyeket *hitának* neveznek, olyanok, akár az ezerfelé hasított hajsza, a szíven belül van az alapjuk. Ezeken keresztül áramlik a folyékony [életnedv]. Ezáltal ő bizonyos értelemben testi önmagánál finomabb ételt [eszik].

⁴Lélegzetei előre^[1]: a keleti égtáj. Lélegzetei jobbra: a déli égtáj. Lélegzetei hátra: a nyugati égtáj. Lélegzetei balra: az északi égtáj. Lélegzetei felfelé: a felső^[2] „égtáj”. Lélegzetei lefelé: az alsó^[3] „égtáj”. Összes lélegzete az összes égtáj.

Erről az Önmagáról csak annyit lehet mondani, hogy „nem [ez]”, „nem [az]”. Megragadhatatlan, mert nem lehet megragadni. Elpusztíthatatlan, mert nem lehet elpusztítani. Ragaszkodás nélküli, [semmi hozzá] nem tapad. Meg nem kötött, meg nem inog, nem szenved.

Elérted a félelem nélkülit, Dzsanaka! – mondta Jádzsnyavalkja.

1 Keletre.

2 A zenit irányába eső.

3 A nadír irányába eső.

Dzsanaka, Vidéha királya [pedig] így szólt:

– E félelemnélküliség hozzád is jöjjön el, áldott Jádzsnyavalkja, ki megismertetted velünk a félelemnélkülit! Tisztelet neked, Jádzsnyavalkja! Vidéha s én magam is a szolgálatodra állunk!

4.3 Jádzsnyavalkja elment Dzsanakához, Vidéha királyához. „Ma nem fogom tanítani”, gondolta magában. De miközben Dzsanakával, Vidéha királyával a napi tűzáldozatról (*agnihótra*) beszélgettek, Jádzsnyavalkja megígérte neki, hogy teljesíti egy kívánságát. A király azt kívánta, hogy tetszés szerint kérdezhessen bármit; ő pedig teljesítette az ígétét. Az első kérdése ez volt:

²– Jádzsnyavalkja, mi az ember fénye?

– A Nap az ő fénye, felség. Mert a Nap fényénél ül, jár-kezel, végzi a munkáját, és tér vissza.

– Bizony úgy van, Jádzsnyavalkja. ³De mi az ember fénye, ha lemegy a Nap, Jádzsnyavalkja?

– A Hold az ő fénye. Mert a Hold fényénél ül, jár-kezel, végzi a munkáját, és tér vissza.

– Bizony úgy van, Jádzsnyavalkja. ⁴De mi az ember fénye, ha lemegy a Nap, és lenyugszik a Hold is, Jádzsnyavalkja?

– A tűz az ő fénye. Mert a tűz fényénél ül, jár-kezel, végzi a munkáját, és tér vissza.

– Bizony úgy van, Jádzsnyavalkja. ⁵De mi az ember fénye, ha lemegy a Nap, lenyugszik a Hold, és kialszik a tűz is, Jádzsnyavalkja?

– A beszéd az ő fénye. Mert a beszéd fényénél ül, jár-kezel, végzi a munkáját, és tér vissza. Ezért, felség, amikor valaki a saját kezét sem látja, oda megy, ahonnan a beszédet hallja.

– Bizony úgy van, Jádzsnyavalkja. ⁶De mi az ember fénye, ha lemegy a Nap, lenyugszik a Hold, kialszik a tűz, és elnémul a beszéd, Jádzsnyavalkja?

– Az Önmaga az ő fénye. Mert az Önmaga fényénél ül, jár-kezel, végzi a munkáját, és tér vissza.

⁷– Mi az Önmaga?

– Ez a megismerésből álló személy az életműködések mélyén, a belső fény a szívben. Bejárja mind a két világot, miközben ugyanaz marad. Olyan, mintha gondolkodna, mintha mozogna; az álmodó alvásban túllép e világon, a halál formáin. ⁸Amikor e személy születéskor testet ölt, bajok férkőznek hozzá, amikor pedig meghal, és kilép [a testből], a bajokat is hátrahagyja.

⁹E személy számára két állapot van, ez és a másik világbeli, meg egy harmadik, összekötő állapot, az álmodó alvás állapota. Amíg ebben az összekötő állapotban tartózkodik, mindkét állapotot – ezt és a másik világot is – látja. Mármost ahogyan ez az átlépés^[1] a másik világ állapotába megtörténik, eme átlépés során mindkettőt – a bajokat és az örömeit is – látja.

Amikor álomba merül, magával viszi e mindent felölelő világ anyagát (*mátra*). Saját maga töri darabokra, és saját maga építi fel [újra]. A saját világoosságával, a saját fényével álmodik. Itt e személy a saját maga fénye lesz.

¹⁰Nincsenek ott harci szekerek, nincsenek lovak, nincsenek utak. Teremt magának^[2] harci szekereket, lovakat és utakat. Ott nincs boldogság, nincs öröm, nincs gyönyör. Teremt magának boldogságot, örömet és gyönyört. Ott nincsenek medencék, nincsenek tavak, nincsenek folyók. Teremt magának medencéket, tavakat és folyókat. Mert ő a teremtő (*kartri*).

¹¹Erről szól a vers (*slóka*)^[3]:

Mikor álmodik, a testit legyőzve
Ébren figyel az alvók világát,
Majd fogja a fényt, s visszatér helyére
Hanszá^[4], az aranyszemély, az egyetlen.

1 Lépéssor, átjutási folyamat (*ákrama*).

2 Bocsát ki magából (*√szridzs*).

3 Három *tristubh* és egy fél *slóka* következik.

4 Vadlúd.

¹²Leheletével óvja lenti fészket
a Halhatatlan, amikor kiröppen;
Tetszés szerint szálldos a Halhatatlan
Hanszá, az aranyszemély, az egyetlen.

¹³Álmunkban az Isten fel és alá száll,
számtalan formát készítve magának,
Nőkkel együtt vigadozva nevetgél,
vagy félelmetes víziókat él át.

¹⁴Látszik az ő gyönyörkertje,
de nem láthatja senki Őt.

Ezért mondják: „Ne ébreszd fel hirtelen [az embert]!” Mert nagyon nehéz meggyógyítani azt, akihez nem tér vissza Ő! Azt is mondják, az ébrenlét állapota [nem más, mint] az álmé, hiszen amit [az ember] ébren tapasztal, ugyanazt tapasztalja álmában. [Bárhogy is van,] itt [az álomban] e Személy a saját maga fénye lesz.

[Dzsanaka:]

– Áldott uramnak adok ezret. Taníts tovább, hogy elérhessem a megszabadulást!

[Jádzsnyavalkja:]

¹⁵– Nos, miután [e Személy] ebben a tökéletes nyugalomban^[1] megízlelte a gyönyört, és ide-oda járva jót s rosszat látott, ugyanazon az úton visszasiet oda, ahonnan jött, az álmodó alvás állapotába. Bármit is tapasztalt ott, nem követi őt, mivel semmi sem tapad hozzá e Személyhez.

– Bizony úgy van, Jádzsnyavalkja. Áldott uramnak adok ezret. Taníts tovább, hogy elérhessem a megszabadulást!

¹⁶– Nos, miután [e Személy] az álmodó alvás állapotában megízlelte a gyönyört, és ide-oda járva jót s rosszat látott, ugyana-

1 A mélyalvás állapotában.

zon az úton visszasiet oda, ahonnan jött, az ébrenlét állapotába. Bármit is tapasztalt ott, nem követi őt, mivel semmi sem tapad hozzá e Személyhez.

– Bizony, úgy van, Jádzsnyavalkja. Áldott uramnak adok ezret. Taníts tovább, hogy elérhessem a megszabadulást!

¹⁷–Nos, miután [e Személy] az ébrenlét állapotában megízlelte a gyönyört, és ide-oda járva jót s rosszat látott, ugyanazon az úton visszasiet oda, ahonnan jött, az álmodó alvás állapotába.

¹⁸Ahogyan egy nagy hal cikázik az innenső és a túlsó part között, úgy mozog ide-oda e Személy az álmodó alvás és az ébrenlét állapota között.

¹⁹Ahogyan egy sólyom vagy sas, amely az égi térben röpködve elfárad, és szárnyait behúzza pihenőhelyére visszatér, éppen úgy siet e Személy abba az állapotba, amelyben aludva nem vágyik semmilyen vágyra, s nem lát semmilyen álmot.

²⁰Ezek a *hitának* nevezett csatornák futnak benne, amelyek olyanok, akár az ezerfelé hasított hajsza, és fehér, kék, sárga, zöld és vörös [folyadék] tölti meg őket. Amikor [álmában] – tudatlansága révén – úgy tűnik, mintha megölnék, mintha legyőznék, mintha elefánt üldöznék, mintha gödörbe esne, akkor csak újraképzeli az ébren átélt veszedelmet. Amikor viszont mint egy isten vagy király azt gondolja, hogy „Én ez [a mindenség] vagyok!”, „[Teljes] egész vagyok!”, az az ő legmagasabb világa.

²¹Ez az ő sóvárgáson túli, büntől védett, félelemtől mentes alakja. Amikor szerető hitvese szorosán átöleli, az ember nem tud semmiről, ami kívül van, és semmiről, ami belül van; ugyanígy amikor az igaz megismerésből álló Önmaga szorosán átöleli, [az ember] nem tud semmiről, ami kívül van, és semmiről, ami belül van. Ez az az alakja, amelyben [minden] vágy kielégült, [mert egyetlen] vágya: Önmaga. Mentés a vágytól, túl van a szomorúságon.

²²Itt az apa nem apa, az anya nem anya, a világok nem világok, az istenek nem istenek, a *védák* nem *védák*. Itt a tolvaj nem tolvaj,

a gyilkos nem gyilkos, a *csándála*^[1] nem *csándála*, a *paulkasza*^[2] nem *paulkasza*, a szerzetes nem szerzetes, az aszkéta nem aszkéta. Nem követi a jó, és nem követi a rossz; immár a szív minden szomorúságán túljutott.

²³Nem lát, de látva nem lát^[3], mert a látó látása – elpusztíthatatlan lévén – nem szűnhet meg. De nincs második; nincs más, tőle különböző, amit láthatna.

²³Nem szagol, de szagolva nem szagol, mert a szagló szaglása – elpusztíthatatlan lévén – nem szűnhet meg. De nincs második; nincs más, tőle különböző, amit szagolhatna.

²⁵Nem ízlel, de ízelve nem ízlel, mert az ízlelő ízlelése – elpusztíthatatlan lévén – nem szűnhet meg. De nincs második; nincs más, tőle különböző, amit ízlelhetne.

²⁶Nem beszél, de beszélve nem beszél, mert a beszélő beszéde – elpusztíthatatlan lévén – nem szűnhet meg. De nincs második; nincs más, tőle különböző, akihez beszélhetne.

²⁷Nem hall, de hallva nem hall, mert a halló hallása – elpusztíthatatlan lévén – nem szűnhet meg. De nincs második; nincs más, tőle különböző, amit hallhatna.

²⁸Nem gondolkodik, de gondolkodva nem gondolkodik, mert a gondolkodó gondolkodása – elpusztíthatatlan lévén – nem szűnhet meg. De nincs második; nincs más, tőle különböző, amire gondolhatna.

²⁹Nem tapint, de tapintva nem tapint, mert a tapintó tapintása – elpusztíthatatlan lévén – nem szűnhet meg. De nincs második; nincs más, tőle különböző, amit tapinthatna.

1 *Súdra* apa és *bráhmana* anya szülötte.

2 *Súdra* apa és *ksatrija* anya szülötte. (CshU 5.10.7-ben a szó másik variánsa – *csandála* – szerepel.)

3 Az eredeti mondat ezt is jelentheti: „Bizony nem látja azt, amit, bizony látva nem látja azt.” Sankara: „Ott (*tad*) [a mélyalvásban] bizony nem lát, de látva nem lát.”

³⁰Nem ismer meg, de megismerve nem ismer meg, mert a megismerő megismerése – elpusztíthatatlan lévén – nem szűnhet meg. De nincs második; nincs más, tőle különböző, amit megismerhetne.

³¹Ahol van másik^[1], ott az egyik láthatja a másikat, az egyik szolgálhatja a másikat, az egyik ízlelheti a másikat, az egyik beszélhet a másikkhoz, az egyik hallhatja a másikat, az egyik gondolhat a másikkra, az egyik tapinthatja a másikat, az egyik megismerheti a másikat.

³²A látó (*drastri*) a víz (*szalila*)^[2], a második nélküli egy. Íme a Brahman világa, felség – így tanította őt Jádzsnyavalkja. –

Ez az ő legmagasabb célja;
Ez az ő legmagasabb beteljesedése;
Ez az ő legmagasabb világa;
Ez az ő legmagasabb boldogsága.

A többi teremtmény csupán apró töredékét tapasztalja meg e boldogságnak.

³³Amikor az emberek között sikeres és gazdag valaki, mások ura, és minden emberi élvezetet a legteljesebben kiélvezhet – ez az emberek legfőbb boldogsága. Az emberek száz boldogsága pedig [annyi, mint] a világukat elnyert atyák egy boldogsága. A világukat elnyert atyák száz boldogsága pedig a *gandharvák* világának egy boldogsága. A *gandharvák* világának száz boldogsága pedig a – [rituális] cselekedeteik révén istenné vált – *karmaistenek* egy boldogsága. A *karmaistenek* száz boldogsága pedig a született istenek egy boldogsága – és azé, aki a *védákat* megtanulta, egyenes, és nem a vágyai vezérlik. A született istenek száz boldogsága pedig Pradzszápati világának egy boldogsága – és azé, aki a *védákat* megtanulta, egyenes, és nem a vágyai vezérlik. Pradzszápati

¹ „Ahol úgy tűnik, mintha lenne másik” (*jatra vá anjad iva szját*).

² Vö. RV 10.129: „Minden csak jel nélküli óceán (*aprakétam szalilam*) volt.” (Fórizs 1995 & 2012)

világának száz boldogsága pedig a Brahman birodalmának egy boldogsága – és azé, aki a *védákat* megtanulta, egyenes, és nem a vágyai vezérlik – így beszélt Jádzsnyavalkja.

– Áldott uramnak adok ezret. Taníts tovább, hogy elérhessem a megszabadulást!

Ezen a ponton Jádzsnyavalkja aggódni kezdett: „A király nagyon okos, mindent kiszedett belőlem.”

[Jádzsnyavalkja:]

³⁴– Nos, miután [e Személy] az álmodó alvás állapotában megízlelte a gyönyört, s ide-oda járva jót s rosszat látott, ugyanazon az úton visszasiet oda, ahonnan jött, az ébrenlét állapotába.

³⁵Ahogy a súlyosan megrakott szekér [végül] megszabadul terhétől, éppen úgy e testi önmaga, akin az igaz megismerésből álló önmaga lovagol, megszabadul terhétől, amikor az utolsót leheli.^[1]

³⁶Amikor ez [a testi önmaga] végleg elgyengül – akár öregség, akár láz sorvasztja el –, e Személy eloldja magát a tagjaitól, éppen úgy, ahogyan a mangó.^[2] a füge.^[3] vagy a pipálfa^[4] gyümölcse elválk a szárától, és ugyanazon az úton újra visszasiet oda, ahonnan jött, a lélegzetbe [az élet forrásába] (*prána*).

³⁷Ahogy az érkező királyt katonák, bírák, kocsihajtók s a település elöljárói étellel, itallal és szállással várják [izgatottan kiabálva]: „[A király] közeledik! Itt jön!”, úgy vár arra, aki tudja ezt, minden teremtmény [izgatottan kiabálva]: „A Brahman közeledik! Itt jön!”

1 Általában így értelmezik: „Ahogy egy súlyosan megrakott szekér nyikorogva halad, éppen úgy megy nyöszörögve az igaz megismerésből álló Önmaga által felnyergelt testi önmaga, amíg az utolsót leheli.”

2 Sz. *ámra*. *Mangifera indica*.

3 Sz. *udumbara*. *Ficus racemosa*.

4 Sz. *pippala*. *Ficus religiosa*.

³⁸Ahogy a távozó király köré gyűlnek a katonák, a bírák, a kocsihajtók és a település előljárói, éppen úgy gyűlik minden életműködés (*prána*) e köré az Önmaga köré a halál idején, amikor [az ember] utolsó lehel.

4.4 ¹Amikor ez az Önmaga elgyengül, és mintha összezarodna, ezek az életműködések (*prána*) köréje gyűlnek. E belső tűzből álló [életműködések] magába gyűjtve leszáll a szívbe. Amikor a kifelé forduló látás-személy visszafordul befelé, többé már nem ismeri fel a formákat.

²Azt mondják: „Eggyé válik, nem lát.” Azt mondják: „Eggyé válik, nem szagol.” Azt mondják: „Eggyé válik, nem ízlel.” Azt mondják: „Eggyé válik, nem beszél.” Azt mondják: „Eggyé válik, nem hall.” Azt mondják: „Eggyé válik, nem gondolkodik.” Azt mondják: „Eggyé válik, nem tapint.” Azt mondják: „Eggyé válik, nem ismer meg.” Ekkor a szív csúcsa fényleni kezd, és e fényvel ez az Önmaga eltávozik belőle (*niskrámati*) a szemén keresztül vagy a fején keresztül, vagy teste más részén keresztül. Távoztakor a [z éltető] lélegzet is távozik. A lélegzet távoztakor az összes életműködés is távozik belőle. Megismeréssel megáldottá válik, és az tudatba száll alá, [korábbi] tudása és tettei tartják össze, és a [kitárult] emlékezet.

³Ahogy egy hernyó a fűszál végére érve megragad egy másikat, és áthúzza magát, éppen úgy ez az Önmaga is eldobván e testet, elengedvén a nemtudást, megragad egy másikat, és áthúzza magát abba.

⁴Ahogy a hímzőnő felfejti az anyagot, és egy újabb, szebb formát hímez, éppen úgy az Önmaga is eldobván e testet, elengedvén a nemtudást, egy újabb, szebb formát készít magának: az ösatyákét, a *gandharvákét*, az istenekét, Pradzsápatiét, a Brahmanét vagy valamilyen más létezőét.

⁵Ez az Önmaga, amely megismerésből, elméből, lélegzésből, látásból, hallásból, földből, vízből, levegőből, térből, fényből, fénytelenésgből, vágyból, vágytalanságból, szenvedélyből, szenv-

telenségből, törvényből, törvénytelenségből: mindenből áll – valóban a Brahman. „Ebből áll”, „abból áll” [– mondják].

Olyanná lesz, ahogyan cselekszik, ahogyan viselkedik. A jót cselekvő jó lesz, a rosszat cselekvő rossz lesz. Az ember a jótettek által jó emberré, a rossz tettek által rossz emberré válik. Bizony ezért mondják: „Az ember vágyakból áll.” Amilyen az ember vágya, olyan az elhatározása (*kratu*)¹; amilyen az elhatározása, olyanok a tettei; és amilyenek a tettei, olyanná lesz.

⁶Erről szól e vers (*slóka*)²:

Ahhoz tapad és oda tart a tettel,
amihez köti a jellem s az elme.
De akármit cselekszik itt, a tett jutalma véget ér:
Túlvilágról cselekedni eme világba visszatér.

Eddig a vágyakozóról.

Aki már nem vágyakozik, aki vágytalan, aki mentes a vágytól, akinek a vágyai beteljesültek, akinek vágya: Önmaga, abból nem távoznak az életfolyamatok. Brahman lévén a Brahmanba jut.

⁷Erről szól e vers (*slóka*):

Megszabadult minden vágytól, mi a szívére rátapadt;
Halandó lett halhatatlan: a Brahmant itt elérte ő.

Miként a levedlett kígyóbőr, mely élettelenül fekszik egy hanyabolyra dobva, éppen úgy fekszik e [holt]test. Ez a testetlen, halhatatlan lélegzet azonban maga a Brahman, maga a fény.

– Áldott uramnak adok ezret – mondta Dzsana, Vidéha királya.

1 Sz. *kratu*, terv, szándék, elhatározás, cél, akarat, vágy; erő, képesség; értelem, ész, megértés; ihlet, inspiráció.

2 Egy fél *tristubh* és egy *slóka* következik.

⁸Erről szólnak e versek (*slóka*)^[1]:

Az ősi út szűk, de messzire eljut;
Hozzám ért, és így én is rátaláltam.
Ezen jutnak fel innen szabadulva
A Brahmant ismerő bölcsek a Mennybe.

⁹Benne fehér, kék – azt mondják –,
Sárga, zöld és vörös szín van.
A Brahman talált rá erre az útra,
Ezen jár a Brahmant ismerő, a jót tevő, a fénylő.

¹⁰Vak sötétségbe kerülnek, kik imádják a nemtudást;
S szinte nagyobb sötétségbe, akik élvezik a tudást.^[2]

¹¹Öröm nélküli világok^[3], melyeket vaksötét borít:
Ide jutnak eltávozva a tudatlanok, az ostobák.^[4]

¹²Ha az Önmagát az ember – „Ő én vagyok” – megismeri,
Mit akarva, kire vágyva lobbanna lángra ez a test?

¹³Ebbe a titokzatos testbe lépve
Megtalálta, ráébredt Önmagára:
Mindent alkotó, Egészet teremtő,
Övé a világ, ő maga a világ.

¹⁴Bizony, amíg itt vagyunk, megismerjük Azt;
Ha nem, e tudatlanság nagy pusztítás.

1 Különféle verslábak következnek.

2 Megegyezik az *Ísá-upanisad* 9. versszakával.

3 Szó szerint: „öröm nélkülinek nevezett világok”. A Mádjhandina-iskola által őrzött változatban e helyen „démoninak nevezett világok” szerepel. Az egész versszak szanszkritül így szól:

anandá náma té lóká andhéna tamaszávrítáh | tánsz té prétjábhigaccshatj avidvánszó budhá dzsanáh 4.4.11.

4 A fenti rész emlékeztet az *Ísá-upanisad* 3. versszakára (a Mádjhandina-változatban még inkább): „Démonok lakta világok, melyeket vaksötét borít: / Ide jutnak eltávozva, kik megölik az Önmagát.”

aszurjá náma té lóká andhéna tamaszávrítáh | tánszté prétjábhigaccshanti jé ké csátmahano dzsanáh *ÍsáU* 3.

Aki megismeri, halhatatlan lesz,
A többiekre csak a szenvedés vár.

¹⁵Amikor egyenesen Őt, az Istent látja, Önmagát,
A múlt és a jövő Urát, magát tőle nem rejti el.

¹⁶Imádják, kinek nyomában az év a napokkal pereg,
Istenek, a Fények Fényét, a halhatatlan Életet.

¹⁷Kin az ötök^[1] alapulnak, és a tér: az az Önmaga,
Az a Brahman. Halhatatlant csak halhatatlan ismer így.

¹⁸Akik a lélegzet lélegzetét, a szem szemét,
a fül fülét, az elme elméjét megismerik,
azok az ősi legkiválóbbat, a Brahmant fedezik fel.

¹⁹Csak az elme láthatja meg! Itt nincs semmi különböző.
Aki itt különbséget lát, halálból a halálba hull.

²⁰Mert Egyként kell meglátni e mérhetetlent^[2],
mozdíthatatlant.
Makulátlan, téren túli, születetlen az Önmaga,
nagy és mozdíthatatlan.

²¹Ezt megismerve ápolja a bölcs pap a megismerést!
Ne a sok szón tépelődjön! Oly fárasztó a sok beszéd.

²²Ez a nagy, születetlen Önmaga nem más, mint a megismerésből álló személy az életműködésekben. A szíven belüli térben nyugszik, [ő] mindennek irányítója, mindennek uralkodója (*isána*), a mindenek feletti úr (*adhipati*). A jó cselekedet nem teszi őt nagyobbá; a rossz cselekedet nem teszi kisebbé. Ő a mindenség uralkodója (*isvara*), a teremtmények ura, a teremtmények oltalmazója, védőgát, amely elválasztja a világokat, nehogy összekeveredjenek. A *védák* tanulmányozásával és recitációjával, az áldozattal, az adakozással, az aszkézissel, a böjttel Őt szeretnék megismerni a papok. Őt megismerve lesz néma bölcs (*muni*) va-

1 Az ötök, az öt nép (*pancsa pancszadszaná*).

2 Elpusztíthatatlant (*apramaja*).

lakiből. Világként Reá vágyva mondanak le a világról és vándorolnak otthontalanul az aszkéták.

Bizony Azt megismerve nem vágytak a régiek utódokra: „Mit kezdenénk az utódokkal? A mi világunk az Önмага!” Ezért a papok többé már nem vágnak utódokra, gazdagságra, világokra, hanem a koldusok életét élik. Az utódok utáni vágy ugyanaz, mint a gazdagság utáni vágy, és a gazdagság utáni vágy ugyanaz, mint a világok utáni vágy – mindkettő merő vágyakozás.^[1]

Erről az Önmagáról csak annyit lehet mondani, hogy „nem [ez]”, „nem [az]”. Megragadhatatlan, mert nem lehet megragadni. Elpusztíthatatlan, mert nem lehet elpusztítani. Ragaszkodás nélküli, [semmi hozzá] nem tapad. Meg nem kötött, meg nem inog, nem szenved. „Ezáltal rosszat cselekedtem” vagy „ezáltal jót cselekedtem” – túljutott mindkettőn, többé nem kínozza, amit tett vagy nem tett.

²³Ugyanerről szól a *rics*^[2]:

Örök nagysága Ő a *bráhmanának*,
Tettek által nem lesz nagyobb, se kisebb,
Az Ő nyomára kell rátalálni,
Rátalálva bűn nem szennyez be többé.

Aki tudja ezt, lecsendesül, önuralomra tesz szert, nyugodt, béketűrő és összeszedett lesz, és így meglátja önmagában az Önmagát, mindent Önmagaként lát, mindenként látja Önmagát.^[3] Nem győzi le őt a rossz, minden rosszat legyőz. Nem égeti el a rossz, minden rosszat eléget. Rossztól, tisztátalanságtól, kétségtől mentes [igazi] pappá lesz.

– Ez a Brahman világa, Felség, elérted Azt.

1 4.4.22 vége GRETIL-ből hiányzik.

2 Jádzsnyavalkja a *Rigvéda* versszakára (*rics*) utal, de az nem szerepel a ma ismert Sákálja-recenzióban. Szerepel viszont a következő helyeken: SB.14.7.2.28a; TB.3.12.9.7a; BDh.2.6.11.30a.

3 Vö. *Ísá-upanisad*: Minden lényt [az] Önmagában lát, és minden lényben [az] Önmagát látja.

– Áldott uram, felajánlom Vidéha népet magammal együtt a te szolgálatodra!

²⁴Ez a nagy, születetlen Önmaga, az étel elfogyasztója, a valódi kincs adományozója. Aki tudja ezt, igazi kincstre (*vaszu*) lel.

²⁵Ez a nagy, születetlen, nem vénülő, halál nélküli, halhatatlan, félelem nélküli Önmaga a Brahman. Bizony a Brahman félelem nélküli. Aki tudja ezt, a félelem nélküli Brahmáná válik.

4.5 ¹Jádzsnyavalkjának két felesége volt, Maitréji és Kátjájaní. Kettejük közül Maitréji jártas volt a papi tudományokban, Kátjájaní pedig csak az asszonyok bölcsességével bírt. Jádzsnyavalkja arra készült, hogy új életet kezd.

²– Maitréji – szölt Jádzsnyavalkja –, elhagyom e házat, s ezért végzést hozok a közted és Kátjájaní között szétosztandó vagyronról!

³– Uram, ha ez az egész Föld minden bőségével együtt az enyém volna, vajon ezáltal elérném a halhatatlanságot? – kérdezte Maitréji.

– Nem [élnéd el]. Az életed csupán olyan lenne, mint a [többi] gazdagé. De [az ember] nem reménykedhet abban, hogy a halhatatlanságot a vagynon keresztül elérni.

⁴– De mihez kezdenék én azzal, amitől nem lehetek halhatatlan? Kérlek, uram, inkább mondd el nekem, amit a halhatatlansághoz vezető útról tudsz!

⁵Jádzsnyavalkja így folytatta:

– Kedves vagy nekem, és kedves, amit mondasz. Legyen hát! Jöjj ide! Megvilágítom neked ezt, te pedig összpontosíts arra, amit mondok!

Nem a férj szeretetétért kedves a férj, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a férj.

Nem a feleség szeretetétért kedves a feleség, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a feleség.

Nem a gyermekek szeretetéért kedvesek a gyermekek, hanem az Önmaga szeretete miatt kedvesek a gyermekek.

Nem a vagyon szeretetéért kedves a vagyon, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a vagyon.

Nem a jószág szeretetéért kedves a jószág, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a jószág.

Nem a papi hatalom szeretetéért kedves a papi hatalom, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a papi hatalom.

Nem az uralkodói hatalom szeretetéért kedves az uralkodói hatalom, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves az uralkodói hatalom.

Nem a világ szeretetéért kedves a világ, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves a világ.

Nem az istenek szeretetéért kedvesek az istenek, hanem az Önmaga szeretete miatt kedvesek az istenek.

Nem a védák szeretetéért kedvesek a védák, hanem az Önmaga szeretete miatt kedvesek a védák.

Nem a teremtmények szeretetéért kedvesek a teremtmények, hanem az Önmaga szeretete miatt kedvesek a teremtmények.

Nem az egész mindenség szeretetéért kedves az egész mindenség, hanem az Önmaga szeretete miatt kedves az egész mindenség.

Az Önmagát kell meglátni, Maitréjí, őt kell meghallani, róla kell elmélkedni, róla kell meditálni. Az Önmagát meglátva, meghallva, róla elmélkedve és őt megismerve mindent megismer [az ember].

⁷Aki a papi hatalmat (*brahman*) másban s nem az Önmagában ismeri fel, azt kiveti magából a papi hatalom.

Aki az uralkodói hatalmat másban s nem az Önmagában ismeri fel, azt kiveti magából az uralkodói hatalom.

Aki a világokat másban s nem az Önmagában ismeri fel, azt kivetik magukból a világok.

Aki az isteneket másban s nem az Önmagában ismeri fel, azt kivetik maguk közül az istenek.

Aki a *védákat* másban s nem az Önmagában ismeri fel, azt kivetik magukból a *védák*.

Aki a teremtményeket másban s nem az Önmagában ismeri fel, azt kivetik maguk közül a teremtmények.

Aki az egész[mindenség]et másban s nem az Önmagában ismeri fel, azt kiveti magából az egész [mindenség].

A papi hatalom, az uralkodói hatalom, a világok, az istenek, a *védák*, a teremtmények, az egész mindenség: ez az Önmaga.

⁸Mint amikor a dobot ütik: a külső hangokat [önmagukban] nem tudjuk megragadni, hanem a dob vagy a dobos megragadásán keresztül ragadjuk meg a hangot.

⁹Mint amikor a kagylókürtöt fújják: a külső hangokat [önmagukban] nem tudjuk megragadni, hanem a kürt vagy a kürtös megragadásán keresztül ragadjuk meg a hangot.

¹⁰Mint amikor lanton játszanak: a külső hangokat [önmagukban] nem tudjuk megragadni, hanem a lant vagy a lantos megragadásán keresztül ragadjuk meg a hangot.

¹¹Mint amikor nedves tüzelőt raknak a tűzre, és füst árad belőle szerteszét, ugyanúgy lehelt ki e nagy lény mindent magából, ó Maitréji: a *Rigvédát*, a *Jadzsurvédát*, a *Számavédát*, az Atharvanok és az Angiraszok ígét, a történeteket és a legendákat, a tudományokat, a titkos tanításokat, a verseket, a szútrákat, a kommentárokat, a listákat, az áldozatokat, a felajánlásokat, az ételt, az italt, ezt a világot, a másik világot és minden teremtményt. Ezek az ő leheletei.

¹²Miként az óceán minden víz egyetlen gyűjtőhelye, úgy a bőr minden tapintás egyetlen gyűjtőhelye, az orr minden szaglás egyetlen gyűjtőhelye, a nyelv minden ízlelés egyetlen gyűjtőhe-

lye, a szem minden forma egyetlen gyűjtőhelye, a fül minden hang egyetlen gyűjtőhelye, az elme minden gondolkodás egyetlen gyűjtőhelye, a szív minden bölcsesség egyetlen gyűjtőhelye, a kéz minden tett egyetlen gyűjtőhelye, a nemi szerv minden gyönyör egyetlen gyűjtőhelye, a végbélnyílás minden kiválasztás egyetlen gyűjtőhelye, a láb minden utazás egyetlen gyűjtőhelye, a beszéd minden *Véda* egyetlen gyűjtőhelye.

¹³Ahogy például a sódarabnak [a vízben] nincs belseje vagy külseje, hanem pusztá, egynemű íz az egész, ugyanígy ennek az Önmagának sincs belseje vagy külseje, hanem pusztá, egynemű igaz megismerés az egész. Miután ezekből az elemekből felmerült, velük együtt el is tűnik. Bizony mondom, nincs öntudat a halál után, Maitréji – ekképpen beszélt Jádzsnyavalkja.

¹⁴Maitréji pedig így szólt:

– Áldott uram, teljesen összezavartál engem. Ezt egyáltalán nem értem.

Jádzsnyavalkja:

– Semmi zavarba ejtőt nem mondtam, kedvesem. Ez az Önmaga elpusztíthatatlan, természeténél fogva nem semmisülhet meg.

¹⁵Ahol kettősség van, ott az egyik szagolja a másikat, az egyik látja a másikat, az egyik hallja a másikat, az egyik megszólítja a másikat, az egyik gondol a másakra, az egyik megismeri a másikat. Amikor azonban minden Önmaga lett, ki által [történne a szaglás]? [És] kit szagolhatna? Ki által [történne a látás]? [És] kit láthatna? Ki által [történne a hallás]? [És] kit hallhatna? Ki által [történne a megszólítás]? [És] kit szólíthatna meg? Ki által [történne a rá gondolás]? [És] kire gondolhatna? Ki által [történne a megismerés]? [És] kit ismerhetne meg? Mi által ismerhetjük meg azt, aki megismerhetővé tesz mindent?

Erről az Önmagáról csak annyit lehet mondani, hogy „nem [ez]”, „nem [az]”. Megragadhatatlan, mert nem lehet megragadni. Elpusztíthatatlan, mert nem lehet elpusztítani. Ragaszkodás nélküli, [semmi hozzá] nem tapad. Meg nem kötött, meg nem inog, nem szenved.

Mi által ismerhetjük meg a Megismerőt?
 Megkaptad a tanítást, Maitréjí. Ez a halhatatlanság – mondta
 Jádzsnyavalkja, és távozott.

4.6 ¹Íme a leszármazási sor:

Pautimásja Gaupavanától; Gaupavana Pautimásjától;
 Pautimásja Gaupavanától; Gaupavana Kausikától; Kausika
 Kaundinjától; Kaundinja Sándiljától; Sándilja Kausikától és
 Gautamától; Gautama ²Agnivésjától; Agnivésja Gárgjától; Gárg-
 ja Gárgjától; Gárgja Gautamától; Gautama Szaitavától; Szaitava
 Párásarjánától; Párásarjána Gárgjánától; Gárgjána Uddá-
 lakánjától; Uddalakájana Dzsábálánjától; Dzsábálájana Mádh-
 jandinánjától; Mádhjandinájana Szaugaránjától; Szaugarájana
 Kásánjától; Kásájana Szajakánjától; Szajakájana Kausikánjától;
 Kausikájani ³Ghritakausikától; Ghritakausika Párásarjánától;
 Párásarjána Párásarjától; Párásarja Dzsátúkarnjától; Dzsátú-
 karnja Ászuránjától és Jászkatól; Ászurájana Traivanitól; Trai-
 vani Aupadzsandhanitól; Aupadzsandhani Ászuritól; Ászuri
 Bháradvadsától; Bháradvadsa Átréjától; Átréja Mántitól;
 Mánti Gautamától; Gautama Gautamától; Gautama Vátszjától;
 Vátszja Sándiljától; Sándilja Kaisórja Kápjától; Kaisórja Kápja
 Kumáraháritától; Kumárahárita Gálavától; Gálava Vidarbhíka-
 undinjától; Vidarbhíkaundinja Vatszanapád Bábhravától; Vat-
 szanapád Bábhrava Pantháh Szaubharától; Pantháh Szaubhara
 Ajászja Ángiraszától; Ajászja Ángirasza Ábhuti Tvástrától; Ábhuti
 Tvástra Visvarúpa Tvástrától; Visvarúpa Tvástra a két Asvin-
 tól; a két Asvin Dadhjancs Átharvanától; Dadhjancs Átharvana
 Atharvan Daivától; Atharvan Daiva Mritju Prádhvamszanától;
 Mritju Prádhvamszana Prádhvamszanától; Prádhvamszana
 Éka Risitől; Éka Risi Vipracsittitől; Vipracsitti Vjastitől; Vjasti
 Szanárutól; Szanáru Szanátánától; Szanátana Szanagától; Szana-
 ga Paramésthintől; Paramésthin aBrahmantól. A Brahman önma-
 gától létező. Tisztelet a Brahmának!

Ötödik fejezet

5.1

¹Teljes az ott, teljes ez itt,
Teljesből teljes áll elő,
Teljesből teljest elvéve
A teljes egész megmarad.

„A Brahman úr (*kha*), ősi úr, szeles úr”, ahogyan Kauravjájaní fia szokta mondani. Ez a *Véda*. A papok tudják ezt. Ezáltal ismeri meg valaki azt, amit meg kell ismerni.

5.2

¹Istenek, emberek és démonok – mindhárman Pradzszápati leszármazottai – tanítványként (*brahmácsárin*) apjuknál – Pradzszápatinál – éltek. Miután befejezték tanulmányaikat, így szóltak Pradzszápatihoz az istenek: „Mondj nekünk még valamit, urunk!” Válaszképpen Pradzszápati kiejtett egy szótagot: „*Da*”, majd megkérdezte: „Megértettétek?” „Igen, megértettük – válaszolták. – Azt mondtad nekünk, »Tegyetek szert önuralomra (*dámjata*)!«” „Igen – felelte Pradzszápati –, tényleg megértettétek.”

²Akkor így szóltak hozzá az emberek: „Mondj nekünk még valamit, urunk!” Válaszul Pradzszápati kiejtette ugyanazt a szótagot: „*Da*”, majd megkérdezte: „Megértettétek?” „Igen, megértettük” – válaszolták. – Azt mondtad nekünk, »Adjatok (*datta*)!«” „Igen – felelte Pradzszápati –, tényleg megértettétek.”

³Akkor így szóltak hozzá a démonok: „Mondj nekünk még valamit, urunk!” Válaszképpen Pradzszápati kiejtette ugyanazt a szótagot: „*Da*”, majd megkérdezte: „Megértettétek?” „Igen, megértettük – válaszolták. – Azt mondtad nekünk, »Legyetek együttérzők (*dajadhvam*)!«” „Igen – felelte Pradzszápati –, tényleg megértettétek.”

Az égi hang, a mennydörgés azóta is zengi: „*Da! Da! Da!*” „Tegyetek szert önuralomra! Adjatok! Legyetek együttérzők!”

E hármat kell gyakorolni [ma is]: az önuralmat, az adást és az együttérzést.

5.3 ¹A szív Pradzsápati. A szív a Brahman. A szív minden. A szív – *hridajam* – három szótagból áll. A *hri* egy szótag. Nemcsak az övéi, de mások is [adományokat] hoznak (\sqrt{hri}) annak, aki tudja ezt. A *da* egy szótag. Nemcsak az övéi, de mások is adnak ($\sqrt{dá}$) annak, aki tudja ezt. A *jam* egy szótag. A Mennybe megy (\sqrt{i}), aki tudja ezt.

5.4 ¹Az bizony *az*; és az éppen *ez* volt – maga az igazság^[1]. Aki ráébredt^[2] erre a nagy isteni csodára, az elsőszülöttre: „a Brahman az igazság”, az legyőzi e világokat. De legyőzhetik-e valaha azt [az embert], aki ráébredt erre a nagy isteni csodára, az elsőszülöttre: „a Brahman az igazság”? A Brahman bizony maga az igazság.

5.5 ¹Kezdetben csupán a vizek voltak mindez. Azok a vizek teremtették^[3] az igazságot, az igazság a Brahmant, a Brahman Pradzsápatit, Pradzsápati az isteneket. Az istenek csak az igazságot imádják. Az igazság – *szat[i]jam* – három szótagból áll: *sza* egy szótag, *t[i]* egy szótag, *jam* egy szótag. Az első és harmadik szótagban igazság, a középsőben hazugság (*anrita*) [lakozik]: így a hazugságot két oldalról körül fogja az igazság, és ezáltal maga is igazgá válik. Aki tudja ezt, annak nem árthat a hazugság.

²Az igazság nem más, mint az a Nap ott fenn. Az a személy a napkorongban és ez a személy a jobb szemben kölcsönösen egymáson alapulnak. Az a sugaraival ezen alapul; ez az életműkö-

1 Valóság (*szatja*).

2 Megismerte, tudja (*véda*).

3 Bocsátották ki ($\sqrt{szridzs}$).

désekkel azon alapul. Amikor ez távozni készül, tisztán látja a napkorongot, sugarai már nem szállnak szembe vele.

³ „*Bhúr*”^[1] a napkorongban levő személy feje. Egy fej [van]: egy szótag. „*Bhu-vasz*” a két karja. Két kar [van]: két szótag. „*Sz[u]-var*” a két lába. Két láb [van]: két szótag. Titkos neve (*upanisad*): nap[*pal*] (*ahar*). Aki tudja ezt, elpusztítja (\sqrt{han}) a rosszat, és megszabadul tőle ($\sqrt{há}$).

⁴ „*Bhúr*” e jobb szemben levő személy feje. Egy fej [van]: egy szótag. „*Bhu-vasz*” e jobb szemben levő személy két karja. Két kar [van]: két szótag. „*Sz[u]-var*” e jobb szemben levő személy két lába. Két láb [van]: két szótag. Titkos neve: én (*aham*). Aki tudja ezt, az elpusztítja (\sqrt{han}) a rosszat, és megszabadul tőle ($\sqrt{há}$).

5.6 ¹Ez az elméből álló személy az igazi világosság^[2] itt a szív mélyén. Akkora, mint egy rizsszem vagy árpa-szem. Mindennek ő parancsol, mindenben uralkodik: irányítja mindezt, ami csak van.

5.7 ¹Azt mondják, „a Brahman villámlás”. A vágás (*vidána*) miatt villámlás (*vidjut*) a neve. Elvágja (*vidjati*) a rossztól azt, aki tudja, hogy „a Brahman villámlás”. Mert a Brahman tényleg villámlás.

5.8 ¹A beszédet fejösteheként kell imádni. Négy tögye: a „*Szváhá*” kimondása, a „*Vaszat*” kimondása, a „*Hanta*” kimondása és a „*Szvadhá*” kimondása. Két tögyén – a „*Szváhá*” és „*Vaszat*” kimondásán – az istenek élnek; a „*Hanta*” kimondá-

1 Az „[Óm] *Bhúr, Bhuvasz, Szvar*” a mai napig minden pap imájának része, e kifejezések a mindenség három szintjének – a Földnek (*Bhúr*), a Köztitérnek (*Bhuvasz*) és az Égnek (*Szvar*) – felelnek meg.

2 Világosságvalójú, fényvalójú (*bháhszatja*), aminek igazi lényege a fény.

sán az emberek; a „Svadhá” kimondásán az ősatyák. Bikája a lélegzet, borja az elme.

5.9 ¹Mindannyiunk tüze az, ami az ember (*purusa*) bensejében az elfogyasztott ételt megemészti. Ennek hangját^[1] halljuk, ha így^[2] befogjuk a fülünket. Amikor elhagyni készül valaki a testet, nem hallja tovább e hangot.

5.10 ¹Amikor a személy [*purusa*] távozik ebből a világból, a szélhez érkezik. A szél akkorára nyílik előtte, mint a kocsikerék lyuka. Ezen keresztül felfelé száll, és a Naphoz érkezik. A Nap akkorára nyílik előtte, mint a *lambara* dob^[3] lyuka. Ezen keresztül felfelé száll, és megérkezik a Holdhoz. A Hold akkorára nyílik előtte, mint egy *dundubhi* dob^[4] lyuka. Ezen keresztül felfelé száll, és egy olyan világba érkezik, ahol nincs forróság és nincs fagy. Örök időkre ott marad.

5.11 ¹Betegségben szenvedni a legnagyobb vezeklés. Aki tudja ezt, elnyeri a legmagasabb világot. Amikor a halottat kiviszik az erdőbe, az a legnagyobb vezeklés. Aki tudja ezt, elnyeri a legmagasabb világot. Amikor máglyára helyezik a halottat, az a legnagyobb vezeklés. Aki tudja ezt, elnyeri a legmagasabb világot.

5.12 ¹Néhányan azt mondják, a Brahman étel. De ez nem így van, mert az étel éltető erő (*prána*) nélkül megromlik. Néhányan azt mondják, a Brahman éltető erő. De

1 Ropogását (*ghósa*).

2 Az élőszóban történő átadás során mutatja a kezével, hogy miként.

3 A sz. *lambara* valószínűleg kisebbfajta dobot jelöl. Vekerdi: kézidob, Roebuck: tamburin[dob] („tabor”); Olivelle szerint viszont: „nagy dob”.

4 Nagyobb dob, üstdob.

ez nem így van, mert étel nélkül az éltető erő elsovad. Amikor viszont e két istenség egygyé válik, a legmagasabb állapotot éri el. Ezzel kapcsolatban kérdezte meg Prátrida az apjától: „Aki pontosan így tudja ezt, azzal mi jót vagy mi rosszat tehetnék?” „Nem, Prátrida!” – válaszolt ő kezével [nemet intve]. „Ugyan ki érheti el valaha is a legmagasabb állapotot azáltal, hogy e két-tő egygyé válik [benne]?” Majd így folytatta: „»Vi« – mert a »vi« valóban az étel, amibe minden teremtmény belép (\sqrt{vis}); »ram« – mert a »ram« valóban az éltető erő, amiben minden teremtmény örömét leli (\sqrt{ram}). Aki tudja ezt, abba minden teremtmény belép, aki tudja ezt, abban minden teremtmény örömét leli.”

5.13¹UKTHA

A [recitált] *Rigvéda-himnusz (uktha)* lélegzet, mert a lélegzet hozza létre (*ut-thá*) mindezt. Aki tudja ezt, abból a himnusz ismerő hős [utód] támad, az a himnusszal lesz egybefogva, és osztozik világában.

²JADZSUSZ

A [mormolt] *jadzsusz* lélegzet, mert minden teremtmény a lélegzetben egyesül (\sqrt{judzs}). Aki tudja ezt, ahhoz minden teremtmény csatlakozik, hogy a legkiválóbb legyen, az a *jadzsusz-szal* lesz egybefogva, és osztozik világában.

³SZÁMAN

A [kántált] *száman* lélegzet, mert minden teremtmény a lélegzetben van összetartva (*szam-jancs*). Aki tudja ezt, azzal minden teremtmény összetart, hogy a legkiválóbb legyen, az a *számannal* lesz egybefogva, és osztozik világában.

⁴KSATRA

Az uralkodói hatalom (*ksatra*) lélegzet; igen, az uralkodói hatalom lélegzet, mert a sérüléstől (\sqrt{ksan}) a lélegzet véd meg (\sqrt{tra}) valakit. Aki tudja ezt, az uralkodói hatalomra tesz szert, amit nem kell megvédeni (*a-tra*), az az uralkodói hatalommal lesz egybefogva, és osztozik [az uralkodói hatalom] világában.

5.14¹ „Föld, Köztitér, Ég” – *bhú-mi an-ta-rik-sa di-ausz*⁽¹⁾ –, ez nyolc szótag. A *gájatrí*⁽²⁾ verssor⁽³⁾ nyolc szótagú. Ez [tehát] maga is az.⁽⁴⁾ Aki így ismeri e verslábát, az annyit nyer el, amennyi e három világban csak elnyerhető.

²*Ricsek, jadszusok, számanok* – *ri-csó ja-dzsún-si szá-má-ni* –, ez nyolc szótag. A *gájatrí* verssor nyolc szótagú. Ez [tehát] maga is az. Aki így ismeri e verslábát, az annyit nyer el, ameddig e hármastudás⁽⁵⁾ terjed.

³*Prána, apána, vjána* – *prá-na a-pá-na vi-á-na* –, ez nyolc szótag. A *gájatrí* verssor nyolc szótagú. Ez [tehát] maga is az. Aki így ismeri e verslábát, az annyit nyer el, ameddig az élő [világ] (*prá-nin*) terjed.

Mármost a „szembetűnő” negyedik (*turíja*) verssor nem más, mint az, ami az égbolton (*radzsasz*) túl izzik. A *turíja* ugyanazt jelenti, mint a *csaturtha*: negyedik. „Szembetűnő” verssor, mert ez olyan, mintha látszana. Az „égbolton túli”, mert ez bizony messze az egész égbolt fölött izzik (*tapati*). Aki így ismeri e verslábát, nagyszerűsége és hírneve ugyanígy ragyog (*tapati*).

⁴A *gájatrí* [vers] a negyedik, szembetűnő, égbolton túli verssoron alapul. Ez [a verssor] pedig az igazságon alapul. Az igazság nem más, mint látás. Igen, az igazság látás. Ezért amikor két ember vitatkozik egymással, és az egyik azt mondja, hogy „láttam”, a másik pedig, hogy „hallottam”, akkor annak hiszünk, aki látta. Az igazság az [éltető] erőn (*bala*) alapul. Az erő a lélegzet, ez [az erő] a lélegzeten alapul. Ezért mondják, hogy a lélegzet hatalmasabb az igazságnál. A *gájatrí* így alapozódik meg [testi] önmagunkra vonatkozóan. A *gájatrí* megvédi ($\sqrt{\text{traí}}$) a gazdagságot (*gaja*). A gazdagság a lélegzettek, így megvédi a lélegzete-

1 Az *au* kettőshangzó a szanszkritban egyetlen hosszú magánhangzónak számít.

2 A *gájatrí* versforma három nyolc szótagú *padá*ból áll, amelyek időmértéke [bizonyos fokig] kötött.

3 Sz. *pada*, „lábnyom”; „negyed versszak”, „verssor”, „versláb”.

4 E nyolc szótag – *bhúmi antariksa diausz* – maga is egy *gájatrí* verssor.

5 A három véda.

ket. Mivel a gazdagságot (*gaja*) megvédi ($\sqrt{\text{tra}}$), azért *gájatrí*. Ez ugyanúgy *gájatrí*, mint a *Szávitrí*^[1], amit recitál[ni szokt]unk. Akiért elrecitáljuk, annak megvédi a[z éltető] lélegzeteit.

⁵Néhányan *anustubh* versként recitálják e *Szávitrít*, mondván, hogy „a beszéd *anustubh*^[2], ezért így recitáljuk”. De nem kellene így tenni. A *Szávitrít* csak *gájatríként* kellene recitálni. Még ha sokat kap is, aki tudja ezt, az a *gájatrí* egy verssorával sem ér fel.

⁶Ha valaki megkapná – teljes egészében – e három világot, az csupán a *gájatrí* első verssorát szerezné meg. Ha valaki annyit kapna, ameddig e hármasság tudás kiterjed, az csupán a *gájatrí* második verssorát szerezné meg. Ha valaki annyit kapna, ameddig az élő [világ] kiterjed, az csupán a *gájatrí* harmadik verssorát szerezné meg. Azután ott van még az a szembetűnő negyedik (*turíja*) verssor, ami az égbolton túl izzik, de azt senki sem szerzheti meg. Hogyan is kaphatna valaki ennyi[ajándéko]t?

⁷Így kell hozzá folyamodni:

Gájatrí, egy lábú, két lábú, három lábú és négy lábú vagy te!
 És láb nélküli, hiszen te nem jársz lábakon!
 Hódolat negyedik lábadnak^[3], ami az égbolton túl izzik!

„[Ő]^[4] ne érje el ezt!” vagy „Az [ő] vágya ne teljesüljön!” – aki ellen hozzá folyamodott, annak vágya nem fog teljesülni.

Vagy így [is folyamodhat]: „Érjem el ezt!”

⁸Ezzel kapcsolatban Dzsánaka, Vidéha királya egyszer ezt mondta Budila Ásvatarásvinak:

„Hé! Ugye azt mondtad magadról, hogy ismered a *gájatrit*? Akkor miért lett belőled egy cipekedő elefánt?”

1 „*Szavitrí*”, a *Rigvéda* egyik leghíresebb verse, a Szavitrí istenhez címzett RV 3.62 himnusz 10. verszaka. Versformájáról *gájatrinak* is nevezik.

2 Az *anustubh* versforma négy nyolc szótagú *padá*ból áll, amelyek időmértéke [bizonyos fokig] kötött.

3 Szembetűnő negyedik lábadnak.

4 Ide a kívánt nevet kell behelyettesíteni.

„Mert nem ismertem a száját, felség!” – válaszolta.

A szája a tűz. Még ha sok táplálékot tesz is valaki a tűzbe, az mindet felfalja. Ugyanígy még ha sok bűnt követ is el valaki, [e száj] mindet felfalja, és tisztává – a [bűntől] megtisztítottá – válva megszabadul az öregedéstől, a haláltól.

5.15 ¹A való igazság^[1] arcát
 Aranytányér takarja el;
 Tárd fel, Nyájak Őrizője^[2],
 [Minden] igaz erényűnek!
 Egyetlen Látó^[3],
 Jama, Szúr[i]ja,
 Prádzsápat[i]ja^[4],
 Szórd sugaradat^[5],
 Gyűjtsd be fényedet!
 [Már] látom a legszebb formádat.
 Ama Személy ott [fenn]^[6] – én vagyok!
 A szél^[7] halhatatlan léggé,
 E test pedig hamuvá lesz.

Óm!

Emlékezz, elme^[8], emlékezz a tetre!
 Emlékezz, elme, emlékezz a tetre!
 Ó Tűzisten, ki minden utat ismersz,
 Vezess minket a jó úton vagyonhoz.

Üzd el a bűnt, a tévelygéseinket,
 Mély hódolatunkat neked ajánljuk!^[9]

1 Sz. szatja.

2 Púsan.

3 Púsant, „a Nyájak Őrizőjét” nevezi Egyetlen Látónak (Púsannékarcsi).

4 Prádzsápati sarja.

5 Sugaraidat (rasmí).

6 A Napban.

7 A test szele, a lehelet (váju).

8 Sz. kratu.

9 BÁU 5.15 megegyezik az Ísá-upanisad végével (ÍsáU 15–18).

Hatodik fejezet

6.1 ¹Aki ismeri a legjobbat és legkitűnőbbet, az a legjobb és legkitűnőbb lesz övéi között. A lélegzet a legjobb és legkitűnőbb. Aki tudja ezt, az a legjobb és legkitűnőbb lesz övéi között, és akik között csak akar.

²Aki ismeri a legnagyobb szerűbbet, az a legnagyobb szerűbb lesz övéi között. A beszéd a legnagyobb szerűbb. Aki tudja ezt, az a legnagyobb szerűbb lesz övéi között, és akik között csak akar.

³Aki ismeri a szilárd alapot, az szilárdan áll a sima földön, és szilárdan áll a göröngyös talajon. A látás a szilárd alap, mert a látás révén áll szilárdan [az ember] mind a sima, mind a göröngyös talajon. Aki tudja ezt, az szilárdan áll a sima földön, és szilárdan áll a göröngyös talajon.

⁴Aki ismeri az összhangot, annak minden kívánsága teljesül. A hallás összhang, mert az összes *Véda* harmonikusan össze cseng a hallásban. Aki tudja ezt, annak minden kívánsága teljesül.

⁵Aki ismeri a menedéket, az menedéke lesz övéinek, menedéke lesz az embereknek. Bizony az elme a menedék. Aki tudja ezt, az menedéke lesz övéinek, menedéke lesz az embereknek.

⁶Aki ismeri a termékenységet, az termékeny lesz utódokban, jószágokban is. A termékenység a férfimag. Aki tudja ezt, az termékeny lesz utódokban, jószágokban is.

⁷Ezek az életműködések azon vitatkoztak, hogy melyikük a legkitűnőbb. Úgyhogy odamentek a Brahmanhoz, és megkérdezték tőle:

– Ki a legnagyobb szerűbb közülünk?

A Brahman így válaszolt:

– Az a legnagyobb szerűbb közületek, akinek a távozása után a legrosszabbul érzi magát a test.

⁸A beszéd távozott, és egy évig távol maradt. Amikor visszatért, megkérdezte:

– Hogyan tudtatok nélkülem élni?

Azt felelték:

– Úgy éltünk, mint a némák, a beszéddel nem beszéltünk, de a lélegzettel lélegeztünk, a szemmel láttunk, a füllel hallottunk, az elmével megismertünk, a férfimaggal nemzettünk.

A beszéd [újra] belépett a testbe.

⁹A látás távozott, és egy évig távol maradt. Amikor visszatért, megkérdezte:

– Hogyan tudtatok nélkülem élni?

Azt felelték:

– Úgy éltünk, mint a vakok, a szemmel nem láttunk, de a lélegzettel lélegeztünk, a beszéddel beszéltünk, a füllel hallottunk, az elmével megismertünk, a férfimaggal nemzettünk.

A látás [újra] belépett a testbe.

¹⁰A hallás távozott, és egy évig távol maradt. Amikor visszatért, megkérdezte:

– Hogyan tudtatok nélkülem élni?

Azt felelték:

– Úgy éltünk, mint a süketek, a füllel nem hallottunk, de a lélegzettel lélegeztünk, a beszéddel beszéltünk, a szemmel láttunk, az elmével megismertünk, a férfimaggal nemzettünk.

A hallás [újra] belépett a testbe.

¹¹Az elme távozott, és egy évig távol maradt. Amikor visszatért, megkérdezte:

– Hogyan tudtatok nélkülem élni?

Azt felelték:

– Úgy éltünk, mint az ostobák, az elmével nem ismertünk meg, de a lélegzettel lélegeztünk, a beszéddel beszéltünk, a szemmel láttunk, a füllel hallottunk, a férfimaggal nemzettünk.

Az elme [újra] belépett a testbe.

¹²A férfimag távozott, és egy évig távol maradt. Amikor visszatért, megkérdezte:

– Hogyan tudtatok nélkülem élni?

Azt felelték:

– Úgy éltünk, mint a kiheréltek, a férfimaggal nem nemzettünk, de a lélegzettel lélegeztünk, a beszéddel beszéltünk, a szemmel láttunk, a füllel hallottunk, az elmével megismertünk.

A férfimag [újra] belépett a testbe.

¹³A lélegzet azonban, amikor távozni készült, magával rántotta a többi életműködést, ahogyan a hatalmas és erős *szindh* csödör kirántja a cövekeket, amelyekhez kipányvásták.

Azok így könyörögtek:

– Ne távozz, urunk, mert nélküled nem leszünk képesek élni!

– Akkor adjátok meg a tiszteletet nekem!

– Úgy lesz [– felelték].

¹⁴A beszéd ezt mondta:

– Mivel én a legnagyobb vagyok, te [is] a legnagyobb leszel.

Látás:

– Mivel én a szilárd alap vagyok, te [is] szilárd alap leszel.

Hallás:

– Mivel én az összhang vagyok, te [is] összhang leszel.

Elme:

– Mivel én a menedék vagyok, te [is] menedék leszel.

Férfimag:

– Mivel én a termékenység vagyok, te [is] termékeny leszel.

[Lélegzet:]

– Mi lesz így az én táplálékom, mi lesz a ruhám?

[Többi életműködés:]

– Mindaz, ami itt van, a te ételed, egészen a kutyáig, csúszómászókig (*krimi*), férgekig (*kíta*), repülő rovarokig (*patanga*); a vizek pedig a ruháid.

Aki ezen a módon ismeri a lélegzet táplálékát, az nem fog semmit megenni, ami nem [megfelelő] étel, és nem fog semmit kapni, ami nem [megfelelő] étel.

Ezért a bölcs és tanult emberek evés előtt és evés után is kortyolnak egy kis vizet, mivel úgy gondolják, hogy a lélegzetet így nem fosztják meg ruháitól.

6.2 ¹Svétakétu Árunéja^[1] elment a *pancsálák* gyűlésére. Odalépett Dzsabali Praváhanához, akit már várt a kísérete. Amikor észrevette Svétakétut, így szólt hozzá:

- Fiam!
- Uram! – válaszolta.
- Ugye atyád tanított téged?
- Így igaz – válaszolta.

²– Tudod-e, hogy az emberek, amikor meghalnak, milyen különböző utakon mennek?

- Nem – válaszolta.
- És azt tudod-e, hogyan térnek vissza erre a világra?
- Nem.
- És azt tudod-e, hogy miért nem telik meg a túlvilág azzal a sok emberrel, akik újra meg újra oda távoznak?
- Nem.
- És azt tudod-e, hány felajánlást kell tenni addig, amíg a víz felkél, és emberi hangon megszólal?
- Nem.
- És azt tudod-e, hogyan lehet rálépni az istenek útjára vagy az ősatyák útjára, mit kell tenni ahhoz, hogy [az ember] az istenek útjára vagy az ősatyák útjára lépjen?

¹ Áruni fia. A fejezetben [Uddálaka] Árunira ezután Gautamaként hivatkozik a szöveg. (Vele és a fiával kapcsolatban lásd még CshU 5.3–10, illetve 6.1–16.)

Hallottuk ugyanis a *risi* szavait:

– Két út, így hallottam, a halandóké:
Az ősatyák és az istenek útja.
Ezen a két úton jár minden élő
Az Égatyá s Földanya közt mozogva.

– Egyikről sem tudok semmit – válaszolta [Svétakétu].

³Ekkor meghívta a fiút, hogy maradjon nála, ő azonban – semmibe véve a marasztalást – elfutott. Amikor az atyjához ért, így szólt:

– Ugye azt mondtad nekem korábban, atyám, hogy mindent jól megtanultam?

– Miért, okos fiam?

– Mert valami herceg öt kérdést tett fel nekem, de én egyikre sem tudtam válaszolni.

– Mik voltak a kérdései?

– Ezek – mondta, és megismételte őket.

⁴– Hiszen ismersz engem, mindent megtanítottam neked, amit csak tudtam. De gyere, menjünk vissza hozzá mind a ketten, és éljünk nála, legyünk a tanítványai!

– Menj csak te, atyám!

Gautama el is ment Praváhana Dzsaibali házába, aki ülőhellyel kínálta, vizet hozatott neki, és előkelő vendéghez méltó módon üdvözölte őt, majd így szólt:

– Egy kívánságát teljesítjük a tiszteletre méltó Gautamának.

⁵– Elfogadom az ajánlatot, és azt kérem tőled, hogy ismételd meg, amit a fiamnak mondtál.

⁶– Gautama, ez isteni kívánság; kérj az emberi kívánságok közül!

⁷– Jól ismert, hogy van elég aranyunk, nyájunk, lovunk, szolgálólányunk, takarónk, ruhánk. Ne fozsz meg minket, uram, a nagytól, a végtelentől, a határtalantól!

– Akkor, Gautama, kérd a megfelelő módon!

– Hozzád folyamodom [a tanításért], Uram!

A régiek ugyanis e szavakkal mentek oda [a mesterhez]. Így hát [Gautama] hozzá folyamodott, tanítványa lett, és ott élt nála.

⁸Dzsaibali e szavakkal fordult hozzá:

– E tudás ezelőtt egyetlen papnak sem volt a birtokában, Gautama. Ne neheztelj ránk ezért, miként nagyatyáid se! Én viszont meg fogom tanítani neked, mert ki utasíthatna vissza téged, amikor így kéred.

⁹Az a világ ott [fenn], Gautama, tűz. Tűzifája a Nap, füstje a nap-sugarak, lángja a nappal, parazsa az égtájak, szikrái a mellékégtájak. E tűzön az istenek a hitet ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg a Szómakirály.

¹⁰Az esőfelhő, Gautama, tűz. Tűzifája az év, füstje a felhők, lángja a villám, parazsa a mennydörgés, szikrái a jégesőszemek^[1]. E tűzön az istenek a Szómakirályt ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg az eső.

¹¹Ez a világ itt [lenn], Gautama, tűz. Tűzifája a Föld, füstje a tűz, lángja az éjszaka, parazsa a Hold, szikrái a csillagzatok. E tűzön az istenek az esőt ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg a táplálék.

¹²Az ember, Gautama, tűz. Tűzifája a kítátott száj, füstje a lélegzet, lángja a beszéd, parazsa a látás, szikrája a hallás. E tűzön az istenek a táplálékot ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg a férfimag.

¹³A [fiatal] nő, Gautama, tűz. Tűzifája az öl^[2], füstje a fanszörzet, lángja a hüvely, parazsa a beléhatolás, szikrája a gyönyör. E tűzön az istenek a férfimagot ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg az ember.

1 Kopogó esőcseppek (*hrádumi*).

2 Szeméremtest (*upasztha*).

Él, ameddig él. Amikor meghal, ¹⁴tűzre vetik^[1]. Tüze maga a tűz. Tűzifája a tűzifa, füstje a füst, lángja a láng, parazsa a parázs, szikrái a szikrák. E tűzön az istenek az embert ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg a fénybe öltözött Személy.

¹⁵Akik tudják ezt, akik a vadonban a hitnek, az igazságnak szentelődnek, azok a lángba jutnak, a lángból a nappalba, a nappalból a növekvő Hold fél hónapjába, a növekvő Hold fél hónapjából az észak felé tartó Nap hat hónapjába^[2], e hónapokból az istenek világába, az istenek világából a Napba, a Napból a villámlóba^[3]. Az elméből álló személy e villámlók mellé szegődik, és a Brahman világaiba vezeti őket. A Brahman e világaiban laknak ők, a távoli messzeségekben. Számukra nincs többé visszatérés.

¹⁶Akik viszont áldozattal, adakozással, vezekléssel nyerik el a [túlnani] világokat, azok a füstbe jutnak, a füstből az éjszakába, az éjszakából a fogyó Hold fél hónapjába, a fogyó Hold fél hónapjából a dél felé tartó Nap hat hónapjába, e hónapokból az ösatyák világába, az ösatyák világából a Holdba. A Holdba érve táplálékká válnak. Ott az istenek elfogyasztják őket, miként a Szómakirályt is, akinek ezt mondják: „Növekedj teljessé! Fogyj el!”

Amikor az idejük letelik, ebbe a térbe jutnak, a térből a szélbe, a szélből az esőbe, az esőből a földbe. A földbe érve táplálékká válnak. Ezután újra felajánlják őket áldozatul az ember tüzeiben, majd az asszony tüzeiből megszületnek, és ismét felemelkednek a világokba – így folytatódik a körforgásuk.

Akik viszont nem ismerik e kétféle utat, azok [lényegében már most is] férgek, repülő rovarok vagy kígyók^[4].

1 Halotti máglyára helyezik (*enam agnaje haranti*).

2 Nagyjából a dec. 21-től jún. 21-ig tartó féléves időszaknak felel meg.

3 A „villámló” (*vaidjuta*) magát a villámot (villámló lényt) és a villámló lények természetét is jelentheti.

4 Csípő, maró állatok (*dandasúka*).

6.3 ¹Ha valaki arra vágyakozik, hogy elérje a nagyságot, akkor először tegye le és teljesítse a tizenkét napig tartó *upaszad*-fogadalmat, majd az észak felé tartó Nap hat hónapjában, a növekvő Hold fél hónapjának egy kedvező napján gyűjtsön össze mindenféle gyógynövényt és gyümölcsöt egy fügefából^[1] készült tálban vagy csészében. Miután a [z áldozati] tűz környékét kiséperte, és bekente tehéntrágyával, gyűjtsa meg a tüzet, szórja le [a szent füvet], és készítse elő a tisztított vajat a szokásos módon. Azután hímnemű csillagkép alatt összekeverve csináljon *manthát*^[2], és tegyen egy [tisztítottvaj-]felajánlást^[3]:

Ahány isten tebenned, Dzsátavédasz^[4],
Az ember vágyait eltorlaszolja,
Valamennyinek felajánlok egy részt,
Betelve minden vágyam teljesítsék!
Szváhá!

Vágyainkat keresztezed:
„A választóvonal vagyok.”
A vaj folyamával Neked,
Az Engesztelőnek áldozok.
Szváhá!

²„A legjobbnak! *Szváhá!* A legkitűnőbbnek! *Szváhá!*” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthá*-ba önti. [Tehát:] „A lélegzetnek! *Szváhá!*”

1 Sz. *udumbara*. *Ficus racemosa*.

2 Árpa és tej összekeverésével készített ital. Más magvak is kerülhetnek bele, de ehhez természetesen az kell, hogy e magvak rendelkezésre álljanak. BÁU 6.3.13 szerint a szétmorzsolt magvakat aludttejjel keverik össze, majd mézet és olvasztott vajat adnak hozzá.

3 Öntsön egy adag tisztított vajat a tűzbe, miközben a fenti verset mondja.

4 Sz. *dzsátavédasz*, Agni neve, „minden teremtményt birtokló”, „minden teremtményt ismerő”; „akit minden teremtmény ismer”.

„A legnagyobbaknak! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti. [Tehát:] „A beszédnek! Szváhá!”

„A szilárd alapnak! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti. [Tehát:] „A látásnak! Szváhá!”

„Az összhangnak! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti. [Tehát:] „A hallásnak! Szváhá!”

„A menedéknek! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti. [Tehát:] „Az elemének! Szváhá!”

„A termékenységnek! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti. [Tehát:] „A férfimagnak! Szváhá!”

[Így] tesz felajánlást a tűzbe, és a maradékot [mindig] a *manthába* önti.

³ „Agninak! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„Szómának! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„Bhúr! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„Bhuvasz! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„Szvar! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„Bhúr, Bhuvasz, Szvar! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„A papi hatalomnak (*brahman*)! Szváhá!” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„Az uralkodói hatalomnak (*ksatra*)! *Szváhá!*” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„A múltnak! *Szváhá!*” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„A jövődönnek! *Szváhá!*” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„A mindenségnek (*visva*)! *Szváhá!*” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„Az Egésznek (*sarva*)! *Szváhá!*” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

„Pradzsápatinak! *Szváhá!*” E szavakkal tisztítottvaj-felajánlást tesz a tűzbe, és a maradékot a *manthába* önti.

⁴Ezután a következő szavakkal megérinti azt^[1]:

„Vándorló vagy. Lángoló vagy. Teljes vagy. Szilárd vagy. Az egyetlen menedék^[2] vagy. A kiejtett *hin* vagy. A *hin* kiejtése vagy. A főének vagy. A főének elkántálása vagy. A recitált vagy. A válaszul recitált vagy. A nedvességben (*árdra*) feltündökölt vagy. Mindent átható vagy. Az Úr (*prabhú*) vagy. A táplálék vagy. A fény vagy. A vég vagy. Az összegyűjtő vagy.”

⁵Ekkor a következő szavakkal felemeli azt: „Megértettem. [Rajta,] készítsd el (*máhi*^[3]) a te nyersedet (*áma*)!^[4] Ő a király (*rádzsa*), az uralkodó (*ísána*), a [mindenek] feletti úr (*adhipati*).”^[5] Ő, a király, az uralkodó, tegyen engem [mindenek] feletti úrrá!”

1 A *manthát* (ua. 6.3.5-ben és 6.3.6-ban is).

2 Találkozóhely (*ékaszabha*).

3 Sz. $\sqrt{má}$ (gyökéoraorisztosz, felsz. mód, egyes szám, 2. sz.), kimér, megmér, összemér; megépit, összeállít, megformál, elkészít, kifejleszt.

4 Ez a rész a Kánva-változatban valószínűleg sérült: *ámanski ámam hi té mahi**. A *mahi** helyett *máhi* állhatott az eredetiben, és e nehezen érthető, ritka védikus alak változhatott a szóbeli áthagyományozódás során „*mahi**-ra. A Mádjhjandina-iskolában őrzött változat: „Nyers (*áma*) vagy. A te nyersed bennem [van].” (*ámó 'szj ámam hí té maji*)

5 Vö. CshU 5.2.6.

⁶Majd a következő szavakkal megissza azt:

Szavitri^[1] e kívánatos^[2]

Mézét jónak szelek viszik,
Mézét folyók csöpögtetik,
Legyenek mézes füveink!
Bhúr! Szvánhá!

[Nap]isten fénye^[3] a miénk^[4],

Méz az éj, méz a hajnalok,
Mézes a földi régió,
A mézünk Égatyánk legyen!
Bhuvasz! Szvánhá!

Ki víziókat^[5] élteti,

A fánk mézzel legyen teli!
Teljen meg mézzel [ott] a Nap!
Legyenek mézes nyájaink!^[6]
Szvar! Szvánhá!

1 „Serkentő”, „élesztő”, „életre keltő”, „éltető” ($\sqrt{\text{szu}}$). A születendő, leendő Nap istene, aki nemcsak a világegyetem és a nap születésénél bábáskodik, de az emberek és minden élőlény világrajöveletekor is őt hívják segítségül, hogy ösztönözze, serkentse a szülést. A RV. 3.55.19 és 10.10.5 himnuszaiában a Teremtőre, Tvastri istenre alkalmazzák.

2 Sz. *varénja*, kitűnő, kiváló, kívánandó: akire vágyakozni kell, akit választani kell.

3 Sz. *dévaszja bhargasz*, az isten fénye, ragyogása, dicsősége. A megszületett, „elkészt”, késszé, egésszé, teljessé lett, „megfőtt” [Nap]isten fénye, amely dicsfény is egyben: a megszületett harmónia, az isteni Rend (*rita*) dicsőségét hirdeti.

4 Sz. *dhímahi*, $\sqrt{\text{dhá}}$. Rendkívül gazdag jelentésmezejű szó. Visszaható alakban: magára tesz, magára vesz, elfogad, befogad, megfogon, felvesz, elvesz, vesz, megszerz, elér, birtokol, övé, van neki; [figyelmet, gondolatot, meditációt] ráirányít valamire, [figyelmet] fordít valamire, [figyelmével, elméjével] fókuszál, koncentrálni.

5 *Védikus dhi*, „látomás”, „[költői] vízió”, vagy „[e víziót felépítő, ihletett] gondolatok”. (Lásd Gonda 1963, Schmidt 1967.)

6 Az 1996-ban készült fordításunkban a sorok önállóan is megállnak: „Szavitri választása ez: / Naparcot mi adjunk neki / Bennünk ébresszen látomást!” (Vö. CshU 5.2.7.) A mostani változat eredetileg négy sorból állt: „Szavitri e kívánatos / Isten fényére fókuszálj / Ki víziókat élteti [/ Az Isten fénye a miénk]”. Az első

Ezután elismétli az egész *Szavitrít* és az összes mézet tartalmazó verset, majd így szól: „Váljak valóban mindezzé! *Bhúr! Bhuvasz! Szvar! Szvánhá!*” Végül hörpint egy kicsit, megmossa a kezét, és – kelet felé fordított fejjel – lefekszik a tűz[oltár] mögé. Reggel e szavakkal köszönti a Napot: „Az egyetlen lótusz vagy az égtájak között. Váljak én is az egyetlen lótuuszá az emberek között!” Ezután ugyanazon az úton visszatér, amelyen érkezett; leül a tűz[oltár] mögött, és suttogva elrecitálja a leszármazási sort.

⁷Uddálaka Áruni, miután ugyanezt megtanította tanítványának, Vádzsaszanéja Jádzsnyavalkjának, így szól: „Még ha ezt [a *manthát*] egy kiszáradt fatönkre öntené is, az új ágakat hozna, és új leveleket növesztene.”

⁸Vádzsaszanéja Jádzsnyavalkja, miután ugyanezt megtanította tanítványának, Madhuka Paingjának, így szól: „Még ha ezt [a *manthát*] egy kiszáradt fatönkre öntené is, az új ágakat hozna, és leveleket növesztene.”

⁹Madhuka Paingja, miután ugyanezt megtanította tanítványának, Csúla Bhágavittinek, így szól: „Még ha ezt [a *manthát*] egy kiszáradt fatönkre öntené is, az új ágakat hozna, és leveleket növesztene.”

¹⁰Csúla Bhágavitti, miután ugyanezt megtanította tanítványának, Dzsánaki Ájahszthúnának, így szól: „Még ha ezt [a *manthát*] egy kiszáradt fatönkre öntené is, az új ágakat hozna, és leveleket növesztene.”

¹¹Dzsánaki Ájahszthúna, miután ugyanezt megtanította tanítványának, Szatjakáma Dzsábálának, így szól: „Még ha ezt

pada hiányos: Szavitri és az itt még jelzett szó nélkül álló kívánatos (*sz. varénja*) kifejezés a születendő gyermekre, a leendő Napra utal. Ugyanakkor a *varénja* a következő sorban a világra jött, ragyogó Isten fényének a jelzőjévé válik. A harmadik sor Szavitri szerepét hangsúlyozza. A láthatatlan, titokzatos negyedik lábat pedig akkor nyeri el a *gájatrit*, amikor ráébredünk, hogy a vers minket is bevon a teremtés misztériumába: nemcsak részesülünk az isteni fényből, de mi magunk is résztvevői vagyunk a teremtő folyamatnak. A rend, a harmónia, a teljes egészé válás bennünk zajlik: a „nyers” és a „megfőtt” is mi magunk vagyunk.

[a *manthát*] egy kiszáradt fatönkre öntené is, az új ágakat hozna, és leveleket növesztene.”

¹²Szatjakáma Dzsábála, miután ugyanezt megtanította tanítványainak, így szólt: „Még ha ezt [a *manthát*] egy kiszáradt fatönkre öntené is, az új ágakat hozna, és leveleket növesztene.”

Aki nem a fia vagy a tanítványa, annak ne tárja ezt fel senki!

¹³[E szertartáshoz] négyféle dolog készül fügefából (*udumbara*): fakanál, csésze, tűzgyújtófa és a két keverőkanál. Tízféle természetű mag van: rizs, árpa, szezám, bab, köles, mustármag, búza, lencse, borsó, bükköny. Miután együtt szétmorzsolta őket, [a szétmorzsolts magokat] aludttejjel, mézzel és olvasztott vajjal behinti, és a [tisztított] vajjal felajánlást tesz.

6.4 ¹E teremtmények lényege bizony a föld; a földé a vizek, a vizeké a füvek, a füveké a virágok, a virágoké a gyümölcsök, a gyümölcsöké az ember, az emberé a férfimág.

²Pradszápati ezt gondolta: „Rajta, készítsek szilárd alapot ennek [a férfimagnak]!” Így megteremtette a nőt^[1], s miután megteremtette, alulról imádta. [A férfinak] ezért alulról kell imádnia a nőt. Pradszápati kiterjesztette magából hosszúra nyúlt *szómasajtoló* követ, és azzal megtermékenyítette őt.

³Öle az oltár (*védi*), szőre a szent fű (*barhisz*), nagyajka a kézzel kipréselt *szóma*, kisajka a közepén égő tűz. Aki e tudással közösül egy nővel, akkora világot nyer el, mint egy *vádzsapéja*-áldozat^[2] patrónusa, és megszerzi a nők érdemeit is. Aki viszont e tudás nélkül szeretkezik velük, annak a nők szerzik meg az érdemeit.

⁴Bizony ez volt az a tudás, ami Uddálaka Árunit – valamint Náka Maudgalját és Kumaráhárítát is – e felkiáltásra készítette: „Sok halandó papivadék, aki e tudás nélkül közösül, férfierejét veszít-

1 Asszonyt.

2 A *szóma*áldozat egy fajtája.

ve és érdemeitől megfosztva távozik ebből a világból.” Ha valakiből *ilyen sok*^[1] férfimag távozik álmában vagy ébren, ⁵meg kell érintenie, és ezt kell recitálnia:

„Magomat, ami most kifolyt a földre,
S a füvekre vagy a vizekbe csöppent,
Azt a magot visszaszerzem én!
Férfierőm, energiám^[2], szerencsém, jöjj vissza hozzám!”

„A tűz[oltár] és a tűzhalmok^[3] térjenek vissza a helyükre!”

Miközben ezt recitálja, hüvelyk- és gyűrűsujjával meg kell fognia a férfimagot, és be kell dörzsölnie vele a két mellbimbója közötti részt és a szemöldökét.

⁶Amikor pedig a vízben önmagát meglátja, ezt kell recitálnia:

„Energia, férfierő, dicsőség, javak, érdemek bennem ...”

Az a nő kivirulása, amikor [menstruációjuk végén] leveszik magukról a [vérrel] beszennyezett ruhát. Ezért miután levette a beszennyezett ruhát, amikor ragyog a szépsége, akkor kell [a férjének] odamennie hozzá, és elhívnia.

⁷Ha nem adja meg neki, amire vágyik, akkor ajándékkal vegye rá. Ha így sem hajlandó megadni a vágyát, akkor egy bottal vagy a kezével megütve bírja rá őt, s közben mondja ezt: „Férfierőmmel, dicsőségemmel elveszem dicsőségedet!” – és [a nő] dicstelenné válik.

⁸Ha viszont megadja neki, amire vágyik, akkor a férfi mondja ezt: „Férfierőmmel, dicsőségemmel dicsőséget helyezek beléd!” – és mindketten dicsőségessé válnak.

1 Mutatja, hogy mennyi.

2 Hevem (*tédzsasz*).

3 Oldalsó segédoltárok (*dhisnja*).

⁹Ha a férfi vágyakozik a nőre – „Bárcsak ő is vágyna rám!” –, akkor száját a szájára tapasztva helyezze be hím vesszejét^[1], cirógassa meg ölet, és halkán recitálja ezt:

„Téged sarjaszt minden tagom,
A szívemből is te születesz,
A tagjaim nedűje vagy.
Bolondítsd belém [őt^[2]],
mintha mérgezett nyíl szúrta volna át!”

¹⁰Ha megkívánja a feleségét, s közben azt gondolja, „Ne essen teherbe!”, akkor száját a szájára tapasztva helyezze be hím vesszejét, fújja ki a levegőt [a nő szájába], majd szívja vissza onnan^[3] [és mondja ezt]:

„Férfierőmmel, magommal visszaveszem tőled magomat!” – és a nő biztosan nem fogan meg.

¹¹Ha megkívánja a feleségét, s közben azt gondolja, „Essen teherbe!”, akkor száját a szájára tapasztva helyezze be hím vesszejét, szívja be a levegőt, majd fújja ki a nő szájába, és mondja ezt:

„Férfierőmmel, magommal^[4] magomat beléd helyezem!” – és a nő biztosan megfog.

¹²Ha a férfi feleségének szeretője van, akit gyűlöl, akkor rakjon tüzet^[5] egy ki nem égetett [agyag]edénybe, szórjon le fordítva^[6] egy réteg nádat, a nádszálak végét fordítva kenje be olvasztott vajjal, és ajánlja fel őket a tűzben e szavakkal:

1 A dolgot (*artha*).

2 Ide a kívánt név helyettesítendő.

3 Fújja ki a levegőt, majd lélegezzen be (*apánját*).

4 Magömléssel (sz. *rétasz*, „férfimag”, „magömlés”, „ondó”).

5 Helyezzen parazsat.

6 A normális, megszokott módhoz képest fordítva. Szó szerint: „szőrrel szemben” (*pratilómam*).

„Áldozatot mutattál be égő tűzemberben,
ezért elveszem a [te]¹¹ kilégzésedet és belégzésedet.

„Áldozatot mutattál be égő tűzemberben,
ezért elveszem a [te] fiaidat és jószágodat.”

„Áldozatot mutattál be égő tűzemberben,
ezért elveszem a [te] áldozataidat és érdemeidet.”

„Áldozatot mutattál be égő tűzemberben,
ezért elveszem a [te] reményeidet és várakozásaidat.”

Ha egy pap, aki tudja ezt, megátkoz valakit, az férfierejét veszítve, érdemeitől megfosztva távozik ebből a világból. Ezért ne akarjon [az ember] kikezdeni annak [a papnak] a feleségével, aki a *védákban* jártas, és tudja ezt, mert a végén még ellenségévé válik [az a pap], aki tudja ezt.

¹³Mármost ha a feleségének havi vérzése van, akkor [az asszony] három napig ne igyon fémcsőszéből (*kansza*), ne váltson ruhát, és ne érintse meg őt alacsony származású férfi vagy nő. Amikor a három nap letelt, [az asszony] fürödjön meg, és csépeltesen rizst.

¹⁴Ha a férfi így vágyakozik: „Bárcsak fehér bőrű fiam születne, aki mestere lenne egy *védának*, és teljes élethosszig élne!” – akkor készíttessen a feleségével tejben főtt rizst, és olvasztott vajjal egyék meg azt. Így képesek lesznek majd ilyen fiút nemzeni.

¹⁵Ha a férfi így vágyakozik: „Bárcsak barna bőrű, barna szemű fiam születne, aki mestere lenne két *védának*, és teljes élethosszig élne!” – akkor készíttessen a feleségével aludttejben főtt rizst, és olvasztott vajjal egyék meg azt. Így képesek lesznek majd ilyen fiút nemzeni.

¹⁶Ha a férfi így vágyakozik: „Bárcsak sötét bőrű, vörös szemű fiam születne, aki mestere lenne három *védának*, és teljes élethosszig élne!” – akkor készíttessen a feleségével vízben főtt rizst,

¹ Ide a kívánt név helyettesítendő.

és olvasztott vajjal egyék meg azt. Így képesek lesznek majd ilyen fiút nemzeni.

¹⁷Ha a férfi így vágyakozik: „Bárcsak tanult lányom születne, aki teljes élethosszig élne!” – akkor készíttessen a feleségével szeszammas rizst, és olvasztott vajjal egyék meg azt. Így képesek lesznek majd ilyen leányt nemzeni.

¹⁸Ha a férfi így vágyakozik: „Bárcsak tanult és híres fiam születne, gyűlésekre járó, sikeres beszédeket tartó szónok, aki teljes élethosszig élne!” – akkor készíttessen a feleségével rizst bika-borjú vagy bika húsával, és olvasztott vajjal egyék meg azt. Így képesek lesznek majd ilyen fiút nemzeni.

¹⁹Reggel felé készítse elő *szthálipáka* módon^[1] [a rizst és] az olvasztott vajat, és a tálát megérintve tegyen felajánlást ezekkel a szavakkal: „Agninak, *Szváhá!* Anumatinak^[2], *Szváhá!* Szavitrinek, a szülés igaz istenének, *Szváhá!*” A felajánlás után felveszi a tálát, eszik az ételből, és ad belőle a párjának is. Megmossa a kezét, megtölt egy vizeskorsót, és – ezekkel a szavakkal – háromszor behinti vízzel őt:

Kelj fel innen, Visvávaszu!
Keress magadnak másikat!
Hagyd férjével együtt e nőt!

²⁰Ekkor menjen oda hozzá, és mondja ezt:

A férfi^[3] vagyok, te a nő^[4],
Te a nő vagy, a férfi én.
Száman vagyok, a *rics* te vagy;
Az *Ég* vagyok, a *Föld* te vagy.

1 [Rizst] tálban elkészítve (*szthálipáka*), vö. *tháli* tál az indiai konyhaművészetben (sz. *sztháli* = hindi *tháli*).

2 A megszemélyesített Beleegyezésnek (*anumati*).

3 Sz. *ama* (hímnemű mutató névmás).

4 Sz. *szá* (nőnemű mutató névmás).

Gyere, egymást öleljük át,
Egyesítsük a nedveket!
Hogy fiúgyermekünk legyen!

²¹Ekkor széttárja felesége combjait – „Ég és Föld, nyíljatok szét!” –, majd száját a szájára tapasztja, hímveszejét behelyezi, haját lesimítva háromszor megsimogatja őt, és ezeket mondja:

Méhed Visnu készítse fel!
Tvastrí formáljon alakot!
Pradzsápati itasson át!
Dhátri tegyen be magzatot!

Széles tincső Színiváli,
Tedd be, kérlek, a magzatot!
Lótuszfüzérés Asvinok,
Tegyétek be a magzatot!

²²Mint két arany *arani*^[1],
Mellyel két Asvin tüzet csihol,
Őt szólítjuk, a magzatot:
„Tizedik hónapban szüless!”

Ahogy tűzmagzatú e Föld,
Indrával terhes fent az Ég,
S a Szél az égtájak magzata:
Magzatot helyezek beléd,
[...]^[2].

1 Két arany (*hiranmaji*) tűzgyújtó fa (*arani*), amelyek segítségével az Asvinok a tüzet csiholták („köpülték”).

2 Ide az anya neve helyettesítendő.

²³ Amikor szülni készül, vízzel hinti be e szavakkal:

Ahogy a szél mindenfelől
Köpül egy kis lótuosztavat,
Úgy sűrögjön s csusszanjon ki
Lepényestül^[1] a magzatod!

Indra munkáját dicséri
E körülkerített karám.
Úzd ki, Indra, a magzattal
A burkot is s a méhlepényt!

²⁴ Amikor [a fiú] megszületik, [az apa] tüzet gyújt, [a gyermeket] ölébe veszi, és egy fémcészében aludttejvel olvasztott vaját kever össze, majd azt megérintve e szavakkal felajánlást tesz:

„Benne ezret felneveljek,
És házamban gyarapodjak!
Sok gyermeke és jószága
Szaporodjon, ki ne haljon!
Szváhá!

A bennem lévő éltető erőket
az elmével benned áldozom fel.
Szváhá!

Ha az áldozati szertartás során valamiből túl sokat vagy túl keveset csináltam, Agni Szvistakrit^[2], aki tudja ezt, tegye e rítust helyesen bemutatott, jó áldozattá nekünk! *Szváhá!*”

²⁵ Ekkor közel hajol a gyermek jobb füléhez, és háromszor bele-súgja: „Beszéd, beszéd.” Ezután aludttejet, mézet és tisztított vaját kever össze, majd – anélkül, hogy a szájába tenné – egy aranykanállal megeteti őt, és ezt suttogja:

¹ A magzatburokkal és méhlepénnyel együtt.

² „Jó áldozattá tevő” (*szu-ista-krit*).

„Beléd helyezem *Bhúrt*, beléd helyezem *Bhuvaszt*, beléd helyezem *Szvert*: beléd helyezem *Bhúrt*, *Bhuvaszt*, *Szvert* – az egész mindenséget beléd helyezem.”

²⁶Ekkor nevet ad neki ezekkel a szavakkal: „A *Véda* vagy.” Ez lesz a gyermek titkos neve. Ekkor átnyújtja őt az anyjának, és a következő szavakkal felajánlja neki a mellét:

A Te szép emlőd kiapadhatatlan,
Duzzadó élet, öröm áradása,
Vele minden kincset átadsz magadból,
Táplálj tejjeddel, Szaraszvati, minket!^[1]

²⁷Ezután így szól a gyermek anyjához:

Mitra s Varuna hős lánya,
Hősöd világra jött, Ilá!
Légy hősökben bővelkedő,
Mivel e hőst nekünk adád!

²⁸Az emberek azt mondják egy ilyen fiúról, hogy „Ő, te felülmúlod az apádat! Ő, te felülmúlod a nagyapádat! A dicsőség, a hírnév és a szent tudás (*brahman*) ragyogásának legmagasabb fokát éri el az, aki olyan pap fiaként születik, aki tudja ezt.”

6.5 ¹Íme a leszármazási sor:

Pautimási fia Kátjájani fiától; Kátjájani fia Gautamí fiától; Gautamí fia Bháradvászsi fiától; Bháradvászsi fia Párásari fiától; Párásari fia Aupaszvasztí fiától; Aupaszvasztí fia Párásari fiától; Párásari fia Kátjájani fiától; Kátjájani fia Kausikí fiától; Kausikí fia Álambí fiától és Vaijághrapadí fiától; Vaijághrapadí fia Kánví fiától és Kápi fiától; Kápi fia ²Átréji fiától; Átréji fia Gautamí fiától; Gautamí fia Bháradvászsi fiától; Bháradvászsi fia Párásari

1 RV 1.164.49. A verset Fórizs 1995, 54 alapján közöljük.

fiától; Párásari fia Vátszi fiától; Vátszi fia Párásari fiától; Párásari fia Várkáruni fiától; Várkáruni fia Várkáruni fiától; Várkáruni fia Ártabhági fiától; Ártabhági fia Saungi fiától; Saungi fia Szánkrití fiától; Szánkrití fia Álambájani fiától; Álambájani fia Álambí fiától; Álambí fia Dzsájanti fiától; Dzsájanti fia Mándúkájani fiától; Mándúkájani fia Mándúki fiától; Mándúki fia Sándilí fiától; Sándilí fia Ráthítari fiától; Ráthítari fia Bháluki fiától; Bháluki fia Krauncsikí két fiától; Krauncsikí két fia Vaidabhrítí fiától; Vaidabhrítí fia Kársakéji fiától; Kársakéji fia Prácsínajógi fiától; Prácsínajógi fia Szándzsívi fiától; Szándzsívi fia Prásni fia Ászurivászintól; Prásni fia Ászurájanától; Ászurájana Ászurítól; Ászuri ³Jádzsnyavalkjától; Jádzsnyavalkja Uddalakától; Uddálaka Arunától; Aruna Upavésítól; Upavési Kusritól; Kusri Vádzsasravasztól; Vádzsasravasz Dzsíhvát Bádjhógától; Dzsíhvát Bádjhóga Aszita Vársaganától; Aszita Vársagana Harita Kasjapától; Harita Kasjapa Silpa Kasjapától; Silpa Kasjapa Kasjapa Naidhruvitól; Kasjapa Naidhruvi Vácstól; Vács Ambhinítól; Ambhiní a Naptól (Áditja).

E Napból jövő Fehér *Jádzsurvéda-formulákat* Vádzsaszanéja Jádzsnyavalkja hirdette ki.

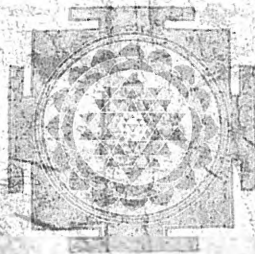
⁴A Szándzsívi fiág terjedő leszármazási sor ugyanaz.

Szándzsívi fia Mándúkájantól; Mándúkájani Mándavjától; Mándavja Kautszától; Kautsza Máhitthitól; Máhitthi Vámakaksájanától; Vámakaksájana Sándiljától; Sándilja Vátszjától; Vátszja Kusritól; Kusri Jádzsnyavacsasz Rádzsasztambájanától; Jádzsnyavacsasz Rádzsasztambájana Tura Kávaséjától; Tura Kávaséja Prádzsápatitól; Prádzsápati a Brahmantól. A Brahman önmagától létező. Tisztelet a Brahmának!

Itt végződik a *Brihadáranjaka-upanisad*.

Cshándógja- upanisad

*A látó nem lát több halált,
Betegséget vagy szenvedést.
A látó immár mindent lát,
Mindent elérve mindenütt.*

Első fejezet

1.1 ¹*Óm* – e szótagként kell a főéneknek (*udgítha*)^[1] szentelődni, mert az *Óm*-ot zengi először [a pap]. Íme a kifejtése:

²E lények lényege^[2] a Föld. A Föld lényege a vizek. A vizek lényege a növények^[3]. A növények lényege az ember. Az ember lényege a beszéd, a beszéd lényege a *rics*, a *rics* lényege a *száman*, a *száman* lényege a főének.^[4]

³A főének a lényegeket lényege – a legmagasabb, a végső, a nyolcadik.

⁴De vajon mi a *rics*, mi a *száman*, mi a főének?

⁵A *rics* maga a beszéd. A *száman* a lélegzet. A főének az *Óm* szótag^[5]. A beszéd és a lélegzet, a *rics* és a *száman*: egy ölelkező pár.

⁶Ez az ölelkező pár az *Óm* szótagban egyesül. Amikor egy pár ölelésben egyesül, kielégítik egymás vágyát.

⁷Aki tudja ezt, és e szótagként szentelődik a főéneknek, az a vágy kielégítője lesz.

⁸A beleegyezés szótagja is ez, mert amibe beleegyeznek az ember, arra azt mondja: *óm* [„rendben”]. A beleegyezés pedig nem más, mint beteljesítés. Aki tudja ezt, és e szótagként szentelődik a főéneknek, az a vágyak beteljesítője lesz.

1 Fennhangon történő kántálás; magas, fenséges, legfőbb ének.

2 Esszenciája (*rasza*).

3 Fűvek (*ósadhi*).

4 A *Rigvéda*-versekre *rics*ként, a *Számavéda*-dallamokra *száman*ként, a *Jadzsuvéda*-áldozóigékre pedig *jadzsuszként* hivatkozunk ebben az *upanisadban* is.

5 Sz. *aksara*, mn. elpusztíthatatlan; fn. szótag.

⁹A hármas tudás^[1] általa él: Óm-mal hív [az *adhvarju* pap]; Óm-mal kezdi a recitálást [a *hótri* pap]; Óm-ot zeng [az *udgátri* pap]. E szótag tiszteletére, a nagysága és esszenciája miatt.

¹⁰Mindketten vele végzik a [z áldozati] rítust: az is, aki tudja ezt, és az is, aki nem. Tudás és tudatlanság azonban különbözik egymástól. Csak amit tudással, hittel és a titkos tanítás (*upanisad*) ismeretében hajtanak végre, az lesz igazán hatékony. Ez volt e szótag kifejtése.

1.2 ¹Egyszer, amikor az istenek (*déva*) és a démonok (*asura*) – mindketten Pradzsápati gyermekei – összecsaptak egymással, az istenek a főénekhez folyamodtak: „Ezzel legyőzzük őket.”

²Az orrbeli lélegzetként szentelődtek a főéneknek. A démonok [azonban] átjárták a rosszal. Emiatt szagol [az ember] jó és rossz szagokat is: mert átjárták a rosszal.

³Ekkor beszédként szentelődtek a főéneknek. A démonok [azonban] átjárták a rosszal. Emiatt mond [az ember] igazságot és hazugságot is: mert átjárták a rosszal.

⁴Ekkor látásként szentelődtek a főéneknek. A démonok [azonban] átjárták a rosszal. Emiatt látja [az ember azt], ami szép a szemnek^[2], és azt is, ami nem: mert átjárták a rosszal.

⁵Ekkor hallásként szentelődtek a főéneknek. A démonok [azonban] átjárták a rosszal. Emiatt hallja [az ember azt], ami kedves a fülnek, és azt is, ami nem: mert átjárták a rosszal.

⁶Ekkor elmeként szentelődtek a főéneknek. A démonok [azonban] átjárták a rosszal. Emiatt képzei el [az ember azt], amit jó elképzelni [és azt is, amit nem]: mert átjárták a rosszal.

1 A három *véda*.

2 Sz. *darsanija*, „amit érdemes megnézni”.

⁷Azután e szájbeli lélegzetként szentelődtek a főéneknek. Amikor pedig a démonok rárontottak, szanaszét szóródtak, mintha sziklához csapódtak volna.

⁸Aki rosszat akar annak, vagy ellenséges azzal, aki tudja ezt, az szanaszét szóródik, mintha sziklához csapódna. Mert ez [az ember] kőszikla.

⁹Ezzel [a szájbeli lélegzettel] sohasem különböztet meg [az ember] jó és rossz szagokat, mert ez mentes a rossztól. Amit [az ember] vele eszik vagy iszik, azzal táplálja a többi életműködést (*prána*) is. Amikor pedig a végén már nem találja azt^[1], távozik. Valóban a végén^[2] nyitva marad az ember szája.

¹⁰Angirasz ekként [a szájbeli lélegzetként] szentelődött a főéneknek. Úgy tartják, ez maga Angirasz, mert ez a testrészek (*anga*) esszenciája (*rasza*).

¹¹Brihaszpati ekként [a szájbeli lélegzetként] szentelődött a főéneknek. Úgy tartják, ez maga Brihaszpati, mert hatalmas (*brihati*) a beszéd, ő pedig annak az ura (*pati*).

¹²Ajászja ekként [a szájbeli lélegzetként] szentelődött a főéneknek. Úgy tartják, ez maga Ajászja, mert a szájból (*ászja*) jön [elő].

¹³Ezt [a szájbeli lélegzetet] ismerte meg Baka Dálbhja, aki a Naimisa-erdő lakóinak *udgátri* papja lett, és énekével valóra váltotta vágyaikat.

¹⁴Aki tudja ezt, s e szótagként szentelődik a főéneknek, az énekével valóra váltja majd a vágyakat.

Ennyit önmagunkkal kapcsolatban.

1 A táplálékot.

2 Halálakor.

1.3¹Most pedig az istenekkel kapcsolatban:

Ami ott [fenn] ragyog[va izzik] – ekként szentelődjön a főéneknek. A felkelő [Nap] a főéneket zengi a teremtményeknek. A felkelő [Nap] elpusztítja a sötétséget és a félelmet. Aki tudja ezt, az a sötétség és a félelem elpusztítója lesz.

²Ez [a lélegzet] itt, és az [a Nap] ott: ugyanaz. Meleg ez, és meleg az is. Ezt úgy hívják: „hang” (*szvara*), azt pedig: „fény” (*szvara*) vagy „visszfény” (*pratjászvara*). Ezért ekként és akként szentelődjön a főéneknek [az ember].

³Vjánaként szentelődjön a főéneknek. Amikor kilélegez (*prā-√an*), az a *prāna*. Amikor belélegez (*apa-√an*), az az *apāna*. Ami pedig a *prānát* és *apānát* összeköti, az a *vjána*. A *vjána* a beszéd. Ezért *prāna* és *apāna* nélkül beszél [az ember].

⁴A beszéd a *rics*. Ezért *prāna* és *apāna* nélkül recitálja a *ricset*. A *rics* a *száman*. Ezért *prāna* és *apāna* nélkül éneklí [a *számant*]. A *száman* a főének. Ezért *prāna* és *apāna* nélkül éneklí a főéneket.

⁵Ezért *prāna* és *apāna* nélkül végez olyan erőfeszítést igénylő tevékenységeket, mint a tüzköpiülés, a versenyfutás vagy egy erős íj megfeszítése. Emiatt *vjánaként* szentelődjön a főéneknek.

⁶Az *ud-gí-tha* szótagokként szentelődjön a főéneknek (*udgítha*) [az ember]. Az *ud* [szótag] a lélegzet, mert a lélegzet segítségével kel fel (*ud*) [az ember]; a *gí* [szótag] a beszéd, mert a beszéd – mint mondják – szavakból (*gir*) áll; és a *tha* [szótag] az étel, mert ez az egész világ az ételen alapul (*szthita*).

⁷[Ugyanígy] az *ud* az Ég, a *gí* a Köztitér és a *tha* a Föld. Az *ud* a Nap, a *gí* a szél és a *tha* a tűz. Az *ud* a Számanvéda, a *gí* a Jadzsurvéda és a *tha* a Rigvéda. Aki ezeket így tudva *ud-gí-tha* szótagokként szentelődik [a főéneknek], annak a beszéd tejet ad, a beszéd tejét, és lesz étele, a [saját] ételét eheti majd.

⁸Most pedig a kívánság beteljesüléséről. Menedékként szentelődjön [ezeknek]: Leljen menedékre a *számanban*, amellyel dicsérni készül!

⁹Leljen menedékre a *ricsben*, amin [e száman] alapul, a *risiben*, akihez [a *rics*] tartozik, és az istenségben, akit dicsérni készül.

¹⁰Leljen menedékre a versmértékben (*cshandasz*), amelyben dicsérni készül. Leljen menedékre a himnuszok sorában (*sztóma*), amellyel dicsérni készül.

¹¹Leljen menedékre az égtájban, amely felé fordulva dicsérni készül.

¹²Végül az Önmagához forduljon menedékért, így zengje dicséretét, figyelmét arra összpontosítva, amire vágyik. Bízhat benne, hogy teljesül a vágya, bármire vágyik, miközben dicséretet zeng, bármire vágyik, miközben dicséretet zeng.

1.4 Óm – e szótagként kell a főéneknek szentelődni, mert az Óm-ot zengi először [a pap]. Íme a kifejtése:

²Az istenek a Haláltól való félelmükben beléptek a hármas tudásba. A versmértékekbe burkolódtak. Mivel beburkolódtak (\sqrt{cshad}), ezért a versmértékek neve: *cshandasz*.

³A Halál meglátta őket ott a *ricsben*, a *számanban* és a *jadzsuszban*, ahogyan a halat észrevesszük a vízben. Amikor rájöttek erre, [az istenek] előjöttek a *ricsből*, a *számanból* és a *jadzsuszból*, és beléptek magába a hangba.

⁴Amikor [a pap] befejez egy *ricset*, akkor Óm-ot zeng, és ugyanígy tesz a *száman* vagy a *jadzsusz* esetében is. E halhatatlan, félelem nélküli szótag maga a hang. Belépve abba az istenek halhatatlanná és félelem nélkülivé váltak.

⁵Aki ezt tudva zengi e szótagot, belép e szótagba, a halhatatlan és félelem nélküli hangba. Belépven pedig maga is halhatatlanná válik, ahogyan az istenek is halhatatlanná váltak.

1.5 ¹Nos, a főének: Óm^[1], és az Óm: főének. A főének a Nap ott [fenn], és az az Óm is, mert [a Nap] Óm hangot hallatva halad előre.

²„Csak erről az egyről^[2] énekeltem, ezért egyedül te vagy nekem” – mondta [egykor] Kausítaki a fiának. „Fordulj a sugarai felé, és neked sok [gyermeked] lesz.”

Ennyit az istenekkel kapcsolatban.

³Most pedig önmagunkkal kapcsolatban:

A szájbeli lélegzetként kell a főéneknek szentelődni, mert ez Óm hangot hallatva halad előre.

⁴„Csak arról az egyről énekeltem, ezért egyedül te vagy nekem” – mondta [egykor] Kausítaki a fiának. „Énekelj a lélegzeteknek mint bővelkedő sokaságnak, és gondoldj arra: »Nekem sok [gyermekem] lesz.«”

⁵Nos, a főének: Óm és az Óm: főének. Ezért a hótri ülőhelyéről még az elrontott főének is kijavítható, még az is kijavítható.

1.6 ¹A rics ez [a Föld], a száman a tűz. Ezért a számant a rics hordozza. Amikor a számant éneklük, a rics hordozza azt. „Szá” ez [a Föld], „ama” a tűz. Ezért „száman”.

²A rics a Köztitér, a száman a szél. Ezért a számant a rics hordozza. Amikor a számant éneklük, a rics hordozza azt. „Szá” a Köztitér, „ama” a szél. Ezért „száman”.

³A rics az Ég, a száman a Nap. Ezért a számant a rics hordozza. Amikor a számant éneklük, a rics hordozza azt. „Szá” az Ég, „ama” a Nap. Ezért „száman”.

1 Sz. pranava, az Óm szótag zengése, kiejtése.

2 A Napról.

⁴A *rics* a csillagzatok, a *száman* a Hold. Ezért a *számant* a *rics* hordozza. Amikor a *számant* éneklik, a *rics* hordozza azt. „Szá” a csillagzatok, „ama” a Hold. Ezért „száman”.

⁵A *rics* a Nap fehér[en izzó] fénye, a *száman* a sötétnél is mélyebb kék. Ezért a *számant* a *rics* hordozza. Amikor a *számant* éneklik, a *rics* hordozza azt.

⁶„Szá” a Nap fehér fénye, „ama” a sötétnél is mélyebb kék. Ezért „száman”. Az Aranyszemély, akit a Napban látunk, aranyszakál-lú, aranyhajú, színaranyból van a körme hegyéig.

⁷Szeme, mint a *kapjásza*^[1] lótosz. A neve *Ud* [„fel”]^[2], mert minden bűnön felülemelkedett. Aki tudja ezt, az minden bűnön felülemelkedik.

⁸[Az Aranyszemély] két dala a *rics* és a *száman*. Ezért [ő] a fő-ének (*udgítha*), és valójában az *udgátri* is, mert [e pap] az ő énekes. Ő uralkodik a túlnani világokon és az istenek vágyain is.

Ennyit az istenekkel kapcsolatban.

1.7 ¹Most pedig önmagunkkal kapcsolatban: A *rics* a beszéd, a *száman* a lélegzet. Ezért a *számant* a *rics* hordozza. Amikor a *számant* éneklik, a *rics* hordozza azt. „Szá” a beszéd, „ama” a lélegzet. Ezért „száman”.

²A *rics* a látás, a *száman* az Önmaga. Ezért a *számant* a *rics* hordozza. Amikor a *számant* éneklik, a *rics* hordozza azt. „Szá” a látás, „ama” az Önmaga. Ezért „száman”.

1 Sz. *kapjásza*, „majomfenék”, ami itt a lótosz piros, pirosló, vöröslő, feltűnően élénk színére utal.

2 Amint arra Buitenen 1962, 57 is rámutat, a Napban lakó isteni lény, *Ud* neve nemcsak a főének (*udgítha*) első szótagjából származtatható, hanem például a RV 1.50.10 vers megfelelő interpretációjából is (lásd AA 3.2.4): „Magasra fel (*ud*) a sötétségen túlra, a magasabb fénybe nézve a Naphoz értünk, az istenek Istenéhez, a magasabb Fényhez.”

³A *rics* a hallás, a *száman* az elme (*manasz*). Ezért a *számant* a *rics* hordozza. Amikor a *számant* éneklik, a *rics* hordozza azt. „Szá” a hallás, „ama” az elme (*manasz*). Ezért „száman”.

⁴A *rics* a szem fehér fénye, a *száman* a sötétnél is mélyebb kék. Ezért a *számant* a *rics* hordozza. Amikor a *számant* éneklik, a *rics* hordozza azt. „Szá” a szem fehér fénye, „ama” a szem sötétnél is mélyebb kékje. Ezért „száman”.

⁵Mármost a személy, akit a szemben látunk, ő a *rics*, ő a *száman*, ő a himnusz (*uktha*), ő a *jadzsusz*, ő a Brahman. Ennek [a személynek] a formája ugyanaz, mint annak [a Napnak] a formája; [e személy] két dala annak két dala; [e személy] neve annak neve.

⁶Ő uralkodik az innenső^[1] világokon és az emberek vágyain is. Akik lanttal kísérve énekelnek, róla énekelnek, és gazdagság lesz a jutalmuk.

⁷Aki e tudással énekli a *számant*, az mindkettejükről énekel. Annak révén elnyeri a túlnani világokat és az istenek vágyait; ⁸ennek révén pedig elnyeri az innenső világokat és az emberek vágyait. Ezért mondhatja az *udgátri* pap, akiben megvan e tudás:

⁹„Milyen vágyatokat váltsam valóra énekemmel (*ágájáni*)?” Mert vágyakat válthat valóra énekével az, aki e tudással énekli a *számant*, énekli a *számant*.

1.8 ¹Élt egykor három ember, aki mestere volt a főéneknek: Silaka Sálávatja, Csaikitájana Dálbhja és Dzsaiabali Praváhana. Így szóltak egymáshoz: „Mi a főének mesterei vagyunk, rajta, beszéljessünk a főénekről!”

²„Egyetérték” – mondták, és leültek egymással szemben. Dzsaiabali Praváhana így szólt: „Tiszteletre méltó uraim, először ti szóljatok! Hallgatom, mit mond a két pap.”

1 Sz. *arváncsó lókáh*: a Nap alatti, a határon inneni, lenti világok.

³Ekkor Silaka Sálávatja e szavakkal fordult Csaikitájana Dálbhjához:

- Hadd kérdezzek tőled valamit!
- Kérdezz! – válaszolta.

⁴– Mire lehet a *számant* visszavezetni?

- A hangra (*szvara*) – felelte.
- Mire lehet a hangot visszavezetni?
- A lélegzetre.
- Mire lehet a lélegzetet visszavezetni?
- Az ételre.
- Mire lehet az ételt visszavezetni?
- A vizekre.

⁵– Mire lehet a vizeket visszavezetni?

- Ama világra.
- Mire lehet ama világot visszavezetni?
- Nem kellene [ama] égi világot túlra menni vele! – válaszolta. Mi a *számant* az égi világra alapozzuk, mert a *száman* az Ég dicséretét zengi.

⁶Ekkor Silaka Sálávatja így szólt Csaikitájana Dálbhjához:

- Dálbhja, a te *számanodnak* nincs szilárd alapja. Ha valaki most azt mondaná: „Szét fog hasadni a fejed”, akkor bizony a fejed széthasadna.

⁷– Rendben van, akkor most hadd tudjam meg tőled, tiszteletre méltó uram!

- Tudd meg hát!
- Mire lehet ama világot visszavezetni?
- Erre a világra.
- Mire lehet ezt a világot visszavezetni?
- Nem kellene ezen a világon, a szilárd alapon, túlra menni vele!
- válaszolta. Mi a világra, e szilárd alapra alapozzuk a *számant*, mert a *száman* e szilárd alap dicséretét zengi.

⁸Ekkor megszólalt Dzsaibali Praváhana is:

– Sálávatja, a te számanod bizony véges. Ha valaki most azt mondaná: „Szét fog hasadni a fejed”, akkor bizony a fejed széthasadna.

– Rendben van, akkor most hadd tudjam meg tőled, tiszteletre méltó uram!

– Tudd meg hát!

1.9 ¹– Mire lehet ezt a világot visszavezetni?

– A térre (*ákása*) – válaszolta. Mert minden teremtmény a térből merül fel, majd elpusztulva a térbe merül vissza. Mert a tér korábbi^[1], mint ők. A tér a végső menedék^[2].

²A főének mindennél tágasabb^[3]. A főének végtelen. Aki tudva ezt e mindennél tágasabb főéneknek szenteli magát, övé lesz az, ami mindennél tágasabb, elnyeri a mindennél tágasabb világokat.

³Atidhanvan Saunaka, miután megtanította ezt Udarasándiljának, így szólt: „Mindaddig, amíg ivadékaid így ismerik a főéneket, mindennél tágasabb életük lesz ezen a világon, ⁴és ugyanilyen otthonuk lesz ama [másik] világon. Aki e tudással szentelődik [a főéneknek], mindennél tágasabb élete lesz ezen a világon, s ugyanilyen otthona lesz ama [másik] világon, otthona ama [másik] világon.”

1 Erősebb, nagyobb, kiválóbb, idősebb (*dzsjájasz*).

2 „Ahol az utuk véget ér” (*parájana*).

3 Mindennél kitünőbb, értékesebb (*paróvarjasz*).

1.10¹A nincstelen Usaszi Csákrájana a feleségével, Átikíval a jégverés^[1] sújtotta Kuruföldön élt, egy jobb módú elefánttulajdonos falujában.

²[Usaszi] alamizsnát koldult az elefánttulajdonostól, aki éppen kását^[2] evett. Ezt válaszolta:

– Nincs több, csak amit itt látsz kitalálva előttem.

³– Akkor abból adj!

Odaadta neki, és hozzátette:

– Gyere, van itt hozzá innivaló is.

– De akkor a maradékot innám.

⁴– Ez [a kása] talán nem maradék volt?

– Igen, de ha nem eszem meg, meghaltam volna.^[3] Vizet viszont kedvem szerint ihatok [később is].

⁵Miután evett [a kásából], a maradékot elvitte a feleségének. Az asszony azonban előzőleg már elég sok alamizsnát gyűjtött, úgy-hogy miután elvette tőle, félretette.

⁶Másnap reggel, amikor felkelt, e szavakkal fordult a feleségéhez:

– Ha lenne egy kis ételünk, akkor talán egyéb javakat is szerezhethetnénk. A király áldozatot készül bemutatni, és engem [is] választhatna az összes papi teendő ellátására.

⁷– De hiszen még itt van, uram, a [tegnapi] kása! – kiáltotta a felesége.

Usaszi megette a kását; [ám] mire odaért az áldozathoz, az már elkezdődött.

⁸A kijelölt helyen (*ásztáva*) a dicsérőénekek kántálására készülő *udgátri* papok^[4] közelében leült, majd így szólt a *prasztótri* paphoz:

1 Olivelle 2008: sáskajárás (*matacsi*).

2 Sz. *kulmása*, [zab]kása, Deussen: bab.

3 Az életben maradás fontosabb az ételmaradék (rituális) tisztátalanságánál.

4 Az *udgátri* pap és segítői (*prasztótri*, *pratihartri* és *szubrahmanja* pap).

⁹– *Prasztótri!* Ha anélkül énekeled el a bevezető éneket (*prasztáva*), hogy ismernéd a hozzá tartozó istenséget, széthasad a fejed!

¹⁰Ugyanezt mondta a *udgátri* papnak:

– *Udgátri!* Ha anélkül kántálod el a főéneket, hogy ismernéd a hozzá tartozó istenséget, széthasad a fejed!

És a *pratihartrinak* is:

¹¹– *Pratihartri!* Ha anélkül éneklel el a válaszéneket (*pratihára*), hogy ismernéd a hozzá tartozó istenséget, széthasad a fejed!

[A papok] abbahagyták, és némán ültek [ott].

1.11 ¹Ekkor az áldozatbemutató így szólt hozzá:

– Tiszteletre méltó uram, nagyon szeretném tudni, hogy ki vagy te.

– Usaszi Csákrájana vagyok – válaszolta.

²– Tiszteletre méltó uram, téged kerestelek az összes papi teendő ellátására. Csak azért választottam másokat, mert téged nem találtalak. ³Kérlek, most már lásd el te az összes papi teendőket!

– Rendben van. De énekeljék továbbra is ugyanók [– az én irányításom alatt –] a dicsézőénekeket! És add meg nekem is ugyanazt a díjat, amit nekik adtál!

– Rendben van – felelte az áldozatbemutató.

⁴Ekkor a *prasztótri* pap közelebb húzódott [és megkérdezte Usasztótól]:

– Tiszteletre méltó uram, [az imént] ezt mondtad nekem: „*Prasztótri!* Ha anélkül énekeled el a bevezető éneket, hogy ismernéd a hozzá tartozó istenséget, széthasad a fejed!” Melyik ez az istenség?

⁵– A lélegzet – válaszolta. Mindezek a lények belépnek a lélegzetbe (*prána*), és a lélegzettel kelnek fel. Ez a bevezető énekhez (*prasztáva*) tartozó istenség. Ha anélkül énekelted volna el a bevezető éneket, miután figyelmeztettelek, hogy ismerted volna a hozzá tartozó istenséget, széthasadt volna a fejed!

⁶Ekkor az *udgátri* pap közelebb húzódott [és megkérdezte Usasztitól]:

– Tiszteletre méltó uram, [az imént] ezt mondtad nekem: „*Udgátri!* Ha anélkül kántálod el a főéneket, hogy ismernéd a hozzá tartozó istenséget, széthasad a fejed!” Melyik ez az istenség?

⁷– A Nap – válaszolta Usaszi. Mindezek a lények a magasan (*ucscsaisz*) levő Napnak énekelnek (*gájanti*). Ez a főénekhez (*udgít-ha*) tartozó istenség. Ha anélkül kántáltad volna el a főéneket, miután figyelmeztettelek, hogy ismerted volna a hozzá tartozó istenséget, széthasadt volna a fejed!

⁸Ekkor a *pratihartri* pap közelebb húzódott [és megkérdezte Usasztitól]:

– Tiszteletre méltó uram, [az imént] ezt mondtad nekem: „*Pratihartri!* Ha anélkül éneked el a válaszéneket, hogy ismernéd a hozzá tartozó istenséget, széthasad a fejed!” Melyik ez az istenség?

⁹– Az étel – válaszolta. Mindezek a lények azáltal élnek, hogy ételt vesznek magukhoz (*pratiharamána*). Az a válaszénekhez (*pratihára*) tartozó istenség. Ha anélkül énekelted volna el a válaszéneket, miután figyelmeztettelek, hogy ismerted volna a hozzá tartozó istenséget, széthasadt volna a fejed!

1.12 ¹Most a kutyák főéneke következik. Egyszer Baka Dálbhja, avagy Gláva Maitréja útra kelt, hogy a *védikus* recitációt gyakorolja^[1].

²Megjelent előtte egy fehér kutya. Több kutya is követette. Így szóltak hozzá:

– Tiszteletre méltó urunk, adj nekünk ételt^[2] az énekeddel, mert éhesek vagyunk!

³– Holnap reggel gyertek el, és találkozzatok velem ugyanitt! – mondta nekik.

1 A *Védát* tanulmányozza (*szvádhjája*).

2 Énekelj nekünk ételt, teremts nekünk ételt énekeddel (*annam nó... ágájatu!*)

Baka Dálbhja, avagy Gláva Maitréja várt [rájuk].

⁴Ahogy a *bahispavamánát*¹ kántálni készülő papok összefogódzva körbelopakodnak, úgy lopakodtak körbe ők is. Majd miután együtt leültek, kiejtették a *him* szótágot.

⁵„Óm... Együnk! Óm... Igyunk! Óm... Varuna, Pradzsápati és Szavitri isten hozzon ételt ide! Ó, Étel Ura! Ételt... hozzál ide... hozzál ide...! Óm...!

1.13 ¹A *hau* hang ez a világ, a *hai* a szél, az *atha* a Hold, az *iha* az Önmaga (*átman*), az *í* a tűz, ²az *ú* a Nap, az *é* az invokáció (*nihava*), az *au-hó-i* a Mindenistenek, a *him* Pradzsápati, a *szvara* a lélegzet, *já* az étel, *virádzs* a beszéd.

³A tizenharmadik rituális felkiáltás a *hum*, ami változó, [jelentése] nincs meghatározva.

⁴A beszéd tejet ad annak, a beszéd tejét, és lesz étele, a [saját] ételét eheti majd, aki a *számanok* titkos tanítását (*upanisad*) ismeri, titkos tanítását ismeri.

Második fejezet

2.1 ¹A *számannak* mint egésznek a tisztelete jó dolog (*szádhu*). Ami jó, arra azt mondják, hogy „értékes” (*száman*), ami nem jó, arra azt mondják, hogy „értéktelen” (*aszáman*).

²Azt is mondják, hogy „kedves szavakkal (*számná*) közeledett felé”, ami alatt azt értik, hogy „jó szándékkal közeledett”; és azt is mondják, hogy „durva szavakkal (*aszámná*) közeledett felé”, ami alatt azt értik, hogy „rossz szándékkal (*aszádhu*) közeledett”.

¹ Kinti ének a megtisztított *szómának*, amely *számanok* meghatározott sorozatának kántálását jelenti (*sztótra*), és *ricsek* recitációjával jár együtt (*sasztra*).

³Amikor jó dolog (*szádhu*) történik, azt is mondják: „Ó, micsoda szerencsénk (*száman*) van!”, vagyis „Milyen jó dolgunk van!” Amikor rossz dolog (*aszádhu*) történik, azt is mondják: „Ó, micsoda balszerencsénk (*aszáman*) van!”, vagyis „Milyen rossz dolgunk van!”

⁴Aki tudja ezt, és jóként (*szádhu*) tiszteli a *számant*, ahhoz a jó dolgok bizonytal utat találnak, és a sajátjai lesznek.

2.2 ¹A világokban az ötrétű *számant* kell tisztelni. A *him* hang [zümmögése] (*hinkára*) a Föld; a bevezető ének (*prasztáva*) a tűz; a főének (*udgítha*) a Köztitér; a válaszének (*pratihára*) a Nap; és a záróének (*nidhana*) az Ég – íme, felfelé.

²Most pedig visszafelé: a *him* hang [zümmögése] az Ég; a bevezető ének a Nap; a főének a Köztitér; a válaszének a tűz; a záróének a Föld.

³A világ – felfelé és visszafelé is – kedvezni fog annak, aki tudja ezt, és a világokban az ötrétű *számant* tiszteli.

2.3 ¹Az esőben az ötrétű *számant* kell tisztelni. A *him* hang [zümmögése] a vihar előszele; a bevezető ének az, amikor a felhő kialakul; a főének az, amikor esik; a válaszének az, amikor dörög és villámlik; és a záróének az, amikor eláll [az eső].

²Eső esik a számára, és esőt hullat az, aki tudja ezt, és az esőben az ötrétű *számant* tiszteli.

2.4 ¹Minden vízben az ötrétű *számant* kell tisztelni. A *him* hang [zümmögése] az, amikor a felhő összesűrűsödik;

a bevezető ének az, amikor esik; a főének a keleti folyók¹; a válaszének a nyugati folyók²; és a záróének az óceán.

²Nem fullad vízbe, de bőségesen lesz vize annak, aki tudja ezt, és minden vízben az ötrétű *számant* tiszteli.

2.5 ¹Az évszakokban az ötrétű *számant* kell tisztelni. A *him* hang [zümmögése] a tavasz; a bevezető ének a nyár; a főének az esős évszak; a válaszének az ősz; és a záróének a tél.

²Az évszakok megfelelőek lesznek a számára, és sok évszakot fog élvezni, aki tudja ezt, és az évszakokban az ötrétű *számant* tiszteli.

2.6 ¹A [házi]állatokban (*pasu*) az ötrétű *számant* kell tisztelni. A *him* hang [zümmögése] a kecskék; a bevezető ének a juhok; a főének a tehének; a válaszének a ló; és a záróének az ember.

²Lesznek állatai, nyájakban fog bővelkedni az, aki tudja ezt, és az állatokban az ötrétű *számant* tiszteli.

2.7 ¹Az életműködésekben (*prána*) az ötrétű, mindennél tágasabb *számant* kell tisztelni. A *him* hang [zümmögése] a lélegzet; a bevezető ének a beszéd; a főének a látás; a válaszének a hallás; és a záróének az elme. Mert ezek mindennél tágasabbak.

²Övé lesz, ami mindennél tágasabb, elnyeri a mindennél tágasabb világokat, aki tudja ezt, és az életműködésekben az ötrétű, mindennél tágasabb *számant* tiszteli. Ennyit az ötrétűről.

1 „Amelyek kelet felé folynak” (*jáh prácsjah szjandanté*).

2 „Amelyek nyugat felé [folynak]” (*jáh praticsjah*).

2.8 Most pedig a hétrétűről:

¹A beszédben a hétrétű *számant* kell tisztelni. A beszédben minden kiejtett *hum* hang a *him* hang [zümmögése] (*hinkára*), minden kiejtett *pra* előtag bevezető ének (*prasztáva*), minden kiejtett *á* előtag nyitány (*ádi*). ²Minden kiejtett *ud* főének (*udgitha*), minden kiejtett *prati* válaszének (*pratihára*), minden kiejtett *upa* végkifejlet (*upadrava*), minden kiejtett *ni* záróének (*nidhana*).

³A beszéd tejet ad annak, a beszéd tejét, és lesz étele, a [saját] ételét eheti majd, aki tudja ezt, és a beszédben a hétrétű *számant* tiszteli.

2.9

¹A hétrétű *számant* ama Napként kell tisztelni. [A Nap] mindig ugyanaz (*szama*), ezért *száman*. „Rám néz!” „Rám néz!” – [így fordul] egyformán mindenkihez, ezért *száman*.

²Az embernek tudnia kell, hogy minden teremtmény hozzá kötődik. Felkelte előtt [a Nap] a *him* hang [zümmögése] (*hinkára*). A háziállatok hozzá kötődnek. Ezért adnak ki *him* hangot. Mert a *száman* *him* hangjából részesülnek.

³Az éppen felkelő [Nap] a bevezető ének (*prasztáva*). Az emberek hozzá kötődnek. Ezért szeretik a dicséretet (*prasztuti*) és a hírnevet (*prasanszá*). Mert a *száman* bevezető énekéből részesülnek.

⁴A teheneket [fejésre] összeterező [reggeli Nap] a nyitány (*ádi*). A madarak hozzá kötődnek. Ezért röpködnek a levegőégben¹ támasz nélkül fenntartva (*ádája*) magukat. Mert a *száman* nyitányából részesülnek.

1 Köztitérben (*antariksa*).

⁵Az éppen delelő [Nap] a főének. Az istenek hozzá kötődnek. Ők Pradzsápati legjobb gyermekei. Mert a száman főénekéből részesülnek.

⁶A délutáni [Nap] a válaszének (*pratihára*). A magzatok hozzá kötődnek. Ezért maradnak belül (*pratihrita*), és nem esnek ki. Mert a száman válaszénekéből részesülnek.

⁷A kora esti [Nap] a végkifejlet (*upadrava*). A vadállatok^[1] hozzá kötődnek. Ezért amikor meglátnak egy embert, rejtekhelyükre, odújukba futnak (*upadravanti*). Mert a száman végkifejletéből (*upadrava*) részesülnek.

⁸Az éppen lemenő [Nap] a záróének (*nidhana*). Az ősatyák hozzá kötődnek. Ezért helyezik le [nyughelyükre] (*nidadhati*) őket. Mert a száman záróénekéből részesülnek.

Nos, így tisztelik ama Napként a hétrétű számant.

2.10¹A hétrétű számant az Önmagával egyezőként^[2], a halálon túliként kell tisztelni. A *him* hang [zümmögése] (*him-ká-ra*) három szótag. A bevezető ének (*pra-sztá-va*) három szótag. Ez egyenlő.

²A nyitány (*á-di*) két szótag, a válaszének (*pra-ti-há-ra*) négy szótag. Ha áteszünk belőle egy szótagot [a másikba], akkor egyenlő [lesz].

³Az *ud-gí-tha* három szótag. A végkifejlet (*u-pa-dra-va*) négy szótag. Ha hármat-hármat veszünk mindkettőből, az egyenlő. Megmarad egy szótag (*a-ksa-ra*), ami [maga is] három szótag, így egyenlő.

⁴A záróének (*ni-dha-na*) három szótag, így ez is egyenlő [velük]. Ez összesen huszont két szótag.

1 Erdei állatok (*aranja*).

2 Olivelle 2008: „önnön mértéke szerint” (*átmaszammitam*).

⁵Huszonegy [szótag] révén [az ember] eléri a Napot: a Nap ott [fenn] innen bizony a huszonegyedik. A huszonkettedik [szótag] révén elnyeri^[1] a Napon túlit: a mennyboltot (*náka*), a szentvédésnélkülít.

⁶Elnyeri a Napot, sőt a Nap elnyerésénél is nagyobb győzelmet arat, aki tudja ezt, és az Önmagával megegyezőként, a halálon túliként tiszteli a *számant*, [úgy] tiszteli a *számant*.

2.11 ¹A *him* hang az elme; a bevezető ének a beszéd; a főének a látás; a válaszének a hallás; a záróének a lélegzés. Ez az életműködésekre rászótt *Gájatra* [száman].

²Aki ismeri ezt az életműködésekre rászótt *Gájatrát*, az életműködések birtokosa lesz; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. Légy nagyszívű (*mahámanasz*)! – ez az alapszabály^[2].

2.12 ¹A *him* hang [zümmögése]: amikor a tüzet köpülik; a bevezető ének: amikor a füst megjelenik; a főének: amikor ég [a tűz]; a válaszének: amikor izzik a parázs; a záróének: amikor kialszik [a tűz]. Ez a tűzre rászótt *Rathantara* [száman].

²Aki ismeri ezt a tűzre rászótt *Rathantarát*, a szent tudástól ragyogó (*brahmavarcsaszin*) lesz, és [megfelelő] ételt ehethet^[3]; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. A tűz felé [fordulva] ne hörpints [a tenyeredből], és ne is köpj arra [tisztító vizet] – ez az alapszabály.

1 Legyőzi (*dzsajati*).

2 Fogadalom, vezérével (*vrata*).

3 Az ételt fogyasztó: tapasztal. Megtapasztalja a valóságot, az igazságot.

2.13 ¹A *him* hang [zümögése]: amikor elhívja; a bevezető ének: amikor *azt* kéri; a főének: amikor a nővel egymás mellé fekszenek; a válaszének: amikor a nőre ráfekszik; a záróének: amikor a csúcsra ér és elélvez. Ez a szeretkezésre rászótt *Vámadévja [száman]*.

²Aki ismeri ezt a szeretkezésre rászótt *Vámadévját*, célt ér a szeretkezésben, minden aktussal utódot nemz; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. Ne utasíts vissza egyetlen nőt sem!^[1] – ez az alapszabály.

2.14 ¹A *him* hang [zümögése]: a kelő Nap; a bevezető ének: a felkelt Nap; a főének: a delelő Nap; a válaszének: a délutáni Nap; a záróének: a lenyugvó Nap. Ez a Napra rászótt *Brihat [száman]*.

²Aki ismeri ezt a Napra rászótt *Brihatot*, ragyogó (*tédzsaszvin*) lesz, és [megfelelő] ételt ehet; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. Ne vádold a meleget adót! – ez az alapszabály.

2.15 ¹A *him* hang [zümögése]: amikor a felhők (*abhra*) gyülekeznek; a bevezető ének: amikor egy esőfelhő (*méggha*) kialakul; a főének: amikor zuhog az eső; a válaszének: amikor dörög és villámlik; a záróének: amikor eláll az eső. Ez az esőfelhőre (*pardzsanja*) rászótt *Vairúpa [száman]*.

²Aki ismeri ezt az esőfelhőre rászótt *Vairúpát*, mindenféle szép állatot tart elkerítve; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. Ne vádold az esőt! – ez az alapszabály.

¹ „Ne taszíts el (*pari-√hri*) magadtól egyetlen nőt sem!”

2.16¹A *him* hang [zümmögése]: a tavasz; a bevezető ének: a nyár; a főének: az esős évszak; a válaszének: az ősz; a záróének: a tél. Ez az évszakokra rászótt *Vairádzsa* [száman].

²Aki ismeri ezt az évszakokra rászótt *Vairádzsát*, kitűnik (*virádzsati*) utódaiban és állataiban, és a szent tudástól ragyogó lesz; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. Ne vádold az évszakokat! – ez az alapszabály.

2.17¹A *him* hang [zümmögése]: a Föld; a bevezető ének: a Köztitér; a főének: az Ég; a válaszének: az égtájak; a záróének: az óceán. Ez a világokra rászótt *Sakvarí* [száman].

²Aki ismeri ezt a világokra rászótt *Sakvarít*, világokat fog birtokolni; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. Ne vádold a világokat! – ez az alapszabály.

2.18¹A *him* hang [zümmögése]: a kecskék; a bevezető ének: a juhok; a főének: a tehenek; a válaszének: a lovak; a záróének: az ember. Ez az állatokra rászótt *Révatí* [száman].

²Aki ismeri ezt az állatokra rászótt *Révatít*, állatokat fog birtokolni; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. Ne vádold az állatokat! – ez az alapszabály.

2.19¹A *him* hang [zümmögése]: a szőrzet [és a haj]; a bevezető ének: a bőr; a főének: a hús; a válaszének:

a csont; a záróének: a velő. Ez a testrészekre rászótt *Jadzsnjájadzsnyija* [száman].

²Aki ismeri ezt a testrészekre rászótt *Jadzsnjájadzsnyiját*, annak minden testrésze meglesz, és egyetlen testrésze sem lesz hibás; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. Ne egyél velőt egy évig! – ez az alapszabály. Vagy egyáltalán ne egyél velőt!

2.20 ¹A *him* hang [zümmögése]: a tűz; a bevezető ének: a szél; a főének: a Nap; a válaszének: a csillagzatok; a záróének: a Hold. Ez az istenségekre rászótt *Rádzsana* [száman].

²Aki ismeri ezt az istenségekre rászótt *Rádzsanát*, az ezekkel az istenségekkel egyvilágú, egyhatalmú lesz: eggyé válik velük; kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, bővelkedni fog ivadékokban és jószágban, és nagy hírnévre tesz szert. Ne vádolj papot! – ez az alapszabály.

2.21 ¹A *him* hang [zümmögése]: a hármasság; a bevezető ének: e három világ; a főének: a tűz, a szél és a Nap; a válaszének: a csillagok, a madarak és a fény szemcsék^[1]; a záróének: a kígyók, a *gandharvák* és az *ősatyák*. Ez a mindenségre rászótt *száman*.

²Aki ismeri ezt a mindenségre rászótt *számant*, a mindenséggé lesz.

³Ezzel kapcsolatos a vers (*slóka*):

Ennél az ötféle hármasságnál
Semmi sem ősbibb, semmi sem kitünőbb.

¹ Fényrészecskék, fénylő [por]szemcsék; fény sugarak (*marícsi*).

⁴Aki tudja ezt, az mindent tud,
Azt megajándékozza minden égtáj.

„[Az] Egész vagyok!”^[1] – ennek szentelődjön! Ez az alapszabály.

2.22 ¹A száman tehénbögésre emlékeztető „üvöltő” ének módját (*vinardi*) választom – ez Agni főéneke. A nem kivehető [ének mód] Pradzsápatié; a [jól] kivehető Szómáé; a lány és sima Vájué; a sima és erőteljes Indráé; a szalonkaszerű^[2] Brihaszpatié; a rosszul hangzó pedig Varunáé. [A papnak] mindegyiket gyakorolnia kell, de Varunáét kerülje!

²„Adjak halhatatlanságot az isteneknek énekemmel!”^[3] – így énekeljen! „Az ösöknek áldozati ételt, az embereknek reményt, az állatoknak füvet és vizet, az áldozatbemutatónak a mennyei világot, magamnak [pedig] ételt adjak énekemmel!” – elméjével erre összpontosítva énekelje a dicséretet!

³Az összes magánhangzó Indra megtestesülése (*átman*); az összes réshang Pradzsápati megtestesülése; az összes zárhang a Halál megtestesülése. Ha valaki kritizálja őt azért, ahogyan a magánhangzókat kiejti, válaszolja ezt neki: „Indrában leltem menedékre, ő majd válaszol neked.”

⁴Ha valaki kritizálja őt azért, ahogyan a réshangokat kiejti, válaszolja ezt neki: „Pradzsápatiban leltem menedékre, ő majd összeszűz téged.” Ha valaki kritizálja őt azért, ahogyan a zárhangokat

1 „Minden vagyok” (*sarvam aszmi*).

2 Sz. *kraunca*. (MWD: „curlew-like”). A szalonkák jól ismert párosodási rítusa a dürrögés, amelyre általában alkonyatkor kerül sor. Ennek során a hímek körberöpködnek az erdőszélen, az erdei tisztásokon, s közben jellegzetes püsszegő, korrogó hangot hallatnak. Ugyanakkor Dave 2005 (1985), 491: közönséges vagy szürke daru (*Grus grus*, Common Crane). Deussen 1997, Olivelle 2008: kócsaghoz hasonló („like a heron”); Roebucknál pedig gólya- vagy daruszerű („crane-like”).

3 „Hívjam életre, váltsam valóra, teremtsen meg énekemmel a halhatatlanságot az istenek számára (*amritatvam dévabhja ágájáni*)!

kat kiejti, válaszolja ezt neki: „A Halálban leltem menedékre, ő majd eléget téged.”

⁵Minden magánhangzót szépen zengve (*ghósavat*), erőteljesen kell kiejtenie, arra gondolva: „Adjak erőt Indrának!” Minden réshangot tisztán, lenyelés vagy kihagyás nélkül kell kiejtenie, arra gondolva: „Adjam át magam Pradszápatinak!” Minden zárhangot határozottan, nem összerosódva kell kiejtenie, arra gondolva: „Tartsam távol magamat a Haláltól!”

2.23¹A Törvénynek (*dharma*) három törzse van. Az első az áldozat, a *védák* tanulmányozása, az adakozás. A második az aszkézis. A harmadik a *védikus* tanítvány (*brahmácsárin*) [odaadása], aki tanítója házában lakik, ki sem mozdul tanítója házából. Ezek mindegyike érdeme szerinti világokat nyer el. Aki a Brahmanban megszilárdul, eléri a halhatatlanságot.

²Pradszápati melengette^[1] a világokat, és miután melengette azokat, a hármastudás kelt ki belőlük. Melengette a hármastudást, és miután melengette azt, a „*Bhúr, Bhuvasz, Szvar*” szótagok merültek fel belőle.

³Melengette a szótagokat, és miután melengette azokat, az *Óm* kelt ki belőlük. Ahogyan minden levelet átszűrnak, és összefognak egy [hegyes] pálcikával, úgy jár át és fog össze minden szót az *Óm*. E mindenség nem más, mint *Óm*, nem más, mint *Óm*.

2.24¹A szent tudásban jártasak (*brahmavádin*) kérdezik: „Ha a reggel kisajtolta [*szóma*] a Vaszkúé, a déli sajtolás a Rudrúké, a harmadik sajtolás pedig az Áditjúké és a Mindenisteneké, ²hol van akkor az áldozatbemutató világa?”

¹ Kotlott rajtuk, (testével) felmelegítette, keltegette őket (*abhjapatat, abhi-√tap*).

Aki nem tudja erre a választ, az hogyan mutathat be áldozatot?
Csak aki tudja, az mutasson be áldozatot!

³Mielőtt elkezdik a reggeli litániát^[1], [az áldozatbemutató] észak felé fordulva a családi tűz (*gárhapatja*)^[2] mögött ül, és a Vaszuk *számanját* éneкли:

⁴Nyisd ki a világ ajtaját,
Hogy megláthassuk arcodat
És királyi hatalmadat!

⁵Ezután a felajánlást a tűzbe önti [e szavakkal]: „Hódolat Agninak, a Földön lakozónak, a világban lakozónak. Találj világot nekem, az áldozatbemutónak! Bizony ez [immár] az áldozatbemutató világa. ⁶Ide megyek én, az áldozatbemutató, miután életem véget ér, *Szváhá!* Üsd ki a reteszt!” Miután ezt mondta, felkel. A Vaszuk [pedig] neki ajánlják a reggeli sajtolást.

⁷Mielőtt elkezdik a déli litániát, az áldozatbemutató észak felé fordulva az *ágnídhrija* tűz mögött ül, és a Rudrák *számanját* éneкли:

⁸Nyisd ki a világ ajtaját,
Hogy megláthassuk arcodat
S kiterjesztett hatalmadat!

⁹Ezután a felajánlást a tűzbe önti [e szavakkal]: „Hódolat Vájunak, a Levegőégben lakozónak, a világban lakozónak! Találj világot nekem, az áldozatbemutónak! Bizony ez [immár] az áldozatbemutató világa. ¹⁰Ide megyek én, az áldozatbemutató, miután életem véget ér, *Szváhá!* Üsd ki a reteszt!” Miután ezt mondta, felkel. A Rudrák [pedig] neki ajánlják a déli sajtolást.

1 A reggeli [szóma]sajtolás megkezdése előtt.

2 A kör alaprajzú családi tűzhelyen égő tűz.

¹¹Mielőtt elkezdik a harmadik litániát, az áldozatbemutató észak felé fordulva a felajánlási tűz (*áhavanija*)^[1] mögött ül, és az Áditják *számanját* éneкли:

¹²Nyisd ki a világ ajtaját,
Hogy megláthassuk arcodat
És abszolút hatalmadat!

Ez az Áditjáké. És most a Mindenisteneké:

¹³Nyisd ki a világ ajtaját,
Hogy megláthassuk arcodat
S legteljesebb hatalmadat!

¹⁴Ezután a felajánlást a tűzbe önti [e szavakkal]: „Hódolat az Áditjáknak és a Mindenisteneknek, az Égben lakozóknak, a világban lakozóknak! Találjatok világot nekem, az áldozatbemutatónak! Bizony ez [immár] az áldozatbemutató világa. ¹⁵Ide megyek én, az áldozatbemutató, miután életem véget ér, *Szváhá!* Üsd ki a reteszt!” Miután ezt mondta, felkel.

¹⁶Az Áditják és a Mindenistenek [pedig] neki ajánlják a harmadik sajtolást. Az áldozat teljes nagyságát és célját (*mátra*) ismeri az, aki tudja ezt, aki tudja ezt.

1 A négyzet alaprajzú felajánlási tűzhelyen égő tüzet jelöli.

Harmadik fejezet

3.1 ¹Az istenek méze bizony a Nap ott [fenn]; a kaptár vízszintes tartórúdja^[1] az Ég; a lépes méz a Köztitér; az ivadékok^[2] a fényzemcsék.

²Keleti mézfolyamai a Nap keleti sugarai; a méhek a *ricsek*; a virág a *Rigvéda*, a nektár a halhatatlan vizek. E *ricsek* azok [a halhatatlan vizek].

³[A *ricsek*] melengették a *Rigvédát*, és miután melengették, az esszenciája – dicsfény, ragyogás, erő, energia és megfelelő táplálék formájában – életre kelt.

⁴Ez mind kifolyt, és utat talált a Naphoz. Ez az, ami a Nap vöröslő megjelenését adja.

3.2 ¹Déli mézfolyamai a Nap déli sugarai; a méhek a *jadzsuszok*; a virág a *Jadzsurvéda*. A nektár a halhatatlan vizek. Ezek a *jadzsuszok* azok [a halhatatlan vizek].

²[A *jadzsuszok*] melengették a *Jadzsurvédát*, és miután melengették, az esszenciája – dicsfény, ragyogás, erő, energia és megfelelő táplálék formájában – életre kelt.

³Ez mind kifolyt, és utat talált a Naphoz. Ez az, ami a Nap fehérlő megjelenését adja.

1 Általában nádból készült keresztrúd a kaptárban, amely a lépes mézet tartja (*tirascsínavansa*).

2 *Sz. putra*, ami e kontextusban a lárvákra utal.

3.3 ¹Nyugati mézfolyamai a Nap nyugati sugarai; a méhek a számanok; a virág a Számavéda. A nektár a halhatatlan vizek. E számanok azok [a halhatatlan vizek].

²[A számanok] melengették a Számavédát, és miután melengették, az esszenciája – dicsfény, ragyogás, erő, energia és megfelelő táplálék formájában – életre kelt.

³Az mind kifolyt, és utat talált a Naphoz. Ez az, ami a Nap sötétlő megjelenését adja.

3.4 ¹Északi mézfolyamai a Nap északi sugarai; a méhek az Atharvanok és Angiraszok igéi; a virág a történetek és legendák. Ezek az igék azok [a halhatatlan vizek]. ²[Az igék] melengették a történeteket és legendákat, és miután melengették, az esszenciájuk – dicsfény, ragyogás, erő, energia és megfelelő táplálék formájában – életre kelt. ³Ez mind kifolyt, és utat talált a Naphoz. Ez az, ami a Nap sötétnél is sötétebb megjelenését adja.

3.5 ¹Felfelé [áramló] mézfolyamai a Nap felfelé [irányuló] sugarai; a méhek a titokzatos kijelentések; a virág a Brahman. Ezek [a titokzatos kijelentések] azok [a halhatatlan vizek].

²[A titokzatos kijelentések] melengették a Brahmant; és miután melengették, az esszenciája – dicsfény, ragyogás, erő, energia és megfelelő táplálék formájában – életre kelt.

³Ez mind kifolyt, és utat talált a Naphoz. Ez az, ami mintegy a Nap közepében remeg.

⁴Ezek valóban az esszenciák esszenciái, mert a védák az esszenciák, ezek [a titokzatos kijelentések] pedig az esszenciái azoknak.^[1] Ezek valóban a nektárok nektárjai, mert a védák a nektárok, ezek [a titokzatos kijelentések] pedig a nektárjai azoknak.

¹ A védák esszenciája nem más, mint e titokzatos [szimbolikus] kifejezések.

3.6 ¹E nektárok közül az elsón a Vaszuk élnek szájukkal [és vezetőjükkel]¹¹, Agnival. Az istenek ugyanis nem esznek és nem isznak. Már e nektárt látva [is] jóllaknak.

²Ugyanebben a [vöröslő] formában merülnek el, [s] ebből a formából emelkednek ki.

³Aki e nektárt megismeri, az a Vaszuk egyikévé válik, maga Agni lesz a szája [és vezetője], s már e nektárt látva is jóllakik. Ugyanebben a [vöröslő] formában merül el, [s] ebből a formából emelkedik ki.

⁴Övé lesz a Vaszuk [mindenek feletti] uralma (*ádhipatja*) és [abszolút] hatalma (*szvárádzsja*), amíg a Nap keleten kel fel, és nyugaton nyugszik le.

3.7 ¹E nektárok közül a másodikon a Rudrák élnek szájukkal [és vezetőjükkel], Indrával. Az istenek ugyanis nem esznek és nem isznak. Már e nektárt látva [is] jóllaknak.

²Ugyanebben a [fehérlő] formában merülnek el, [s] ebből a formából emelkednek ki.

³Aki e nektárt megismeri, az a Rudrák egyikévé válik, maga Indra lesz a szája [és vezetője], s már e nektárt látva is jóllakik. Ugyanebben a [fehérlő] formában merül el, [s] ebből a formából emelkedik ki.

⁴Övé lesz a Rudrák [mindenek feletti] uralma és [abszolút] hatalma, amíg a Nap délen kel fel, és északon nyugszik le, ami kétszer annyi ideig tart majd, mint az [az időszak], amíg a Nap keleten kel fel, és nyugaton nyugszik le.

1 Sz. *mukha*, száj; vezető.

3.8 ¹E nektárok közül a harmadikon az Áditják élnek szájukkal [és vezetőjükkel], Varunával. Az istenek ugyanis nem esznek és nem isznak. Már e nektárt látva [is] jóllaknak.

²Ugyanebben a [sötétlő] formában merülnek el, [s] ebből a formából emelkednek ki.

³Aki e nektárt megismeri, az az Áditják egyikévé válik, maga Varuna lesz a szája [és vezetője], s már e nektárt látva is jóllakik. Ugyanebben a [sötétlő] formában merül el, [s] ebből a formából emelkedik ki.

⁴Övé lesz az Áditják [mindenek feletti] uralma és [abszolút] hatalma, amíg a Nap nyugaton fog felkelni és keleten lenyugodni, ami kétszer annyi ideig tart majd, mint az [az időszak], amíg a Nap délen kel fel, és északon nyugszik le.

3.9 ¹E nektárok közül a negyediken a Marutok élnek szájukkal [és vezetőjükkel], Szómával. Az istenek ugyanis nem esznek és nem isznak. Már e nektárt látva [is] jóllaknak.

²Ugyanebben a [sötétnél is sötétebb] formában merülnek el, [s] ebből a formából emelkednek ki.

³Aki e nektárt megismeri, az a Marutok egyikévé válik, maga Szóma lesz a szája [és vezetője], s már e nektárt látva is jóllakik. Ugyanebben a [sötétnél is sötétebb] formában merül el, [s] ebből a formából emelkedik ki.

⁴Övé lesz a Marutok [mindenek feletti] uralma és [abszolút] hatalma, amíg a Nap északon fog felkelni, és délen lenyugodni, ami kétszer annyi ideig tart majd, mint az [az időszak], amíg a Nap nyugaton kel fel, és keleten nyugszik le.

3.10 ¹E nektárok közül az ötödiken a Szádhják élnek szájukkal [és vezetőjükkel], a Brahmannel. Az istenek

ugyanis nem esznek és nem isznak. Már e nektárt látva [is] jólaknak.

²Ugyanebben a [remegő] formában merülnek el, [s] ebből a formából emelkednek ki.

³Aki e nektárt megismeri, az a Szádhják egyikévé válik, maga a Brahman lesz a szája [és vezetője], s már e nektárt látva is jólakik. Ugyanebben a [remegő] formában merül el, [s] ebből a formából emelkedik ki.

⁴Övé lesz a Szádhják [mindenek feletti] uralma és [abszolút] hatalma, amíg a Nap a zeniten fog felkelni és a nadíron lenyugodni, ami kétszer annyi ideig tart majd, mint az [az időszak], amíg a Nap északon kel fel, és délen nyugszik le.

3.11 ¹Azután, hogy a zeniten kelt fel, [a Nap] többé már nem fog felkelni és lenyugodni, hanem középen fog maradni egymagában. Erről szól a vers (*slóka*):

²Soha nem ment le valóban, és nem is kelt fel ott a Nap.
Istenek! Ez az igazság a Brahmantól ne tépjen el!

³Nem kel fel többé [a Nap], és nem is nyugszik le, örök nappala lesz annak, aki ismeri ezt, a Brahman titkos tanítását.

⁴Brahmá megtanította ezt Pradzszápatinak, Pradzszápati Manunak, Manu pedig az ivadékainak. Így tanította meg az atyja Událaka Áruninak – legidősebb fiának – a Brahman[igazságá]t.

⁵Ezért egy apa csak a legidősebb fiának vagy egy arra valóban méltó tanítványnak tanítsa meg a Brahman[igazságá]t,

⁶soha senki másnak, még akkor sem, ha valaki ezt az egész világgal körülvett, kincsekkel teli[Földe]t neki adná, mert ez [a Brahman] sokkal nagyobb annál.

3.12¹Bármilyen, ami csak van, ez az egész teremtés nem más, mint *gájatrí*. E *gájatrí* a beszéd, mert a beszéd éneklél és óvja meg ezt az egész teremtést.

²E *gájatrí* ugyanaz, mint a Föld, mert ez az egész teremtés ezen [a Földön] alapul, és sohasem terjed túl ennek határain.

³E Föld ugyanaz, mint az ember eme teste (*saríra*), mert az életműködések ezen [a testen] alapulnak, és sohasem terjednek túl ennek határain.

⁴Az ember eme teste ugyanaz, mint a szív az emberben, mert az életműködések ezen [a szíven] alapulnak, és sohasem terjednek túl ennek határain.

⁵A *gájatrí* négy lábú és hatrétű. Erről szól a *rics*:

⁶Nagysága éppen ekkora,
és az ember mégis nagyobb:
E lények negyedrésze csupán,
a maradék a Mennybe nyúl.^[1]

⁷Amit az emberek Brahmának neveznek, nem más, mint az emberen kívüli tér (*ákása*); és ez az emberen kívüli tér ⁸bizony ugyanaz, mint az emberen belüli tér; és ez az emberen belüli tér ⁹ugyanaz, mint a szíven belüli tér: teljes és kimeríthetetlen. Aki tudja ezt, az teljes és kimeríthetetlen dicsőséget nyer el.

3.13¹Mármost a szívnek öt isteni nyílása van. Keleti nyílása a *prána*, a látás, a Nap. Ragyogóként és a megfe-

¹ RV 10.90.3 (Fórizs 1995, 141). Az utolsó két sor szó szerint: „Az összes lény [csupán egy] lába (*pádó 'szja szarva bhútáni*), három lába halhatatlan[ság] az Égben (*tripád aszjámrítam divi*).”

lelő táplálékként kell elmélkedni róla (*upászíta*). Aki tudja ezt, ragyogó lesz, és [megfelelő] ételt ehet.

²Déli nyílása a *vjána*, a hallás, a Hold. Dicsőségként és hírnévként kell elmélkedni róla. Aki tudja ezt, maga is dicsőséges és híres lesz.

³Nyugati nyílása az *apána*, a beszéd, a tűz. A szent tudás ragyogásaként, a megfelelő táplálékként kell elmélkedni róla. Aki tudja ezt, a szent tudástól ragyogó lesz, és [megfelelő] ételt ehet.

⁴Északi nyílása a *szamána*, az elme, az esőfelhő. Tündöklésként és szépségként kell elmélkedni róla. Aki tudja ezt, tündöklő és szép lesz.

⁵Felső nyílása az *udána*, a szél, a tér. Erőként és hatalomként kell elmélkedni róla. Aki tudja ezt, erős lesz, és hatalmas.

⁶Aki így ismeri a Brahman öt emberét, a mennyei világ kapuőreit, annak a családjában hős születik. Aki így ismeri a Brahman öt emberét, a mennyei világ kapuőreit, az a mennyei világba jut.

⁷Mármost a fény (*dzsjótisz*), ami az Égen túl, minden mögött, minden egyes dolog mögött ragyog, a felülmúlhatatlan, legmagasabb világokban, ugyanaz, mint e fény itt, az ember bensejében. Ezt látjuk, ⁸amikor a testet tapintva melegét érezzük. Ezt halljuk^[1], amikor a fülünket befogva mintha zúgást, lobogó tűz ropogását hallanánk. Úgy kell e fényről elmélkedni, mint amit láttak és hallottak. Meglátják szépségét és meghallják dicsőségét annak, aki tudja ezt, aki tudja ezt.^[2]

3.14¹A Brahman: ez az egész [mindenség]. *Taddzsalánként*^[3] kell neki szentelődni, magunkat lecsendesítve.

1 Vö. BÁU 5.9.

2 GRETIL és TITUS utolsó paragrafusa 3, 13.7. Olivelle *dévanágári* szövege szerint az utolsó paragrafus két részből áll (7–8.).

3 A „*taddzsalán*” a „nem [ez], nem [az]” (*néti... néti...*)-hez (lásd BÁU 3, 9.26; 4, 4.22; 4, 5.15) hasonló szimbolikus kijelentés. *Tad-dzsa-la-an*: abból (*tad*) született (*dzsa*), abba tér vissza (*la*), abban lélegzik, vagy azt lélegzi be és ki (*van*).

Az ember bizony elhatározásból (*kratu*) áll: milyen elhatározás vezérli ebben a világban, olyanná válik távozva innen. Ezért határozza el magát!

²Elméből áll, teste lélegzet, alakja fény, szándéka igaz, természete tér^[1], mindent cselekvő, mindent vágyó, mindent szagoló, mindent ízlelő; ezt az egész [mindenség]et magában foglalja, hangtalan, zavartalan.

³Az én [igaz] Önmagam a szívem bensejében kisebb, mint egy rizsszem, kisebb, mint egy árpaszem, kisebb, mint egy mustármag, kisebb, mint egy kölesszem, kisebb mint egy kölesszem belseje. Az én [igaz] Önmagam a szívem bensejében nagyobb, mint a Föld, nagyobb, mint a Köztitér, nagyobb, mint az Ég, nagyobb, mint ezek a világok [együtt].

⁴Az én [igaz] Önmagam a szívem bensejében: mindent cselekvő, mindent vágyó, mindent szagoló, mindent ízlelő, e mindenséget magában foglaló, hangtalan, zavartalan. Ez a Brahman. „Távozva innen Azzá leszek.” Akinek igazán ez lenne [az elhatározása]^[2], [annak számára] nem létezik kétely. Így mondta Sándilja, Sándilja.^[3]

3.15

¹Köztitér belsejű láda,
Alja a föld, nem pusztul el,
Oldalai az égtájak,
Kinyíló teteje az Ég.

Kincset adó ez a láda,
Mert minden^[4] benne rejtezik.

²Keleti égtája a felajánlókanál; déli égtája a hódítás; nyugati égtája a királyi fenség; északi égtája a jólét. Borjuk a szél. Aki tudja,

1 A tér a lényege, igaz természete, önmaga (*ákása-átman*).

2 Lásd 3.14.1.

3 Lásd Sándilja tudása („E” függelék).

4 Mindez (*visvam idam*).

hogy az égtájak borja a szél, az nem fogja sírva gyászolni a fiát. „Én tudom, hogy az égtájak borja a szél. Ne kelljen hát sírva gyászolnom a fiamat!”

³[Vele, vele és vele]^[1] a sérthetetlen kincsesládához
folyamodom menedékért.

[Vele, vele és vele] az éltető lehelethez (*prána*)
folyamodom menedékért.

[Vele, vele és vele] *Bhúr*hoz
folyamodom menedékért.

[Vele, vele és vele] *Bhuvasz*hoz
folyamodom menedékért.

[Vele, vele és vele] *Szvar*hoz
folyamodom menedékért.

⁴Amikor azt mondtam, hogy „az éltető lehelethez folyamodom menedékért”, akkor azt értettem alatta, hogy „az éltető lehelet ez az egész teremtés, ami csak van. Ahhoz folyamodom menedékért.”

⁵Amikor azt mondtam, hogy „*Bhúr*hoz folyamodom menedékért”, akkor azt értettem alatta, hogy „a Földhöz folyamodom menedékért. A Köztitérhez folyamodom menedékért. Az Éghez folyamodom menedékért.”

⁶Amikor azt mondtam, hogy „*Bhuvasz*hoz folyamodom menedékért”, akkor azt értettem alatta, hogy „a tűzhöz folyamodom menedékért. A szélhez folyamodom menedékért. A Naphoz folyamodom menedékért.”

⁷Amikor azt mondtam, hogy „*Szvar*hoz folyamodom menedékért”, akkor azt értettem alatta, hogy „a *Rigvédához* folyamodom menedékért. A *Jadzsurvédához* folyamodom menedékért. A *Számavédához* folyamodom menedékért.”

1 Ide három nevet kell behelyettesíteni.

3.16¹Mármost az áldozat az ember. Első huszonnégy éve alkotja a reggeli [*szóma*]sajtolást. A *gájatra* huszonnégy szótagú, a reggeli sajtolás ezért *gájatrával* történik. A Vaszuk tartoznak hozzá. A Vaszuk a lélegzetek, mert azok tartják meg [biztonságban] (*vászajanti*) ezt a mindenséget.

²Ha valaki ezen időszak alatt megbetegedne, akkor mondja ezt: „Ó, Lélegzetek! Ó, Vaszuk! Terjesszétek ki e reggeli sajtolásomat a déli sajtolásig! Én, az áldozat, ne pusztuljak el a lélegzetek, a Vaszuk között!” Bizonytal felépül, és egészséges lesz megint.

³Következő negyvennégy éve alkotja a déli sajtolást. A *tristubh* negyvennégy szótagú, a déli sajtolás ezért *tristubhbal* történik. A Rudrák tartoznak hozzá. A Rudrák a lélegzetek, mert azok ríkatják meg (*ródajanti*) ezt az egész világot. ⁴Ha valaki ezen időszak alatt megbetegedne, akkor mondja ezt: „Ó, Lélegzetek! Ó Rudrák! Terjesszétek ki e déli sajtolásomat a harmadik sajtolásig!” Én, az áldozat ne pusztuljak el a lélegzetek, a Rudrák között!” Bizonytal felépül, és egészséges lesz megint.

⁵Következő negyvennyolc éve alkotja a harmadik sajtolást. A *dzsagatí* negyvennyolc szótagú, a harmadik sajtolás ezért *dzsagatíval* történik. Az Áditják tartoznak hozzá. Az Áditják a lélegzetek, mert azok veszik vissza (*ádataté*) ezt az egész világot.

⁶Ha valaki ezen időszak alatt megbetegedne, akkor mondja ezt: „Ó, Lélegzetek! Ó, Áditják! Terjesszétek ki e harmadik sajtolásomat a teljes élethosszomig! Én, az áldozat ne pusztuljak el a lélegzetek, az Áditják között!” Bizonytal felépül, és egészséges lesz megint.

⁷Mahidásza Aitaréja bizonyára tudta ezt, amikor így szólt: „Miért gyötörsz ezzel engem? Emiatt nem fogok meghalni.” Száztizenhat évig élt. Aki tudja ezt, az száztizenhat évig él.

3.17¹Amikor valaki éhes, szomjas, és nincs része örömkben: ez az ő felszentelése (*díksá*); ²amikor eszik, iszik, és örömkben részesül: az az előkészület[i rítus] (*upaszad*);

³amikor kacag, ünnepségekre jár és szeretkezik: az a kántálás és recitáció; ⁴az aszkézis (*tapasz*), az adakozás (*dāna*), a becsületesség (*árjava*), a nemártás (*ahinszá*) és az igazmondás (*szatjavacsana*): ezek az ő papoknak szánt adományai (*daksina*).

⁵Ezért mondják: „Szómát fog sajtolni – életet fog adni^[1], szómát sajtol – életet adott.” Ez valóban az ő újjászületése. A fürdés az áldozat végén a halál.

⁶Miután megtanította ezt Krisnának, Dévakí fiának, Ghóra Āngirasza – a szomjtól megszabadulva – így szól: „Halálakor e háromhoz folyamodjon menedékért:

»Kimeríthetetlen vagy! Elpusztíthatatlan vagy! A lélegzet által megerősített^[2] vagy!«” Ezzel kapcsolatos e két *rics*^[3]:

- 1 A sz. szósjati (*aszósta*) mindkettőt jelentheti: $\sqrt{\text{szu}}$, sajtol, $\sqrt{\text{szú}}$, életet ad.
- 2 Sz. *pránaszansita*. Az éltető leheletek által megelevenített; kiéleztet; előkészített; elkészített, késszé tett; megerősített, elhatározott; szilárd.
- 3 RV 8.6.30 (SV 1.1.10), illetve RV 1.50.10 (VS 20.21). Az *upanisad* szerzője azonban e két versszakot nem idézi, hanem kombinálja. Ahol szükségesnek érzi, meg is változtatja a sorokat.

Az eredeti RV 8.6.30abc egy *gájatrí*:

ádit prataszja rétaszó | dzsjótis pasjanti vászaram | paró jad idhjaté divá ||

„Akkor bizony az ősi mag
Reggeli fényét meglátják,
Amely az égen túl kigyúlt.”

Az eredeti RV 1.50.10abcd egy *anustubh*:

ud vajam tamaszasz pari | dzsjótis pasianta uttaram | dévam dévatrá szúriam | ağanma dzsjótir uttamam ||

„Mi [akik] túl[jutottunk] a környező sötét[ség]en;
[Mi] a fensőbb fényt látók,
Az Istenek Istenéhez, a Naphoz,
A Legfőbb Fényhez értünk!”

E két versszakot kombinálja az *upanisad* (lásd aláhúzott sorok).

ádit prataszja rétaszah | ud vajam tamaszasz pari | dzsjótih pasianta uttaram ||
szuвах pasjanta uttaram | dévam dévatrá szúriam | ağanma dzsjótir uttamam ||
dzsjótir uttamam.

„Az ősi mag reggeli fénye” így „az ősi mag fensőbb fénye” lesz; „ők látják” helyett „mi, a látók” szerepel; és bekerül egy új sor is, a 10b módosított változata, amelyben a fényt (*dzsjótisz*) *szuvar* (=szvar) váltja fel.

⁷Akkor mi, az ősi magnak
A környező sötétben túl
A fensőbb fényét már látók

A fensőbb napfényt^[1] már látók
Elértünk a Legfőbb Fényhez,
Az Istenek Istenéhez,

A Naphoz, a Legfőbb Fényhez!

3.18¹ „A Brahman az elme” – így szentelődjön neki. Ez az, ami önmagunkra vonatkozik. Az istenségekre pedig ez vonatkozik: „A Brahman a tér.” Ezzel megmutattuk mindkettőt^[2]: ami önmagunkra vonatkozik, és ami az istenségekre vonatkozik.

²Mármost a Brahman négy lábú. Lábai a beszéd, a lélegzet, a látás és a hallás. Ez az, ami önmagunkra vonatkozik. Az istenekre vonatkozóan pedig: lábai a tűz, a szél, a Nap és az égtájak. Ezzel megmutattuk mindkettőt: ami önmagunkra vonatkozik, és ami az istenekre vonatkozik.

³A Brahman négy lába közül az egyik tehát a beszéd. Fényével, a tűzzel világít és melegít. Aki tudja ezt, az hírnevével, dicsőségével és a szent tudás ragyogásával maga is világít és melegít.

⁴A Brahman négy lába közül a másik tehát a lélegzet. Fényével, a széllel világít és melegít. Aki tudja ezt, az hírnevével, dicsőségével és a szent tudás ragyogásával maga is világít és melegít.

⁵A Brahman négy lába közül a harmadik tehát a látás. Fényével, a Nappal világít és melegít. Aki tudja ezt, az hírnevével, dicsőségével és a szent tudás ragyogásával maga is világít és melegít.

1 Sz. szuvar=szvar, Ég, fényes térség; Nap, napfény, fény, ragyogás, csillogás. A *Bhúr, Bhuvasz, Szvar* szent kifejezések (*vjáhríti*) harmadik tagja is egyben.

2 „Ezzel behelyettesítettük mindkettőt.”

⁶A Brahman négy lába közül a negyedik tehát a hallás. Fényével, az égtájakkal világít és melegít. Aki tudja ezt, az hírnevével, dicsőségével és a szent tudás ragyogásával maga is világít és melegít.

3.19¹„A Brahman a Nap.” Ez behelyettesítés^[1]. Íme ennek a kifejtése:

Kezdetben ez [a mindenség] nemlétező (*aszat*) volt; ez volt a létező (*szat*)^[2]. Ez létrejött, tojássá alakult, egy teljes esztendőn át feküdt [ott], majd kettérepedt, egyik fele ezüstté, másik fele arannyá lett.

²Ezüst fele a Föld, arany fele pedig az Ég. A külső héj a hegyek, a belső hártya a felhők és a köd. Az erek a folyók, a nedv az óceán.

³Ami kikelt belőle, az a Nap ott [fenn]. Amikor megszületett, nyomában örömkialtás és hangos ujjongás támadt, és az összes lény és az összes vágy feléledt. Ezért valahányszor a Nap felkel, valahányszor visszatér, nyomában örömkialtás és hangos ujjongás támad, és az összes lény és az összes vágy feléled.

⁴Aki tudja ezt, és a Brahmannak Napként szentelődik, az biztos lehet abban, hogy kellemes hangok jutnak a fülébe, és örömmel töltik el, örömmel töltik el.

1 Sz. *ádésa*, útmutatás, tanács; szimbolikus kijelentés; behelyettesítés[i szabály]. (Vö. „behelyettesített alak”, Pánini).

2 „Így (*tat*) létező (*szat*) volt.”

Negyedik fejezet

4.1 ¹Dzsánasruti Pautrájana hívő^[1] ember volt, sokat adakozott, rengeteg alamizsnát osztott. Mindenütt menedékhelyeket építtetett; azt akarta, hogy mindenhol az ő ételét egyék.

²Egyik éjjel vadludak repültek el a háza felett, és az egyik madár így szólt a másikhoz:

– Élesszemű, Élesszemű, vigyázz! Dzsánasruti Pautrájana fénye úgy árad szét [az Égen], mintha nappal lenne. Hozzá ne érj, különben megégsz!

³A másik így válaszolt:

– Ki ez, akiről úgy beszélsz, mintha [legalábbis] a taligás Raikva lenne?

– Miféle taligás Raikva?

⁴– Ahogyan [a kockajátékban] a *krita* dobáshoz^[2] hozzáadódik a [z összes] kisebb dobás, ugyanúgy kerül őhöz mindaz a jó, amit az emberek tesznek. Ugyanez igaz arra, aki tudja azt, amit ő tud.

⁵Dzsánasruti Pautrájana végighallgatta ezt, és reggel, amint felkelt, szólt az intézőjének:

– Szóval úgy beszélsz rólam, mintha [legalábbis] a taligás Raikva lennék.

– Miféle taligás Raikva?

⁶– Ahogyan [a kockajátékban] a *krita* dobáshoz hozzáadódik a [z összes] kisebb dobás, ugyanúgy kerül őhöz mindaz a jó, amit az emberek tesznek. Ugyanez igaz arra, aki tudja azt, amit ő tud.

1 Hittel adományozó (*sraddhádéja*). Vö. TaittUp. 1.11: „Hittel adj! Hit nélkül sohasem adj! Méltósággal adj! Visszafogottan adj! Odafigyelve adj! Megértéssel adj!”

2 A legtöbbet érő, nyertes dobás.

⁷Az intéző elindult megkeresni [Raikvát], majd visszatért:

– Nem találtam meg.

Dzsánasruti ekkor ezt mondta neki:

– Ott keresd, ahol egy papot keresnél!^[1]

⁸[Az intéző végül] odament egy emberhez, aki egy taliga alatt a pörsénéseit vakargatta, és megkérdezte tőle:

– Tiszteletre méltó uram, te vagy az a taligás Raikva?

– Én vagyok, na és? – felelte.

Az intéző visszatért, és közölte:

– Megtaláltam.

4.2 ¹Miután magához vett hatszáz tehenet, egy arany nyakláncot és egy öszvérfogatot, Dzsánasruti Pautrájana visszament velük Raikvához, és így szólt hozzá:

²– Raikva, itt van hatszáz tehén, egy arany nyaklánc és egy öszvérfogat. Tiszteletre méltó uram, taníts nekem arról az istenségről, akit imádsz^[2]!

³Amaz azonban így válaszolt:

– Hé, *súdra*, tartsd meg őket a teheneiddel együtt! Vidd vissza mind [oda, ahonnan hoztad]!

Dzsánasruti Pautrájana ezután magához vett ezer tehenet, egy arany nyakláncot, egy öszvérfogatot és a lányát, majd visszament velük Raikvához, ⁴és így szólt:

– Raikva, itt van ezer tehén, egy arany nyaklánc, egy öszvérfogat, és itt van ez a feleség meg ez a falu, ahol élsz. Taníts engem, tiszteletreméltó uram!

⁵Raikva ekkor felemelte a leány lehajtott arcát, majd így szólt:

1 Olivelle elfogadja Rau 1973 változtatását (*aré bráhmanaszja* helyett *aré 'bráhmanaszja*): „Ott keresd, ahol nem papot keresnél!”

2 Akinek szentelődsz (*upásszé*).

– Hé, *súdra*, csak ezzel az orcával sikerült rávenned arra, hogy beszéljek.

[Mármost] a Raikvaparna nevű falvak Mahávriföldön éppen azok, ahol Dzsánasruti és Raikva élt.

Így tanította őt:

4.3 ¹„A begyűjtő bizony a szél. Amikor a tűz kialszik, a szélbe távozik; amikor a Nap lenyugszik, a szélbe távozik; amikor a Hold lemegy, a szélbe távozik; ²amikor a víz felszárad, a szélbe távozik. Mert a szél gyűjti be mindezeket.”

Ennyit az istenségekkel kapcsolatban.

³Most pedig önmagunkkal kapcsolatban. A begyűjtő bizony a lélegzet. Amikor az ember alszik, a beszéd a lélegzetbe távozik; a látás szintén a lélegzetbe távozik, [miként] a hallás és az elme [is]. Mert a lélegzet gyűjti be mindezeket.

⁴Ez a két begyűjtő van: az istenségekkel kapcsolatban a szél; az életműködésekkel kapcsolatban pedig a lélegzet.

⁵Egyszer, amikor Saunaka Kápéjának és Abhipratárin Káksaszéninak ételt szolgáltak fel, egy *védikus* tanítvány alamizsnát kért tőlük, de nem adtak neki; ⁶ő pedig így szólt:

„Lenyelt négy nagyot^[1] az egyetlen Isten,
A Teremtés Öre^[2]. Ki ő valóban?
Kápéja, bár nem látják őt halandók,
Számos alakot ölt, Abhipratárin.

Nem adtatok az ételből neki, pedig megilleti!”

1 Sz. *mahátman*.

2 A világ őrizője, a teremtés pásztora (*bhuvanaszja gópá*).

⁷Saunaka Kápéja kis gondolkodás után így válaszolt:

„Istenek önmaga, a lények atyja,
Aranyfogakkal mindent felfaló bölcs,
Az ő nagysága, azt mondják, hatalmas,
Nem ételt eszik, s őt nem eszi senki^[1].”

Mi ekként imádjuk, ó, tanítvány. Adjatok neki egy kis alamizsnát!”

⁸Adtak neki.

„Az előbbi őt, az utóbbi is őt, az együtt tíz. Ez a *krita* dobás [a kockajátékban]. Ezért jelent a tízes – a *krita* dobás – a világ minden táján »ételt«. Ez [maga] Virádzs^[2], az étel elfogyasztója. [Virádzs] e mindenségbe mélyesztí fogait. E mindenségbe mélyesztí fogait, és az étel elfogyasztója lesz, aki tudja ezt, aki tudja ezt.”

4.4 ¹[Egy napon] Szatjakáma Dzsábála így szólt az anyjához, Dzsabálához:

– Anyám, *védikus* tanítvány szeretnék lenni, s ezért szeretném tudni, kinek a családjából származom!

²– Nem tudom, fiam. – válaszolt az anyja. – Fiatalkoromban fogantál, amikor szolgáló voltam, és számos helyen megfordultam. Nem tudom, ki volt az apád. Én Dzsabála vagyok, te Szatjakáma. Hívd hát magad Szatjakáma Dzsabálának.

³[Szatjakáma Dzsábála] elment hát Háridrumata Gautamához, és így szólt:

– Tiszteletre méltó uram, nálad szeretnék *védikus* tanítvány lenni, hozzád folyamodom [tanításért]!

1 Akit nem eszik (=nem tapasztal, nem lát) senki (*anadjamána*), viszont azt [is meg]eszi (=tapasztalja), ami [számunkra] nem étel (=nem tapasztalható).

2 Sz. *virádzs*, „ragyogó”, „[messze] fénylő”. A tíz szótagú *virádzs* versmérték, illetve [nőnemű] kozmogóniai princípium (lásd AV 8.10.24 és 11.8.30) megszemélyesítése. (A későbbi szövegekben már hímnemű.)

⁴[Háridrumata] megkérdezte tőle:

– Kinek a családjából származol, édes fiam?

Ő így válaszolt:

– Nem tudom, uram, hogy kinek a családjából származom. Megkérdeztem anyámtól, aki ezt válaszolta: „Fiatalkoromban fogantál, amikor szolgáló voltam, és számos helyen megfordultam. Nem tudom, ki volt az apád. Én Dzsabála vagyok, te Szatjakáma.” Így hát én Szatjakáma Dzsabála vagyok, uram.

⁵[Háridrumata] így szólt:

– Aki nem pap, az nem merné ezt elmondani. Hozz tűzifát, fiam! Tanítványommá avatlak, mert nem tértél el az igazságtól.

Miután tanítvánnyá avatta, kiválasztott négyszáz sovány és legyengült marhát, és azt mondta neki:

– Legeltesd őket, édes fiam!

Az kihajtotta a marhákat, és megfogadta: „Addig nem térek vissza, amíg ezer nem lesz belőlük.” Sok éven át távol maradt, míg végül a számuk ezerre gyarapodott.

4.5 ¹Ekkor a[z egyik] bika megszólította:

– Szatjakáma!

– Áldott uram? – válaszolta.

– Számunk ezerre gyarapodott; hajts hát vissza minket a tanítómestered házába, ²én pedig megtanítalak téged a Brahman egyik lábára^[1].

– Taníts engem, áldott uram!

[A bika] ezt mondta neki:

– A keleti égtáj egytizenhatod rész, a nyugati égtáj egytizenhatod rész, a déli égtáj egytizenhatod rész, az északi égtáj egyti-

¹ Negyedrészt (pada).

zenhatod rész. E négy részből áll, fiam, a Brahman egyik lába, melynek neve: messze fénylő.

³„Aki tudja ezt, és a Brahman e négy részből álló lábát messze fénylőként imádja, az maga is messze fénylő lesz e világban. Aki tudja ezt, és a Brahman e négy részből álló lábát messze fénylőként imádja, az messze fénylő világokat nyer el.

4.6 ¹– A tűz meg fog tanítani téged egy másik lábára [– tette hozzá a bika].

Másnap reggel [Szatjakáma] továbbhajtotta a marhákat. Azon a helyen, ahová sötétedéskor értek, tüzet gyújtott, összeterte az állatokat, fát rakott a tűzre, majd kelet felé fordulva leült mögé.

²A tűz megszólította:

– Szatjakáma!
– Áldott uram? – válaszolta.

³– Fiam, megtanítalak téged a Brahman egyik lábára.
– Taníts engem, áldott uram!

[A tűz] ezt mondta neki:

– A föld egytizenhatod rész, a Köztíter egytizenhatod rész; az Ég egytizenhatod rész; az óceán egytizenhatod rész. E négy részből áll, fiam, a Brahman egyik lába, melynek neve: végtelen.

⁴Aki tudja ezt, és a Brahman e négy részből álló lábát végtelenként imádja, az maga is végtelen lesz e világban. Aki tudja ezt, és a Brahman e négy részből álló lábát végtelenként imádja, az végtelen világokat nyer el.

4.7¹ – Egy vadlúd meg fog tanítani téged egy másik lábára
[– tette hozzá a tűz].

Másnap reggel [Szatjakáma] továbbhajtotta a marhákat. Azon a helyen, ahová sötétedéskor értek, tüzet gyújtott, összeterelte az állatokat, fát rakott a tűzre, majd kelet felé fordulva leült mögé.

²Ekkor odarepült hozzá egy vadlúd, és megszólította:

– Szatjakáma!
– Áldott uram? – válaszolta.

³– Fiam, megtanítalak téged a Brahman egyik lábára.
– Taníts engem, áldott uram!
– A tűz egytizenhatod rész; a Nap egytizenhatod rész; a Hold egytizenhatod rész; a villámlás egytizenhatod rész; e négy részből áll, fiam, a Brahman egyik lába, melynek neve: ragyogó.

⁴Aki tudja ezt, és a Brahman e négy részből álló lábát ragyogóként imádja, az maga is ragyogó lesz e világban. Aki tudja ezt, és a Brahman e négy részből álló lábát ragyogóként imádja, az ragyogó világokat nyer el.

4.8¹ – Egy kormorán meg fog tanítani téged egy másik lábára [– tette hozzá a vadlúd].

Másnap reggel [Szatjakáma] továbbhajtotta a marhákat. Azon a helyen, ahová sötétedéskor értek, tüzet gyújtott, összeterelte az állatokat, fát rakott a tűzre, majd kelet felé fordulva leült mögé.

²Ekkor odarepült hozzá egy kormorán, és megszólította:

– Szatjakáma!
– Áldott uram? – válaszolta.

³– Fiam, megtanítalak téged a Brahman egyik lábára.
– Taníts engem, áldott uram!
– A lélegzet egytizenhatod rész; a látás egytizenhatod rész; a hallás egytizenhatod rész; az elme egytizenhatod rész; e négy

részből áll, fiam, a Brahman egyik lába, melynek neve: lakhellyel bíró.

⁴Aki tudja ezt, és a Brahman e négy részből álló lábát lakhellyel bíróként imádja, annak magának is lesz lakhelye e világban. Aki tudja ezt, és a Brahman e négy részből álló lábát lakhellyel bíróként imádja, az lakhellyel bíró világokat nyer el.

4.9 ¹Végül megérkezett tanítómestere házához. A mester megszólította:

– Fiam, az arcod úgy ragyog, mint azoké, akik ismerik a Brahmant. Ki tanította meg neked?

– Mások, nem emberi lények – válaszolta ő –, de szeretném, áldott uram, ha te is elmondanád nekem! Mert a hozzád hasonló emberektől azt hallottam, áldott uram, hogy a tanítómestertől kapott tudás ér a legtöbbet.

Ekkor ő is megtanította neki ugyanazt, és nem hagyott ki semmit, nem hagyott ki semmit.

4.10 ¹Upakósza Kámalájana *védikus* tanítványként Szatjakáma Dzsábálánál lakott, és tizenkét éven keresztül szolgálta a [z áldozati] tüzeket. Habár a többi tanítványt a mester visszaengedte otthonába, őt nem engedte haza.

²Felesége e szavakkal fordult hozzá:

– Tanítványod önmegtartóztató módon élt, és hűségesen szolgálta az áldozati tüzeket. Tanítsd őt, nehogy a tüzek előbb beszéljenek vele!

[Szatjakáma] azonban távozott anélkül, hogy bármit tanított volna neki.

³Upakószalát annyira megviselte mindez, hogy nem is evett.

– Egyél, te tanítvány! Miért nem eszel? – mondta neki a tanító-mester felesége.

– Oly sok vágó van az emberben, oly sokféle bűn. A kínokkal már csordultig vagyok, [ezért] nem eszem.

⁴Ekkor a tüzek egymás közt így tanakodtak:

– A tanítvány önmegtartóztató módon élt, és hűségesen szolgált minket; tanítsuk őt!

Így szóltak hát neki:

– A Brahman a lélegzet. A Brahman az öröm (*ka*). A Brahman az űr (*kha*).

⁵– Azt értem – mondta ő –, hogy a Brahman a lélegzet, de az örömet és az űrt nem értem.

– Az öröm ugyanaz, mint az űr; és az űr ugyanaz, mint az öröm – felelték [a tüzek], aztán elmagyarázták neki, mi a lélegzet, és mi a tér.

4.11 ¹Ekkor a családi tűz [így] tanította őt: „Föld, tűz, étel és Nap. A Személy, aki a Napban látszik, én vagyok; igen, ő én vagyok.

²Aki tudja ezt, és ekképpen imádja őt, az megszabadul a rossz tettektől; világokat fog birtokolni, kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, és nem szakad meg utódainak fonala. Aki tudja ezt, és ekképp imádja őt, azt szolgálni fogjuk ebben a világban és abban [a másikban] is.

4.12 ¹Ekkor a déli tűz^[1] [így] tanította őt: „Vizek, égtájak, csillagok és Hold. A Személy, aki a Holdban látszik, én vagyok; igen, ő én vagyok.”

²Aki tudja ezt, és ekképpen imádja őt, az megszabadul a rossz tettektől; világokat fog birtokolni, kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, és nem szakad meg utódainak fonala. Aki tudja ezt, és ekképp imádja őt, azt szolgálni fogjuk ebben a világban és abban [a másikban] is.

4.13 ¹Ekkor a felajánlási tűz [így] tanította őt: „Lélegzet, tér, Ég és villám. A Személy, aki a villámban látszik, én vagyok; igen, ő én vagyok.”

²Aki tudja ezt, és ekképpen imádja őt, az megszabadul a rossz tettektől; világokat fog birtokolni, kitölti a teljes élethosszát, sokáig él majd, és nem szakad meg utódainak fonala. Aki tudja ezt, és ekképp imádja őt, azt szolgálni fogjuk ebben a világban és abban [a másikban] is.

4.14 ¹Ekkor a tüzek e szavakkal fordultak hozzá:

– Upakószala, most már tiéd a mi tudásunk és az Önmaga tudása. A tanítómestered pedig megtanítja majd neked, hogy mi a [végső] cél[ja ezeknek].

Amikor a tanítómestere végül visszatért, így szólította őt:

– Upakószala!

²– Áldott uram? – válaszolta.

– Fiam, az arcod úgy ragyog, mint azoké, akik ismerik a Brahmant. Ki tanította meg neked?

– Ugyan ki, uram? – felelte, mintha tagadná. Majd a tüzekre célozva megjegyezte:

¹ Sz. *anvāhārjapacsana* (= *daksina*). A félkör alaprajzú déli tűzhely, illetve a rajta égő tűz.

– Most így néznek ki, de akkor különbözőek voltak.

– Tanítottak neked valamit, ugye, fiam?

³– Igen – erősítette meg ő –, ezt.

– Akkor bizony csak a világozokról beszéltek neked, fiam. Én viszont azt is megtanítom neked, amit megismerve lepereg [az emberről] minden bűnös cselekedet, mint lótusz leveléről a víz-cseppek.

– Tanítsd meg nekem, áldott uram!

Megtanította hát neki.

4.15 ¹Így tanította őt:

– Az a Személy, akit a szemben láthatunk, [nem más, mint] az Önmaga (*átman*). Ez halhatatlan, félelem nélküli, ez a Brahman. Ezért még ha olvasztott vaj vagy víz csöppen is bele, csak a szemhéjakig jut.

²Szépséget egyesítő – így nevezik, mert őbenne egyesül minden szép. Aki tudja ezt, abban minden szép egyesül.

³Szépséget hozó – így nevezik, mert ő tár fel minden szépet. Aki tudja ezt, az minden szépet feltár.

⁴Fényt hozó – így nevezik, mert ő fénylik minden világban. Aki tudja ezt, az minden világban fénylik.

⁵Mármost [akik tudják ezt], akár elvégzik a temetési szertartásukat, akár nem, a ragyogó fénybe (*arcsisz*) kerülnek; a ragyogó fényből a nappalba, a nappalból a növekvő Hold fél hónapjába, a növekvő Hold fél hónapjából az észak felé tartó Nap hat hónapjába, e hónapokból az évbe, az évből a Napba, a Napból a Holdba, a Holdból a villámba; ekkor a személy (*purusa*), aki nem ember (*a-mánava*), elvezeti őket a Brahmanhoz. Ez az istenek útja (*dévapatha*), ez a Brahman útja (*brahmapatha*). Akik

ezen járnak, az emberi örvénybe már nem térnek vissza, nem térnek vissza.^[1]

4.16 ¹A tisztító szél az áldozat. Ahogy mozog, megtisztítja az egész világot. Mivel megtisztítja az egész világot, ahogy mozog (*jat*), ezért ő az áldozat (*jadzsnya*). Két útja az elme és a beszéd. ²Az egyiket a *brahman* pap szenteli meg az elméjével, a másikat pedig a *hótri*, az *adhvarju* és az *udgátri* a beszédével.

Ha a *brahman* pap a reggeli recitáció (*prátaranuváka*) megkezdése után, [de még] a záróvers (*paridhánijá*) előtt megtöri a csendet, és közbeavatkozik, ³akkor csak az egyik utat szenteli meg, a másikat viszont elhagyja. Így az áldozata elbukik, mint a féllábon járó ember vagy az egy keréken guruló harci szekér. Ha pedig az áldozat elbukik, akkor az áldozatbemutató is elbukik, és az áldozat végrehajtása után még nyomorultabb lesz.

⁴Ha viszont a *brahman* pap a reggeli recitáció megkezdése után, [de még] a záróvers előtt nem töri meg a csendet, és nem avatkozik közbe, akkor mindkét utat megszenteli, és egyik sem lesz elhagyva. ⁵Így az áldozata szilárd alapokon áll, ahogyan a két lábon járó ember vagy a két keréken guruló harci szekér is. Ha pedig az áldozat szilárd alapokon áll, akkor az áldozatbemutató is szilárd alapokon áll. Az áldozat végrehajtása után sikeresebb lesz.

1 Vö. BÁU 6.2.15–16.

4.17¹Pradzsápati felhevítette^[1] a világokat. Ahogy hevítette őket, kivonta esszenciájukat: a Földből a tüzet; a Köztitéből a szelet; az Égből a Napot.

²[Pradzsápati] felhevítette e három istenséget. Ahogy hevítette őket, kivonta esszenciájukat: a tűzből a *ricseket*; a szélből a *jadzsuszokat*; a Napból a *számanokat*.

³[Pradzsápati] felhevítette e hármas tudást. Ahogy hevítette őket, kivonta esszenciájukat: a *ricsekből* a *Bhúrt*; a *jadzsuszokból* a *Bhuvaszt*; a *számanokból* pedig a *Szvar*t.

⁴[Így] ha az áldozat[i rítus] egy *rics* miatt sérül, a családi tűzön „*Bhúr! Szvánhá!*” kiáltással kell felajánlást tennie. Ily módon a *ricsek* esszenciájával, a *ricsek* erejével gyógyítja be a sebet, amit az áldozat[i rítus]on a *rics* ejtett.

⁵Ha az áldozat[i rítus] egy *jadzsusztól* sérül, a déli tűzön „*Bhuvasz! Szvánhá!*” kiáltással kell felajánlást tennie. Ily módon a *jadzsuszok* esszenciájával, a *jadzsuszok* erejével gyógyítja be a sebet, amit az áldozat[i rítus]on a *jadzsusz* ejtett.

⁶Ha az áldozat[i rítus] egy *számantól* sérül, a felajánlási tűzön „*Szvar! Szvánhá!*” kiáltással kell felajánlást tennie. Ily módon a *számanok* esszenciájával, a *számanok* erejével gyógyítja meg a sebet, amit az áldozat[i rítus]on a *száman* ejtett.

⁷Ahogyan az aranyat sóval^[2] javítja ki [az ember]; az ezüstöt [pedig] arannyal; az ónt ezüsttel; az ólmot ónnal; a rezet (*lóha*)^[3] ólommal; a fát^[4] rézzel és a bőrt fával, ⁸éppen úgy gyógyítja meg [a pap] e világok, eme istenségek és e hármas tudás erejével az áldozat[i rítus] sérüléseit. Ha olyan valaki a *brahman* pap, aki tudja ezt, akkor az áldozat[i rítus]nak van orvossága.

1 Sz. *abhi-√tap*. (Vö. CshU 3.1.3., 3.2.2., 3.3.2. és 3.4.2., ahol Pradzsápati mint a kotlós melengeti a világokat, „kotlik rajtuk”)

2 Sz. *lavana*. Bórax (a bórsav nátriummal alkotott sója) (Deussen 1997).

3 Deussen 1997, illetve Roebuck 2003: vas; Olivelle 1998: réz.

4 Szálfát, gerendát (*dáru*).

⁹⁻¹⁰Ha olyan valaki a *brahman* pap, aki tudja ezt, az áldozat észak felé irányul. Az ilyen *brahman* papról mondja a vers (*gáthá*):

Ahová csak odafordul,
Az ember fia odamegy,
A *brahman*, az egyetlen pap,
A *kurukat* óvó kanca.

A *brahman* pap, aki tudja ezt, megvédi az áldozatot, az áldozat-bemutatót és az összes [többi] szolgálatvégző papot is. Ezért az ember csak olyan *brahman* papot válasszon, aki tudja ezt; olyat ne, aki nem tudja, olyat ne, aki nem tudja.

Ötödik fejezet

5.1 ¹Aki ismeri a legjobbat és legkitűnőbbet, az a legjobb és legkitűnőbb lesz övéi között. A lélegzet a legjobb és legkitűnőbb.

²Aki ismeri a legnagyobb szerűbet, az a legnagyobb szerűbb lesz övéi között. A beszéd a legnagyobb szerűbb.

³Aki ismeri a szilárd alapot, az szilárdan áll a sima földön, és szilárdan áll a göröngyös talajon. A látás a szilárd alap.

⁴Aki ismeri az összhangot, beteljesednek a vágyai – az emberiek és az isteniek is. A hallás az összhang.

⁵Aki ismeri a menedéket, az menedéke lesz övéinek, menedéke lesz az embereknek. Bizony az elme a menedék.

⁶Az életműködések azon vitatkoztak, hogy melyikük a legkitűnőbb. „Én vagyok a legkitűnőbb!” „Én vagyok a legkitűnőbb” – állította mindegyikük. ⁷Odamentek ezért atyjukhoz, Pradszápatihoz, és megkérdezték tőle:

– Ki a legkitűnőbb közöttünk, áldott urunk?

– Az a legkitűnőbb közöttetek, akinek a távozása után a test a legrosszabbul néz ki – válaszolta.

⁸ A beszéd távozott, és egy évig távol maradt. Amikor visszatért, megkérdezte:

– Hogyan tudtatok nélkülem élni?

– Úgy éltünk, mint a némák, nem beszéltünk, de a lélegzettel lélegeztünk, a szemmel láttunk, a füllel hallottunk, az elmével megismertünk.

A beszéd [újra] belépett a testbe.

⁹ A látás távozott, és egy évig távol maradt. Amikor visszatért, megkérdezte:

– Hogyan tudtatok nélkülem élni?

– Úgy éltünk, mint a vakok, nem láttunk, de a lélegzettel lélegeztünk, a beszéddel beszéltünk, a füllel hallottunk, az elmével megismertünk.

A látás [újra] belépett a testbe.

¹⁰ A hallás távozott, és egy évig távol maradt. Amikor visszatért, megkérdezte:

– Hogyan tudtatok nélkülem élni?

– Úgy éltünk, mint a süketek, nem hallottunk, de a lélegzettel lélegeztünk, a beszéddel beszéltünk, a szemmel láttunk, az elmével megismertünk.

A hallás [újra] belépett a testbe.

¹¹ Az elme távozott, és egy évig távol maradt. Amikor visszatért, megkérdezte:

– Hogyan tudtatok nélkülem élni?

– Úgy éltünk, mint az ostobák, meg nem ismertünk, de a lélegzettel lélegeztünk, a beszéddel beszéltünk, a szemmel láttunk, a füllel hallottunk.

Az elme [újra] belépett a testbe.

¹²A lélegzet azonban, amikor távozni készült, magával rántotta a többi életműködést, ahogyan egy jó ló kirántaná a cövekeket, amelyekhez kipányválták. Azok köréje gyűltek, és így szóltak:

– Maradj, áldott urunk! Te vagy a legkitűnőbb közöttünk. Ne távozz [tőlünk]!

¹³Akkor a beszéd ezt mondta neki:

– Mivel én a legnagyobb vagyok, te [is] a legnagyobb leszel.

A látás ezt mondta neki:

– Mivel én a szilárd alap vagyok, te [is] szilárd alap leszel.

¹⁴A hallás ezt mondta neki:

– Mivel én összhang vagyok, te [is] összhang leszel.

Az elme ezt mondta neki:

– Mivel én menedék vagyok, te [is] menedék leszel.

¹⁵Ezeket bizony nem beszédnek, látásnak, hallásnak vagy elmének hívják, hanem egyszerűen csak lélegzeteknek, mert maga a lélegzet vált mindezekké.

5.2

¹Akkor [a lélegzet] megkérdezte:

– Mi lesz az én ételem?

– Ami csak itt van, egészen a kutyáig és a madarakig – válaszolták.

[Mind]ez a lélegzet (*ana*) étele (*anna*). A nyílt neve *ana*. Aki tudja ezt, annak számára nincs semmi, ami ne lenne étel.

²Akkor megkérdezte:

– Mi lesz a ruhám?

– A víz – válaszolták.

Ezért amikor az emberek enni készülnek, előtte és utána [öblögetve] vízzel veszik körül [az ételt]. Így az rendszeresen kap ruhát, és nem meztelen.

³Szatjakáma Dzsábála, miután elmondta ezt Gósruti Vajjághrapadjának, így szólt: „Még ha egy kiszáradt rönknek mondanák is ezt, az új ágakat hozna, és leveleket növesztene.”

⁴Mármost ha valaki a nagyság elérésére törekszik, a következőt kell tennie: miután újhold éjszakáján beavatást nyert, telihold éjszakáján mindenféle gyógyfüvet (*ósadhi*) aludttejjel és mézzel összekeverve készítsen *manthát*. Ajánljon fel tisztított vaját a tűzben e szavakkal: „A legjobb! A legkitűnőbbnek! *Szváhá!*” A maradékot keverje a *manthába!*

⁵Ajánljon fel tisztított vaját a tűzben e szavakkal: „A legnagyobb! *Szváhá!*” A maradékot keverje a *manthába!* Ajánljon fel tisztított vaját a tűzben e szavakkal: „A szilárd alapnak! *Szváhá!*” A maradékot keverje a *manthába!* Ajánljon fel tisztított vaját a tűzben e szavakkal: „Az összhangnak! *Szváhá!*” A maradékot keverje a *manthába!* Ajánljon fel tisztított vaját a tűzben e szavakkal: „A menedéknek! *Szváhá!*” A maradékot keverje a *manthába!*

⁶Ekkor [mintha lopakodna] csússzon hátrébb, és a *manthát* a behajlított tenyerébe véve lágyan recitálja: „Te vagy az erő (*ama*), mivel ez az egész világ a te oldaladon (*amá*) áll. Ő bizony a legjobb és a legkitűnőbb, a király, a mindenek feletti úr. Tegyen engem a legjobbba, a legkitűnőbbé, királlyá, mindenek feletti úrrá! Én legyek ez a [z egész] mindenség!”

⁷Azután e *ricset*⁽¹⁾ recitálva verslábanként hörpint egyet [a *manthából*]:

Azt választjuk, Szavitriét – hörpint,
Az isten legjobb ételét – hörpint,

1 RV 5.82.1.

A mindeneket éltető – hörpint,
 Bhaga bősége a miénk^[1] – kihörpinti az egészséget^[2].

Miután elmosta a poharat vagy kupát, lefekszik a tűz[oltár] mögött egy irhára (*csarman*) vagy a csupasz földre, csendben marad és [éber] figyel. Ha meglát egy nőt, [abból meg]tudja, hogy a rítus sikeres volt.

⁸Ezzel kapcsolatos e vers (*slóka*):

Vágybetöltő rítusokban ha egy nőt lát álmaiban,
 A sikert ismerje fel ott, ama álomlátomásban,
 ama álomlátomásban.

5.3 ¹Svétakétu Árunéja megérkezett a *pancsálák* gyűlésére. Dzszaibali Praváhana megkérdezte tőle^[3]:

– Fiatalember, az atyád tanított téged?

– Igen, áldott uram.

²– Tudod, hová kerülnek innen az emberek a halál után?

– Nem, áldott uram.

– Tudod, hogyan térnek vissza ismét?

– Nem, áldott uram.

– Tudod, hogy az istenek útja és az ősök útja eltér egymástól?

– Nem, áldott uram.

³– Tudod, hogy miért nem telik meg az a világ?

– Nem, áldott uram.

– Tudod, hogy az ötödik felajánlásnál a víznek hogyan lesz emberi hangja?

– Egyáltalán nem [tudom], áldott uram.

1 Sz. *dhímahí*.

2 Bhaga hatalmát mi teremtjük meg és tartjuk fenn magunknak; hatalmát, bőséges erejét, gazdagságát mi éltetjük. (Vö. BÁU 6.3.5–6.)

3 Vö. BÁU 6.2.

⁴– Akkor miért mondtad magad tanult embernek? Hogyan nevezheti magát tanult embernek valaki, ha nem tudja ezeket?

[A fiú] felzaklatva hazament atyjához [és így szólt]:

– Azt mondtad, hogy elvégezted a tanításomat, áldott uram, de valójában nem végezted el a tanításomat! ⁵Valami hercegféle öt kérdést intézett hozzám, de én egyikre sem tudtam válaszolni.

[Elsorolta a kérdéseket.]

– Ahogy most elmondtad nekem őket, egyetlenegyre sem tudok közülük válaszolni. Ha ismertem volna ezeket, hogyan tehettem volna meg, hogy nem tanítom meg neked?

⁶Gautama [Svétakétu atyja] elment a királyhoz. Amikor megérkezett, a király tisztelettel fogadta. Reggel elment a gyűlésre, ahol [a király] így szólt hozzá:

– Gautama, áldott uram, kérj, amit csak kívánsz az emberi javak közül!

– Tartsd meg az emberi javakat, király! Csak azt mondd el nekem, amit a fiamnak mondtál!

A király zavarba jött.

⁷Megparancsolta neki, hogy maradjon [nála] még egy ideig. [Azután] így szólt hozzá:

– Mivel ezt mondtad, tudnod kell, hogy e tudás teelőtted soha nem jutott papok birtokába, Gautama. Ezért lett a kormányzó hatalom minden világban az uralkodói rendé. Majd így folytatta:

5.4 ¹Az a világ ott [fenn], Gautama, tűz.^[1] Tűzifája a Nap, füstje a napsugarak, lángja a nappal, parazsa a Hold,

1 Vö. BÁU 6.2.9–13.

szikrái a csillagzatok. ²E tűzön az istenek a hitet ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg a Szómakirály.

5.5 ¹Az esőfelhő, Gautama, tűz. Tűzifája a szél, füstje a felhő, lángja a villám, parazsa a mennydörgés, szikrái a jégesőszemek. ²E tűzön az istenek a Szómakirályt ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg az eső.

5.6 ¹A Föld, Gautama, tűz. Tűzifája az év, füstje a tér, lángja az éjszaka, parazsa az égtájak, szikrái a mellékégtájak. ²E tűzön az istenek az esőt ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg a táplálék.

5.7 ¹Az ember (*purusa*), Gautama, tűz. Tűzifája a beszéd, füstje a lélegzet, lángja a nyelv, parazsa a látás, szikrája a hallás. ²E tűzön az istenek a táplálékot ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg a férfimag.

5.8 ¹A [fiatal] nő, Gautama, tűz. Tűzifája az öl, füstje az odahívás, lángja a hüvely, parazsa a behatolás, szikrája a gyönyör. ²E tűzön az istenek a férfimagot ajánlják fel áldozatul. E felajánlásból születik meg a magzat.

5.9 ¹Ezért mondják: az ötödik felajánlásnál a víznek emberi hangja van. A burokba zárt magzat tíz vagy kilenc hónapig, vagy másmeddig a méhen belül pihen, majd megszületik. ²Miután megszületett, él, ameddig él, amikor [pe-

dig] eljön az ideje, és eltávozik, ugyanahhoz a tűzhöz viszik, ahonnan ideérkezett, ahonnan a világra jött.

5.10 ¹Akik tudják ezt^[1], és a vadonban az aszkézisnek, a hitnek szentelődnek, azok a lángba jutnak, a lángból a nappalba, a nappalból a növekvő Hold fél hónapjába, a növekvő Hold fél hónapjából az észak felé tartó Nap hat hónapjába, ²e hónapokból az évbe, az évből a Napba, a Napból a Holdba, a Holdból a villámlásba. Ekkor a személy, aki nem ember, a Brahmanhoz vezeti őket. Ez az istenek útja.

³Akik viszont a falvakban az áldozati érdemen alapuló adakozásnak szentelődnek, azok a füstbe jutnak, a füstből az éjszakába, az éjszakából a fogyó Hold fél hónapjába, a fogyó Hold fél hónapjából a dél felé tartó Nap hat hónapjába. Ők nem érik el az évet. ⁴A hónapokból az ósatyák világába [jutnak], az ósatyák világából a térbe, a térből a Holdba. Ez a Szómakirály, az istenek eledele, és az istenek elfogyasztják őt.

⁵Addig maradnak ott, amíg érdemeik engedik, azután visszatérnek ugyanazon az úton, amelyen jöttek: a térbe [jutnak], a térből a szélbe. A szélből füst lesz, a füstből viharfelhő, ⁶a viharfelhőből esőfelhő, az esőfelhőből elered az eső.

Itt [a földből] rizsként és árpaként, füvekként és fákként, szeszámként és [fekete]babként bújnak elő, amely állapotból nagyon nehéz kikerülni. De ha valaki megeszti azt az ételt, és férfimagként kibocsátja, akkor újra létrejönnek [belőle].

⁷Akik örömteli módon cselekedtek, azok remélhetik, hogy örömteli méhbe lépnek be, egy *bráhmana*, *ksatrija* vagy *vaisja* asszony méhébe. De akik ocsmány módon éltek, azok számíthatnak arra, hogy ocsmány méhbe kerülnek, egy kutya, egy disznó vagy egy *csandála*^[2] méhébe.

1 Vö. BÁU 6, 2.15–16.

2 *Csándála* variánsa (*súdra* apa és *bráhmana* anya szülötte).

⁸Azután vannak, akik e két út egyikén sem járnak. Ezek az apró, szüntelenül örvénylő lények, akiknek ezt mondják: „Szüless meg! Halj meg!” Ez a harmadik állapot.

Hát ezért nem telik meg ama [másik] világ. Ezért kell vigyázni.

Erről szól e vers (*slóka*)^[1]:

⁹Aki papot öl, iszik, aranyat lop,
Vagy lefekszik a mester asszonyával,
Azok négyen mind elbuknak,
S ötödikként, ki velük tart.

¹⁰Aki így ismeri ezt az öt tüzet, nem szennyezi be a bűn még akkor sem, ha ilyen emberekkel érintkezik. Tiszta lesz, ragyogó, és érdemdús világot nyer el, aki tudja ezt, aki tudja ezt.

5.11 ¹Prácsinasála Aupamanjava, Szatjajadzsnja Paulusi, Indradjumna Bhállavéja, Dzsana Sárkaráksja és Budila Ásvatarásvi, akik mind dúsgazdag, nagy tudású emberek voltak, összegyűltek, és alaposan megvizsgálták e kérdéseket: „Mi az [igaz] Önmagunk? Mi a Brahman?”

²Erre a közös elhatározásra jutottak: „Tiszteletre méltó urak, Uddálaka Áruninak közvetlen tudása van Mindannyiunk Önmagáról^[2]. Menjünk el hozzá!” Így hát elmentek hozzá.

³Ő azonban erre [a következtetésre] jutott: „Ezek a dúsgazdag, nagy tudású emberek kérdezni fognak engem, én pedig nem fogok tudni mindenre válaszolni. Legjobb lesz, ha máshoz iránnyítom őket.” ⁴Ezért ezt mondta nekik: „Tiszteletre méltó urak, Asvapati Kaikéjának közvetlen tudása van Mindannyiunk Önmagáról. Menjünk el hozzá!” Így hát elmentek hozzá.

1 Egy fél *tristubh* és egy másik félvers (*slóka*) következik.

2 Sz. *átman vaisvánara* (V. ö. *agni vaisvánara*, BU. 1.1.1).

⁵Amikor megérkeztek, méltó módon egyenként üdvözölte őket. Másnap, amikor felkelt, így szólt hozzájuk:

– Háznépemben nincsen tolvaj,
Sem zsugori, sem iszákos,
Senki sincs tűz s tudás nélkül,
Nincs buja férfi s ledér nő.

– Tiszteletre méltó urak, áldozatot készülök bemutatni. Ugyanannyi adományt adok nektek, tiszteletre méltó urak, mint amennyit a szolgálatvégző papoknak. Kérlek, maradjatok!

⁶– Úgy illik, hogy az ember elmondja, mi járatban van – felelték. – Neked közvetlen tudásod van Mindannyiunk Önmagáról. Taníts meg minket arra!

⁷– Reggel válaszolok – mondta nekik. Másnap kora reggel kezükben tűzifával odamentek hozzá. Anélkül, hogy tanítványaivá fogadta volna őket, így szólt hozzájuk:

5.12¹– Aupamanjava, mit imádsz Önmagaként?

– Az Eget, áldott fenség – válaszolta.
– Amit Önmagaként imádsz, az valóban Mindannyiunk ragyogó Önmaga. Miatta látják [az emberek], hogy a családotban [a szómát] préselik, egyre csak préselik, szüntelenül préselik.

²Van ételed, és kellemes, amit látsz. Aki Mindannyiunk Önmagát így imádja, annak van étele, kellemes, amit lát, és családjában a szent tudás ragyog. Ez azonban csak az Önmaga feje – mondta.
– Ha nem jöttél volna el hozzám, széthasadt volna a fejed.

5.13¹Akkor Szatjajadzsnya Paulusihoz fordult:

– Prácsínajógja, te mit imádsz Önmagaként?
– A Napot, áldott fenség – válaszolta.
– Amit Önmagaként imádsz, az valóban Mindannyiunk minden formát felöltő Önmaga. Miatta látják [az emberek], hogy a családotban rengeteg, mindenféle formát felöltő dolog van: kar-

perec, öszvérek hajtotta fogat, rabszolganő, arany nyakék. ²Van ételed, és kellemes, amit látsz. Aki Mindannyiunk Önmagát így imádja, annak van étele, kellemes, amit lát, és családjában a szent tudás ragyog. Ez azonban csak az Önmaga szeme – mondta. – Ha nem jöttél volna el hozzám, megvakultál volna.

5.14 ¹Akkor Indradjumna Bhállavéjához fordult:
– Vaijághrapadja, te mit imádsz Önmagaként?

– A szelet, áldott fenség – válaszolta.

– Amit Önmagaként imádsz, az valóban Mindannyiunk sokféle úton járó Önmaga. Miatta áramlik sokféle úton tisztelet feléd, és érkezik hozzád sokféle úton szekerek sora. ²Van ételed, és kellemes, amit látsz. Aki Mindannyiunk Önmagát így imádja, annak van étele, kellemes, amit lát, és családjában a szent tudás ragyog. Ez azonban csak az Önmaga lélegzete – mondta. – Ha nem jöttél volna el hozzám, elhagyott volna a lélegzeted.

5.15 ¹Akkor Dzsanához fordult:
– Sárkaráksja, te mit imádsz Önmagaként?

– A teret, áldott fenség – válaszolta.

– Amit Önmagaként imádsz, az valóban Mindannyiunk [bőven] kiterjedt Önmaga. Miatta bővelkedsz utódokban és vagyonban. ²Van ételed, és kellemes, amit látsz. Aki Mindannyiunk Önmagát így imádja, annak van étele, kellemes, amit lát, és családjában a szent tudás ragyog. Ez azonban csak az Önmaga teste^[1] – mondta. – Ha nem jöttél volna el hozzám, darabokra hullt volna a tested.

5.16 ¹Akkor Budila Ásvatarásvihoz fordult:
– Vaijághrapadja, te mit imádsz Önmagaként?

– A vizeket, áldott fenség – válaszolta.

¹ Testkupaca (*szamdéha*). Olivelle: törzse.

– Amit Önmagaként imádsz, az valóban Mindannyiunk gazdag Önmaga. Miatta vagy gazdag és sikeres. ²Van ételed, és kellemes, amit látsz. Aki Mindannyiunk Önmagát így imádja, annak van étele, kellemes, amit lát, és családjában a szent tudás ragyog. Ez azonban csak az Önmaga hólyagja – mondta. – Ha nem jöttél volna el hozzám, szétrepedt volna a hólyagod.

S.17 ¹Akkor Uddálaka Árunihoz fordult:
– Gautama, te mit imádsz Önmagaként?

– A Földet, áldott fenség – válaszolta.

– Amit Önmagaként imádsz, az valóban Mindannyiunk szilárdan megalapozott Önmaga. Miatta vagy szilárdan megalapozva utódokban és jószágban. ²Van ételed, és kellemes, amit látsz. Aki Mindannyiunk Önmagát így imádja, annak van étele, kellemes, amit lát, és családjában a szent tudás ragyog. Ez azonban csak az Önmaga két lába – mondta. – Ha nem jöttél volna el hozzám, elsorvadtak volna a lábaid.

S.18 ¹Ti, akik valamilyen módon [magatoktól] különböznek tudjátok Mindannyiunk Önmagát, ételt esztek [itt]. Aki azonban araszról araszra önmagával azonosítja Mindannyiunk Önmagát, az minden világban, minden lényben, minden [testi] önmagában ételt eszik^[1].

²Mármost Mindannyiunk Önmagának a ragyogó a feje; a minden formát felöltő a szeme; a sok úton járó a lélegzete; a kiterjedt a teste^[2]; a gazdag a hólyagja; a Föld a lába; az oltár a mellkasa, a szent fű a szőre; a családi tűz a szíve, a déli tűz az elméje, a felajánlási tűz a szája.

1 Tapasztal.

2 Testkupaca (*szamdéha*).

5.19¹Ezért az első ételadagot fel kell ajánlania. Az első felajánlást e szavakkal tegye: „[Ezt] a *pránának!* Szvánhá!” Így a *prána* jóllakik¹.²Ha pedig a *prána* jóllakik, akkor a szem is jóllakik; ha a szem jóllakik, akkor a Nap is jóllakik; ha a Nap jóllakik, akkor az Ég is jóllakik; ha az Ég jóllakik, akkor minden jóllakik, amit a Nap és az Ég igazgat. Ha pedig ezek jóllaktak, akkor ő maga is betelik utódokkal, jószággal, étellel, hírnévvel és a szent tudás ragyogásával.

5.20¹A második felajánlást e szavakkal végezze: „[Ezt] a *vjánának!* Szvánhá!” Így a *vjána* jóllakik.²Ha pedig a *vjána* jóllakik, akkor a fül is jóllakik; ha a fül jóllakik, akkor a Hold is jóllakik; ha a Hold jóllakik, akkor az égtájak is jóllaknak; ha az égtájak jóllaknak, akkor minden jóllakik, amit a Hold és az égtájak igazgatnak. Ha pedig ezek jóllaknak, akkor ő maga is betelik utódokkal, jószággal, étellel, hírnévvel és a szent tudás ragyogásával.

5.21¹A harmadik felajánlást e szavakkal végezze: „[Ezt] az *apánának!* Szvánhá!” Így az *apána* jóllakik.²Ha pedig az *apána* jóllakik, akkor a beszéd is jóllakik; ha a beszéd jóllakik, akkor a tűz is jóllakik; ha a tűz jóllakik, akkor a Föld is jóllakik; ha a Föld jóllakik, akkor minden jóllakik, amit a tűz és a Föld igazgat. Ha pedig ezek jóllaknak, akkor ő maga is betelik utódokkal, jószággal, étellel, hírnévvel és a szent tudás ragyogásával.

5.22¹A negyedik felajánlást e szavakkal végezze: „[Ezt] a *szamánának!* Szvánhá!” Így a *szamána* jóllakik.²Ha pedig a *szamána* jóllakik, akkor az elme is jóllakik; ha az elme jóllakik, akkor az eső is jóllakik; ha az eső jóllakik, akkor a villám

¹ Kielégül ($\sqrt{\text{trip}}$).

is jóllakik; ha a villám jóllakik, akkor minden jóllakik, amit a villám és az eső igazgat. Ha pedig ezek jóllaknak, akkor ő maga is betelik utódokkal, jószággal, étellel, hírnévvel és a szent tudás ragyogásával.

5.23 ¹Az ötödik felajánlást e szavakkal végezze: „[Ezt] az *udánának! Szváhá!*” Így az *udána* jóllakik. ²Ha pedig az *udána* jóllakik, akkor a bőr is jóllakik; ha a bőr jóllakik, akkor a szél is jóllakik; ha a szél jóllakik, akkor a tér is jóllakik; ha a tér jóllakik, akkor minden jóllakik, amit a szél és a tér igazgat. Ha pedig ezek jóllaknak, akkor ő maga is betelik utódokkal, jószággal, étellel, hírnévvel és a szent tudás ragyogásával.

5.24 ¹Aki anélkül mutatja be a napi tűzáldozatot (*agni-hótra*), hogy tud erről, az olyan, mintha a parazsat eltávolítva a hamuban akarná az áldozatot felajánlani.

²Aki viszont úgy mutatja be a napi tűzáldozatot, hogy tud erről, annak áldozata minden világban, minden lényben és minden [egyéni] önmagában megvalósul.

³Aki ezzel a tudással mutatja be a napi tűzáldozatot, annak minden bűne elég, ahogyan a tűzre vetett fűcsomó is elhamvad.

⁴Ezért ha valaki ezzel a tudással egy *csandálának* adná az étel maradékát, akkor is saját [igaz] Önmagában, Mindannyiunk Önmagában tenne felajánlást.

Erről szól e vers (*slóka*):

⁵Mint éhesen anyjuk körül összeseregülő gyermekek,
Úgy gyülik minden teremtmény a tűzáldozatunk köré.

Hatodik fejezet

6.1 ¹Élt [akkor] egy Svétakétu Árunéja nevű fiú. Atyja e szavakkal fordult hozzá:

– Svétakétu, [menj el egy tanítómesterhez, és] éld a *védikus* tanítványok [önmegtartóztató] életét! Mert, kedves fiam, a mi családunkban senki sem tanulatlan, senki sem csak névleg pap.

²Így hát [a fiú] tizenkét évesen elment, majd – miután az összes *védát* megtanulta – huszonnégy évesen, nem kis büszkeséggel a szívében, a kívülről megtanult *védák* miatt magát nagyra tartva, [kissé] mereven és fontoskodva visszajött.

³[Apja] így szólt hozzá:

– Svétakétu, ha már ilyen büszke vagy, mereven és fontoskodva [viselkedsz], s a kívülről megtanult *védák* miatt nagyra tartod magadat, rákérdeztél-e arra a behelyettesítési szabályra (*ádésa*), kedves fiam, amelynek révén meghalljuk, amit [korábban] nem hallottunk; megértjük, amit [korábban] nem értettünk; és megismerjük, amit korábban nem ismertünk?

– Hogy szól ez a behelyettesítési szabály, áldott uram?

⁴– Ahogyan, kedves fiam, egy agyagrögöt megismerve mindaz ismertté lesz, ami agyagból készült; a megjelenési formák csupán a beszédből eredően, nevükben különböznek, [de] igazság szerint [mindez] pusztán agyag.

⁵Ahogyan, kedves fiam, egy rézdiszt megismerve mindaz ismertté lesz, ami rézből készült; a megjelenési formák csupán a beszédből eredően, nevükben különböznek, [de] igazság szerint [mindez] pusztán réz.

⁶Ahogyan, kedves fiam, egy körömvágót megismerve mindaz ismertté lesz, ami vasból¹ készült, a megjelenési formák csupán a

1 Fekete fémből (*krisna-ajasz*).

beszédből eredően, nevükben különböznek, [de] igazság szerint [mindez] pusztán vas.

Kedves fiam, ez a behelyettesítési szabály.

⁷– Tiszteletre méltó tanítóim bizonyára nem ismerték ezt. Hiszen ha ismerték volna, elmondták volna volna [nekem]. Tanítsd hát meg nekem Te magad, áldott uram!

– Jól van, kedves fiam! – válaszolta.

6.2 ¹– Kezdetben, kedves fiam, ez [a világ] csak a létező (*szat*) volt, egyedül, második nélkül^[1]. Ezzel kapcsolatban egyesek azt mondják, hogy kezdetben ez [a világ] csak a nemlétező (*aszat*) volt, egyedül, második nélkül. És ebből a nemlétezőből született meg a létező.

²De hogyan lehetett volna így, kedves fiam? – folytatta. – Hogyan születhetett volna a létező a nemlétezőből? Éppen ellenkezőleg, kedves fiam, kezdetben ez [a világ] csak a létező (*szat*) volt, egyedül, második nélkül.

³Azt gondolta: „Legyek sokká! Szaporodjak!” [Ekkor] kiárasztotta magából a hőt. A hő azt gondolta: „Legyek sokká! Szaporodjak!” És kiárasztotta magából a vizeket. Így amikor az embernek melege van és izzad, a hőből vizek születnek.

⁴A vizek azt gondolták: „Legyünk sokká! Szaporodjunk!” És kiárasztották magukból az ételt. Így amikor esik az eső, bőséges az étel [is], mert a táplálék a vizekből születik.

¹ Sz. ékam evádvittjam.

6.3 ¹– E lények valójában háromféle forrásból származnak: tojásból születők, elevenen születők és csírából születők [lehetnek].

²[Ez] az istenség azt gondolta: „Rajta, hatoljak be élő Önmagammal (*dzsívéna átmaná*) e három istenségbe, és választam szét a nevet és a formát! ³Háromszorozzam meg mindegyiküket!” [Ez] az istenség [az] élő Önmagával behatolt e három istenségbe, és szétválasztotta a nevet és a formát.

⁴Mindegyiküket megháromszorozta. Halld meg hát tőlem, kedves fiam, hogy miként háromszorozódik meg e három istenség mindegyike!

6.4 ¹A tűz vörös formája a hó formája; a fehér a vizeké; a fekete az ételé. A tűznek a tűz mivolta eltűnt. A[z egyéb] megjelenési formák csupán a beszédből eredően, nevükben különböznek, [de] igazság szerint [mindez] a „három forma”.

²A Nap vörös formája a hó formája; a fehér a vizeké; a fekete az ételé. A Napnak a Nap mivolta eltűnt. A[z egyéb] megjelenési formák csupán a beszédből eredően, nevükben különböznek, [de] igazság szerint [mindez] a „három forma”.

³A Hold vörös formája a hó formája; a fehér a vizeké; a fekete az ételé. A Holdnak a Hold mivolta eltűnt. A[z egyéb] megjelenési formák csupán a beszédből eredően, nevükben különböznek, [de] igazság szerint [mindez] a „három forma”.

⁴A villám vörös formája a hó formája; a fehér a vizeké; a fekete az ételé. A villámnak a villám mivolta eltűnt. A[z egyéb] megjelenési formák csupán a beszédből eredően, nevükben különböznek, [de] igazság szerint [mindez] a „három forma”.

⁵Ennek tudatában mondták a régi, nagy vagyonú, a *védákat* alaposan ismerő családfők: „Most már senki nem fog olyat mondani nekünk, amit ne hallottunk, ne értettünk, ne ismertünk volna!” Mert ezen [a hármon] keresztül [mindenről] tudtak.

⁶Ami vörösként jelent meg [számukra], arról tudták, hogy a hó formája; ami fehérként jelent meg [számukra], arról tudták, hogy a vizek formája; ami feketeként jelent meg [számukra], arról tudták, hogy az étel formája.

⁷Ami ismeretlenként jelent meg [számukra], arról tudták, hogy ezeknek az istenségeknek a kombinációja.

Halld meg hát tőlem, kedves fiam, hogy az emberi személybe lépve miként háromszorozódik meg e három istenség mind-egyike!

6.5 ¹A megevett étel három részre oszlik: a legsűrűbb összetevőből (*dhátu*) ürülék lesz; a közepesből hús; a legfinomabból elme.

²A megivott víz három részre oszlik: a legsűrűbb összetevőből vizelet lesz; a közepesből vér; a legfinomabból lélegzet.

³A megevett hó három részre oszlik: a legsűrűbb összetevőből csont lesz; a közepesből velő; a legfinomabból beszéd.

⁴Mert az elme, kedves fiam, bizony ételből áll, a lélegzet vízből, a beszéd [pedig] hóból.

– Áldott uram, taníts tovább engem!

– Jól van, kedves fiam – válaszolta.

6.6 ¹– Amikor [sűrű] aludttejet köpülnek, kedves fiam, a legfinomabb része feljön felülre, és vajjá válik.

²Ugyanígy, amikor az ételt megeszik, kedves fiam, a legfinomabb része feljön felülre, és elmévé válik.

³Amikor a vizet megisszák, kedves fiam, a legfinomabb része feljön felülre, és lélegzetté válik.

⁴Amikor a hőt megeszik, kedves fiam, a legfinomabb része feljön felülre, és beszéddé válik.

⁵Mert az elme, kedves fiam, ételből áll, a lélegzet vízből, a beszéd pedig hóból.

– Áldott uram, taníts tovább engem!

– Jól van, kedves fiam – válaszolta.

6.7 ¹– Az emberi személy tizenhat részből áll, kedves fiam. Ne egyél tizenöt napig! Vízet ihatsz, amikor akarsz. A lélegzet vízből áll, így ha nem iszol, [a lélegzet] megszakad.

²[A fiú] nem evett tizenöt napig. Azután visszatért atyjához, és megkérdezte:

– Mit mondjak [fel], uram?

– *Ricseket, jadszuszokat és számanokat*, kedves fiam.

– Nem jutnak eszembe, uram.

³Ekkor az atyja így szólt:

– Kedves fiam, ahogyan egy hatalmas tűz, amelyből már csak egy fénybogárnyi zsarátnok maradt, nem tud sok mindent elégetni, ugyanúgy, kedves fiam, te sem tudod a tizenhat részből megmaradt egyetlen résszel most a *védákat* átfogni. Egyél! Majd utána tanulsz tőlem.

⁴Evett, majd odament atyjához. Ekkor már mindent meg tudott csinálni, amit [atyja] kért tőle.

⁵Akkor azt mondta neki:

– Kedves fiam, ahogyan egy hatalmas tűz, amelyből már csak egy fénybogárnyi zsarátnok maradt, amikor fűvel táplálják és fellobban, újra sok mindent el tud égetni, ⁶ugyanúgy, kedves fiam, amikor a te tizenhat részedből megmaradt egyetlen részt étellel tápláltad, és fellobbant, akkor azzal már át tudtad fogni a *védákat*. Mert az elme, kedves fiam, ételből áll, a lélegzet vízből, a beszéd pedig hóból.

Bizony ezt tanulta tőle, ezt tanulta tőle.

6.8 ¹Uddálaka Áruni így szólt a fiához, Svétakétuhoz:

– Halld meg hát tőlem, kedves fiam, hogy mi az álmodó alvás állapota! Amikor, kedves fiam, az ember – ahogy mondják – [álmodva] alszik, akkor a létezővel egyesülve belép saját magába. Azért mondják róla, hogy „[álmodva] alszik” (*szvapiti*), mert a létezővel egyesülve belépett saját magába (*szvam apíta*).

²Ahogy a madzaggal kikötött madár ide-oda röpköd, majd más pihenőhelyre nem lelve visszatér oda, ahová kikötötték, úgy az elme is ide-oda szálldos, majd más pihenőhelyre nem lelve visszatér a lélegzethez, mert az elme a lélegzethez van kikötve, kedves fiam.

³Halld meg hát tőlem, kedves fiam, hogy mi az éhség és a szomjúság! Amikor az emberre azt mondják, éhes, a víz hajtja el a megevett ételt. Ezért ahogyan tehénhajcsárnak (*gó-nája*), lóhajcsárnak (*asva-nája*), emberhajcsárnak (*purusa-nája*) neveznek valakit, a vizet „éhségnek, ételhajtónak” hívják^[1]. Tudd meg, kedves fiam, hogy e sarj innen hajt ki, [hiszen] gyökértelen nem lehet; ⁴[és] mi más[ban] lehetne a gyökere, mint az étel[ben]? Ugyanígy, kedves fiam, az ételnek mint sarjnak a gyökerét a vízben keresd! A víznek mint sarjnak a gyökerét, kedves fiam, a hőben keresd! A hőnek mint sarjnak a gyökerét, kedves fiam, a létezőben keresd! Minden teremtménynek, kedves fiam, a létező a gyökere, a létező a menedéke, a létező az alapja.

⁵Amikor pedig az emberre azt mondják, szomjas, akkor a hő hajtja el a megivott italt. Ezért ahogyan tehénhajcsárnak, lóhajcsárnak, emberhajcsárnak neveznek valakit, a hőt „szomjúságnak, vízhajtónak” hívják^[2]. Tudd meg, kedves fiam, hogy e sarj innen hajt ki, [hiszen] gyökértelen nem lehet; ⁶[és] mi más[ban] lehetne a gyökere, mint az víz[ben]? A víznek mint sarjnak a gyökerét, kedves fiam, a hőben keresd! A hőnek mint sarjnak a gyökerét, kedves fiam, a létezőben keresd! Minden te-

1 Sz. *asanájéti*. Jelentése lehet „ételt elhajtó” (*asanája iti*) és éhség (*asanájá iti*).

2 Sz. *udanjéti*. Jelentése lehet „vízhajtó” (*udanja iti*) és „szomjúság” (*udanjá iti*).

remtménynek, kedves fiam, a létező a gyökere, a létező a menedéke, a létező az alapja. Azt viszont már elmondtam, kedves fiam, hogy az emberi személybe lépve miként háromszorozódik meg e három istenség mindegyike! Amikor meghal, a beszéd az elmébe merül, az elme a lélegzetbe, a lélegzet a hőbe, a hő a legfőbb istenségbe.

⁷Ez a legfinomabb alap^[1], amiből az egész [mindenség] felépül^[2], ez az igazság, ez az Önmaga. Az te vagy, Svétakétu.^[3]

– Áldott uram, taníts tovább engem!

– Jól van, kedves fiam – válaszolta.

6.9 ¹– Amikor a méhek mézet készítenek, kedves fiam, akkor a különféle fák nektárjait összegyűjtik, majd e nektár[oka]t egyetlen [egynemű] egésszé (*ékatá*) alakítják. ²Abban az állapotban [a nektárok] nem őrzik meg különbözőségeiket: „én annak a fának a nektárja vagyok”, „én ennek a fának a nektárja vagyok”. Ugyanígy, kedves fiam, a létezőbe merülve (*szampadja*) a teremtmények sem tudják, hogy „a létezőbe merülünk”. ³Bármik is itt [ezen a világon] – tigris, oroszlán, farkas, vadkan, féreg, molylepke, bögöly vagy szúnyog –, mind azzá [a létezővé] válnak^[4].

⁴Ez a legfinomabb alap, amiből az egész [mindenség] felépül, ez az igazság, ez az Önmaga. Az te vagy, Svétakétu.

– Áldott uram, taníts tovább engem!

– Jól van, kedves fiam – válaszolta.

1 A legkifinomultabb, legapró[lékosa]bb, legmélyebb[en fekvő], legnehezebben megismerhető finomság vagy lényeg (*animan*).

2 Ami ennek az egész[mindenség]nek az önmaga (*aitadátmjam idam szarvam*).

3 Olivelle 1998: „Így (*tat*) vagy te [*is*], Svétakétu.” (Vö. Brereton 1986.)

4 Olivelle 2008: „mind abba merülnek” (*tad úbhavanti*).

6.10¹– A folyamok, kedves fiam, keleten kelet felé, nyugaton nyugat felé folynak, a tengerből a tengerbe jutnak; [az összes folyam] merő tengerré válik; abban az állapotban nem tudják, „én ez a folyam vagyok”, „én az a folyam vagyok”.

²Ugyanígy, kedves fiam, a létezőből (*szat*) kijöve (*ágamja*) a teremtmények sem tudják, hogy „a létezőből jövünk”. Bármik is itt [ezen a világon] – tigris, oroszlán, farkas, vadkan, féreg, molylepke, bögöly vagy szúnyog –, mind azzá [a létezővé] válnak.

³Ez a legfinomabb alap, amiből az egész [mindenség] felépül, ez az igazság, ez az Önmaga. Az te vagy, Svétakétu.

– Áldott uram, taníts tovább engem!

– Jól van, kedves fiam – válaszolta.

6.11¹– Kedves fiam, ha ezt a nagy fát a gyökerénél megvágna valaki, akkor éltető nedv szivárogná belőle. Ha a közepénél megvágna valaki, akkor [is] éltető nedv szivárogná belőle. Ha a tetejénél megvágna valaki, akkor [is] éltető nedv szivárogná belőle. Az élő Önmaga által áthatott fa szilárdan áll, mohón iszik, és örömtől duzzad.

²Ha azonban az élet elhagyja [a fa] egy ágát, az [az ág] elszárad. Ha elhagyja egy második ágát, az [az ág] elszárad. Ha elhagyja egy harmadik ágát, az [az ág] elszárad. Ha elhagyja az egész fát, az egész elszárad.

³Tudd meg, kedves fiam – folytatta –, hogy ugyanígy ez [a test] is meghal, amikor az élet (*dzsiva*) elhagyja; de az élet nem hal meg.

Ez a legfinomabb alap, amiből az egész [mindenség] felépül, ez az igazság, ez az Önmaga. Az te vagy, Svétakétu.

– Áldott uram, taníts tovább engem!

– Jól van, kedves fiam – válaszolta.

6.12¹ – Hozz egy gyümölcsöt arról a fügefáról (*njagró-dha*)!

- Itt van, áldott uram.
- Vágd fel!
- Felvágtam, áldott uram.
- Mit látsz benne?
- Egészen apró magvakat.
- Vágj fel egyet közülük!
- Felvágtam, áldott uram.
- Mit látsz benne?
- Semmit, áldott uram.

²– E legfinomabb alpból, amit nem [is] látsz, jön létre^[1] a hatalmas fügefa egésze. Higgy, kedves fiam!

³Ez a legfinomabb alap, amiből az egész [mindenség] felépül, ez az igazság, ez az Önmaga. Az te vagy, Svétakétu.

- Áldott uram, taníts tovább engem!
- Jól van, kedves fiam – válaszolta.

6.13¹ – Tedd bele ezt a darab sót a vízbe, és gyere vissza holnap reggel!

[A fiú] úgy tett, ahogyan atyja kérte; ő pedig ezt mondta neki:

- Hozd ide nekem azt a darab sót, amit este a vízbe tettél!

Elkezdte fogdosni [a vizet], de nem találta, ²mert [a só] teljesen feloldódott.

- Most igyál egy kortyot erről a feléről! – kérte. – Milyen [ízű]?
- Sós.
- Most igyál egy kortyot a közepéről! Milyen [ízű]?
- Sós.
- Most igyál egy kortyot arról a feléről! Milyen [ízű]?
- Sós.

1 „Áll össze” (*tisthati*).

– Tedd félre, majd gyere vissza!

Úgy tett, ahogy atyja kérte.

– A só íze még mindig itt van [a számban – közölte].

Atyja pedig ezt mondta neki:

– Bár *azt* [a létezőt] nem látod, mégis jelen van itt, kedves fiam.

³Ez a legfinomabb alap, amiből az egész [mindenség] felépül, ez az igazság, ez az Önmaga. Az te vagy, Svétakétu.

– Áldott uram, taníts tovább engem!

– Jól van, kedves fiam – válaszolta.

6.14¹– Olyan ez, mintha egy bekötött szemű embert valaki Gandhárából elvinne, kedves fiam, egy lakatlan helyre, és ott magára hagyja; ő pedig [segítségért] kiabálna keletre, északra, délre és nyugat felé, mert bekötött szemmel vezették oda, és bekötött szemmel hagyták magára.

²Ha valaki megszabadítaná a kötéstől, és közölné vele, hogy „Ebben az irányban van Gandhára; erre menj!”, akkor – ha [elég] ügyes, és van esze – faluról falura kérdezősködve hazajutna Gandharába. Ugyanígy a tanítómesterre lelt ember is tudja: „Csak addig kell [ebben az állapotban] maradnom, amíg szabadulok. Utána elérem célomat.”

³Ez a legfinomabb alap, amiből az egész [mindenség] felépül, ez az igazság, ez az Önmaga. Az te vagy, Svétakétu.

– Áldott uram, taníts tovább engem!

– Jól van, kedves fiam – válaszolta.

6.15¹– Kedves fiam, [olyan ez, mint amikor] a lázas nagybeteg embert körülveszik a közeli hozzátartozók: „Megismersz engem?” „Megismersz engem?” Amíg a be-

széde nem merül az elmébe, az elme a lélegzetbe, a lélegzet a hőbe, a hő a legfőbb istenségbe, addig megismeri őket.

²Amikor azonban a beszéde az elmébe merül, az elme a lélegzetbe, a lélegzet a hőbe, a hő a legfőbb istenségbe, akkor nem ismeri meg őket.

³Ez a legfinomabb alap, amiből az egész [mindenség] felépül, ez az igazság, ez az Önmaga. Az te vagy, Svétakétu.

– Áldott uram, taníts tovább engem!

– Jól van, kedves fiam – válaszolta.

6.16¹– Kedves fiam, [olyan ez, mint amikor] a rabot elővezetik: „Lopott!” „Rablást követett el!” „Tüzesítsétek neki a fejszét!” Ha ő [volt] az elkövető, hazug módon tetteti magát, hazugságra vetemedik, és hazugsággal takarózva fogja meg a tüzes fejszét, így megég és kivégzik.

²Ha viszont nem ő [volt] az elkövető, igazságát tanúsítja, az igazsághoz tartja magát, és igazságba burkolózva^[1] fogja meg a tüzes fejszét, így nem ég meg, és kiszabadul.

³Ez – amiért nem égne ott meg –, amiből az egész [mindenség] felépül, ez az igazság, ez az Önmaga. Az te vagy, Svétakétu.

Ezt tanulta tőle, bizony, ezt tanulta tőle.

¹ Igazsággal takarózva.

Hetedik fejezet

7.1 ¹Nárada odament Szanatkumárához, és leült mellette:
– Taníts engem, áldott uram!

Ő így válaszolt:

– Gyere ide hozzám azzal, amit tudsz! Én pedig megtanítalak arra, ami a felett van.

[Nárada:]

²– Áldott uram, ismerem a *Rigvédát*, a *Jadzsurvédát*, a *Számavédát*, az *Átharvanát*, amely a negyedik [*véda*], a történeteket és legendákat, amely az ötödik [*véda*], a *védák védáját* [grammatikát], az ősatyáknak bemutatott áldozati rítusokat, a számolás[tudományá]t, a jövendőmondást, az elrejtett kincsek megtalálását, a vitatkozás tudományát, az egyedüli utat, az istenek tudományát, a papi tudományt, a [szellem]lények tudományát, az uralkodás tudományát, a csillagzatok tudományát, a kigyólények tudományát. Ezt ismerem, áldott uram.

³S bár a *védikus* igéket (*mantra*) ismerem, áldott uram, [igaz] Önmagamat nem. A hozzád hasonló[tanító]któl azt hallottam, áldott uram, hogy az [igaz] Önmagukat megismerők túljutnak a szomorúságon. A szívem tele van szomorúsággal, áldott uram. Vigyél át engem a szomorúságon túlra!

– Amit eddig tanultál, az csupán név – válaszolta [Szanatkumára].

⁴A *Rigvéda*, a *Jadzsurvéda*, a *Számavéda*, az *Átharvana*, amely a negyedik [*véda*], a történetek és legendák, amely az ötödik [*véda*], a *védák védája* [grammatika], az ősatyáknak bemutatott áldozati rítusok, a számolás [tudománya], a jövendőmondás, az elrejtett kincsek megtalálása, a vitatkozás tudománya, az egyedüli út, az istenek tudománya, a papi tudomány, a [szellem]lények tudománya, az uralkodás tudománya, a csillagzatok tu-

dománya, a kígyólények tudománya – nevek. Ez mind csak név. A névnek szentelődj!

⁵Aki a Brahmannak névként szentelődik, tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig a név elér, aki a Brahmannak névként szentelődik.

– Van, ami hatalmasabb, mint a név, áldott uram?

– Igen, van, ami hatalmasabb, mint a név.

– Mond meg nekem, mi az, áldott uram!

7.2 ¹– A beszéd bizony hatalmasabb, mint a név. Mert a beszéd révén ismerjük meg a *Rigvédát*, a *Jadzsurvédát*, a *Számavédát*, az *Átharvanát*, amely a negyedik [*véda*], a történeteket és legendákat, amely az ötödik [*véda*], a *védák védáját* [grammatikát], az ősatyáknak bemutatott áldozati rítusokat, a számolás[tudománya]t, a jövendőmondást, az elrejtett kincsek megtalálását, a vitatkozás tudományát, az egyedüli utat, az istenek tudományát, a papi tudományt, a [szellem]lények tudományát, az uralkodás tudományát, a csillagzatok tudományát, a kígyólények tudományát; az Eget, a Földet, a szelet, a teret, a vizeket, a tűz hőjét, az isteneket, az embereket, a háziállatokat, a madarakat, a füveket és a fákat, a vadállatokat egészen a férgenekig, repülő rovarokig és hangyáig; a törvényest és a törvénytelen, az igazat és a hamisat, a jót és a rosszat, a kellemest és a kellemetlen. Ha nem volna beszéd, akkor nem lehetne tudni, mi törvényes, és mi törvénytelen; mi igaz, és mi hamis; mi jó, és mi rossz; mi kellemes, és mi kellemetlen. Mindezt a beszéd révén ismerjük meg. A beszédnek szentelődj!

²Aki a Brahmannak beszédként szentelődik, tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig a beszéd elér, aki a Brahmannak beszédként szentelődik.

– Van, ami hatalmasabb, mint a beszéd, áldott uram?

– Igen, van, ami hatalmasabb, mint a beszéd.

– Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.3¹– Az elme bizony hatalmasabb, mint a beszéd. Ahogyan a tenyerünkbe zárhatunk két *amla* gyümölcsöt^[1], két datolyát^[2] vagy két diót^[3], ugyanúgy az elme is magába foglalja a beszédet és a nevet [is]. Akkor tanul [az ember], amikor elméjében elhatározza: „védikus igéket (*mantra*) kell tanulnom!” Akkor mutat be áldozatot, amikor [elméjében elhatározza]: „Áldozatot kell bemutatnom!” Akkor törekszik utódokra és jószágokra, amikor [elméjében elhatározza]: „Tennem kell azért, hogy utódaim és jószágaim legyenek!” Akkor törekszik erre a világra és arra [a másik világra], amikor [elméjében elhatározza]: „Tennem kell azért, hogy ez a világ és az [a másik világ] az enyém legyen!” Mert az elme az Önmaga, az elme a világ, az elme a Brahman. Az elmének szentelődj!

²Aki a Brahmannak elmeként szentelődik, tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig az elme elér, aki a Brahmannak elmeként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint az elme, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint az elme.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.4¹– A szándék (*szankalpa*) bizony hatalmasabb, mint az elme. Először a szándék merül fel [az emberben], azután dönt az elméjében, s [csak] azután beszél róla és nevezi meg. A névben lesznek eggyé a védikus igék (*mantra*) és a védikus igékben az áldozati rítusok.

²A szándék az egyedüli útja ezeknek, a szándék a lényegük, a szándék az alapjuk. A Föld és az Ég [is] egy szándék szerint formálódott meg; a szél és a tér [is] egy szándék szerint formálódott meg; a vizek és a tűz hője [is] egy szándék szerint sze-

1 Sz. *amalaka* (= *ámalaki*). Indiai pöszméte, az egreshez hasonló indiai növény. *Phyllanthus emblica*.

2 Sz. *kóla*. *Jujuba* (indiai datolya). *Zizyphus jujuba*.

3 Sz. *aksa* (= *vibhitaka*). *Bibhitaka*, más néven *bedda* dió. *Terminalia bellerica*.

rint formálódott meg. És az ő szándékuk szerint formálódott meg az eső; az eső szándéka szerint formálódott meg az étel; az étel szándéka szerint formálódtak meg a lélegzetek; a lélegzetek szándéka szerint formálódtak meg a védikus igék (*mantra*); a védikus igék szándéka szerint formálódtak meg az áldozati rítusok^[1]; az áldozati rítusok szándéka szerint formálódott meg a világ; a világ szándéka szerint formálódott meg mindez. Mindez szándék. A szándéknak szentelődj!

³Aki a Brahmannak szándékként szentelődik, az szándéka szerint megformálódott világokat nyer el, maga is állandó, szilárdan megalapozott és rendíthetetlen lévén állandó, szilárdan megalapozott és rendíthetetlen világokat nyer el, és tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig a szándék elér, aki a Brahmannak szándékként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint a szándék, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint a szándék.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.5 ¹– Az értelem^[2] bizony hatalmasabb, mint a szándék. Először ért [az ember], azután merül fel benne a szándék, azután dönt az elméjében, s [csak] azután beszél róla és nevezi meg. A névben lesznek eggyé a védikus igék, és a védikus igékben az áldozati rítusok.

²Az értelem az egyedüli útja ezeknek, az értelem a lényegük, az értelem az alapjuk. Ezért lehet valaki nagyon tanult, ha híján van az értelemnek, [az emberek] nem adnak hitelt a szavainak, mert azt gondolják: „Ha valóban tudná azt, amit megtanult, nem lenne ennyire híján az értelemnek.” Aki pedig kevésbé tanult ugyan, de értelmes, arra hallgatnak [az emberek]. Az értelem az egyedüli útja ezeknek, az értelem a lényegük, az értelem az alapjuk. Az értelemnek szentelődj!

¹ Az áldozati cselekedetek.

² Gondolat; tudatosság (*csitta*).

³Aki a Brahmannak értelemként szentelődik, az értelmes világokat nyer el, maga is állandó, szilárdan megalapozott és rendíthetetlen lévén állandó, szilárdan megalapozott és rendíthetetlen világokat nyer el, és tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig az értelem elér, aki a Brahmannak értelemként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint az értelem, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint az értelem.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.6 ¹– Az elmélyedés^[1] bizony hatalmasabb, mint az értelem. A Föld is mintha elmélyedne; a Köztitér is mintha elmélyedne; az Ég is mintha elmélyedne; a vizek is mintha elmélyednének; a hegyek is mintha elmélyednének; az istenek és az emberek is mintha elmélyednének. Ezért akik itt az emberek között nagygyá lesznek, azok az elmélyedés gyümölcseiben részesülnek. A jelentéktelen emberek veszekedősek, gyalázkodók, gorombák; a kiválóak viszont az elmélyedés gyümölcseiben részesülnek. Az elmélyedésnek szentelődj!

²Aki a Brahmannak elmélyedésként szentelődik, tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig az elmélyedés elér, aki a Brahmannak elmélyedésként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint az elmélyedés, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint az elmélyedés.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.7 ¹– A megismerés (*vidzsnyána*) bizony hatalmasabb, mint az elmélyedés, mert a megismerés révén ismerjük meg a *Rigvédát*, a *Jadzsurvédát*, a *Számavédát*, az *Átharvanát*, amely a negyedik [*véda*], a történeteket és legendákat, amely az ötödik [*véda*], a *védák védáját* [grammatikát], az ősatyáknak bemutatott áldozati rítusokat, a számolás[tudományá]t, a jö-

¹ Meditáció (*dhjána*).

vendőmondást, az elrejtett kincsek megtalálását, a vitatkozás tudományát, az egyedüli utat, az istenek tudományát, a papi tudományt, a [szellem]lények tudományát, az uralkodás tudományát, a csillagzatok tudományát, a kígyólények tudományát, az Eget, a Földet, a szelet, a teret, a vizeket, a tűz hőjét, az isteneket, az embereket, a háziállatokat, a madarakat, a füveket és a fákat, az állatokat egészen a férgekig, repülő rovarokig és hangyáig, a törvényest és a törvénytelen, az igazat és a hamisat, a jót és a rosszat, a kellemest és a kellemetlent; az ételt és az italt, ezt a világot és a másikat. Bizony a megismerés révén ismerjük meg ezeket. A megismerésnek szentelődj!

²Aki a Brahmannak megismerésként szentelődik, az megismeréssel és tudással bíró világokat nyer el, és tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig a megismerés elér, aki a Brahmannak megismerésként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint a megismerés, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint a megismerés.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.8 ¹– Az erő bizony hatalmasabb, mint a megismerés, mert egyetlen erős ember is rettegésben tart száz megismerőt. Amikor erős valaki, feláll; amikor feláll, szolgálatot teljesít; amikor szolgálatot teljesít, tanítvány lesz; amikor tanítvány lesz, olyan ember lesz, aki lát, hall, gondolkodik, ráébred, áldozatot mutat be és megismer.

Az erő révén áll szilárdan a Föld; az erő révén a Köztitér; az erő révén az Ég; az erő révén a hegyek; az erő révén az istenek és az emberek; az erő révén a háziállatok, a madarak, a füvek, a fák s az állatok egészen a férgekig, repülő rovarokig és a hangyáig. Az erő révén áll szilárdan a világ. Az erőnek szentelődj!

²Aki a Brahmannak erőként szentelődik, tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig az erő elér, aki a Brahmannak erőként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint az erő, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint az erő.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.9¹– Az étel bizony hatalmasabb, mint az erő. Ezért aki csupán tíz napig nem eszik, még ha életben is marad, már nem képes látni, nem képes hallani, nem képes gondolkodni, nem képes ráébredni; nem képes áldozatot bemutatni, és nem képes megismerni. Ha pedig ételhez jut, akkor [újra] képes lesz látni, hallani, gondolkodni, ráébredni, áldozatot bemutatni és megismerni. Az ételnek szentelődj!

²Aki a Brahmannak ételként szentelődik, az étellel és itallal bíró világokat nyer el, és tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig az étel elér, aki a Brahmannak ételként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint az étel, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint az étel.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.10¹– A víz bizony hatalmasabb, mint az étel. Ezért amikor nincs sok eső, az életműködések szomorkodnak: „Kevés lesz az étel.” Amikor viszont sok az eső, az életműködések örvendeznek: „Sok étel lesz.” Csupán a víz az, ami formát ölt a következőkben: Föld; Köztitér; Ég; hegyek; istenek és emberek; háziállatok, madarak, füvek, fák, állatok egészen a férgelig, repülő rovarokig és a hangyáig – ez mind csupán [különbféle] formákat felöltött víz. A víznek szentelődj!

²Aki a Brahmannak vízként szentelődik, minden vágya teljesül, elégedett lesz, és tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig a víz elér, aki a Brahmannak vízként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint a víz, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint a víz.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.11¹ – A tűz hője bizony hatalmasabb, mint a víz. Ezért amikor a szelet visszatartva felforrósítja a teret, az emberek azt mondják: „Forróság van. Perzsel a hőség. Esni fog.” Ezért először a tűz hője mutatkozik, majd lezúdul a víz. Függetlenül és keresztben villámokkal halad a mennydörgő vihar. Ezért mondják az emberek: „Villámlik. Mennydörög. Esni fog.” Ezért először a tűz hője mutatkozik, majd lezúdul a víz. A tűz hőjének szentelődj!

²Aki a Brahmannak a tűz hőjeként szentelődik, az [a belső tűz fényétől] ragyogni fog, ragyogó, fénylő, sötétség nélküli világokat nyer el, és tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig a tűz hője elér, aki a Brahmannak a tűz hőjeként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint a hő, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint a hő.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.12¹ – A tér bizony hatalmasabb, mint a hő, mert a Nap, a Hold, a villámlás, a csillagzatok és a tűz [mind] a térben vannak. A téren keresztül szólítunk valakit, a téren keresztül hallja meg valaki e kiáltást, és a téren keresztül válaszol. A térben örvendezünk, a térben szomorkodunk; a térben születünk, a térben születünk. A térnek szentelődj!

²Aki a Brahmannak térként szentelődik, az tágas, szélesre táruló, nem lehatárolt, a mozgásra tág teret nyújtó világokat nyer el, és tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig a tér elér, aki a Brahmannak térként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint a tér, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint a tér.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.13¹ – Az emlékezet bizony hatalmasabb, mint a tér. Ezért ha az emlékezet nem működik bennük, [az emberek], még ha sokan is vannak együtt, nem hallanak, nem ész-

lelnek, nem ismernek fel senkit. Ha azonban az emlékezet működik bennük, akkor hallják, észlelik, felismerik [a többieket]. Bizony az emlékezet révén ismeri fel valaki a fiait, az emlékezet révén az állatait. Az emlékezetnek szentelődj!

²Aki a Brahmannak emlékezetként szentelődik, tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig az emlékezet elér, aki a Brahmannak emlékezetként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint az emlékezet, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint az emlékezés.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.14 ¹– A remény bizony hatalmasabb, mint az emlékezet. Csak amikor a remény lángra lobbantja az emlékezetét, akkor recitál [az ember] *védikus* ígéretet, akkor mutat be áldozatokat, akkor törekszik utódokra és jószágra, akkor törekszik erre a világra és arra [a másik világra]. Ezért a reménynek szentelődj!

²Aki a Brahmannak reményként szentelődik, annak a remény minden vágyát teljesíti, imái meghallgatást nyernek, és tetszése szerint mozoghat bárhol, ameddig a remény elér, aki a Brahmannak reményként szentelődik.

- Van, ami hatalmasabb, mint a remény, áldott uram?
- Igen, van, ami hatalmasabb, mint a remény.
- Mondd meg nekem, mi az, áldott uram!

7.15 ¹– Az éltető lehelet (*prána*) bizony hatalmasabb, mint a remény. Ahogyan a kerékagy összetartja a küllőket, úgy tart össze mindent az éltető lehelet. Az éltető leheletet az éltető lehelet mozgatja. Az éltető leheletet az éltető lehelet adja; és az éltető leheletnek adja. Az éltető lehelet az atya, az él-

tető lehelet az anya, az éltető lehelet a fivér, az éltető lehelet a nővér, az éltető lehelet a tanító, az éltető lehelet a pap.

²Mármost ha valaki durván visszaszól az atyjának, anyjának, fivérének, nővérének, tanítójának vagy egy papnak, annak bizony azt mondják: „Szégyen, gyalázat! Megölöd az apádat! Megölöd az anyádat! Megölöd a fivéredet! Megölöd a nővéredet! Megölöd a tanítódat! Megölöd a papot!”

³Miután azonban az éltető lehelet elhagyta őket, akár [máglyahalmon] el is égetheti egy bottal^[1] [megpiszkálva] őket, akkor sem mondják rá, hogy: „Szégyen, gyalázat! Megölöd az apádat! Megölöd az anyádat! Megölöd a fivéredet! Megölöd a nővéredet! Megölöd a tanítódat! Megölöd a papot!” ⁴Mert csupán az éltető lehelet vált mindezekké.

Aki ezt így látja, így gondolja, így ismeri fel, az felülmúl másokat a beszédben (*ativádin*). Így ha azt mondják neki: „Te olyan ember vagy, aki felülmúl másokat a beszédben, akkor [nyugodtan] mondhatja: „Igen, felülmúlok másokat a beszédben.” Nem kell letagadnia.

7.16¹– Csak az múlhat felül [másokat] a beszédben, aki az igazsággal múlja felül [őket].

- Áldott uram, olyan [ember] szeretnék lenni, aki az igazsággal múl felül másokat a beszédben.
- Akkor törekedj az igazság megismerésére!
- Áldott uram, az igazság megismerésére törekszem.

7.17¹– Csak amikor megismer, akkor mond igazat [az ember]. Ha nem ismer meg, akkor nem mond igazat. Kizárólag akkor mond igazat, ha megismer. Törekedj ezért a megismerés megismerésére!

- Áldott uram, a megismerés megismerésére törekszem.

1 Piszkvással (*súla*, „hegyes [vas]rúd”, „bot”, „nyárs”).

7.18¹– Csak amikor gondolkozik, akkor ismer meg [az ember]. Ha nem gondolkozik, nem ismer meg. Kizárólag akkor ismer meg, ha gondolkozik. Törekedj ezért a gondolkodás megismerésére!

– Áldott uram, a gondolkodás megismerésére törekszem.

7.19¹– Csak ha hisz, akkor gondolkozik [az ember]. Ha nem hisz, nem gondolkozik. Kizárólag akkor gondolkozik, ha hisz. Ezért törekedj a hit megismerésére!

– Áldott uram, a hit megismerésére törekszem.

7.20¹– Csak amikor kiteljesedik¹⁾, akkor hisz. Ha nem teljesedik ki, nem hisz. Kizárólag akkor hisz, ha kiteljesedik. Ezért törekedj a kiteljesedés megismerésére!

– Áldott uram, a kiteljesedés megismerésére törekszem.

7.21¹– Csak amikor cselekszik, akkor teljesedik ki. Ha nem cselekszik, nem teljesedik ki. Kizárólag akkor teljesedik ki, ha cselekszik. Ezért törekedj a cselekvés megismerésére!

– Áldott uram, a cselekvés megismerésére törekszem.

7.22¹– Csak ha örömét leli benne, akkor cselekszik. Ha nem leli örömét benne, nem cselekszik. Kizárólag akkor cselekszik, ha örömét leli benne. Törekedj ezért az öröm megismerésére!

– Áldott uram, az öröm megismerésére törekszem!

¹ Ezt mind jelentheti még, és jelenti is: „Csak akkor hisz, ha meg van alapozva, ha van gyökere; ha szolgál, ha szolgálatot végez; ha véghezvisz, bevégez; ha alkot, létrehoz.” Sz. nisztisthati. nih- √szthá.

7.23¹– Az öröm^[1] a teljes egész (*bhúman*). A hiány[os]^[2]ban^[2] nincs öröm. Kizárólag a teljes egész öröm. Törekedj ezért a teljes egész megismerésére!
– Áldott uram, a teljes egész megismerésére törekszem!

7.24¹– Ahol [az ember] nem lát *mást*, nem hall *mást*, nem ismer meg *mást*, az a teljes egész. Ahol *mást* lát, *mást* hall, *mást* ismer meg, az a hiány[os]^[3]. Ami teljes egész, az halhatatlan, ami hiány[os], az halandó.
– Min alapul ez [a teljesség], áldott uram?
– Az [ember] saját nagyságán, azonban nem a [közönséges] nagyságon.

²Ezen a világon azt tekintik nagyságnak, ha [valakinek] tehene és lova, elefántja és aranya, szolgálja és felesége, földjei és házai vannak. Én azonban nem erről beszélek, [egyáltalán] nem erről beszélek. Hiszen ez [mind] *más*, és [ily módon ez a nagyság] *mástól* függ.

7.25¹Ez [a teljes egész] van lent, ez fent, ez nyugaton, ez keleten, ez délen, ez északon. Ez [a teljes egész] a mindenség maga. Most pedig az „énre” (*aham*) vonatkozó tanítás^[4]: én vagyok lent, én fent, én nyugaton, én keleten, én délen, én északon. Én vagyok e mindenség maga.

²Most pedig az „Önmagára” vonatkozó tanítás: az Önmaga van lent, Önmaga fent, Önmaga nyugaton, Önmaga keleten, Önmaga délen, Önmaga északon. Az Önmaga e mindenség maga.

Aki így látja, így gondolja és így ismeri fel, aki az Önmagában leli örömét, az Önmagával tölti kedvét, szerelemben az Önmagával

1 Boldogság (*szukha*).

2 Kevésben, nem teljes egészben (*alpa*).

3 Kevésben (*alpa*).

4 Útmutatás, „behelyettesítés” (*ádésa*).

egyesül, és boldogságát az Önmagában találja meg, az saját maga ura (*szvarádzs*) lesz, és tetszése szerint bejárhat minden világot. Akik azonban másként tudják, azok felett mások uralkodnak, s pusztulásra ítélt világokba jutnak, nem járhatnak be tetszésük szerint minden világot.

7.26 ¹Ha valaki valóban így látja, így gondolja és így ismeri fel, Önmagából fakad [majd] az éltető lehelet, Önmagából a remény, Önmagából az emlékezet, Önmagából a tér, Önmagából a tűz hője, Önmagából a víz, Önmagából a megjelenés és eltűnés, Önmagából az étel, Önmagából az erő, Önmagából a megismerés, Önmagából az elmélyedés, Önmagából az értelem^[1], Önmagából a szándék, Önmagából az elme, Önmagából a beszéd, Önmagából a név, Önmagából a *védikus* igék (*mantra*), Önmagából a *védikus* áldozatok, Önmagából e mindenség.

²Ezzel kapcsolatos e vers (*slóka*):

A látó nem lát több halált, betegséget vagy szenvedést.
A látó immár mindent lát, mindent elérve mindenütt.
Egyszeres, háromszoros, ötszörös, hét- és kilencszeres,
Tizenegy hagyomány szerint, s száztizenegy és húszezer.

Ha étele tiszta, lénye is tiszta, ha lénye tiszta, emlékezete erős, ha emlékezik, minden béklyótól megszabadul. Annak, aki letörölte a szennyet, a magasztos Szanatkumára mutatja meg a sötétségből kivezető utat. Ezért nevezik őt Szkandának^[2].

1 Sz. csitta.

2 [Át]ugrónak.

Nyolcadik fejezet

8.1 ¹E Brahman-várban^[1] van egy hajlék, egy kicsiny lótuszvirág^[2], s abban van egy kicsiny belső tér. Ami a belsejében van, azt kell felfedezni, azt kell megismerni.

²Ha megkérdeznék tőle: „E Brahman-várban van egy hajlék, egy kicsiny lótuszvirág, s abban van egy kicsiny belső tér. Mi rejlik annak belsejében, amit fel kell fedezni, amit meg kell ismerni?” Akkor válaszolja ezt:

³„E szíven belüli tér olyan nagy, mint a [z egész] tér. Ez tartja össze az Eget és a Földet, a tüzet és a szelet, a Napot és a Holdat, a villámokat és a csillagzatokat; mindent magában foglal, amivel [az ember] rendelkezik, és amivel nem.”

⁴Ha megkérdeznék tőle: „Ha e Brahman-vár magába foglalja e mindenséget, minden lényt és minden vágyat, amikor megvénül vagy elpusztul, mi marad belőle?” ⁵Akkor válaszolja ezt:

„Az nem vénül, amikor ez [a test] megöregszik; az nem hal meg, amikor ezt [a testet] megölik; az az igazi Brahman-vár. Magában foglalja a vágyakat. Az Önmaga mentes a rossztól, mentes az öregedéstől, mentes a haláltól, mentes a szomorúságtól, mentes az éhségtől és a szomjúságtól, vágyai igazak, szándékai igazak.

Az emberek itt [a földön] céljukat hajszolják, mintha csak parancsnak engedelmeskednének, vágyuk [tárgya] élteti őket, legyen az [királyi] birtok vagy egy földdarab.

⁶De a hely^[3], melyet itt [a földön] tetteikkel elnyertek, elpusztul. Ugyanígy elpusztul az a hely is, amelyet amott [a másik világon] érdemeikkel nyertek.

1 Brahman-erőd, Brahman-város, Brahman-szentély (*brahmapura*), a test.

2 A szív.

3 „Világ” (*lóka*).

Ezért akik úgy távoznak innen, hogy nem ismerték meg az Önmagát és az igaz vágyakat, azok nem járhatnak be tetszésük szerint minden világot. Akik azonban úgy távoznak innen, hogy megismerték az Önmagát és az igaz vágyakat, azok tetszésük szerint bejárhatnak minden világot.

8.2 ¹Ha [egy ilyen személy] az atyák világára vágyik, pusztán e szándék révén megjelennek előtte az atyák, részesül az atyák világában, s [velük együtt] örvendezik.

²Ha [egy ilyen személy] az anyák világára vágyik, pusztán e szándék révén megjelennek előtte az anyák, részesül az anyák világában, s [velük együtt] örvendezik.

³Ha [egy ilyen személy] a fivérek világára vágyik, pusztán e szándék révén megjelennek előtte a fivérei, részesül a fivérek világában, s [velük együtt] örvendezik.

⁴Ha [egy ilyen személy] a nővérek világára vágyik, pusztán e szándék révén megjelennek előtte a nővérei, részesül a nővérek világában, s [velük együtt] örvendezik.

⁵Ha [egy ilyen személy] a barátok világára vágyik, pusztán e szándék révén megjelennek előtte a barátai, részesül a barátok világában, s [velük együtt] örvendezik.

⁶Ha [egy ilyen személy] az illatszerek és virágfüzérék világára vágyik, pusztán e szándék révén megjelennek előtte az illatszerek és virágfüzérék, részesül azok világában, s [azokkal együtt] örvendezik.

⁷Ha [egy ilyen személy] az ételek és italok világára vágyik, pusztán e szándék révén megjelennek előtte az ételek és italok, részesül azok világában, s [azokkal együtt] örvendezik.

⁸Ha [egy ilyen személy] az énekszó és a zene világára vágyik, pusztán e szándék révén megjelenik előtte az énekszó és a zene, részesül azok világában, s [azokkal együtt] örvendezik.

⁹Ha [egy ilyen személy] nők világára vágyik, pusztán e szándék révén megjelennek előtte a nők; részesül a nők világában, s [ve-lük együtt] örvendezik.

¹⁰Akármi is vágyának tárgya, vágyjék bármire, pusztán e szándék révén megjelenik előtte [vágyának tárgya], részesül annak világában, s [azzal együtt] örvendezik.

8.3 ¹Ezeket az igaz vágyakat hazugság^[1] takarja. Ezeknek az igaz vágyaknak a burka hazugság. Amikor egy [közeli] hozzátartozó eltávozik ebből a világból, többé nem láthatja itt őt [az ember].

²Odajutva mindent megtalál; [közeli] hozzátartozóit – akár élnek még, akár meghaltak már – s bármi mást is, amire vágyik, de [eddig] nem kapta meg; mert e hazugságba burkolt igaz vágyak [tárgyai] ott vannak. Ha valaki nem tudja, mi van a földben, újból és újból átsétálhat rajta, mégsem találja meg az elrejtett aranyat. Ugyanígy jár-ke-l minden teremtmény nap mint nap a Brahman világában, mégsem találják rá, mert a hazugság nem engedi.

³Ez az Önmaga a szívben [van]. Pontosan ez a „szív” szó (*hrida-ja*) etimológiai jelentése: „szívünkben (*hridi*) [van] ez (*ajam*)”. Aki tudja ezt, az nap mint nap a mennyei világban jár.

⁴„Ez a tökéletesen nyugodt [Személy], aki a testből felemelkedve és a legfőbb fénybe lépve saját [igazi] alakjában jelenik meg: ez az Önmaga” – mondta [a mester]. „Ez a halhatatlan, a félelem nélküli, ez a Brahman. E Brahman neve: igazság^[2]”.

⁵Ez három szótag^[3]: *szá-ti-jam*. A *szat* a halhatatlan, a *ti* a halandó, a *jam* pedig összefogja a kettőt. Mivel összefogja ($\sqrt{\text{jam}}$) őket, azért *jam*. Aki tudja ezt, az nap mint nap a mennyei világban jár.

1 Valótlanság (*anrita*).

2 Valóság (*szatja*).

3 A korabeli védikus kiejtés szerint.

8.4 ¹Ez az Önmaga a gát, amely elválasztja a világokat, hogy azok össze ne keveredjenek. Nem lépheti át e gátat az éjszaka és a nappal, sem az öregség, sem a halál, sem a bánat, sem a jótettek, sem a rossz tettek. Minden rossz visszahull róla; mert a Brahman e világa mentes a rossztól.

²Ezért a gáton átjutva a vak látni fog, a sebesült felépül, a beteg meggyógyul. E gáton átjutva még az éjszaka is nappallá válik. Mert a Brahman e világa örök világosság.

³A Brahman világát csak azok érik el, akik a *védikus* tanítványok [önmegtartóztató] életét élik. Övék a Brahman világa; és tetszésük szerint bejárhatnak minden világot.

8.5 ¹Amit az emberek áldozatnak hívnak, az valójában a tanítványi élet, mert a tanítványi élet révén találja meg valaki a Tudót^[1]. Amit az emberek felajánlásnak (*ista*) hívnak, az valójában a tanítványi élet, mert a tanítványi élet [igazság-] keresése révén találja meg valaki az Önmagát.

²Amit az emberek *szómaáldozatok* sorozatának (*szattrájana*) hívnak, az valójában a tanítványi élet, mert a tanítványi élet révén talál rá valaki igaz Önmaga menedékére. Amit az emberek némasági fogadalomnak (*mauna*) hívnak, az valójában a tanítványi élet, mert a tanítványi élet révén található [az ember] Önmagára, és meditálhat róla.

³Amit az emberek böjtnek hívnak, az valójában a tanítványi élet, mert az az Önmaga, amire a tanítványi élet révén talál rá [az ember], nem pusztul el. Amit erdei remeteségnek (*aranjájana*) hívnak, az valójában a tanítványi élet. Mert a Brahman világában, innen a harmadik égben, van két óceán: Ara és Nja; van ott egy tó, az Airammadíja^[2]; van ott egy fügefafa, a Szómaszavana^[3]; ott [áll] a Brahman bevehetetlen vára, az Úr aranypalotája.

1 Sz. *dzsnyátri*. (Vagy: „találja meg a Tudó öt”.)

2 „Frissítő és üdítő”.

3 „Szómasajtoló”.

⁴A Brahman világa azoké, akik a tanítványi élet révén megtalálják e két óceánt, Arát és Nját. Ők tetszésük szerint bejárhatnak minden világot.

8.6 ¹Mármost a szív ereit a legfinomabb esszencia (*animan*) alkotja: barna, fehér, [sötét]kék, sárga és vörös. Ama Nap ott [fenn] úgyszintén ez [a legfinomabb esszencia]: barna, fehér, [sötét]kék, sárga és vörös.

²Ahogy egy főút messzire vezet, és összeköti a két falut, az ittenit és az ottanit, ugyanúgy kötik össze a Nap sugarai a két világot, az ittenit és az ottanit. A Napból kilépve behatolnak ezekbe az erekbe itt [lent]; s az erekből kilépve behatolnak a Napba ott [fent].

³Amikor [az ember] tökéletes nyugalomba merülve alszik, és nem lát álmot, akkor ezekbe az erekbe kerül. Nem érinti semmilyen bűn, mert [a Nap] izzó hő[je] (*tédzsasz*) tölti el.

⁴Amikor pedig ereje [teljesen] elhagyja, a körülötte ülők azt kérdezzetik tőle: „Megismersz [még]? Megismersz [még]?” Amíg nem hagyta el e testet, megismeri őket.

⁵Amikor viszont távozik e testből, e sugarak mentén felemelkedik az Óm hanggal, s oly sebesen, akár a gondolat, eljut a Napba. Ez [a Nap] bizony a [fenti] világ kapuja: kitárul azok előtt, akik tudnak, bezárul azok előtt, akik nem tudnak.

⁶Ezzel kapcsolatos a vers (*slóka*)^[1]:

A szívből száz meg egy csatorna lép ki,
De csak egy vezet közülük a fejhez,
Azon a halhatatlanságba jutsz fel,
A többi [csak] minden irányba szétfut,
minden irányba szétfut.

1 Egy *tristubh* következik.

8.7¹ „Az Önmaga mentes a büntől, mentes az öregedéstől, mentes a haláltól, mentes a szomorúságtól, mentes az éhségtől és a szomjúságtól, vágyai igazak, szándékai igazak; őt kell keresned, őt kell megismerned. Aki megtalálja és megismeri ezt az Önmagát, az elnyer minden világot és mindazt, amire vágyik” – így mondta Pradszápati.

²Az istenek és a démonok is tudomást szereztek erről, és így szóltak: „Aki megtalálja ezt az Önmagát, az elnyer minden világot és mindazt, amire vágyik. Keressük meg ezt az Önmagát!” Az istenek közül Indra, a démonok közül pedig Virócsana – egymástól függetlenül – elindult, és kezükben tűzifával megjelentek Pradszápati előtt.

³Mindketten harminckét éven keresztül tanítványként éltek nála. Ekkor Pradszápati megkérdezte tőlük:

– Mire vágytok, miért éltetek nálam [ilyen sokáig]?

– Áldott Urunk, úgy tudjuk, te mondtad ezt [egykoron]: „Az Önmaga mentes a büntől, mentes az öregedéstől, mentes a haláltól, mentes a szomorúságtól, mentes az éhségtől és a szomjúságtól, vágyai igazak, szándékai igazak; őt kell keresned, őt kell megismerned! Aki megtalálja és megismeri ezt az Önmagát, az elnyer minden világot és mindazt, amire vágyik.” Erre vágyunk mi, ezért éltünk nálad.

⁴Ekkor Pradszápati ezt mondta nekik:

– Ez a személy (*purusa*), akit a szemben láttok: ez az Önmaga. Ez a halhatatlan, a félelem nélküli, ez a Brahman.

– Akkor hát kicsoda az, áldott urunk, aki a vízben vagy a tükörben jelenik meg előttünk?

– Ugyanő jelenik meg mindezekben – válaszolta.

8.8¹ – Nézzétek meg önmagatokat egy tál vízben; azután mondjátok el nekem, hogy mit nem ismertetek fel önmagatokból!

Belenéztek egy tál vízbe.

– Mit láttok? – kérdezte Pradzsápati.

– Áldott urunk, önmagunk tükörképét látjuk teljes egészében a hajunktól a körmünk hegyéig.

²Ekkor Pradzsápati így szólt hozzájuk:

– [Most] csinosítsátok ki, ékesítsétek fel magatokat, öltözzetek szép ruhába, s így nézzetek bele a tál vízbe.

Mindketten kicsinosították, felékesítették magukat, szép ruhába öltöztek, s így néztek bele a tál vízbe.

– Mit láttok? – Kérdezte Pradzsápati.

³– Áldott urunk, saját magunkat [látjuk], így, ahogy vagyunk, csinosan, ékesen, szépen öltöztöten.

– Ez az Önmaga. Ez a halhatatlan, a félelem nélküli, ez a Brahman.

Ők pedig nyugodt szívvel távoztak.

⁴Pradzsápati utánuk nézett, és így szólt:

– Anélkül távoznak, hogy megragadták vagy felismerték volna Önmagukat! Akiknek a titkos tanítás [pusztán] ebből áll, azok el fognak bukni, legyenek akár istenek, akár démonok.

Virócsana azonban nyugodt szívvel visszament a démonokhoz, és ezt a titkos tanítást közölte velük:

– Ezt a [testi] önmagunkat kell dicsőítenünk, ezt a [testi] önmagunkat kell szolgáljunk. Aki ezt a [testi] önmagát dicsőíti, ezt a [testi] önmagát szolgálja, az elnyeri mindkét világot, ezt és a túlnanit is.

⁵Így még ma is azt mondják az olyanra, aki nem ad[akozik], nem hisz, és nem mutat be áldozatot, hogy „valóságos démon”, mert ez a tanítás a démonoké. A halott testét [pedig] étellel, ruhával és ékszerrel látják el, mert azt gondolják, ezáltal elnyerhetik a túlvilágot.

8.9 ¹Indra azonban, még mielőtt visszaért volna az istenekhez, észrevette a veszélyt: „Ha ez [az önmaga] csinos lesz, amikor a test csinos, ékes, amikor a test ékes, és szépen öltözött, amikor a test szépen öltözött, akkor bizony ugyanígy vak lesz, amikor a test vak, béna, amikor a test béna, csonka, amikor a test csonka, és a test pusztulásával ez is elpusztul. Ez így nem kielégítő számomra.”

²Így hát tűzifával a kezében visszatért [Pradzsápatihoz]. Pradzsápati azt mondta neki:

– Maghavan^[1], nyugodt szívvel távoztál Virócsánával együtt. Mit akarsz hát; miért jöttél vissza?

– Áldott uram, ha ez [az önmaga] csinos lesz, amikor a test csinos, ékes, amikor a test ékes, és szépen öltözött, amikor a test szépen öltözött, akkor bizony ugyanígy vak lesz, amikor a test vak, béna, amikor a test béna, csonka, amikor a test csonka, és a test pusztulásával ez is elpusztul. Ez így nem kielégítő számomra.

³– Pontosan így van, Maghavan – válaszolta. – Folytatom a tanításodat. Maradj nálam még harminckét évig. Ott maradt még harminckét évig. Akkor ezt mondta neki:

8.10 ¹– Aki az álomban boldogan vándorol: ez az Önmaga. Ez a halhatatlan, a félelem nélküli, ez a Brahman.

[Indra] nyugodt szívvel távozott. Mielőtt azonban visszaért volna az istenekhez, észrevette a veszélyt: „Igaz, hogy ez [az önmaga] nem vakul meg, amikor a test megvakul, nem bénul meg, amikor a test megbénul – egyáltalán nem érintik a test hibái.

²A test meggyilkolásával nem ölik meg, a test lebénulásával nem bénul le. Ámde mégis úgy tűnik, mintha megölnék, mintha üldöznék, mintha szenvedne, mintha sírna. Ez így nem kielégítő a számomra.

¹ „Nagylelkű”, Indra állandó jelzője.

³Így hát tűzifával a kezében visszatért [Pradzsápatihoz]. Pradzsápati azt mondta neki:

– Maghavan, nyugodt szívvel távoztál. Mit akarsz hát; miért jöttél vissza?

– Áldott uram, igaz, hogy ez [az önmaga] nem vakul meg, amikor a test megvakul, nem bénul meg, amikor a test megbénul – egyáltalán nem érintik a test hibái. ⁴A test meggyilkolásával nem ölik meg, a test lebénulásával nem bénul le. Ámde mégis úgy tűnik, mintha megölnék, mintha üldöznék, mintha szenvedne, mintha sírna. Ez így nem kielégítő számomra.

– Pontosan így van, Maghavan – válaszolta. – Folytatom a tanításodat. Maradj nálam még harminckét évig. Ott maradt még harminckét évig. Akkor ezt mondta neki:

8.11 ¹– Amikor [az ember] teljes nyugalomba merülve alszik, és nem lát álmot: ez az Önmaga. Ez a halhatatlan, a félelem nélküli, ez a Brahman.

[Indra] nyugodt szívvel távozott. Mielőtt azonban visszaért volna az istenekhez, észrevette a veszélyt: „De hát ebben az állapotban közvetlenül nem is tud önmagáról [az ember], nem tudja, hogy »én ez vagyok«, sőt még e létezőkről sem tud. Voltaképpen a semmibe vész. Ez így nem kielégítő a számomra.”

²Így hát tűzifával a kezében visszatért [Pradzsápatihoz]. Pradzsápati azt mondta neki:

– Maghavan, nyugodt szívvel távoztál. Mit akarsz hát; miért jöttél vissza?

– Áldott uram, ebben az állapotban közvetlenül nem is tud önmagáról [az ember], nem tudja, hogy „én ez vagyok”, sőt még e létezőkről sem tud. Voltaképpen a semmibe vész. Ez így nem kielégítő számomra.

³– Pontosan így van, Maghavan – válaszolta. – Folytatom a tanításodat. Mert bizony ebben rejlik, nem másban. Maradj nálam még öt évig. Ott maradt még öt évig.

Ez összesen százegy év. Ezért mondják: „Maghavan százegy évig élt tanítványként Pradszapatinál.”

Akkor ezt mondta neki:

8.12¹ – Ez a test (*saríra*) halandó, Maghavan; a halál markában van. Ez [csupán] a halhatatlan, testetlen Önmaga lakhelye. A megtestesült (*szasaríra*) alá van vetve az öröme és a fájdalomnak. Nem szabadulhat az örömtől és a fájdalomtól, akinek teste van. A testetlent viszont nem érinti sem az öröm, sem a fájdalom.

²A szél testetlen; a viharfelhő, a villámlás, a mennydörgés testetlenek. Ahogyan ezek a térből felemelkedve belépnek a legfőbb fénybe, és felveszik saját alakjukat, ³ugyanúgy ez a tökéletesen nyugodt [Személy] a testből felemelkedve belép a legfőbb fénybe, és felveszi saját [igazi] alakját.

Ő a legfőbb Személy (*uttama-purusa*). Ott jár-ke, játszik és vigad, nőkkel, kocsikkal vagy szeretteinek társaságában múlatja az időt, feledve tartozékát, e testet. Ahogyan az igavonó állatot befogják az igába, úgy van az éltető lehelet (*prána*) is e test igájába fogva.

⁴Ha a szem [valamin] megállapodik a térben, azt a személt Személy teszi – a szem azért van, hogy [Ő] lásson. Aki tudja: „Meg akarom szagolni ezt!”, az az Önmaga – a szaglás azért van, hogy [Ő] szagoljon. Aki tudja: „Ki akarom mondani ezt!”, az az Önmaga – a beszéd azért van, hogy [Ő] kimondja. Aki tudja: „Meg akarom hallani ezt!”, az az Önmaga – a hallás azért van, hogy [Ő] meghallja.

⁵Aki tudja: „Ezt akarom gondolni!”, az az Önmaga – az elme az Ő isteni szeme. Ez az Ő élvezete: hogy isteni szemével, az elmével látja a vágyakat, amelyek a Brahman világában vannak.

⁶Az istenek ezt az Önmagát imádják; és így minden világ és minden vágy az övék lesz. Aki megtalálta és megismerte az

Önmagát, az elnyer minden világot és mindazt, amire vágyik. Bizony így mondta Pradzsápati, így mondta Pradzsápati.

8.13¹– A feketéből a színesbe lépek, a színesből a feketébe lépek. Lerázom a rosszat, mint szórt a ló, kiszabadulok, mint Ráhu szájából a Hold. A testet levetve, [tetteimmal] megteremtve az *Átman*^[1], elérem a Brahman teremtetlen világát, elérem [a Brahman teremtetlen világát].

8.14¹ Amit térnek neveznek, nem más, mint a név és a forma létrehozója. Amiben ezek vannak, az a Brahman, az a halhatatlan, az az Önmaga.

Pradzsápati csarnokába lépek, az Ő házába. A papok dicsősége vagyok, a királyok dicsősége, a közemberek dicsősége. Beléptem a dicsőségbe, a dicsők dicsősége vagyok. Ősz és fogatlan, fogatlan és ősz ne legyek, nyáladzó ne legyek, nyáladzó ne legyek!

8.15¹ Ezt mondta Brahmá Pradzsápatinak, Pradzsápati Manunak és Manu a gyermekeinek.

Miután visszatért tanítója házából, ahol a mester számára végzett napi teendők ellátása után a *Védát* tanulmányozta az előírt módon, [a tanítvány] immár a saját házában végzi a napi *Védarecitációt* egy tiszta helyen; erényes gyermekeket nevel, minden érzékét visszavonja önmagába, és az áldozaton kívül nem öl meg egyetlen élőlényt sem. Aki így éli le az egész életét, az eléri a Brahman világát, és nem tér vissza többé, nem tér vissza többé.

Itt végződik a *Cshándógja-upanisad*.

¹ Sz. *kritátman*, „megteremtett Önmagú” [leszek] (*bahuvrīhi* szóösszetétel).

Az áldozati rítus

Áldozati tüzek

A védikus áldozatok során az oltár (*védi*) mellett általában három tűzhelyen ég a tűz:

ÁHAVANÍJA („FELAJÁNLANDÓ”), négyzet alakú felajánlási tűzhely a rituálisan körülzárt áldozati terület keleti részén, illetve a rajta égő tűz;

GÁRHAPATJA („CSALÁDFŐÉ”), kör alakú családi tűzhely a rituálisan körülzárt áldozati terület nyugati részén, illetve a rajta égő tűz;

DAKSINA („DÉLI”), ANVÁHÁRJAPACSANA néven is szereplő félkör alakú tűzhely, a rituálisan körülzárt áldozati terület déli részén, illetve a rajta égő tűz.

A déli tűzhelyet (*daksina*) készítő papok. Panjal, Thrissur, Kerala, 1975 (Staal 2001). Fotó: Adelaide de Menil

Szolgálatvégző papok (ritvidzs)

HÓTRI-PAP

A *Rigvéda* tudója és őrzője, a verseket (*rics*) recitálva áldozathoz hívja, megidézi (*áhvátri*) az isteneket.

Segítői:

maitrávaruna („Mitra-Varunáé”);

accsháváka („hívó”);

grávasztut („[a szómasajtoló] köveket dicsérő”).

UDGÁTRI-PAP

A *Számavéda* tudója és őrzője, a dallamokat (*száman*) kántálja az áldozat során.

Segítői:

prasztótri („előimádkozó”);

pratihatri („elhárító”);

szubrahmanja („brahman[ok]nak kedves”).

Számavéda papok kántálása. Panjal, Thrissur, Kerala, 1975
(Staal 2001). Fotó: Adelaide de Menil

ADHVARJU-PAP

A *Jadzsurvéda* tudója és őrzője, az áldozóigéket (*jadzsusz*) mondja az áldozat során, és az áldozat gyakorlati megvalósításáért is felelős. Többek között ő méri ki a földet, építi meg az oltárt, készíti elő az edényeket, gyújtja meg a tüzet.

Segítői:

pratipraszthátri (az *adhvarju* fősegédje);

néstri („vezető”)^[1];

unnétri („kiöntő”)^[2].

BRAHMAN-PAP

Az áldozat hibátlan bemutatása felett örködik. Mindhárom védát ismeri.^[3]

Segítői:

bráhmanáccshanszin („bráhmana után recitáló”)^[4];

agnídh („tűzgyújtó”);

pótri („tisztító”).

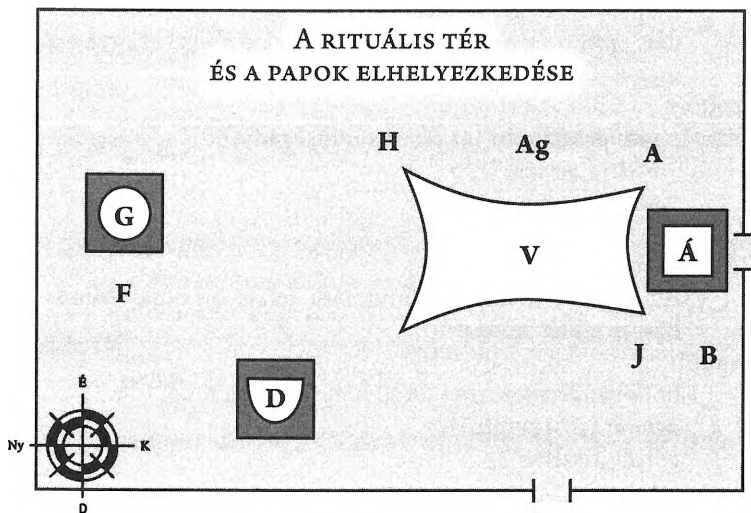
¹ A szómaáldozat során az áldozatbemutató (*jadzsamána*) feleségét kísérő pap.

² A szómát az edényekbe öntő pap.

³ Witzel 1995 szerint eredetileg az *Atharvavéda* tudója és őrzője.

⁴ Sz. *bráhmanát-sanszin*.

Rituálisan körülzárt terek

Rituálisan körülzárt terület nem állat- vagy szóma-áldozatnál
(*isti*) (Forrás: Staal 2001, Vol 1, 44-46)

JELMAGYARÁZAT:

A: Ardhvarju-pap (<i>Jadzsurvéda</i>)	G: családi tűz (<i>gárhapatja</i>)
H: Hótri-pap (<i>Rigvéda</i>)	D: déli tűz (<i>daksinágni</i>)
B: Brahman-pap	Á: felajánlási tűz (<i>áhavanija</i>)
Ag: Tűzgyújtó-pap (<i>Agnídh</i>)	V: oltár (<i>védi</i>)
	J: áldozatbemutató
(<i>jadzsamána</i>) helye
	F: áldozatbemutató feleségének
helye

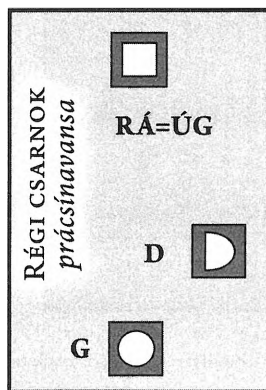
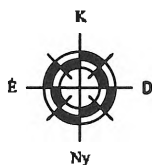
JELMAGYARÁZAT:

RÁ: régi áhavanija

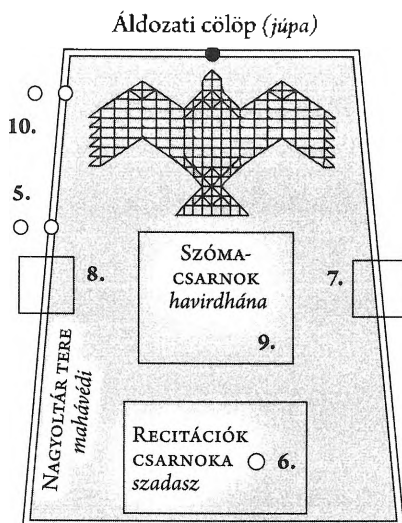
ÚG: új gárhapatja

U: uttaravédi
(magasoltár)

ÚÁ: új áhavanija

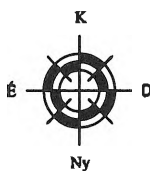
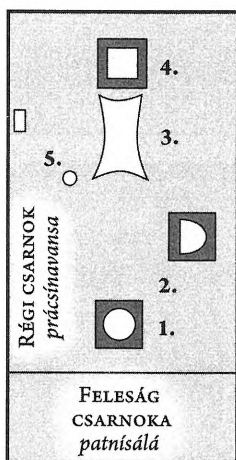

Rituálisan körülzárt területek szóma-áldozatnál
(Forrás: Staal 2001, Vol 1, 55)

JELMAGYARÁZAT:

1. régi családi tűz (prácsinavansa)
2. déli tűz (daksinagnéi)
3. régi felajánlási tűz (áhavanija)
4. új családi tűz (gárhapatja)
5. szemétkupac (utkara)
6. audumbari oszlop^[1]
7. márdzsálíja tisztítóhely^[2]
8. ágnidhríja-tűzhely^[3]
9. uparava lyukak
10. csátvála-gödör

Rituálisan körülzárt területek a tűzoltár megépítésénél
(Forrás: Staal 2001)

- 1 A szadasz belsejében álló oszlop (sz. szthúná).
- 2 Földhalom (sz. dhisnja) a nagyoltár déli oldalán, ahol az áldozati edényeket tisztítják.
- 3 A tűzgyújtóhelyen (sz. ágnidhra) belüli tűzhely (sz. dhisnja).

Száman

A Számavéda dallamait az áldozat során az *udgátri* pap kántálja a segítőkivel.

A száman kántálása általában *sztóma* formában történik, amely dallamok meghatározott sorozatát jelenti és általában öt vagy hét részből áll.

ÖTRÉTŰ SZÁMAN (CSHU 2.2.1)

- 1.) *him*-hang zümmögése (*hinkára*),
- 2.) bevezető ének (*prasztáva*), amit a *prasztótri*-pap énekel,
- 3.) főének (*udgítha*), amit az *udgátri* pap énekel,
- 4.) válaszének (*pratihára*), amit a *pratihartri*-pap énekel,
- 5.) záróének (*nidhana*), amit mindhárom pap énekel.^[1]

E részek átfedhetik egymást. Az *udgíthá* még azelőtt elkezdődhet, hogy a *prasztáva* befejeződött volna.^[2]

HÉTRÉTŰ SZÁMAN (CSHU 2.8.1–2)

- 1.) *him*-hang zümmögése (*himkára*),
- 2.) bevezető ének (*prasztáva*),
- 3.) nyitány (*ádi*),
- 4.) főének (*udgítha*),
- 5.) válaszének (*pratihára*),
- 6.) végkifejlet (*upadrava*),
- 7.) záróének (*nidhana*).

1 LSSz a következő felosztást adja: bevezető ének, főének, válaszének, végkifejlet és záróének.

2 Lásd LSSz.

Általánosított „légzés”

Az éltető energia (*prána*) és részfolyamatai (*ána*)

Mindkét *upanisadban* megjelenik a *prána* (általánosított „légzés”) öt ánára vagy részfolyamatra tagolása. Lehetséges, hogy először két (*prána-apána*, BÁU: 1.5.23; 3.2.2; 6.4.12), majd három (*prána-apána* és *vjána*, BÁU: 3.1.10; 5.14.3 CshU: 1.3.3–5), végül öt (*prána*, *apána*, *udána*, *vjána* és *szamána*, BÁU 1.5.3; 3.4.1^[1]; 3.9.26; CshU: 3.13.1–5; 5.19–23) tag jelent meg, és közben az egyes tagok jelentése is módosult. A fenti előfordulások természetesen nem azt jelentik, hogy a beszélő csak az említett tagokat ismerte; de valamennyire jelezhetik a háttérben zajló általánosítás menetét. A kiindulópont a lélegzés mint respiráció (*prána*), viszont ami áramlik, amiből részesülünk, az az éltető energia (*prána*), ami természetesen többet jelentett a puszta levegőnél. Ez az alapfolyamat ki- és belégzésre tagolható (*prána-apána*, de nem feltétlenül ezekkel a nevekkel^[2]). A ki- és belégzés mellett megjelent egy új tag, egy új folyamat: a *pránát* szétáramoltató „légzés” (*vjána*). Ezután a *vjána* párjaként az összekapcsoló, kiegyenlítő *pránafolyamat* (*szamána*) bevezetése következett, és megjelent a felfelé irányuló vagy fenti *prána*-folyamat (*udána*) is. Ettől kezdve az *apána* valószínűleg a lefelé irányuló, lenti folyamatot jelentette, a *prána* pedig elsősorban a respiráció folyamatát.

A jóga tradícióban e *prána*-folyamatok központ és funkció szerinti felosztása a következő is lehet:

- 1 BÁU 3.4.1-ben csak négy ána szerepel, a *szamána* hiányzik.
- 2 Érdemes megjegyezni, hogy a *pránájáma* meghatározásakor Patandzsali a kilégzésre a *svásza*, a belégzésre pedig a *pravásza* kifejezést használja: „A *pránájáma* a be- és kilégzés folyamatának megszakítása abban (*taszmin*) [a megfelelő testhelyzetben (*ászana*)]” (*taszmin szati svásza-pravászajór gati-viccshédah pránájámah*) (Patandzsali: *Jógaszútra* 2.49, lásd Fórizs 2002 (1994), 28–29).

Központ

prána – szív
apána – ánuszt
szamána – köldök
udána – torok
vjána – mindent átjár

Funkció

prána – lélegzés (respiráció)
apána – kiválasztás
szamána – emésztés
udána – nyelés
vjána – vérkeringés

„C” FÜGGELÉK

Versmértékek

A korai prózai *upanisadokban* található versbetétek formai szempontból átmenetet képeznek a *Rigvéda* himnuszsköltészete^[1] és a klasszikus szanszkrit időmértékes verselés között.

A kötetünkben szereplő két *upanisadban* a *Rigvéda* versmértékei közül a következők fordulnak elő[2]: *gájatri*, *anustubh*, *tristubh*, *dzsagatí*.

Az időmérték alapja a védikus és a klasszikus szanszkrit időmértékes verselésben is a szótagok időtartama, amit a következő módon jelölhetünk:

(hosszú szótag: – rövid szótag: ∪ mindegy: ○)

A **GÁJATRÍ VERSFORMA** három 8 szótagú *padából* áll, amelyek időmértéke bizonyos fokig kötött:

○ ○ ○ ○ | ∪ – ∪ ○

- 1 A rigvédai versmértékek általában sokkal kevésbé kötöttek, mint a klasszikus versformák.
- 2 CshU 4.3.8-ban szerepel a Virádzs név is, amely nemcsak kozmogóniai princípium, hanem a 4 darab 10 szótagú padából álló virádzs versmérték megszemélyesítése is egyben.

AZ ANUSTUBH VERSFORMA négy darab – a *gájatrí*hoz hasonló ritmusú – 8 szótagú *padából* áll, amelyek időmértéke:

○ ○ ○ ○ | ∪ – ∪ ○

A TRISTUBH VERSFORMA négy 11 szótagú *padából* áll, amelyek időmértéke:

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | – ∪ – ○

A DZSAGATÍ VERSFORMA négy 12 szótagú *padából* áll, amelyek időmértéke:

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | – ∪ – ∪ ○

Az *upanisadok* a *Rigvédából* származó versekre, versszakokra általában *ricsként* hivatkoznak. Ugyanakkor gyakran szerepel bennük a *slóka* elnevezés is, amely néha egyszerűen csak verset vagy versszakot jelent, néha viszont a *slóka* versformát értik alatta.^[1]

A SLÓKA a védikus *anustubhból* származtatható, és két 16 (8+8) szótagú sorból áll, amelyek időmértéke^[2]:

1. sor

○ ○ ○ ○ | ○ – – ∪ | ○ ○ ○ ○ | ∪ – ∪ ○

2. sor

○ ○ ○ ○ | ○ – – ∪ | ○ ○ ○ ○ | ∪ – ∪ ○

1 A *rigvédai* versmértékek általában sokkal kevésbé kötöttek, mint a klasszikus versformák.

2 A *slóka* jóval kötöttebb alformái is előfordulnak a klasszikus szanszkrit költészetben.

Nőikkel szembeni erőszak

E pár sor megírására elsősorban az készített, hogy a *Brihadáranjaka-upanisad* viszonylag ritkán idézett, nem annyira ismert hatodik fejezetében van egy rész, amelyre mindenképpen szeretnék külön is kitérni:

⁶...Miután levette a beszennyezett ruhát, amikor ragyog a szépsége, akkor kell [a férjének] odamennie hozzá, és elhívnia.

⁷Ha nem adja meg neki, amire vágyik, akkor ajándékkal vegye rá.

Ha így sem hajlandó megadni a vágyát, akkor egy bottal vagy a kezével megütve bírja rá őt s közben mondja ezt: „Férfierőmmel, dicsőséggemmel elveszem dicsőségedet!” – és [a nő] dicstelenné válik.

⁸Ha viszont megadja neki, amire vágyik, akkor a férfi mondja ezt: „Férfierőmmel, dicsőséggemmel dicsőséget helyezek beléd!” – és mindketten dicsőségessé válnak. (BU 6.4.2–3 és 6–8.)

E rész különösen az utóbbi időkben Indiában fellángolt és a hazai és a külföldi médiában is nagy figyelmet kapott, nőikkel szembeni erőszakhullám fényében lehet visszatetszést keltő. Sokan kérdezhetik, hogy vajon nem félrefordítás-e ez az egész. Ha pedig nem az, tehát pontos a fordítás, akkor hogyan egyeztethető össze mindez az *upanisadban* megjelenő magas erkölcsi mércével. A válasz egyszerű: sehogyan sem.

Ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy ez a részlet az *upanisad* rituális részéhez tartozik, és az erőszak is „ritualizált”. A *Brihadáranjaka-upanisad* a *Satapatha-bráhmaņa* folytatásaként részben maga is rituális szövegnek tekinthető. Ehhez járul még, hogy az ősi Indiában a szövegek összeállításánál nem a mi nyugati, keresztény tradíciónkban érvényesülő „kizáró vagy”, sokkal inkább a „megengedő és” érvényesült. Mindez különösen igaz a rítusokra és a rituális szövegekre, amilyen a fenti rész is.

A rituális szövegek – az élő rituális hagyomány részeként – ráadásul többnyire még konzervatívabb módon őrződtek meg hosszú évszázadokon vagy akár évezredek át. Az *agnicsajana* rítusban például van egy rész, amikor a papok egymásba kapaszkodó vadászokként – a legősibb időket idéző módon – körbejárják a tüzet.

Lopakodó papok a tűzoltáron (Forrás: Robert Gardner, *Altar of Fire*, 1976, VHS-videó, Harvard Film Archive)

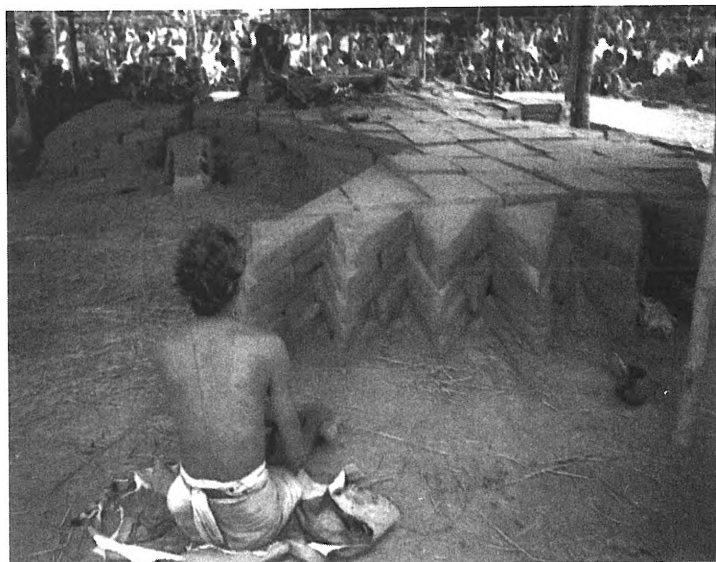
A *Brihadáranjaka* középpontjában azonban már nem a rítusok, hanem az Önmaga (*átman*) megismerése áll. Így bár az *upanisad* ezer szállal kapcsolódik a *védikus* rítusokhoz, mégis nagy szerepe volt abban, hogy a későbbi korokban a hangsúly máshová helyeződött. Ez a rítusokkal szemben megfogalmazott új alapállást Sankara nagy kommentárjában egy helyen így fejezi ki:

„Jól ismert a világban, hogy életünk valamennyi célját a rítusok segítségével érhetjük el. Ezek végrehajtása pedig a vagyontól függ, ami viszont nem hozhatja el a halhatatlanságot. Ezt csak az Önmaga (*átman*) megismerésén keresztül lehet elérni... Ez az Önmagamegismerés a rítusokkal is szembefordul, és kizárólag a világról való lemondással egyeztethető össze... Ez is azt mutatja, hogy nincs az életünk céljának elérésére jobb eszköz ennél.”¹⁾

¹ BSzB 2.6.15 (Mádhavánanda 1950, 395).

SÁNDILJA TUDÁSA

(*Sándiljavidjá*, SB 10.6.3.1–2)

Tűzoltár (Forrás: Staal 2001)

Az Önmagával (*átman*) kapcsolatos egyik legkorábbi tanítás Sándilja nevéhez fűződik a *Satapatha-bráhmána* tűzoltárépítéssel (*agnicsajana*) foglalkozó részében:

¹ „»[Az ember] az igaz^[1] Brahmannak szentelődjön! Az ember (*puruṣa*) bizony itt [a Földön] elhatározásból áll (*kratumaja*). Eltávolván ebből a világból aszerint lép be ama [túlani] világba, hogy milyen döntés[eke]t (*kratu*) hozott.

²[Az ember] az Önmagának (*átman*) szentelődjön, aki elméből áll, lélegzet a teste, fény az alakja, tér a természete, tetszés szerinti alakot

¹ Valóságos (*szatja*).

felölthet (*kámarúpin*), sebes mint a gondolat (*manódzsavasz*), szándéka igaz (*szatjaszankalpa*), célja igaz (*szatjadhriti*), mindent szagol, mindent ízlel, minden égtájon uralkodik, ezt az egész mindenséget áthatja, hangtalan, zavartalan. Akkora, mint egy rizsszem vagy egy árpaszem, vagy egy kölesszem^[1], vagy egy kölesszem belseje ez a benső Önmaga (*antarátman*), az arany Személy (*purusa hiranmaja*). Mint a füstmentes [tiszt] (*adhúma*) fény (*dzsjótisz*), nagyobb, mint az Ég, nagyobb, mint a tér, nagyobb, mint e Föld, nagyobb, mint az összes létező – ilyen az éltető lélegzet (*prána*) Önmaga, az én Önmagam. „Amikor eltávozok innen, ezt az Önmagát érem el. Akinek igazán ez lenne [az elhatározása]^[2], [annak számára] nem létezne kétely.« – Így mondta Sándilja. És így is van.”

1 Sz. *sjámáka*, *Panicum colonum* Linn. = *Panicum frumentaceum* Roxb.

2 Szájana kommentárjában a *buddhi* szót szúrja be segítségül: „Aki igazán ráébredne (*buddhi*) erre.”

Idegen nevek

(Istenek, emberek és földrajzi helyek)

Abhipratárin Káksaszéni. Királyi családból származó, teológiai vitákban is részt vevő kuru férfi, aki számos ősi szövegben feltűnik. DzsB 3.156 szerint a fia még életében szétoztották maguk között a javait.

Aditi. Női kozmogóniai princípium, istennő, Varuna, Mitra, Arjaman (és számos további isten) anyja.

Áditja. „Aditi gyermeke”, a Nap.

Áditják. „Aditi gyermekei”. Többes számban istenek csoportját jelöli, akik közé többek között Varuna, Mitra, Arjaman és Indra is tartozik. A korai szövegekben a számuk nyolc, de már a *bráhmanákban* is tizenketten vannak. A Vaszokkal és a Rudrákkal együtt az istenek három fő osztályát alkotják.

Adzsátaszatru. Kási királya. Valószínűleg nem azonos a Páli kánonban szereplő azonos nevű uralkodóval (páli Adzsátaszattu), Bimbiszára fiával.

Ángirasza. Egy papi osztály neve, akik szoros kapcsolatban állnak egy másik ilyen csoporttal, az *atharvanokkal*. A név Agnira, illetve számos istenre és különböző isteni lények csoportjára is utalhat.

Áruni. Uddálaka Áruni atyai neve.

Asvala. BÁU 3.1.2 szerint Dzsanakának, Vidéha királyának *hótri* papja volt. Szinte ez minden, ami tudható róla.

Asvapati Kaikéja. Az északnyugaton élő Kékája népcsoport királya. CshU 5.11.4 mellett SB 10.6.1.2 is beszámol arról, hogy papoknak tanított az Önmagáról.

Asvinok. Isteni ikerpár. A gyógyítás mesterei. Az istenek orvosai.

Atidhanvan Saunaka. CshU 1.9.3-ben hallunk róla, Udara Sándilja tanítója.

Átikí. CshU 1.10.1 szerint Usaszi felesége.

Baka Dálbhja. Kuru-Pancsála vidékén élő pap, aki a CshU 1.12 kutyás története mellett DzsB 1.9.2-ben is szerepel.

Báláki. *Lásd* Gárgja Báláki.

Barku Vársna. BÁU 4.1.4 szerint Dzsanakát, Vidéha királyát is tanította. Jádzsnyavalkja tanítása azonban felülmúlta az övét. SB 1.1.1.10-ben is hallunk róla.

Bhaga. „Elosztó”, „szétoztó”, kincseket osztó isten, a gazdagság adományozója, az Áditják közé tartozik.

Bhudzsju Láhjájani. A Dzsanaka király által szervezett papi versenyen Jádzsnyavalkjától kérdező pap (BÁU 3.3).

Bhúr. A Földnek megfelelő szent kifejezés (*vjáhríti*). Megszemélyesítve Szavitri és Prisni lánya. A napi imádság során a *Bhúr, Bhuvasz, Szvar* hármas tagjaként ma is felhangzik minden pap szájából az *Óm* után és a *gájatrí* előtt.

Bhuvasz. A Köztitérnek (Levegőégnék) megfelelő *vjáhrít*. Megszemélyesítve Szavitri és Prisni lánya. A napi imádság során a *Bhúr, Bhuvasz, Szvar* hármas tagjaként ma is felhangzik minden pap szájából az *Óm* után és a *gájatrí* előtt.

Brahmadatta Csaikítánéja. BÁU 1.3.24-ben, valamint DzsU 1.37-ben és 1.59-ben szereplő tanító.

Brahmanaszpati. Brihaszpati egyik neve.

Brihaszpati. A tűzistenhez (Agni) és a szent szóhoz (Vács) kapcsolódó isten. Az istenek papja, a bölcsesség forrása.

Budila Ásvatarásvi. Gazdag pap. CshU 5.11.1-ben egy csoporttal Uddálaka Árunihoz mennek, hogy Mindannyiunk Önmagáról tanítsa őket, ő azonban Asvapati Kaikéja királyhoz irányítja őket. CshU 5.16-ban Vajjághrapadjaként szerepel.

Csaikítájana Dálbhja. Mindkét név apainak tűnik. CshU 1.8–9-ben Dálbhja az *udgítha* jelentéséről beszélget Praváhana Dzsaisalival.

Csúla Bhágavitti. BÁU 6.3.9–10 szerint Dzsánaki Ájaszthúna tanítója volt. Ez minden, amit tudni lehet róla.

Dadhjancs Átharvana. Ősi látó, aki ismerte és elárulta az Asvinoknak a méz rejtkehelyét, bár Indra fejvesztés terhe mellett megtiltotta neki. Az Asvinok viszont túljártak Indra eszén. Dadhjancs fejét kicserélték egy lófejre. Miután Indra beváltotta a fenyegetését, és levágta Dadhjancs fejét, az Asvinok egy nagyerejű ritussal visszatették helyére a sajátját.

Dháttri. A teremtsénel segédkező istenség. Későbbi szövegek Pradzszápatival és Brahmával azonosítják.

Driptabáláki Gárgja. Lásd Gárgja Báláki

Dzsana Sárkaráksja. Gazdag pap. CshU 5.11.1-ben egy csoporttal Uddálaka Árunihoz mennek, hogy Mindannyiunk Önmagáról tanítsa őket, ő azonban Asvapati Kaikéja királyhoz irányítja őket.

Dzsánaka, Vidéha királya. Bölcs és méltán híres uralkodó. BÁU 2.1.1-ben^[1] Adzsátasatru, a kásik királya a múlt neves uralkodójaként említi. Vidéha a védikus civilizáció központjának számító és a korai *upanisadok* kulcsszereplőinek is otthont adó Kuru-Pancsálától keletre terül el. Dzsánaka király sokat tett azért, hogy e régiókba is eljussanak nyugatról a tudós papok. E területek a később egyre fontosabb szerephez jutottak. Pár évszázad múlva a buddhizmus és a dzsainizmus is ezen a vidéken született meg.

Dzsánaki Ájaszthúna. BÁU 6.3.10-ben Csúla Bhágavitti tanítványaként szerepel.

Dzsánasrutí Pautrájana. Gazdag és jámbor férfi, talán király, akit a taligás Raikva tanított CshU 4.1-ben.

Dzsáratkárava Ártabhága. Dzsánaka király nagy áldozatán ő is a papi verseny egyik résztvevője volt. Jádzsnyavalkja legyőzte a vitában (BÁU 3.2)^[2].

1 Lásd még KausU 4.1.

2 Lásd még SÁ 7.20.

Dzsátavédasz. A tűzisten (Agni) egyik neve.

Dzsitvan Sailini. BÁU 4.1.1 szerint Dzsanakát tanította a Brahmanra.

Gandhára. Az indiai szubkontinens legészaknyugatibb részén található régió.

Gandharvák. Az istenek (*déva*) és az ősatyák (*pitri*) mellett isteni lények to-
vábbi osztályát jelöli. A *szómaitalal* és a női nemmel, gyakran égi nimfákkal
(*apszarasz*) hozzák őket kapcsolatba.

Gardabhívipíta Bharadvázsa. BÁU 4.1.5-ben szerepel mint Dzsanaka király
egyik tanítója.

Gárgi Vácsaknaví. A *védikus* irodalom tanult asszonyainak egyike. Kétszer is
összeméri a tudását Dzsanaka király híres papi versenyén Jádzsnyavalkjával.
(BÁU 3.5, 8). Amikor pedig rájön, hogy Jádzsnyavalkja legyőzte őt, Gárgi
szava elég ahhoz, hogy a többi papot elnémitssa.

Gárgja Báláki. Büszke Bálákinak (Driptabáláki) is hívják, aki kiváló családból
származott, és sokat utazott. A Gárgják a liturgia és a grammatika mesterei
voltak. BÁU 2.1-ben^[1] Adzsátasatrut, a *kásik* királyát próbálta meg tanítani,
de felsült vele.

Gautama. Uddálaka Árunival azonos.

Ghóra Ángirasza. CshU 3.17.6 szerint Krisna Dévakíputra tanítója.

Gláva Maitréja. CshU 1.12 kutyás történetében szereplő pap.

Gósruti Vairjághrapadja. Szatjakáma Dzsábála tanítványa (CshU 5.2.3).^[2]

Háridrumata Gautama. Szatjakáma Dzsábála tanítója (CshU 4.4.3).

Ilá (=Idá). Istenő. Az éltető, életadó táplálék; a tűzbe öntött felajánlások meg-
személyesítése.

Indra. Az istenek királya. Leghíresebb tetteivel legyőzte a teremtés kozmikus
vizeinek útját elzáró Vritrát. A *védákban* szorosan kapcsolódik az esőhöz.
Fegyvere a villámcsapás (*vadzsa*). Szereti a *szómát*.

Indradjuma Bhállavéja. Gazdag pap. CshU 5.11.1-ben egy csoporttal Uddá-
laka Árunihoz mennek, hogy Mindannyiunk Önmagáról tanítsa őket, ő
azonban Asvapati Kaikéja királyhoz irányítja őket.^[3]

Ísána. „Úr”. Elsősorban Rudra neve, de számos istent jelölhet; önálló istenként
a Rudrák egyikének neve.

Jádzsnyavalkja. A *védikus* rítusok területén nagy tekintélynek számító *Jádzsur-
véda*-pap^[4], a hagyomány szerint a *Fehér Jádzsurvéda* szerzője. Az SB fontos
szereplője. BÁU beszámol nagy győzelméről Dzsanaka király híressé vált
papi versenyén. Azt is megtudhatjuk, miként osztotta meg tudását feleségé-
vel, Maitréjivel, mielőtt a lemondás útjára lépett (BÁU 2.4 és 4.5).

1 Lásd még KausU 4.1–20.

2 Lásd még SÁ 9.7.

3 SB 10.6.1.1-ben ugyanők Mindannyiunk Tüzéről (Agni Vaisvánara) szerettek vol-
na hallani Asvapati Kaikéjától.

4 *Jádzsurvédin*.

Jama. A legkorábbi *védikus* időktől napjainkig a halálisten Indiában. Az ősi mítoszokban isteni attribútumokkal rendelkező királyként jelenik meg, ugyanakkor magával a halállal (Mritju) is azonossá válik, és így annak negatív aspektusai szintén hozzá kapcsolódnak.

Kabandha Átharvana. BÁU 3.7.1. története szerint egy asszonyt megszállva tartó *gandharvát* neveztek így. BÁU 3.3.1 szerint viszont a *gandharvát* Szudhanvan Angirasznak hívták.

Kahóla Kausítakéja. Jádzsnyavalkja kortársa és egyik riválisa (BÁU 3.5.1).^[1]

Kási. Benáresz (Váránaszi) korábbi neve. Kási gyakran Vidéhával együtt szerepel.

Kátjájaní. Jádzsnyavalkja két felesége közül az egyik, aki csak az asszonyok bölcsességével rendelkezett (BÁU 2.4.1, 4.5.1–2).

Kauravjájaní. BÁU 5.1.1-ben a fiáról hallunk.

Kausítaki. Híres tanító atyai neve^[2], a *Kausítaki-bráhmana* és a *Kausítaki-upanisad* is róla kapta a nevét. CshU 1.5.2-ben is szerepel e név, de nem biztos, hogy ugyanarról a személyről, illetve családról van szó.

Kószala. Vidéhához szorosan kapcsolódó régió, attól keletre, amely nagyjából a mai Uttar Prades keleti és Bihár nyugati részén terült el.

Krisna Dévakíputra. Ghóra Ángirasza tanítványa (CshU 3.17.6).

Kumárahárita. BÁU 6.4.4-ben szereplő tanító. Ez minden, amit tudni lehet róla.

Kuru. A *védikus* civilizáció megformálódásában kulcsszerepet játszó régió a Jamuná és a Szaraszvati folyók felsőbb szakaszának vidékén (mai Kelet-Pandzsáb és Harijána). Az itt élő népcsoport neve is egyben. A *kuruk* szoros kapcsolatban álltak a *pancsálakkal*.

Kuru-Pancsála. Kuru és Pancsála egyesítésével létrejövő régió, amely nagyjából Kelet-Pandzsábtól Kauszambiig (Alláhábád) terjed. A *védikus* civilizáció földrajzi központjának tekinthető.

Madhuka Paingja. BÁU 6.3.8-ban Jádzsnyavalkja tanítványa.^[3]

Madra. Régió az Indus felső folyásvidékén, Kuru-Pancsálától nyugatra, a mai Pandzsáb területén.

Maghavan. „Bökezű”, Indra állandó jelzője.

Mahávrisa. Régió Kuru-Pancsálától nyugatra, a mai Pandzsáb területén. CshU 4.2.5 szerint Dzsánasruti és Raikva élt itt.

Mahidásza Aitaréja. Hosszú életű és híres *védikus* tanító. Az *Aitaréja-bráhmana*, *-áranjaka* és *-upanisad*^[4] róla lett elnevezve. CshU 3.16.7 tanúsága szerint száztizenhat évig élt.

1 Számos *védikus* szöveg említést tesz róla (Lásd pl. SB 2.4.3.1).

2 Lásd SÁ 2.17, 15.1.

3 Lásd még SB 11.7.2.8.

4 Lásd még DzsB 4.2.11.

- Maitréjfi.** Jádzsnyavalkja papi tudományokban is jártas egyik felesége. Férje, mielőtt a lemondás útjára lép, beavattja az Önmaga titkaiba (BÁU 2.4.1; 4.5.1–2).
- Manu.** Az első ember, minden ember őse. Központi szerepet játszik az özönvíz indiai mítoszában. A későbbi legendákban az első törvényadóként jelenik meg. Manu törvénykönyve¹⁾ címmel ősi törvények fontos gyűjteménye fűződik nevéhez.
- Marutok.** Varunához, majd később Indrához kötődő égi harcosok. Rudra fiai. Rudrákként is hivatkoznak rájuk. Szoros kapcsolatban állnak a széllel és a viharral.
- Matszja.** Régió Kuru-Pancsálától délnyugatra.
- Maudgalja.** Tanító, Náka atyai neve (BÁU 6.4.4).^[2]
- Mindenistenek.** Sz. *visvédéváh*. Az Áditjától, Rudráktól és Vaszuktól különböző istencsoport, amelynek tizenhárom tagja van.
- Mitra.** „Szövetséges”, „Barát”. A kora *védikus* időkben Varuna és Arjama mellett az egyik legfontosabb Áditja, a törzsek, népek közötti szövetségkötés istene.
- Mritju.** Nevének jelentése „halál”, Jamához, a halál istenéhez kapcsolható. Az *upanisadokban* a „*mritju*” szó jelentheti a halált, a megszemélyesített Halált és Mritju istent is.
- Naimisa.** Szent erdőség. CshU 1.2.13 szerint lakóinak Baka Dálbhja lett az *udgátri*-papja.
- Náka.** Lásd Maudgalja.
- Naksatra.** Csillagzat, csillagkép, „holdház”. A Hold égi útja során egy csillagászati (sziderikus) hónap (közelítőleg 27 1/3 nap) alatt 27 (vagy 28) ilyen holdházban található.
- Nárada.** CshU 7.1-ben Szanakumárától tanul. Neve már az *Atharvavédában* is előfordul, de Szávitri és Szatjaván történetében is szerepel a *Mahábháratában*.
- Pancsála.** A *védikus* civilizáció egyik régiója a Jamuná és a Gangá folyók vidékén, amely a mai nyugati Uttar Pradesnek felel meg. E régió lakói a *pancsálák*, akik szoros kapcsolatban álltak a *kurukkal*.
- Pardzsanja.** Az esőfelhő bőséget, termékenységet biztosító istene. A Föld a felesége.
- Páriksiták.** Witzel szerint „államalapító” királyi dinasztia. A *kuru* törzs felemelkedése, a tartós *bhárata*–*kuru* hatalmi szövetség megalapozása, a mintegy félszáz egymással szinte szünet nélkül harcban álló *rigvédai* törzs behódoltatása az ehhez szükséges társadalmi-politikai, illetve vallási-rituális reformok bevezetése a *kuru* Párikcita királynak és leszármazottainak, a Páriksitáknak köszönhető.^[3] BÁU 3.3.1–2-ben már a (távoli) múlt dicső szereplőiként halunk róluk. Amikor Jádzsnyavalkjának felteszik a kérdést: „Hová kerültek a

1 Manuszmriti (=Mánava Dharmasásztra).

2 Lásd még TU 1.9.1.

3 Witzel 1995.

Párisíták?”, ő egy *gandharva* szájába adva a szavakat, és így válaszol: „Oda, ahová a loáldozatot bemutatók kerülnek.”

Prácsínajógja. Számos tanítót így neveznek, többek között Szatjajadzsnja Paulusi atyai neve is ez (BÁU 2.6.2).^[1]

Prácsínasála Aupamanjava. Gazdag pap. CshU 5.11.1-ben egy csoporttal Uddálaka Árunihoz mennek, hogy Mindannyiunk Önmagáról tanítsa őket, ő azonban Asvapati Kaikéja királyhoz irányítja őket.

Pradzszápati. Pradzszápati a Teremtmények Ura (RV 10.80–82). Az istenek (*déva*), a démonok (*aszura*) és minden más teremtmény atya.^[2]

Prátrida. BU 5.12.2-ben atyjától kérdez az ételről és az étető erőről (*prána*).^[3]

Praváhana Dzsaijali. Pancsála királya. CshU 1.8.1-ben az *udgítháról* tanít; BÁU 6.2-ben és CshU 5.3-10-ben pedig kifejti az újraszületés folyamatát elmagyarázó öt tűz tanítását.^[4]

Púsan. Ismeri az utakat, a halottakat biztonságosan elvezeti az ősatyák világába; szorosan kapcsolódik a Napistenhez.

Raikva. „Taligás” Raikva CshU 4.1–3-ban Dzsánasruti Paurájának tanít a „begyűjtőről” (CshU 4.3.1).

Ráká. A telihoddal kapcsolatos istennő.

Rudra. „Üvöltő”. Vad és félelmetes viharisten. Ugyanakkor gyógyító is, aki lecsilapítja az istenek haragját. Később Sivával azonosítják.

Rudrák. Az istenek három osztályának egyike. Tizenegy isten tartozik ide. A Marutokkal is kapcsolatba hozzák őket. Rudra uralkodik felettük.

Sándilja. A tűzoltár megépítésének rítusát (*agnicsajana*) jól ismerő bölcs. A *Satapatha-bráhmana* tűzoltárépítéssel foglalkozó 10. könyvében híres tanítást ad a Brahmanról és az Önmagáról (*Sándiljavidjá*, SB 10.6.3). CshU 3.14-ben szintén rólok tanít. Atyai név, amelyet más tanítók is viselnek, mint például Udarasándilja (CshU 1.9.3).

Saunaka Kápéja. CshU 3.14-ben Abhipratárin Káksanészivel együtt szereplő tanító.^[5] A Saunaka számos másik tanító atyai neve is egyben^[6].

Silaka Sálávatja. CshU 1.8.1-ben Praváhana Dzsaijali kortársaként szerepel. Ez minden, amit tudni lehet róla.

Svétakétu Árunéja. Atyja, Uddálaka Áruni gazdag és híres tanító. *Védikus* tanítványként tizenkét évet tölt a családjától távol, majd fontoskodva és kissé öntelten visszatér a szülői házba, ahol atyjától azelőtt soha nem hallott tanítást kap. A CshU teljes hatodik fejezete erről szól. BÁU 6.2-ben és CshU 5.3–

1 Lásd TU 1.6.2.

2 Lásd Gonda 1986.

3 DzsB 3.31.4-ben a Bhállá nevű tanító atyai neve.

4 KausU 1.1-ben Csitra Gángájani tanítja hasonlóra Uddálaka Árunit.

5 DzsB szerint Abhipratárin Káksanészi házipapja (DzsB 1.59.2, 3.1.21).

6 Lásd MuU 1.1.3.

10-ben pedig arról hallunk, hogy a *pancsálák* gyűlésén találkozok Praváhana Dzszaibali herceggel (vagy királlyal)^[1], akitől megtudja, hogy atyja nem tanította meg mindenre. Ezután hallunk az öt tűz és a [lélek]vándorlás tanáról.

Szádhják. Nehezen azonosítható csoport. Azt is mondják róluk, hogy az istenek feletti régió az övék.

Számasravasz. Jádzsnyavalkja tanítványa (BÁU 3.1.2).

Szanatkumára. „Aki mindig fiatal marad”. Tanító, illetve mitikus alakként az emberiség őse. Brahmá négy fiának egyike. (A másik három Szanaka, Szanandana és Szanátana.)

Szaraszvatí. A *Rigvéda* számos himnuszában találkozunk a *védikus* kor nagy becsben tartott mitikus folyójával. Azonosítása nem egyértelmű. Vannak, akik nem Indiában keresik. Hillebrandt és mások szerint a korai időkre utaló himnuszokban a Hindukustól nyugatra található Haraxvaiti folyót jelöli. Sokan – főleg Indiában – úgy gondolják, hogy mindig is a mai Szaraszvatí folyót jelentette, amely az Industól keletre található, és korábban ahhoz mérhető hatalmas folyamként az óceánba torkollott, ám később jórészt kiszáradt, de medre megtalálható. Witzel szerint viszont nem is a Földön keresendő, hanem az Ég folyóját, a Tejutat jelöli. Megszemélyesítve istennő. A *bráhma-nákban* a beszéd istennőjével azonosítják, későbbi szövegekben az ékesszólás és a bölcsesség istennője. BÁU 6.4.27-ben hallunk róla Dirghatamasz *Aszja vámaszja* himnuszát (RV 1.164.49) idézve.

Szatjajadzsnja Paulusi. Gazdag pap. CshU 5.11.1-ben egy csoporttal Uddálaka Árunihoz mennek, hogy Mindannyiunk Önmagáról tanítsa őket, ő azonban Asvapati Kaikéja királyhoz irányítja őket.

Szatjakáma Dzsábála. „Igazságszerető” Dzsábála. A házasságon kívül született fiú *védikus* tanítvánná válásának megható történetét CshU 4.4-9-ből ismerhetjük meg. Nevét édesanyjától, Dzsabálától kapta (CshU 4.4-9). BÁU 6.3.11 Dzsánaki Ájaszthúna tanítványaként utal rá. BÁU 4.1.6-ban olyan tanítóként szerepel, akitől Dzsánaka király azt tanulta, hogy a Brahman az elme.

Szavitri. „Serkentő”, „életre keltő”, „éltető” isten.^[2] A születendő, leendő Nap istene, aki nemcsak a világegyetem és a nap születésénél bábáskodik, de az emberek és minden élőlény világrajöveletekor is őt hívják segítségül, hogy ösztönözze, serkentse a szülést. Ma is őt szólítják Indiában mindennap a *Gájatri mantrával* (RV 3.62.10), amit az övének is neveznek (Szavitri).

Sziníváli. Istennő. A *Rigvédában* Szaraszvatival és Rákával együtt hívják segítségül, a termékenység és a könnyű születés támogatását várják tőle. Az *Atharvavédában* Visnu felesége. Később a holdfázisokkal kapcsolatos istennő. Míg Ráká a teliholddal, Sziníváli az újhold első napjával áll kapcsolatban.

1 KausU 1.1–2 tanúsága szerint Csitra Gángájani királlyal.

2 A RV. 3.55.19 és 10.10.5 versekben a teremtő Tvastri istent jelöli.

- Szóma.** Növényből sajtolt élenkítő (és entheogén) hatású áldozati ital.^[1] Tvastri őrzi, ezért az ő mézének is nevezik. Megszemélyesítve isten. Később a Holddal is azonosítják.
- Szudhanvan Angirasz.** BÁU 3.3.1-ben egy asszonyt megszállva tartó *gandharva* neve. A BÁU 3.7.1 szerinti változatban viszont e *gandharva* neve Kabandha Átharvana.
- Szvar.** Az Égnek (a bolygók és csillagok világának) megfelelő *vjáhríti*. Megszemélyesítve Szavitri és Prisni lánya. A napi imádság során a *Bhúr, Bhuvasz, Szvar* hármas tagjaként ma is felhangzik minden pap szájából az *Óm* után és a *gájátrí* előtt.
- Tvastri.** Mennyei ácsmester (AV. 12.3.33). Az élőlények teremtője.^[2] A *szóma* őrzője, amit Tvastri mézének is neveznek. Indra Tvastri fia. Folyton e mézet akarja megszerezni, ezért konfliktusba keveredik atyjával, aki elárulja Dadhjancs Átharvanának a méz rejtkehelyét, ő pedig továbbadja a titkot az Asvinoknak (vö. BÁU 2.5.17).
- Udanka Saulbájana.** BÁU 4.1.3 szerint Dzsana királyt arra tanította egykor, hogy a Brahman a lélegzet.^[3]
- Udarasándilja.** CshU 1.9.3-ban mint Atidhanvan Saunaka tanítványa szerepel. Ezenkívül nem sokat tudunk róla.
- Uddálaka Áruni.** Gautamaként is hivatkoznak rá.^[4] Kuru-Pancsála gazdag és bölcs tanítója. Svétakétu atyja. BÁU 6.3.7 szerint Jádzsnyavalkját is tanítja, aki azonban BÁU 3.7 szerint papi vitában legyőzi. CshU hatodik fejezete ismerteti a legfontosabb tanítását a Létezőről (*szat*).
- Upakószala Kámálájana.** CshU 4.10 szerint Szatjakáma Dzsábála tanítványa.
- Usasza Csákrájana.** CshU 1.10–11-ben Usaszi Csákrájana néven nincstelen, de tanult papként jelenik meg, aki a *számanok* ismerője. BÁU 3.5 szerint viszont egyike azoknak a *kuru-pancsálai* papoknak, akiket Jádzsnyavalkja legyőz a papi vitában.
- Usínara.** E régió pontos földrajzi elhelyezkedése vitatott, de Kuru-Pancsála és Kási vidékétől nem lehetett messze.
- Vajjághrapadja.** Indradjumna Bhállavéja (CshU 5.14) és Budila Ásvatarásvi (CshU 5.16) atyai neve.
- Varuna.** A kora *védikus* irodalom uralkodó istene. Az erkölcsi és a kozmikus rend (*rita*) fenntartója. Parancsának (*vrata*) engedelmeskedik minden.

- 1 A *szóma* növény pontos meghatározása máig vitatott. A problémáról jó összefoglaló olvasható angolul (Houben 2003).
- 2 Dhátrival, Szavitrirel, Pradzszápatival és Púsánnal állítható párhuzamba.
- 3 TS 7.5.4.2-ben is tanítóként szerepel.
- 4 A tűzoltáron feláldozni szándékozott Nacsikétasz atyjára, Usan Vádzsaszaravasza is Gautamaként hivatkozik KathU 1.10. Rádásul KathU 1.11 Nacsikétasz Uddálaka Áruni fiának mondja. A *Katha-upanisadban* szereplő Usan Vádzsaszarasz talán tényleg Uddálaka Áruni, Nacsikétasz pedig Svétakétu vagy a testvére.

A *bráhmanák* és korai *upanisadok* idejére kozmikus szerepe háttérbe szorul, helyét Pradzsápati – a „Teremtmények Ura” – veszi át.

Vaszuk. „Jók”, „Fénylők”. Az istenek három osztályának egyike (az Áditják és Rudrák mellett). Nyolc isten tartozik ide.

Vidagdha Sákajja. Dzsana király híres papi versenyén az összegyűlt papok nevében ő is vállalkozott arra, hogy Jádzsnyavalkjától kérdezzen, de ő is alulmaradt (BÁU 3.9). Egyszer pedig arra tanította Dzsanakát, hogy a Brahman a szív (BÁU 4.1.7).^[1]

Vidéha. Kásitól északkeletre, Kószalától keletre található régió. Nagyjából a mai Észak-Bihár. Híres királya a bölcs Dzsana.

Virócsana. CshU 8.7.2 szerint hasonló szerepet játszik a démonok között, mint Indra az istenek között.

Visnu. A *Rigvéda* is beszámol három lépéséről, amelyekkel kimérte a világokat (RV 1.154). Ugyanakkor a *védikus* szövegekben még háttérbe szorul. Később a kozmikus folyamat három aspektusát a teremtő Brahmá és a pusztító megújító Síva mellett a fenntartó Visnu személyesíti meg.

Visvávaszu. Nőket kedvelő *gandharva*, aki a házasságkötés utáni első éjszakán olykor a férj riválisaként jelenik meg.

Visvédévák. Lásd Mindenistenek.

Vjáhríti. „Kiejtett szó”. A mindenség kozmikus szintjeinek megfelelő szent „*Bhúr* (Föld), *Bhuvasz* (Köztitér), *Szvar* (Ég)” szavak kiejtését jelenti. TSz Szavitri és Prisni lányaiként beszél róluk. E három *vjáhríti* az *Óm* után ma is felhangzik minden pap szájából a napi imádság során.

1 SB 11.6.3.3-ban mint tanító szerepel.

Felhasznált irodalom

SZANSZKRIT SZÖVEGEK

GRETIL (Göttingen Register of Electronic Texts in Indian Languages)

http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gret_utf.htm#Upan

(megtekintve: 2015. szeptember 14.)

Bṛhadaranyaka-Upaniṣad (Bṛhadaranyakopaniṣad, Kāṇva recension) & Chandogya-Upaniṣad (Chandogyopaniṣad) with the commentary ascribed to Samkara. Mula text extracted from the commented version. Input by members of the Sansknet project (formerly: www.sansknet.org) The mula text has been checked against the ed. by V. P. Limaye and R. D. Vadekar (*Eighteen Principal Upaniṣads*, vol. 1, Poona 1958)

BU: http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gretil/1_sanskr/1_veda/4_upa/brup___u.htm

CshU: http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gretil/1_sanskr/1_veda/4_upa/chup___u.htm (megtekintve: 2015. szeptember 14.)

TITUS (Thesaurus Indogermanischer Text- und Sprachmaterialien)

<http://titus.uni-frankfurt.de/indexe.htm> (megtekintve: 2015. szeptember 14.)

TITUS Text collection: White Yajur-Veda Text: *Bṛhad-Āraṇyaka-Upaniṣad Mādhyandina-Recension / Kāṇva-Recension.* On the basis of the editions by Albrecht Weber, *The Śatapatha-Bṛāhmaṇa in the Mādhyandina-Çākhā with extracts from the commentaries of Sāyaṇa, Harisvāmin and Dvivedāṅga*, Berlin 1849 / Repr. Varanasi 1964 (Chowkhamba Sanskrit Ser., 96) and Willem Caland, *The Śatapatha Bṛāhmaṇa in the Kāṇviya Recension*, rev. ed. by Raghu Vira, Lahore 1926/ repr. Delhi 1983 edited by Marcos Albino, Erlangen 1996–1997; corrections by Matthias Ahlborn; TITUS version by Jost Gippert, Frankfurt: a/M, 31.1.1997 / 28.2.1998 / 21.6.1998 / 15.10.1999 / 1.6.2000 / 7.12.2008/ 21.4.2012.

BU: <http://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcs/ind/aind/ved/yvw/upaniṣad/bau/bau.htm>

CshU: <http://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcs/ind/aind/ved/sv/upaniṣad/chup/chup.htm>

(megtekintve: 2015. szeptember 14.)

Olivelle 1998. *The Early Upaniṣads: Annotated Text and Translation* (South Asia Research), tr. Patrick Olivelle, Oxford University Press, Oxford, 1998;

FORDÍTÁSOK

- Deussen 1938 (1897): *Sechzig Upanishad's des Veda*, aus dem Sanskrit übersetzt und mit Einleitungen und Anmerkungen versehen von Dr. Paul Deussen, Brockhaus, Leipzig;
- Deussen 1997 (1980): *Sixty Upanisads of the Veda*. Volume I-II. Translated from Paul Deussen's *Sechzig Upanisad's des Veda* by V. M. Bedekar and G. B. Palsule. Motilal Banarsidass Publishers, Delhi;
- Olivelle 2008 (1996): *Upanisads*. A new translation by Patrick Olivelle. Oxford World's Classics Series. Oxford University Press, Oxford;
- Roebuck 2003 (2000): *The Upanisads*. Translated and edited by Valerie J. Roebuck. Revised edition. Penguin Books, London;
- Tenigl-Takács 1998: *Upanisadok*, ford. Tenigl-Takács László, Ursus, Budapest;
- Vekerdí 1987: *Titkos tanítások - Válogatás az upanisadokból*, szerk. Vekerdí József, Helikon, Budapest;

KOMMENTÁROK

- Ganganatha Jha 1942: *The Chāndogyopaniṣad (A treatise on Vedānta Philosophy translated into English with The Commentary of Śankara)* by Dr. Sir Ganganatha Jha, Poona Oriental Series No 78, Poona oriental Book Agency, Poona;
- Mādhavānanda 1950: *Bṛhadāraṇyaka upaniṣad with the Commentary of Śankarācārya*. Translated by Swāmi Mādhavānanda. Mayavati, Almora, Himalayas: Advaita Ashrama;

RIGVÉDA

- Holland - Van Nooten 1994: *Rig Veda, A Metrically Restored Text with an Introduction and Notes*. Edited by Holland, Gary B. & Van Nooten, Barend A. Harvard University Press, Cambridge (Mass);
- Scheftelowitz 1906: *Die Apokryphen des Rgveda (Khilāni)* (Indische Forschungen, 1.) Breslau.
- (http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gretil/1_sanskr/1_veda/1_sam/1_rv/rvkhilac.txt) (megtekintve: 2015. szeptember 14.);

IRODALOM

- Bechert 1991: *The Dating of the Historical Buddha Die Datierung des historischen Buddha*, Part 1 (Symposien zur Buddhismusforschung, IV, 1), edited by Heinz Bechert, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen;

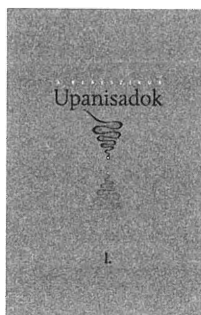
- Bechert 1992: *The Dating of the Historical Buddha Die Datierung des historischen Buddha*, Part 1 (Symposien zur Buddhismusforschung, IV, 2), edited by Heinz Bechert, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen;
- Bhise 1995: Usha R. Bhise, *The Khila-Sūktas of the Rgveda: A Study*, Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona;
- Brereton 1986: "Tat Tvam Asi" in Context. *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, Vol. 136, 98-109;
- Brereton-Jamison 2014: *The Rigveda*, edited and translated by Stephanie W. Jamison and Joel P. Brereton (3 Vols), Oxford University Press;
- Bronkhorst-Deshpande (eds.) 1999: J. Bronkhorst – M. Deshpande (eds.), *Aryans and Non-Non-Aryans, Evidence, Interpretation, and Ideology*, Harvard Oriental Series, Opera Minora 3, Department of Sanskrit and Indian Studies, Harvard University, Cambridge, MA;
- Buitenen 1968: J. A. B. van Buitenen, *The pravargya*, Poona;
- Dave 2005 (1985): K. N. Dave, *Birds in Sanskrit Literature With 107 Bird Illustrations*, revised edition, Motilal Banarsidass, Delhi;
- Eggeling 1882-1900: *The Śatapatha Brāhmaṇa According to the Text of the Mādhyandina School* (5 Vols), tr. Julius Eggeling, Sacred Books of the East, Vols. 12, 26, 24, 37, 47 [published between 1882 and 1900], Clarendon Press, Oxford;
- Erdosy 1995: George Erdosy (ed.), *The Indo-Aryans of Ancient South Asia. Language, Material Culture and Ethnicity*, de Gruyter, Berlin-New York;
- Fórizs 1989: *A Teremtés Himnusza (A Rigvéda X. 129 költői visszateremtése, amely az Orientpress kiadó számára készült 1989-ben)*, in Fórizs 1995;
- Fórizs 1995: *Rigvéda - Teremtéshimnuszok*. Írta, a himnuszokat fordította, jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátta Fórizs László, FLI, Budapest;
- Fórizs 2002 (1994): *Patandzsali: A jóga vezérfonala (Pātañjalayogasūtram)*, szanszkrit nyelvből fordította, jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátta Fórizs László, Gaia, Budapest;
- Fórizs 2003 *Dirghatamas, An Application of the Generalization of Witzel's Grid*. Based on the invited paper presented by László Fórizs at the 12th World Sanskrit Conference, 13th-18th July, 2003, Helsinki, Finland (accepted for publication by the Organizing Committee, but still unpublished);
- Fórizs 2005: Fórizs László „Hosszú, mély sötétség” (Dirghatamasz és Whitehead, nyitó előadás, Szimpózium a folyamat jegyében), in *Folyamat és kaland*, szerkesztette Csikós Ella és Karsai Gábor, Veszprémi Humán Tudományokért Kiadó, Veszprém;
- Fórizs 2006: *Dirghatamas. From RV 1.143 to RV 1.164. Analysis of the Dirghatamas cycle (1.140-164)*. Invited paper, 13th World Sanskrit Conference, 10th-14th July, Edinburgh, Scotland;
- Fórizs 2009: *The Ritual Construction of Time. On the Origin of Constructing Rituals/Sacrifices - Comparative Analysis*. Invited paper, 14th World Sanskrit Conference 1st-5th Sept, Kyoto, Japan;

- Fórizs 2012: A teremtés himnusza (RV 10. 129), in *Keréknymok* 2013/7, 177-178;
- Fórizs 2013a: Tűz és kogníció a Rigvédában (Joanna Jurewicz: Fire and Cognition in the R̥gveda) – Recenzió, *Keréknymok* 2013/7, 161-175;
- Fórizs 2015 (2003): *Apām Napāt, Dīrghatamas and the Construction of the Brick Altar. Analysis of RV 1.143*. Based on the invited paper presented at the 12th World Sanskrit Conference, 13th-18th July, 2003, Helsinki, Finland. Motilal Banarsidass, Delhi, in preparation;
- Gombrich 1992: Richard Gombrich, *Dating the Buddha: a red herring revealed*, in Bechert 1992, 237-59;
- Gonda 1963: Julius Gonda, *The Vision of the Vedic Poets*, Mouton and Co, The Hague;
- Gonda 1986: Julius Gonda, *Prajāpati's Rise to Higher Rank*, E. J. Brill, Leiden;
- Hillebrandt 1999 (1927-29, 1899): Alfred Hillebrandt, *Vedic Mythology* (2 vols) Hardcover, Motilal Banarsidass, Delhi;
- Houben 2000a: Jan E. M. Houben: *On the earliest attestable forms of the Pravargya ritual: R̥gvedic references to the Gharma-Pravargya, especially in the Atri-family book*. IJ 43: 1-25;
- Houben 2000b: Jan E. M., II. The Ritual Pragmatics of a Vedic Hymn: The "Riddle Hymn" and the Pravargya Ritual. JAOS 120.4: 499-536;
- Houben 2003: Jan E. M. Houben, *The Soma-Haoma problem: Introductory overview and observations on the discussion* [at the Leiden seminar on the Soma-Haoma issue, July 3-4, 1999], *Electronic Journal Of Vedic Studies (EJVS)* Vol. 9, Issue 1a (May 4);
- Jurewicz 2010: *Fire and Cognition in the R̥gveda*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa, 2010. (A világ teremtése a Nāsadiya-himnuszban (RV 10. 129) című második fejezet magyarul Fórizs László fordításában in *Keréknymok* 2013/7, 7-22;
- Keith 1909: *Sāṅkhāyana Āraṇyaka with an Appendix on the Mahāvraṭa*, tr. Arthur Berriedale Keith, The Royal Asiatic Society, London;
- Kulke-Rothermund 1995: Hermann Kulke and Dietmar Rothermund: *A History of India*, revised and updated edition, Routledge, London and New York;
- Limaye-Vadekar 1958: V. P. Limaye and R. D. Vadekar (eds.), *Eighteen Principal Upanisads (Upanisadic Text with parallels from extant Vedic Literature, Exegetical and Grammatical Notes)*, Poona;
- Meulenbeld 1974: Appendix 4 – Sanskrit Names of Plants and their Botanical Equivalent, In *Mādhavanidāna and its Chief Commentary Chapters 1-10*, tr. G. J. Meulenbeld, E. J. Brill, Leiden, 560-611. <http://www.sanskrit-lexicon.uni-koeln.de/scans/SNPScan/2014/web/webtc/indexcaller.php> (megtekintve: 2015. szeptember 14.);
- Obeyesekere 1991: Gananath Obeyesekere, *Myth, history and numerology in the Buddhist chronicles*, in Bechert 1991, 152-158;

- Oldenberg 1897: Hermann Oldenberg, *Vedic Hymns, Hymns to Agni (Mandalas 1–5)*, The Sacred Books of the East, Vol. 46. Clarendon Press, Oxford;
- Pál 2011: *A klasszikus upanisadok I. Fordította és a bevezető tanulmányt, valamint a jegyzeteket írta Pál Dániel, Filosz, Budapest;*
- Prabhavananda–Manchester 2009 (1968): Swami Prabhavananda, Frederick Manchester (tr. and eds.), *The Upanishads – Breath of the Eternal*, Signet Classic, Penguin books, Harmondsworth, England;
- Rau 1973, W. Rau, *Metalle und Metallgeräte im vedischen Indien*, Akad. Mainz, Wiesbaden;
- Schwartzberg 1992: J. E. Schwartzberg, *A Historical Atlas of South Asia*, Oxford University Press, Oxford;
- Sivananda 1997 (1935): Sri Swami Sivananda, *The Science of Prānāyāma*, The Divine Life Society, Tehri-Garhwal, Uttar Pradesh, Himalayas, India;
- Staal 2008: *Discovering the Vedas: Origins, Mantras, Rituals, Insights* by Frits Staal. Penguin Books India, Delhi;
- Staal 2001 (1983): *AGNI – The Vedic Ritual of the Fire Altar* (with 2 CDS), edited by Frits Staal, Motilal Banarsidass, Delhi (Asian Humanities Press, Berkeley, 1983, with 2 cassettes);
- Thibaut 1890 & 1896: *The Vedāntasūtra (Brahmasūtra) with the commentary by Sankarācārya (Vol I & Vol II)*, tr. George Thibaut, The Sacred Books of the East, Volumes 34 and 38, Clarendon Press, Oxford, 1890 (Vol I), 1896 (Vol II);
- Thibaut 1904: *The Vedāntasūtra (Brahmasūtra) With The Commentary by Rāma-nuja*, translated by George Thibaut, Sacred Books Of The East, Volume 48, The Clarendon Press, Oxford;
- Vekerdi 1988: *Szanszkrit líra. Válogatta, szanszkrit eredetiből ford. és a jegyzeteket írta Vekerdi József; ford. Lakatos István (et al.)*, Európa Könyvkiadó, Budapest;
- Witzel 1987: On the localisation of Vedic texts and schools (Materials on Vedic Śākhās, 7) by M. Witzel in *India and the Ancient world. History, Trade and Culture before A.D. 650*. P. H. L. Eggermont Jubilee Volume. edited by G. Pollet, Leuven: Orientalia Lovaniensia Analecta 25, 173–213;
- Witzel 1995: Early Sanskritization. Origins and Development of the Kuru State, *Electronic Journal of Vedic Studies (EJVS)*, vol. 1–4, Dec., 1–26;
- Witzel 1997: The Development of the Vedic Canon and Its Schools: The Social and Political Milieu (Materials on Vedic Śākhās, 8) by Michael Witzel, in *Inside the Texts, Beyond the Texts. New Approaches to the Study of the Vedas*, ed. M. Witzel, Harvard Oriental Series, Opera Minora, vol. 2, Harvard University Press, Cambridge, MA, 257–345;
- Witzel 1999: Michael Witzel, *Aryan and Non-Aryan Names in Vedic India. Data for the Linguistic Situation, c. 1900–500 B.C.*, in Bronkhorst–Deshpande, 337–404.

A FILOSZ KIADÓ

HASONLÓ TÉMÁJÚ KÖNYVEI

A KLASSZIKUS UPANISADOK I.

Bevezetőt írta, fordította, jegyzetekkel
és magyarázatokkal ellátta: **Pál Dániel**

Az első kötet az *upanisad* irodalom archaikus rétegének kilenc rövidebb alapművét adja közre: *Taittirija-upanisad*, *Aitaréja-upanisad*, *Ísá-upanisad*, *Kéna-upanisad*, *Katha-upanisad*, *Mundaka-upanisad*, *Prasna-upanisad*, *Mándúja-upanisad*, *Svétásvatara-upanisad*.

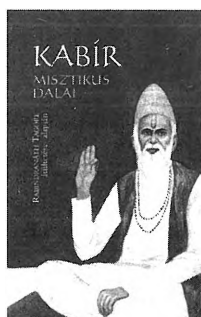
BHAGAVAD GÍTÁ A MAGASZTOS SZÓZATA

Fordította, bevezette és magyarázta:
dr. Baktay Ervin

Noha dr. Baktay Ervin írásai és fordításai sorra láttak napvilágot a magyar könyvpiacra már a II. világháború előtt is, legkedvesebb munkáinak egyike, *A Magasztos szózata (Bhagavad Gítá)* – melyet szanszkrit eredetiből ültetett át

verses formában magyarra – mindeddig kiadatlan maradt. A bevezetőben a neves orientalista a tőle megszokott igényességgel, énekről énekre vezeti be az olvasót a *Bhagavad Gítá* világába. A művet, amely a hindu vallási irodalomban szinte önálló életre kelt, dr. Baktay Ervin „a világ egyik legnemesebb és legfenségesebb bölcséleti költeményeként” méltatta. *A Magasztos szózata* megjelenésével halála után negyvennégy évvel teljessé válik a Baktay-életmű.

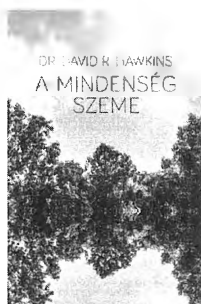
KABÍR MISZTIKUS DALAI

Rabindranáth Tagore átültetése alapján

Az egyetemes misztika történetének egyik legjelentősebb alakja a 15-16. század tájékán, Benáreszben élt költő-szent, Kabír, akinek versei most először látnak önálló kötetben napvilágot Magyarországon.

Kabírt a hinduk, a muszlimok és a szikhek egyaránt szentként tisztelik. A benáreszi takács költészete misztikus szerelmi költészet, amely az istenihez fűződő magasztos, mámorító kapcsolatát dicsőíti. Műveinek eksztatikus hanghordozása nagy hasonlóságot mutat a szúfi költőkéhez.

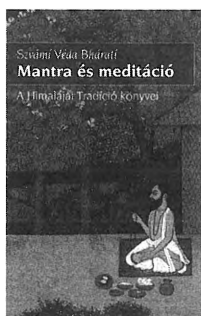
Verseit a Nobel-díjas költő, Rabindranáth Tagore fordította angolra.

DR. DAVID R. HAWKINS A MINDENSÉG SZEME

Dr. Hawkins ebben a könyvében az emberi tapasztalásnak arról a legbelső, misztikus szentélyéről ad beszámolót, amely szavakkal szinte kifejezhetetlen.

Mindazoknak, akik valóban keresik az igazságot, és akiket saját élettapasztalataik készítetnek, kényszerítenek emberi létük mélyebb megértésére, ez a könyv maga tiszta világosságával felbecsülhetetlen bátorítást jelent. Bajtársias szelleme bizalmat ébreszt bennünk. Bizalmat önmagunk iránt, hogy a távolban lebegő legmagasztosabb eszméinket is életünk tényleges valóságává tegyük.

SZVÁMI VÉDA BHÁRATÍ MANTRA ÉS MEDITÁCIÓ

A *Mantra és meditáció* olyan könyv, amely világos és mély megértéshez segíti a téma iránt érdeklődőket, a gyakorlók számára pedig valódi kincseshánya: kézikönyvként, valamint az inspiráció forrásaként válhat nélkülözhetetlenné.

A tanításainak színvonaláról már idehaza is elismert és népszerű szerző, a tudós tanító Szvámi Védá Bháratí ebben a könyvében ismét átfogóan tárgyal egy fontos és félreértésektől övezett témát.

ARUNÁCSALA KÖNYVEK

- Arthur Osborne: *Az önismeret ösvénye*
Srí H. V. L. Púndzsa: *Ébredj fel, és ordíts!*
Srí H. V. L. Púndzsa: *Az igazság oroszlánja*
Srí Ramana Maharsi: *Abszolút tudatosság*
Srí Ramana Maharsi: *Tudatos halhatatlanság*
Szúri Nágammá: *Levelek Sri Ramana Maharsi ásrámjából*
Ramés Sz. Balszékar: *A jelenségvilágon túl.*
Niszargadatta Mahárádzs: *Én Az vagyok*
Srí Niszargadatta Mahárádzs tanításai
Srí Ramana Maharsi összes művei
Gangaji: *A szabadság folyója*
Ganga: *Ki vagy valójában?*

ISBN 978-963-9841-30-7
Kiadta a Filosz-Humán Bt.
1066 Budapest, Oktogon tér 3.
Felelős kiadó: Sitkéry Zoltán ügyvezető
Nyomta és kötötte: G-Print Bt.

WWW.FILOSZ.HU

3.200 Ft

9 789639 841307

A klasszikus upanisadok az emberiség vallási és bölcséleti hagyományának gyöngyszemei, irodalmi értéküket tekintve is kiemelkedő alkotásai. Közéjük tartoznak India, egyúttal az egész Kelet filozófiai irodalmának legősibb szövegei, melyek költői hangvétellel, gyakran a misztikus mélységekig leereszkedve igyekeznek feltárni a létezés végső titkait. Bennük fogalmazódnak meg először a jóga legősibb tanításai, továbbá a hinduizmus és a buddhizmus olyan alapvető gondolatai, mint a lélek útja a halál után, a létesülés módozatai, a létforogatagból való felébredés vagy éppen a tettek visszahatásairól szóló magyarázat, közismertebb nevén a karma tana.

लज्जामासासौ लो मासासासा' यथासासासा' मेलु अ सासा सासा
 अ सासासा' मासासासा' अ सासासासासा' लो सासासासा' सासा' एषसा अ सासा
 अ सासासासासा' सासासासा' सासासासासा' सासा' सासासासा' सासासासासा'
 सासासासासा' सासासासासा' सासासासासा' सासासासासा' सासासासासा'
 सासासासासा' सासासासासा' सासासासासा' सासासासासा' सासासासासा'
 सासासासासा' सासासासासा' सासासासासा' सासासासासा' सासासासासा'